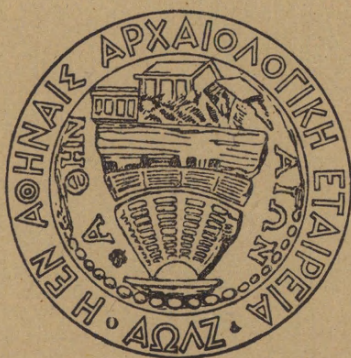

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1931

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1932

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1931

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1932

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελις
1. Εὐεργέται	γ'
2. Διοικητικὸν Συμβούλιον	ε'
3. Ἐπίτιμοι ἑταῖροι	ζ'— ι'
4. Τακτικοὶ ἑταῖροι	ια'— ει'
5. Γενικὴ ἔκθεσις τοῦ Γραμματέως περὶ τῶν πεπραγμένων . .	1— 24
6. Ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ Ὀδεῖῳ τοῦ Περικλέους ὑπὸ Α. Ὁρλάνδου .	25— 36
7. Ἀνασκαφαὶ Νέας Ἀγχιάλου ὑπὸ Γ. Σωτηρίου	37— 43
8. Ἀνασκαφαὶ Δίου Μακεδονίας ὑπὸ Γ. Σωτηριάδου	43— 55
9. Ἀνασκαφαὶ ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ὑπὸ Α. Κεραμοπούλλου .	55— 61
10. Ἀνασκαφαὶ ἐν Θέρμῳ ὑπὸ Κ. Ρωμαίου	61— 70
11. Ἀνασκαφαὶ ἐν Γουρζουμίση Ἀρχαίας Ἀχαΐας ὑπὸ Ν. Κυπαρίσση	71— 73
12. Ἀνασκαφαὶ ἐν Πελλήνῃ ὑπὸ Ἀναστ. Ὁρλάνδου	73— 83
13. Ἀνασκαφαὶ ἐν Δωδώνῃ ὑπὸ Δ. Εὐαγγελίδου	83— 91
14. Ἀνασκαφαὶ ἐν Μυστρᾷ ὑπὸ Ἀδ. Ἀδαμαντίου	91— 96
15. Βιβλιοθήκη τῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1931	97— 99
16. Συνέλευσις τῶν Ἐταίρων	100
17. Ἐκθεσις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς	101—105
18. Ἀπολογισμὸς ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ 1931	106—107
19. Κίνησις τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἐταιρείας	108—110
20. Δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας	111—114

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ, ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLÉMENTEAU
A. E. H. GOEKOOP
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑΝ 1930-1932

Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Π. ΠΑΠΠΟΥΛΙΑΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΒΕΛΤΣΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

ΙΑΚΩΒΟΣ ΧΑΡ. ΔΡΑΓΑΤΣΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΟΡΛΑΝΔΟΣ

ΣΤΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Χ. ΧΑΤΖΗΣ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ ΚΑΙ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ
ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

- Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας Κάρολος.
 Ἡ Α.Β.Υ. ὁ πρίγκιψ Διάδοχος τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος.
 Ἐλευθέριος Κ. Βενιζέλος. Ἀθῆναι.
James Gordon Bennett.—New York.
Erich Bethe.—Leipzig: Davidstrasse 1.
Robert de Billy—France.
F. W. von Bissing.—Oberaudorf a. Inn (Bayern).
Carl. William Blegen.—Cincinnati, Ἡ. Π. Ἀ. Ἀθῆναι - Πλουτάρχου 9.
G. Bonni.—Roma. Via Genova 30.
Max. Bonnet.—Montpellier. Villa aux Roses (Pierre Rouge).
R. C. Bosanquet.—Liverpool. Bedford Street 40.
Alfred Brueckner. Berlin. Friedenau. Rubensstr. 40.
Eberhard Bruck.—Frankfurt. Niedenau 49 II.
Ernst Buschor.—München Universität.
Edward Capps.—Princeton University Ἡ Π. Ἀμερικῆς.
Rhys Carpenter.—Ἀθῆναι, Ἀμερικανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή.
J. Chamonard.—Paris 3, square du Croisic XVe.
 Ἰωσήφ Χατζιδάκης. Ἡράκλειον (Κρήτης) - Μῆλος.
Paul Collinet.—Faculté de Droit de Paris.
Giuseppe Ang. Colini.—Roma. Via Farini 17, int. 7.
Ludwig Curtius.—Poma. Via Sardegna 79.
 Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Δαμιανὸς († Τῷ 1931).
R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Prince Demidoff.—Ἀθῆναι. Λεωφόρος Κηφισίας 55.
Charles Diehl.—Paris, aven. Wagram 75.
 Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ζακύνθου κ. Διονύσιος.
Wilhelm Dörpfeld.—Berlin. Lichterfelde 1. Hortensien Str. 64.
 Ἀθῆναι - Φειδίου 1.
 Βίκτωρ Δούσμανης. — ὁδὸς Μενάνδρου 35.
Hans Dragendorff.—Freiburg i. Br. Universität.
Engelbert Drerup.—Nijmegen. Holland. Universität.
Félix Durrbach.—Toulouse. Rue du Japon 40. († Αὐγούστον 1931).
Sam Eintrem.—Oslo. Norvège. Université.
Adolf Erman.—Berlin. Dahlem, Peter Lenéstrasse 72.
Sir Arthur Evans.—Youlbury Berks, near Oxford.
Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br. Göthestrasse 44.
Giannino Ferrari.—Padova - Università.
Roy Flickinger.—Jowa City. University - Ἡνωμ. Π. Ἀμερικῆς.

- Ernest Gardner.**—Tadworth (Surrey) Farm Corner.
Percy Gardner.—Oxford. Canterbury Road 12.
Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Γεννάδιος.
Gherardo Ghirardini.—Bologna. Via dell'Indipendenza 54.
Earl Granville.—England.
Angelo de Gubernatis.—Roma Università.
Rudolf Heberdey.—Graz. Mandell Strasse 26.
Edouard Herriot.—Lyon-Mairie de Lyon.
Paul Hermann.—Dresden. Stephaniensstrasse 13.
B. Hodge Hill.—Ἀθήναι, ὁδὸς Πλουτάρχου 9.
Fr. Hiller von Gaertringen.—Berlin. Westend, Ebereschen Allee 11.
Maurice Holleaux.—Paris. Quai Malaquais 19.
André Joubin.—Paris.
Walter Judeich.—Jena. Universität.
Georg Karo.—Halle a. S. Universität. Ἀθήναι - Φειδίου 1.
Paul Koschaker.—Leipzig. Universität.
Sir Frederic George Kenyon.—London. British Museum.
Otto Kern.—Halle a. S. Friedenstr. 23.
Johannes Kirchner.—Berlin. Friedenau, Sponholzstr. 24.
Ὁ Σ. Μητροπολίτης Σάρδεων κ. Κλεόβουλος. Κων/πολις.
Hubert Knackfuss.—München. Adelheidstr. 10.
Παῦλος Κουντουριώτης.—Ἀθήναι, Ὀδὸς Ἡρώδου Ἀττικοῦ.
Philippe Legrand.—Lyon. 60 Avenue de Noailles.
Emmanuel Loewy.—Wien. Untere Donaustr. 29.
G. A. Macmillan.—London. St Martin's Street.
Lucien Magne.—Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
Rev. J. P. Mahaffy.—Dublin (Ireland). Provost of Trinity College.
E. Martini.—Prag. Deutsche Universität.
Horazio Marucchi.—Roma. Santa Maria in Via 7 A. († Ἰανουάριος 1931).
G. Mendel.—Paris. Rue de l'Observatoire 8.
William Miller.—Ἀθήναι. Ὀδὸς Βησσαρίωνος 8.
Gabriel Millet.—Paris. XIVe 34 Rue Hallé.
John Myres.—Oxford.
Charles Nizet.—Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
Ferdinand Noack.—Berlin W 10. Tiergastentst 18^B. († 7βριον 1931).
Théodore Ouspensky.—Leningrad. Rue Wassilios 7/2.
Biagio Pace.—Roma, Camera dei Deputati.
Ettore Pais.—Roma. Via di Ripetta 102.
R. Paribeni.—Roma. Via dei Prefetti 22.

- Paul Perdrizet.**—Strasbourg. Université.
Luigi A. Pernier.—Firenze. Università.
Alex Persson.—Uppsala Universität.
Giulio de Petra.—Napoli — Pallonete. Via S. Chiara 32.
Ernst Pfuhl.—Basel. Schönbeinstrasse 42.
Alfred Philippon.—Bonn. Königstrasse 1.
Charles Picard.—Paris, XIVe. Boul. Arago 97.
Νικόλαος Πολίτης.—Παρίσιοι.
Edmond Pottier.—Paris. 7e 10bis Rue du Pré aux Clercs.
Camillo Praschniker.—Wien Universität.
A. von Premerstein.—Marburg. Universität.
Karl Purgold.—Gotha. Reinhardtsbrunnenstr 43.
G. Radet.—Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.
Sir W. M. Ramsay.—41, Braid Avenue, Edimburgh.
Pember W. Reeves.—London.
Salomon Reinach.—Boulogne-sur-Seine. Avenue Victor Hugo 16.
E. Reisch.—Wien XVIII. Karl Ludwigstrasse 28.
C. Ricci.—Roma. Piazza Venezia 11.
La Comtesse de Riencourt.—Ἀθήναι. Λεωφόρος Ἀμαλίας 34.
Giulio Rizzo.—Roma. Università.
David Moore Robinson.—Baltimore. Ἡν. Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς.
Gerhart Rodenwaldt.—Berlin, Lichterfelde - West, Holbein Str. 53.
Al. Rostowitz-bey.—Le Caire.
Pierre Roussel.—Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθήναι.
Antonio Salinas.—Palermo. Via Emerico Amari 130.
Gaetano de Sanctis.—Roma Università.
Rev. A. H. Sayce.—Edimburgh 8, Clalmers Cresent.
Hans Schrader.—Frankfurt a. Main, Schumannstr. 49.
Alessandro Della Seta.—Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθήναι.
Sir Cecil Smith.—London.
Antonio Sogliano.—Napoli. Via Carlo Altobelli 25.
Vittorio Spinazzola.—Napoli. Museo San Martino.
Mrs E. Arthur Strong.—Roma 22. Via Balbo 35.
Josef Strzygowski.—Wien.
Hidenaka Tanaka.—Κυότον Ἰαπωνίας. Πανεπιστήμιον.
Hermann Thiersch.—Göttingen. Friedländerweg 39.
Ὁ Σεβ. πρόην Μητροπολίτης Ἀθηνῶν κ. Θεόκλητος. († Δ/βριον 1931).
Albert Trapman.—England.
Percy Ure.—Reading England. University.

A. I. B. Wace. London. Victoria and Albert Museum.

Otto Walter.—Oesterr. Archäolog. Institut. Athen.

Carl Watzinger.—Tübingen. Lenaustr. 6.

Th. Wiegand.—Berlin. Dahlem. Peter Lennéstr. 30.

Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, Excellenz.—Westend
bei Berlin. Eichen, Allee 12. († 7βριον 1931).

Wilhelm Wilberg.—Wien. Mozartgasse 4.

Ulrich Wilcken.—Berlin. Westend. Leistikow Str. 2.

Adolph Wilhelm. Wien IX. Schlickgasse 5.

A. Willems.—Bruxelles. Université.

Paul Wolters.—München NW 2. Elvira Str. 4/Or. Ἀθῆναι-Φειδίου 1

Arthur Woodward.—London.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Σημ. — Οί δι' άστερίσκου σημειούμενοι έταίροι είναι ισόβιοι.

1. Ἀβραμέας Εὐστράτιος. 2. Ἀγγελόπουλος Γεώργιος. 3. * Ἀγγελόπουλος Ἡλίας. 4. Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος. 5. * Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος. 6. * Ἀθανασάκης Ἰωάννης. 7. * Αἰγινήτης Βασίλειος. 8. Ἀλεξάκης Χαρίλαος. 9. Ἀλιβιζᾶτος Ἀμίλλας. 10. Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος. 11. Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης. 12. Ἀναστασιάδης Ἀναστάσιος. 13. Ἀξελὸς Ἰωάννης. 14. * Ἀποστολάκη Ἄννα. 15. Ἀποστολάκης Δημήτριος. 16. Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος. 17. Βαλάσης Θωμᾶς. 18. Βαρούχα Χριστοδουλοπούλου Εἰρ. 19. Βέλτσος Γεώργιος Νικόλ. 20. Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος. 21. * Βιζουκίδης Περικλῆς. 22. * Βολονάκης Μιχαήλ. 23. * Βορέας Θεόφιλος. 24. * Βότσης Νικόλαος († 5/9/1931). 25. Βουγιούκας Γεώργιος. 26. Γαλανὸς Σπυρίδων. 27. * Γαρδίκας Γεώργιος. 28. Γεδεὼν Μανουήλ. 29. * Γεννάδιος Ἰωάννης.	30. Γερογιάννης Κωνσταντῖνος. 31. Γεωργόπουλος Μελέτιος. 32. Γιαννόπουλος Δημήτριος. 33. * Γκίζης Βαρθολομαῖος. 34. Γούδας Μιχαήλ († 3/11/1931). 35. Γουδῆς Δημήτριος. 36. Γούσιος Κωνσταντῖνος 37. Γροῦνδμαν Ἀχιλλεύς. 38. Δέγλερης Ἀλέξανδρος. 39. * Δεμερτζῆς Ἀλέξανδρος. 40. Δέφνερ Μιχαήλ. 41. * Δηλιγιάννης Ἐπαμεινώνδας. 42. Δημητριάδης Δημήτριος. 43. * Δημητριάδης Χρῖστος. 44. Διαμαντόπουλος Ἀνδρέας. 45. Διαμαντόπουλος Διονύσιος. 46. Δόσιος Κωνσταντῖνος. 47. * Dörfeld Wilhelm. 48. Δουκάκη Εὐανθία. 49. Δραγάτσης Ἀθανάσιος Ἰ. 50. * Δραγάτσης Ἰάκωβος Χ. 51. Δραγούμης Φίλιππος Στ. 52. Δρόσος Ἰωάννης. 53. * Δυοβουνιώτης Γεώργιος. 54. Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος. 55. Ἐμπεδοκλῆς Γρηγόριος. 56. * Ἐμπεριῖκος Μιχαήλ. 57. * Ἐξαρχόπουλος Νικόλαος. 58. Ἐξαρχος Νικόλαος

59. Εὐαγγελίδης Δημήτριος.
60. * Εὐαγγελίδης Μαργαρίτης.
61. * Εὐταξίας Ἀθανάσιος. († Φεβρ. 1931).
62. * Ζαΐμης Ἀλέξανδρος.
63. * Ζέγγελης Κωνσταντῖνος.
64. * Ζηλήμων Ἀντώνιος.
65. * Ζυγομαῶς Ἀντώνιος.
66. Ζωγράφος Γεώργιος.
67. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος.
68. Ἡλιόπουλος Βασίλειος.
69. Ἡλιόπουλος Παναγιώτης.
70. * Ἡλιόπουλος Χρῖστος.
71. Ἡλιοῦ Ἀλεξάνδρα
72. Θεοδότου Σόλων († 19/5/1931).
73. * Θεοδωρακάκης Στυλιανός.
74. * Θεοδωράκης Γεώργιος.
75. † Θεόκλητος Σταυρουπόλεως
76. Ἰωαννίδης Ἰωάννης Γ.
77. Ἰγγλέσης Σωτήριος.
78. * Καβαλλιεράτος Ἀννίος Μιλτ.
79. * Καζάζης Νεοκλής.
80. Καλαποθάκης Δημήτριος.
81. Καλιτσουνάκης Δημήτριος
82. Καλιτσουνάκης Ἰωάννης.
83. Καλογερόπουλος Διονύσιος.
84. Καλογερόπουλος Παναγιώτης.
85. Καμπάνης Νικόλαος.
86. Κανελλόπουλος Παναγιώτης.
87. Καντᾶς Ἡλίας.
88. Καντιάνης Νικόλαος.
89. Καπερώνης Νικόλαος.
90. * Καπετανάκης Νικόλαος.
91. Καπρουῶς Γεώργιος.
92. Καραγιαννόπουλος Γεώργιος.
93. Καραθανάσης Δημήτριος.
94. * Καραθεοδωρῆ Κωνσταντῖνος.
95. Καρακάλος Νικόλαος.
96. Καρανδρέας Ἀπόστολος.
97. Καραχάλιος Θεμιστοκλῆς.
98. * Καρκούλιας Ἡρακλῆς.
99. Καρόλου Νικόλαος.
100. Καρούζος Χρῖστος.
101. Κασσαβέτης Ἀλέξανδρος.
102. * Καστόρχης Δημήτριος.
103. * Κεραμόπουλος Ἀντώνιος.
104. Κάτσανος Νικόλαος.
105. Καψάλης Ἰωάννης
106. * Κλοντηρόπουλος Γεώργιος.
107. Κοκόλης Σπυρίδων.
108. Κολλιαβᾶς Γεώργιος.
109. Κολλιναίτης Ἡλίας.
110. Κολλιναίτης Σπυρίδων.
111. Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος.
112. Κοσμόπουλος Δημήτριος.
113. Κουγέας Σωκράτης.
114. Κούζης Ἀριστοτέλης.
115. Κουκουλῆς Φαίδων
116. * Κουμανούδης Πέτρος.
117. * Κουρουνιώτης Κωνσταντῖνος.
118. Κρασιώτης Ἰωάννης.
119. Κρητικὸς Εὐάγγελος.
120. Κριεζῆς Ἀλέξανδρος.
121. Κριεζῆς Ἀνδρέας.
122. * Κριεζῆς Ἀντώνιος.
123. * Κριεζῆς Ἐμμανουήλ.
124. Κριμπᾶς Ἀθανάσιος.
125. Κριμπᾶς Βασίλειος.
126. Κριμπᾶς Ἡλίας.
127. Κτενᾶς Κωνσταντῖνος.
128. * Κυπαρίσσης Νικόλαος.
129. * Κύρης Μιχαήλ.
130. Κυριαζῆς Σπυρίδων.
131. * Κυριακὸς Ἰωάννης.
132. Κυριακὸς Ἰωάννης Π.
133. Κωττάκης Λεωνίδας.
134. Λαμπίκης Βασίλειος.
135. Λάπας Γεώργιος.
136. * Λιβαδᾶς Μιχαήλ († 21/1/1931).

137. Λιβαδάς Νικόλαος.
 138. Λιβιεράτος Σπυρίδων.
 139. Λιμπερόπουλος Παναγιώτης.
 140. Λογοθέτης Κωνσταντῖνος.
 141. Λῶ Πειρουνάκη Αἰκατερίνη.
 142. Μαγιάσης Σωτήριος.
 143. Μικκᾶ Ξανθίπη Π.
 144. * Μακκᾶς Δημήτριος.
 145. * Μακκᾶς Νικόλαος.
 146. Μακρῆς Γεράσιμος.
 147. * Μαλιτζός Κωνσταντῖνος.
 148. * Μαντζούφας Ἀνδρέας.
 149. Μαντούδης Μιχαήλ.
 150. * Μανωλίδης Σωκράτης.
 151. Μαργαρίτης Σπυρίδων.
 152. Μαριδάκης Γεώργιος.
 153. Μαρινᾶτος Σπυρίδων.
 154. Μαρκόπουλος Βασίλειος.
 155. Μαυρούλιας Ἰωάννης.
 156. Μενάρδος Σῖμος.
 157. * Μερκούρης Σπυρίδων.
 158. Μέρμηγκας Κωνσταντῖνος.
 159. * Μεσολωρᾶς Ἰωάννης.
 160. Μεσολωρᾶς Παναγιώτης.
 161. Μηλιάδης Ἰωάννης.
 162. * Μητσόπουλος Χρῖστος.
 163. Μιχαηλίδης Μιχαήλ.
 164. * Μούσης Ἰωάννης.
 165. Μουτσόπουλος Φώτιος.
 166. Μπαβαβέας Ἀδαμάντιος.
 167. Μπαλᾶνος Νικόλαος.
 168. * Μπάρτ Γουλιέλμος.
 169. Μπαχαρίας Στυλιανός.
 170. * Μπενάκης Ἀντώνιος.
 171. Μπένσης Βλαδίμηρος.
 172. Μπέρτος Νικόλαος.
 173. Μπουρνιάς Ἀντώνιος.
 174. Μυλωνᾶς Γεώργιος.
 175. * Μυστακίδης Βασίλειος.
 176. Ναισούλης Βασίλειος.
 177. * Νεγροπόντης Μιλτιάδης.
 178. * Νικολαΐδης Ἰωάννης.
 179. * Νικολαΐδης Λουδοβίκος.
 180. * Noack Ferdinand.
 († 21/7/1931).
 181. Νομικὸς Δημήτριος.
 182. Νομικὸς Μᾶρκος.
 183. Ξυγγόπουλος Ἀνδρέας.
 184. * Οἰκονόμος Γεώργιος Π.
 185. * Οἰκονόμος Παναγιώτης Π.
 († 12 Ἰουλίου 1931).
 186. Οἰκονόμου Ἰωάννης.
 187. Οἰκονόμου Μιχαήλ.
 188. Ὁρλάνδος Ἀναστάσιος Κ.
 189. * Παγανέλης Σπυρίδων.
 190. * Παγανέλης Στάμος († 15/3/1931).
 191. * Παλαμᾶς Κωστής.
 192. Πάλλας Δημήτριος.
 193. Παμπούκας Ἀπόστολος.
 194. * Παναγιωτόπουλος. Ἀνδρέας.
 195. Παναγιωτόπουλος Κων/τῖνος.
 196. Πανταζῆς Παναγιώτης.
 197. * Παντελίδης Ἐμμανουήλ.
 198. Παντελίδης Χρῖστος.
 199. Παξιμάδης Σπυρίδων.
 200. Παπαγεωργίου Φιλώτας.
 201. Παπαδάκης Κωνσταντῖνος.
 202. Παπαδάκης Νικόλαος.
 203. Παπαδημητρίου Ἰωάννης.
 204. Παπαδόπουλος Θωμᾶς.
 205. Παπάζογλου Γεώργιος.
 206. Παπαηλιού Χαράλαμπος.
 207. Παπαθανασίου Πάνος.
 208. Παπαϊωάννου Γεώργιος.
 209. Παπαϊωάννου Κωνσταντῖνος.
 210. Παπαϊωάννου Πάνος.
 211. Παπαμιχαήλ Γρηγόριος.
 212. * Παπαναστασίου Ἀλέξανδρος.

213. Παπαναστασίου Σπυριδών.
 214. Παπανδρέου Γεώργιος.
 215. Παπανδρέου Πάνος.
 216. Παπαντανίου Ἀπόστολος.
 217. Παπαντωνόπουλος Νικόλαος.
 218. Παπασπυρίδου Καρούζου Σέμνη.
 219. * Παπαστράτος Ἐπαμεινώνδας.
 220. * Παπαστράτος Ἰωάννης.
 221. * Παπαστράτος Σωτήριος.
 222. Παπαφλέσσας Γρηγόριος.
 223. Παπαφλέσσας Ἰωάννης.
 224. Παπαφλέσσας Κωνσταντῖνος.
 225. * Παπαφράγκος Στάμος.
 226. * Παππούλιας Δημήτριος.
 227. Παππούλιας Κωνσταντῖνος
 († 1/8/1932).
 228. Παράσχος Γεώργιος.
 229. Πατσουράκος Ἰωάννης.
 230. Πεζόπουλος Ἐμμανουήλ.
 231. Πελεκίδης Εὐστράτιος.
 232. Πεσματζόγλου Γεώργιος.
 233. Πετιμεζᾶς Θρασύβουλος.
 234. Πετρακάκος Δημήτριος.
 235. Πετρακόπουλος Θεόδωρος.
 236. Πετροκόκκινος Δημήτριος.
 237. Πετρόπουλος Γεώργιος.
 238. Πίππας Δημοσθένης.
 239. Πίστης Νικόλαος.
 240. Πιτίδης Μιχαήλ.
 241. Πλυτᾶς Ἀμβρόσιος.
 242. * Πολίτης Νικόλαος.
 243. * Πολυγένης Κωνσταντῖνος.
 244. Πολυχρονιάδης Κωνσταντῖνος.
 245. Πορτοκάλης Ἀλέξανδρος.
 246. Πουλίτσας Παναγιώτης.
 247. Πουλόπουλος Ἀπόστολος.
 248. * Πουρῆς Μιλτιάδης.
 249. Πρινάρης Κίμων.
 250. * Πώπ Γεώργιος.
 251. * Ραγκαβῆς Ἀλέξανδρος.
 252. * Ρακτιβάν Κωνσταντῖνος
 253. * Ράλλης Γεώργιος.
 254. * Ράλλης Κωνσταντῖνος.
 255. * Ρεδιάδης Περικλῆς.
 256. Ρίζος Σταμάτιος.
 257. Ρινόπουλος Μιχαήλ.
 258. Ροζάκης Σταμάτιος.
 259. Ρουμπάνης Γεώργιος
 260. Ρουμπάνης Ἰωάννης.
 261. Ρούνιος Κωνσταντῖνος.
 262. Ροῦφος Λουκάς Κανακάρης.
 263. Ρωμαῖδης Ἰωάννης.
 264. Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος.
 265. * Ρωμᾶνος Ἄθως.
 266. * Ρώσσης Ζῆκος.
 267. Σαδούκας Χρῖστος.
 268. Σακελλαρίου Γεώργιος.
 269. Σάρρου Αἰμιλία.
 270. Σαρσέντης Λυκοῦργος.
 271. Σεργόπουλος Ἰωάννης.
 272. Σκάσσης Ἐρρῆκος.
 273. Σκάσσης Θωμᾶς.
 274. * Σκλαβοῦνος Γεώργιος.
 275. Σκοτίδας Εὐάγγελος.
 276. * Σκουζῆς Ἀλέξανδρος.
 277. * Σκοῦφος Θεόδωρος.
 278. Σούλης Γεώργιος.
 279. * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.
 280. Σπυρόπουλος Παναγιώτης.
 281. * Στάης Σπυριδών († 24/9/1931).
 282. Σταθακόπουλος Παναγιώτης.
 283. Σταθαῦτος Ἀντώνιος.
 284. * Σταμελλᾶτος Γεώργιος.
 285. Στάμος Ἰωάννης.
 286. * Σταμούλης Ἀναστάσιος Κ. Π.
 287. Στασινόπουλος Σύριος.
 288. Σταυρόπουλος Ἄγγελος.
 289. Σταυρόπουλος Σπυριδών.

290. * Στεργιόπουλος Δημήτριος.
 291. * Στεφανόπουλος Ἀνδρέας.
 292. * Στρέϊτ Γεώργιος.
 293. * Σφακιανᾶκης Παναγιώτης.
 294. Σφήκας Δημήτριος.
 295. * Σωτηριάδης Γεώργιος.
 296. Σωτηρίου Γεώργιος Α.
 297. Τεγόπουλος Στυλιανός.
 298. Τζηρός Κωνσταντῖνος.
 299. * Τριανταφυλλάκος Νικόλαος.
 300. * Τριανταφυλλίδης Περικλῆς.
 301. Τρικούπης Σπυρίδων.
 302. Τσακαλῶτος Ἀθανάσιος.
 303. Τσακαλῶτος Πολύβιος.
 304. Τσιπούρας Δημήτριος.
 305. Τσουκλείδης Σπυρίδων.
 306. * Τσούντας Χρῖστος.
 307. Τσόχας Γεώργιος.
 308. * Fabricius Ernst.
 309. * Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος.
 310. * Φιλάρετος Γεώργιος.
 311. * Φίλων Ἀλέξανδρος.
 312. Φῖξ Ἰωάννης Καρόλου.
 313. Φουντούλης Δημήτριος.
 314. Φουρίκης Πέτρος.
 315. Φωτόπουλος Δημήτριος.
 316. * Χαβιαρᾶς Νικήτας.
 317. Χαριτάκης Γεώργιος.
 318. Χαρίτος Ἰωάννης.
 319. * Χατζάκος Ματθαῖος.
 320. Χατζῆς Ἀντώνιος Χ.
 321. * Χατζιδάκης Γεώργιος.
 322. Χόνδρος Δημήτριος.
 323. Χουδαβερδόγλους Σοφοκλῆς.
 324. Χοστέβας Δημόφιλος.
 325. Χριστίδης Δημήτριος.
 326. Χριστόπουλος Μιχαήλ.
 327. Χριστόπουλος Σπυρίδων.
 328. Χρυσάφης Ἰωάννης.
 329. Χρυσούλης Γκίκας.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1931

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ: 28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1932

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἐταῖροι,

Πρὸ πάσης ἄλλης λογοδοσίας τελοῦμεν καὶ ἐφέτος τὸ ὀφειλόμενον μνημόσυνον τῶν φίλων ἡμῶν ἐταίρων καὶ συναγωνιστῶν.

Ἐκ τῶν ἐπιτιμίων ἐταίρων ἐξέλιπον κατὰ τὸ 1931 :

Ὁ Ὅρατιος Marucchi ὁ γνωστότατος Ἴταλὸς ἀρχαιολόγος καὶ Γεν. Διευθυντὴς τῶν Παπικῶν ἀρχαιολογ. συλλογῶν, περὶ τὴν χριστιανικὴν ἰδίαν ἀρχαιολογίαν εὐδοκιμώτατα ἀσχοληθεὶς.

Ὁ ἐν Τουλούζῃ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Παρισίων Felix Durrbach ἀπέθανεν καταλείπων ἀξιολογώτατον ἐπιστημονικὸν ἔργον, ἰδίαν ἐπιγραφικόν, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ θέλει παραμείνει συνδεδεμένον ἀρρήκτως μετὰ τῆς Δήλου. Ἡ αὐταπαρνησία καὶ ἡ ἀθόρυβος ἀφοσίωσις τοῦ Durrbach εἰς τοὺς πλουσίους ἐπιγραφικοὺς θησαυροὺς τῆς Δήλου ὑπῆρξε πολὺτιμος προϋπόθεσις τῆς κοπιώδους μελέτης καὶ ἐπιμόνου ἐπεξεργασίας τῶν σημαντικωτάτων ἐκείνων ἱστορικῶν ἀρχείων. Καρπὸς δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν ἔκδοσις δύο ὀγκωδῶν τόμων ἐπιγραφῶν τῆς Δήλου, ὅπου ὁ Durrbach ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἐν ταῖς IG τοῦ Βερολίνου ἐκδοθέντος ὑπ' αὐτοῦ τόμου, παρέσχε νέα καὶ πλείονα ἀδρά.

δείγματα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐπιγραφικῆς πείρας καὶ τῆς βαθείας γνώσεως τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Φερδινάνδος Noack, καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου, ὅπως αἰφνιδίως καὶ ἐν πλήρει δράσει ἀποθανὼν ἐστέρησε τὴν Γερμανίαν ἐπιφανοῦς ἀρχαιολόγου. Ἡ ἐπιστημονικὴ κατεύθυνσις τοῦ Noack ἔφερεν αὐτὸν ἐνωρὶς πρὸς Ἑλληνικὰ θέματα καὶ τὸν συνέδεσε καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν χώραν καὶ πρὸς τοὺς νεωτέρους αὐτῆς κατοίκους, οἱ ὅποιοι ἐξετίμησαν παρὰ τὴν ἐπιστημονικὴν του ὑπεροχὴν τὴν αὐτόματον καὶ ἀνεπιφύλακτον εὐγένειαν τοῦ ἥθους του.

Ἡ ἀρχαιολογία ὀφείλει εἰς τὸν Noack ἀξιολόγους ἀρχιτεκτονικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς μελέτας, τὸ δὲ τελευταῖον αὐτοῦ μέγα ἔργον περὶ Ἑλευσίνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσε πολλὰ ἔτη τῆς ζωῆς του, θὰ παραμείνῃ πολύτιμον βοήθημα ἱστορικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν παρ' ὅλας τὰς τροποποιήσεις, τὰς ὁποίας ἐπέφερον εἰς αὐτὸ αἰ νεώταται ἀνασκαφαὶ τῆς Ἑλευσίνος.

Ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλο σημαντικὸν ἔργον ἠσχολεῖτο ὁ Noack προετοιμάζων τὴν ἔκδοσιν παλαιῶν αὐτοῦ μελετῶν περὶ τῆς ἀρχαιολογικῆς τοπογραφίας καὶ τῶν μνημείων τῆς Ἀκαρνανίας. Θὰ εἶναι λυπηρότατον διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἐὰν ὁ σκληρὸς καὶ πρόωρος θάνατος τοῦ διαπρεποῦς ἐπιστήμονος ἔχῃ στέρησει τὴν ἐπιστήμην διὰ παντὸς τοῦ πολυτίμου τούτου καρποῦ τῶν μελετῶν του.

Ἄλλ' ἢ 25^η Σεπτεμβρίου 1931 ἀπέβη ἡμέρα παγκοσμίου φιλολογικοῦ πένθους, διότι κατὰ ταύτην ἐσβέσθη ἡ μεγάλη ζεῖδωρος πνοὴ τοῦ Οὐλερίχου von Wilamowitz-Moellendorff, ὁ ὁποῖος ἐπὶ δύο γενεὰς κατηύγασε τὸ ἐπιστημονικὸν στερέωμα καὶ κατεκυρίευσεν πᾶσαν φιλολογικὴν χώραν, μὴ κουρασθεὶς μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς νὰ κρατῇ ὑψηλὰ τὴν λαμπάδα, ἵνα φωτίζη τὸν δρόμον τοῦ παμμεγίστου ἔσμου τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων μαθητῶν του.

Παρὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν του ἡ διάνοιά του δὲν ἐγνώρισε τὸ γῆρας καὶ τὴν κόπωσιν, ἀλλ' ἀνέδιδε διαρκῶς νέους

κλάδους καὶ νέους καρπούς ὡς ἡ γηραιὰ δρυς, τῆς ὁποίας τὴν ζωὴν ἀνακόπτει μόνον ὁ κερανός.

Τὴν μεγάλην προσωπικότητα τοῦ Wilamowitz ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς φιλολογίας χαρακτηρίζει ἀσυνήθης ὀξύτης κρίσεως καὶ ἀπερρανος μνήμη, αἱ ὁποῖαι προσεπόρισαν εἰς αὐτὸν οὐχὶ μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας εὐρυτάτην καὶ ἐδραιωτάτην γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν πλείστων νεωτέρων Εὐρωπαϊκῶν λογοτεχνιῶν ἀκριβεστάτην προσοικείωσιν.

Ἄλλ' ἡ οὐσιώδης αὐτοῦ σημασία διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς φιλολογίας δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ εὐρυμάθεια αὐτοῦ καὶ ἡ ἀπ' αὐτῆς ὀρμωμένη κολοσσιαία αὐτοῦ προσωπικὴ συμβολή — ἀλλὰ κυρίως ἡ νέα κατεύθυνσις τῶν φιλολογικῶν σπουδῶν, τὴν ὁποίαν ἐσημείωσεν ἡ ἰσχυρὰ του προσωπικότης. Ἡ νέα αὕτη μεθοδικὴ ἀρχὴ πρὸς γνῶσιν τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἦτο ἀκριβῶς ἡ πρὸς πᾶσαν φιλολογικὴν περίοδον ἀπροκατάληπτος προσοχή, ἀνεξαρτήτως ἀκμῆς καὶ παρακμῆς, καὶ ἔτι εὐρύτερον ἡ μελέτη σύμπαντος τοῦ ἀρχαίου κόσμου ὑπὸ πᾶσαν αὐτοῦ ἐκδήλωσιν, ὥστε ἡ ἀρχαία φιλολογία νὰ εἶναι αἰσθητὴ ἐν τῷ ὅλῳ ἀρχαίῳ πολιτισμῷ καὶ ἱστορικῶς καὶ πραγματικῶς, ὡς ἀπαύγασμα τοῦ ὅλου βίου. Ἡ θέσις αὕτη τοῦ Wilamowitz, ἡ ὁποία ἐξεδηλώθη ζωηρότατα ἐν τῇ προσωπικῇ του ἐπιστημονικῇ δράσει, ἀπέφευγεν ἀγλαωτάτους καρπούς καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ φιλολογικῇ ἐρευνῇ τῆς Γερμανίας.

Ἄλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα τοῦ ὑπερόχου ἀνδρός, διότι δὲν εἶναι συνήθη τὰ χαρίσματα, τὰ ὁποῖα ἐκείνον διέκρινον. Ὁ Wilamowitz δὲν ὑπῆρξεν ἀπλῶς μέγας φιλόλογος, ὑπῆρξεν αὐτόχρημα ἀρχαῖος Ἕλληνας ἐγκλείων ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ ἐρμηνεύων τὸν μέγαν ἐκείνον κόσμον οὐχὶ μετὰ κόπου καὶ ἀβεβαιότητος, ἀλλὰ μετὰ προχειρότητος καὶ αὐτομάτου τρόπου τινὰ φυσικότητος καὶ ζωηρότητος ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ συνυφασμένης μετὰ τῆς ὑποστάσεώς του οἰκογενειακῆς καὶ προσωπικῆς του ἱστορίας. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος ὑπῆρξεν ἐν τῇ διανοίᾳ του καὶ ἐν τῇ φαντασίᾳ του ὀλοζώντανος, ἡ δὲ ἐρμηνεία αὐτοῦ καθίστατο εὐκολωτάτη διὰ συγκρίσεων καὶ μεταφορῶν

συχνοτάτων ἐκ τοῦ συγχρόνου βίου πλειόνων ἐθνῶν, οὐχὶ δὲ ὀλιγότερον ἐξ αὐτῆς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ διδασκαλία αὐτοῦ καὶ ἡ προφορική καὶ ἡ γραπτὴ ἦτο ἡ ἐκδήλωσις ὑπερόχου πνεύματος ἐπιφερομένου ἐπὶ τῆς ὕλης. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω τὸ τελευταῖον βαθὺ αὐτοῦ ἔργον περὶ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων, τὸ σημαντικὸν τοῦτο ἐπιστέγασμα τῆς μακροτάτης αὐτοῦ παραγωγῆς, ἡ ὁποία ἐξασφαλίζει φωτεινότατον στέφανον εἰς τὴν μεγάλην μορφήν τοῦ Wilamowitz ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας φιλολογίας. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογία ὀφείλει ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν ὑπέροχον ἄνδρα διὰ τὴν ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν αὐτοῦ καὶ τὴν διαρκῆ συμβουλὴν καὶ διεύθυνσίν του συντελεσθεῖσαν ἀνακαίνισιν τῆς μεγάλης συναγωγῆς τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν τῆς ὑπὸ τῆς Πρωσικῆς Ἀκαδημίας ἐκδιδομένης, ἡ ὁποία ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεγάλου Boeckh εὔρεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Wilamowitz τὸν ὑπεράξιον ἐκείνου διάδοχον.

Ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐπιτίμων ἐταίρων ἐξέλιπον ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δαμιανὸς καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης πρῶην Ἀθηνῶν Θεόκλητος, διαπρεπεῖς ἱεράρχαι σημαντικὰς προσενεγκόντες ὑπηρεσίας εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Ἐκ τῶν ἰσοβίων καὶ τακτικῶν ἐταίρων ἀπέθανον: Ὁ πρῶην Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Ἀθανάσιος Εὐταξίας, ὁ μετὰ τοῦ ἀειμνήστου Καββαδία συντάξας τὸν ἀρχαιολογικὸν νόμον τοῦ 1899. Ὁ πρῶην Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Σπυρίδων Στάης, ζωηρὸν πάντοτε ἐπιδείξας ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἡμῶν πραγμάτων καὶ μετὰ στοργῆς μεγάλης παρακολουθήσας τὰς ἐργασίας τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Ὁ ἐνδοξὸς ὑποναύαρχος Νικόλαος Βότσης, συνδέσας ἀρρήκτως τὸ ὄνομά του πρὸς εὐκλεεῖς πολεμικὰς πράξεις τῆς προσφάτου ἡμῶν ναυτικῆς ἱστορίας. Ὁ πρῶην Ὑπουργὸς καὶ σύμβουλος τῆς Ἐταιρείας ὑποναύαρχος Μιχαὴλ Γούδας, διακεκριμένος ἱστοριοδίφης καὶ ἐπιφανῆς ναυτικὸς συγγραφεύς. Ὁ παιδαγωγικὸς καὶ ἐπὶ μακρὸν σύμβουλος τῆς Ἐταιρείας Παναγιώτης Π. Οἰκονόμος, ὁ

ἤδη τῷ 1889 δι' ὠφελιμοτάτου βιβλίου εἰσαγαγὼν εἰς τὰ σχολεῖα τὴν ἱστορίαν τῶν μνημείων καὶ τὴν μελέτην τῶν μουσείων, θέσας δὲ ὡς βάσιν τῆς μορφώσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων τὸν πολύτιμον θησαυρὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ διαπρεπὴς καὶ φιλογικώτατος νομικὸς Μιχαὴλ Λιβαδάς ὁ ἄξιος διάδοχος τοῦ Βασ. Οἰκονομίδου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὁ διακεκριμένος ἐπίτιμος Ἀρεοπαγίτης Στάμος Παγανέλης.

Ὅπως δὲ προῶρος καὶ σκληρῶς ἀφηρηπάγησαν οἱ νεαροὶ ἡμῶν ἐταῖροι Σόλων Θεοδότου, δικηγόρος καὶ ἐπανειλημμένως γραμματεὺς τῶν Γεν. Συνελεύσεων τῆς Ἑταιρείας καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παππούλιας, ὠφελιμώτατα ἐργασθεῖς ὡς τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας.

Τὰς ἀραιωθείσας διὰ τοῦ θανάτου τριῶν ἰσοβίων ἐταίρων τάξεις ἐπιθυμοῦν νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ Συμβούλιον ἐξέλεξε, καθ' ὃ ἔχει ἐκ τοῦ Ὄργανισμοῦ δικαίωμα, τακτικὸν ἰσόβιον ἐταῖρον τὸν ἐπιφανῆ Μαθηματικὸν κ. Κωνσταντῖνον Καραθεοδωρῆ, μετὰ ἰδιαίτερας στοργῆς παρακολουθοῦντα πάντοτε τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1931 ὑπῆρξε τὸ ἑξῆς:

1. Ἐν Ἀθήναις ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Ὁδείου τοῦ Περικλέους διὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀναστηλώσεως κ. Ἀ. Ὁρλάνδου, ὁ ὁποῖος ἔτυχε καὶ τῆς χρηματικῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Σκοπὸς τῆς ἀνασκαφῆς ὑπῆρξεν ἡ ὀλοσχερῆς ἀποκάλυψις τῆς Β. πλευρᾶς τοῦ Ὁδείου καὶ ἡ ἐνδεχομένη ἀνεύρεσις βάσεων ἐσωτερικῶν κιόνων κατὰ τὸ τμήμα ἐκεῖνο. Ἡ ἐκσκαφὴ τῆς βαθείας ἐπιχώσεως ταύτης συνήνητησε κατὰ μὲν τὰ ἀνώτατα στρώματα μεταγενεστέρους πίθους καὶ κεραμοσκεπεῖς χριστιανικοὺς τάφους, κατὰ δὲ τὰ κατώτερα, θραύσματα ἀγγείων τοῦ 6^{ου},

τοῦ 5^{ου} καὶ τοῦ 4^{ου} αἰῶνος π. Χ. ἀνάμικτα μετὰ εἰδωλίων ῥωμ. χρόνων καὶ πηλίνων λύχνων μετὰ ποικίλης διακοσμῆσεως, ἐνὸς δὲ προερχομένου ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἐργαστηρίου τῆς Χιόνης.

Ὑπεράνω τοῦ δαπέδου τοῦ Ὁδείου καὶ εἰς ὕψος 0.80 μ. εὐρέθη κεκλιμένον στρῶμα μικρῶν χαλίκων, ὑπ' αὐτὸ δὲ ἀμμῶδες στρῶμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὐρέθησαν ὄστρακα καὶ ἀγαλμάτια καὶ βωμὸς καὶ βᾶθρον.

Ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ Ὁδείου δὲν ἀνευρέθησαν αἱ ἀναμενόμεναι βάσεις κιόνων ἐσωτερικῶν. Ἡ διατήρησις ὁμῶς τοῦ ἀποκαλυφθέντος Β τοίχου ἰδίᾳ κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν εἶναι καλὴ σφζομένων καὶ τῶν Ὑμηττιῶν ὀρθοστατῶν καὶ τῆς ἐπ' αὐτῶν ταινίας ἐκ μαρμάρου Πεντέλης, ὡς καὶ 3 ἕως 4 πωρίνων δόμων ὑπεράνω ταύτης. Ἐπὶ τοῦ μερικῶς διασωθέντος ἐπιχρίσματος τοῦ πωρίνου τούτου τοίχου, σφζονται λείψανα ἐξωγραφημένης διακοσμῆσεως, ἡ ὁποία εἰς ἓν σημεῖον διατηρεῖ καθαρὰν τὴν παράστασιν Παναθηναϊκοῦ ἀμφορέως καὶ στεφάνου εἰς ἀνάμνησιν ἴσως νίκης τινός.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν σχετικῶς καλὴν διατήρησιν τοῦ Β τοίχου εἰς ὕψ. 3.80 καὶ μῆκ. 14 περ. μέτρων, ἡ δυτικὴ πλευρὰ τοῦ Ὁδείου δὲν σφζεται ὑπεράνω τῆς εὐθυνηθείας αὐτῆς, ἀλλ' ἐξικνεῖται μετὰ τινων διαλείψεων μέχρι τῆς ἀνατολ. παρόδου τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου ἧτοι περὶ τὰ 22 μέτρα.

Εὐρήματα τοῦ κατωτάτου στρώματος ἦσαν πλὴν ἄλλων τινῶν δευτερευούσης ἀξίας:

α') Ἀγαλμάτιον μαρμάρινον Διονύσου ἢ Ἀπόλλωνος, ἀκέφαλον καὶ ἄνευ τῶν ἄκρων ποδῶν, ἀντίγραφον ῥωμ. χρόνων κατὰ πρότυπον τοῦ 4^{ου} πιθανῶς π. Χ. αἰῶνος.

β') Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐργασίαν δεικνύει καὶ μικρὸν μαρμάρινον ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος τρεχούσης πρὸς τὰ ἀριστερά.

γ') Πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ κατὰ χώραν ἀνεύρεσις βωμοῦ σχήματος ὀμφαλοῦ, ἔχοντος ἄνω κυκλικὴν κοιλότητα. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶναι ἐπιχειρισμένη, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπιχρίσματος ὑπάρχει ἐξωγραφημένον ἀγρονόν. Παρὰ τὴν βάσιν τοῦ βωμοῦ παρατηρήθησαν πολλὰ λείψανα καύσεως.

δ') Ἀξιόλογον εἶναι καὶ τριγωνικὸν κοιλόπλευρον βᾶθρον ἐπι-
νικίου χορηγικοῦ τρίποδος, εὐρεθὲν ἀνεστραμμένον παρὰ τὸν
βωμόν. Ἐπὶ δύο τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ καλῶς σφζομένη
ἀναμνηστικὴ χορηγικὴ ἐπιγραφή:

Ὁ Δῆμος ἐχορήγει, Σώνικος ἤρχεν,
ἀγωνοθέτης Δρακοντίδης Δράκοντος Παιανιεύς,
Πανδιονὶς παίδων ἐνίκα, Νικοκλῆς Ἀθηναῖος ἠΰλει
Σωσίβιος Ἀθηναῖος ἐδίδασκεν.

Στηριζόμενος εἰς τὸν ἄρχοντα Σώνικον ὁ ἀνασκάπτων χρονολο-
γεῖ τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸ 175/4 π. Χ.

2. Ἐν Νέῃ Ἀγχιάλῳ ὁ καθηγητὴς κ. Σωτηρίου ἐξηκολού-
θησε τὰς ἀπὸ ἐτῶν ἐκτελουμένας ἐκεῖ σπουδαίας ἐργασίας του πρὸς
ἀποκάλυψιν τῶν χριστιανικῶν Θεσσαλικῶν Θηβῶν.

Κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ 1931 ἀπεκαλύφθησαν ἐντελῶς τὰ
πέρυσι ἐν μέρει ἀνασκαφέντα διαμερίσματα μεγάλου κτίσματος
καὶ ἐκαθαρίσθησαν τὰ ἐν αὐτοῖς ψηφιδωτά.

Πρὸς ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τοῦ ἀνασκαπτομένου κτί-
σματος ὁ κ. Σωτηρίου ἐπεξέτεινε τὴν ἔρευναν περαιτέρω καὶ ἀνεῦρε
στυλοβάτην μετὰ βάσεων ἀβεστοποιημένων ὡς καὶ κορμῶν κίον-
ων καὶ βάσεων παραστάδων. Τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ στυλοβάτου
συσχετιζόμενον πρὸς ἄλλο μέρος στυλοβάτου εὐρεθὲν πέρυσι ἀπαρ-
τίζει ἓνα ἐνιαῖον στυλοβάτην μεγάλου, ὡς φαίνεται, αἰθρίου, αἰ δὲ
περὶ αὐτὸ αἰθουσαι εἶναι αἰ στοαὶ αὐτοῦ, ἐν ᾧ τὰ μετὰ τῶν ψηφι-
δωτῶν δαπέδων ΒΔ διαμερίσματα ἀνήκουσιν εἰς προσκτίσματα.

Τὸ ἀνασκαπτόμενον σημαντικώτατον οἰκοδόμημα ἔχει ἀκόμη
ἀνάγκην ἀνασκαφικῆς διασαφήσεως, ἵνα καταστῇ καταληπτὸν ἐν
τῷ συνόλῳ αὐτοῦ.

Τὰ μέχρι τοῦδε ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη εἶναι τριῶν
ἐποχῶν:

α') Ῥωμαϊκὰ τοῦ 3^{ου} μ. Χ. αἰῶνος (ἐπίκρανα παραστάδων μὲ
ἐξέχοντα ἀνάγλυφα, ἰωνικὰ κιονόκρανα μὲ διπλᾶς διαγωνίους
ἔλικας κ. ἄ.).

β') Πρωτοχριστιανικὰ τοῦ τέλους τοῦ 5^{ου} ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ

6^{ου} αἰῶνος (μεγάλα ἀναδιπλούμενα κιονόκρανα τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, Θεοδοσιανὰ κιονόκρανα, θωράκια κ. ἄ.)

γ) Σειρὰ γλυπτῶν μελῶν, ἐχόντων θέματα πρωτοχριστιανικά ἐκφυλισθέντα, ἀλλὰ σύνθεσιν καὶ τεχνικὴν ἐκτέλεσιν πρώτην φορὰν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάπτοντος, ἀπαντῶσαν ἐν τῇ χριστιανικῇ τέχνῃ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀναγομένην εἰς μεταβατικὴν ἐποχὴν ἀπὸ τῆς πρωτοχριστιανικῆς εἰς τὴν Βυζαντινὴν τεχνοτροπίαν ἧτοι εἰς τὸν 7^{ον} αἰῶνα τελευτῶντα, ὅτε κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τὰς ἱστορικὰς εἰδήσεις τελευτᾶ καὶ ἡ ζωὴ τῆς πόλεως.

Πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην συμφωνοῦσι καὶ αἱ περὶ τῶν ψηφιδωτῶν γενόμεναι παρατηρήσεις. Καὶ τὰ ψηφιδωτὰ κατανέμονται εἰς διαφόρους περιόδους οὐχὶ μόνον κατὰ λόγον τῶν διακοσμητικῶν αὐτῶν θεμάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ λόγον τοῦ διαφόρου ὕψους τῶν ἐπιπέδων αὐτῶν. Εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν περίοδον ἀνήκει τὸ βαθύτερον ὄλων κείμενον γεωμετρικὸν ψηφιδωτὸν τοῦ μικροῦ αἰθρίου. Εἰς τὸ τέλος τοῦ 5^{ου} ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἀνήκουσι τὰ μετὰ ζωϊκῶν παραστάσεων ψηφιδωτὰ. Μεταγενέστερον δὲ εἶναι ἴσως τὸ δάπεδον τοῦ περιστύλου χώρου τοῦ ἀνευρεθέντος ἐφέτος, ὅπως συνάγεται ἐκ τῶν ἀποτυπωμάτων θωρακίων τοῦ 5^{ου} ἢ 6^{ου} αἰῶνος, τῶν παρατηρηθέντων ἐπὶ τοῦ ἐκ κεραμοκονιάματος (κορασανίου) ὑποστρώματος, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ προγενέστερα ταῦτα ἀρχιτ. μέλη ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ἐπίστρωμα.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἄρα ἀνασκαφικῶν ἐνδείξεων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν 1) ὅτι ἔχομεν ἐν τῷ ἀνασκαπτομένῳ οἰκοδομήματι μέρη Ῥωμαϊκοῦ κτίσματος τοῦ 3^{ου} ἴσως μ. Χ. αἰῶνος 2) ὅτι τοῦ Ῥωμ. τούτου κτίσματος ἐχρησιμοποιήθησαν περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰ λείψανα μετὰ νέου ὕλικου, πρὸς οἰκοδομίαν μεγαλοπρεποῦς χριστιανικοῦ μνημείου καὶ 3) ὅτι κατὰ τὸν 7^{ον} αἰῶνα τὸ μνημεῖον τοῦτο ὑπέστη νέας μεγάλας ἐπισκευάς.

Ἐκ τῆς προόδου τῶν ἀνασκαφῶν ἀναμένομεν, ὅπως καθορισθῆ σαφῶς τὸ εἶδος τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ ὁποίου ἡ φύσις δὲν φαίνεται, ἤδη ἀπὸ τοῦδε, ἀστική, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκκλησιαστική.

3. Τὰς ἐν Δίῳ τῆς Μακεδονίας ἀξιολόγους ἀνασκαφικὰς ἐργασίας ἐξηκολούθησεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, συνεπικουροῦντος καὶ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γεωργίου Σωτηριάδου.

Αἱ ἔρευναι τοῦ 1931 περιστράφησαν εἰς πλείονας δοκιμαστικὰς σκαφὰς εἰς διάφορα σημεῖα τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἔνθα ἡ ἀποτελμάτωσις τοῦ τόπου καὶ ἡ καλλιέργεια ἐπέτρεπε τοιαύτας ἐργασίας.

Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον τῶν σημείων τούτων εὐρέθη μικρὸν ἀγαλμάτιον χαλκοῦ Ἑρμοῦ κερδῶφου, φέροντος εἰς μὲν τὴν δεξιὰν κεῖρα κηρύκειον, εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν βάλαντιον.

Εἰς δὲ τὴν δευτέραν θέσιν διεπιστώθη ἡ ὕπαρξις πολλῶν ῥωμαϊκῶν τειχίων καὶ κτισμάτων. Εἰς τρίτην θέσιν ἀνεφάνησαν σημαντικώτεροι τοῖχοι ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὑφ' οἷς πιθανώτατα κρύπτονται κτίσματα παλαιότερα Μακεδονικά.

Εἰς ἄλλην θέσιν ἀνεκαλύφθη καὶ ἐκαθαρίσθη ἐν μέρει Ἑλληνιστικῶν χρόνων Μακεδονικὸν κτίσμα, τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν καὶ τινα λείψανα ὠραίων μαρμαρίνων κιόνων.

Τὸ μῆκος τοῦ κτίσματος εἶναι 12 μ., τὸ βάθος 15 μ. Ἐπειδὴ, δὲ καὶ ἄλλοτε παρὰ τὸ κτίσμα τοῦτο διεπιστώθη ἡ ὕπαρξις εὐρείας πλατείας, περιβαλλομένης ὑπὸ εὐρυχῶρων δωματίων καὶ Μακεδονικῶν καὶ ἀρχαιότερων Ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ἐνδείκνυται ἡ εἰκασία τοῦ ἀνασκάπτοντος ὅτι πρόκειται περὶ ἀγορᾶς ἢ γυμνασίου τῆς πόλεως, ἀξίου περαιτέρω ἐξερευνήσεως, ἔστω καὶ ἂν ἡ βλάστησις ἐκεῖ ἔχη καταστρέψει πολλὰ τῶν ὑποκειμένων.

Παρὰ τὴν θέσιν Ἀγιονέρι, ἔξω τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς πόλεως, ὁ κ. Σωτηριάδης ἀπεκάλυψεν ὠραίους τοίχους ἐκ λίθων μεγάλων λαξευτῶν καὶ καλῶς προσηρμοσμένων ἄνευ συνδετικῆς ὕλης, χωρίζοντας δωμάτια μεγάλα ὡς περὶ στοάν. Περαιτέρω ἀνευρέθησαν ἄλλα ἰδιωτικὰ οἰκήματα. Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἅπασ ὁ ἐκτεταμένος νῦν ἐλώδης χῶρος, εἰς τὸν ὁποῖον φέρει ἡ διασχίζουσα τὴν ἀρχαίαν πόλιν πλακόστρωτος ὁδός, ἀπετέλει κάλλιστον μέρος τῆς πόλεως παρὰ τὸν ποταμόν.

Παρά τὰς σκαφικὰς ταύτας ἐρεῦνας ὁ κ. Σωτηριάδης ἐμελέτησε τὸ πεδῖον τῆς ἐν Πύδνῃ μάχης μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας ταγματάρχου Σερεπετζῆ καὶ λοχαγοῦ Παππαδάκη, ἀποτέλεσμα δὲ τούτου θὰ εἶναι ὅτι ὁ συντασσόμενος διὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας μέγας τοπογραφικὸς χάρτης θὰ εἶναι κατὰ τὸ ἱστορικὸν τοῦτο σημεῖον πληρέστερος καὶ ἀκριβέστερος, ὥστε νὰ καταστῇ ἀσφαλὲς βοήθημα μελέτης τοῦ ζητήματος.

Παρά τὸν σταθμὸν Κολινδροῦ εἰς τὸ χωρίον Λιμπάνοβον ἀνευρέθησαν καὶ ἀντεγράφησαν δύο ἀξιόλογοι χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ 15^{ου} αἰῶνος.

Ὡσαύτως ἐμελετήθησαν παλαιὰ Ἑλληνικὰ τείχη, πάχους 2 καὶ ἡμίσεος μέτρων, κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ ἀνασκάπτοντος ἀναγόμενα εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πιέρων.

Παρά ταῦτα τέσσαρας ὥρας πρὸς Δ τοῦ Δίου καὶ πλησίον τῆς Πέτρας ὁ κ. Σωτηριάδης ἐσημείωσε τὴν θέσιν σπουδαίας πόλεως, ὡς ἐκ τῶν σημαντικῶν αὐτῆς τειχῶν συνάγεται, ἡ ὁποία διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν μέχρι τοῦδε περιηγητῶν, δὲν δύναται δὲ ἀκόμη νὰ ταυτισθῇ.

Ὡσαύτως ἡμίσειαν ὥραν νοτιοδυτικῶς τοῦ Δίου διεπιστώθησαν τριάκοντα περίπου σωροὶ τυμβοειδεῖς μεγαλολίθων, ἔχοντες κάτω κυκλικὰς βάσεις ἐξ ὀγκολίθων. Πρόχειρος ἔρευνα ἐξηκρίβωσεν ὅτι οἱ τυμβοειδεῖς σωροὶ οὗτοι ἔκρυπτόν ποτε ἐν τῷ κέντρῳ τάφους σχηματιζομένους διὰ πλακῶν. Οἱ τάφοι οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς πόλιν, ἔχουσαν ἀκρόπολιν ἐπὶ μεγάλου λοφοειδοῦς ὑψώματος, τὸ ὁποῖον καλεῖται νῦν Καστράκι. Μέλλουσα ἔρευνα θὰ δείξῃ ἂν πρόκειται ἢ περὶ αὐτοῦ τοῦ παλαιοτάτου Δίου ἢ περὶ ἄλλης τινὸς πόλεως.

Πέντε ὥρας νοτίως τοῦ Δίου καὶ κατὰ τὴν θέσιν Καλύβια τῆς Σκοτίνας, ὅπου ὀρμητικῶς καταπίπτει ὁ διὰ τοῦτο ὀρθῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κληθεὶς ποταμὸς «Σῦς» (ἀγριοχόιρος) ἐβεβαιώθη ἢ ὑπαρξίς ἀρχαίου ἱεροῦ, δικαιολογοῦσα τὴν περὶ τὴν θέσιν ταύτην τοποθέτησιν τῆς πόλεως Λεῖβηθρα ὑπὸ τοῦ Leake.

Ἡ τοπογραφικὴ ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ καὶ ἄλλην παρέσχε

πολύτιμον ἐπικουρίαν εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν ἔργον τοῦ Δίου διὰ τῆς συντάξεως ἀκριβοῦς χωρογραφικοῦ σχεδίου τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἡ δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας τέλος γενομένη κατασκευὴ μικροῦ τοπικοῦ μουσείου πρὸς διαφύλαξιν τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς θέλει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πολὺ διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐν Δίῳ ἀξιολόγων ἐρευνῶν.

4. Τὰς ἐν Φλωρίνῃ τῆς Μακεδονίας ἀνασκαφικὰς ἐργασίας ἐξηκολούθησεν ἡ Ἑταιρεία διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Κεραμοπούλλου.

Κατὰ τὸ 1931 ἡ ἔρευνα ἐγένετο ἐντὸς ἀγροῦ προθύμως ἀπαλλοτριωθέντος ὑπὸ τοῦ Δήμου Φλωρίνης ἀντὶ 50 χιλιάδων δραχμῶν.

Πλατεῖα δοκιμαστικὴ τάφρος ἀνοιχθεῖσα ἀπὸ Νότου πρὸς Βορρᾶν, ἀπεκάλυψεν εἰς βάθος 0^μ.50 - 1^μ.30 ἐρείπια οἰκιῶν συνεχῆ, κατεσκευασμένων κάτω μὲν ἐκ λίθων, ἄνω δὲ ἐξ ὠμῶν πλίνθων, ὡς καὶ αἱ προηγουμένως εὐρεθεῖσαι. Ἡ ὀλοσχερῆς ἀποκάλυψις τῶν οἰκιῶν δι' ἐπεκτάσεως τῆς σκαφῆς θὰ εἶναι ἔργον τῆς προσεχοῦς ἐρεῦνης.

Τὰ γενόμενα κινητὰ εὐρήματα περιλαμβάνουσιν ὑδρίας ἀγνώστους πηλίνας, κύλικας μελαμβαφεῖς μετ' ἐντύπων κοσμημάτων, σκύφους μετ' ἀναγλύφων βωμῶν καὶ ἐρωτιδέων ἢ σκηνῶν ἄλλων τε καὶ ἐρωτικῶν, ἐνίοτε δὲ μετὰ γραμμάτων λειψάνων ἐρμηνευτικῶν ἐπιγραφῶν, πίθους μετὰ σφραγίδος «*Παραμόνου*», τεμάχια μητρῶν ζῶων πηλίνων κἄ. Ὡσαύτως εὐρέθη μικρὸς χαλκοῦς Ἑρμῆς ἀρχαῖζων τῆς τετραγώνου ἐργασίας, ἔχων ἐπὶ τῆς στήλης χαρακτὸν κηρύκειον, ὅμοιος πρὸς εὐρεθέντα πρό τινος χρόνου ἐν ταῖς ὑπὸ τῶν Σέρβων γενομέναις ἀνασκαφαῖς τοῦ Περλεπέ, τῷ ἀρχαίῳ Πριλάπῳ. Πρὸς τούτοις ἀνευρέθησαν διάφορα μετάλλινα οἰκιακὰ ἐργαλεῖα οἷον σιδηραῖ ἀξίναι διαφόρων σχημάτων, σιδηραῖ ξύστραι ζυμώματος τοῦ καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν χρῆσει σχήματος, σιδηροῖ ὀβελοῖ, μαχαίρια, κλαδευτήρια, κλειθρα καὶ κλειδες μεγάλαι σιδηραῖ, αἰχμαὶ λογχῶν, τεμάχια πίσης, μυλόπετραι, σῖτος κεκαυμένος ἀνάμικτος ἴσως μετὰ βρίζης, μᾶζά τις ὡς κεκαυμένου ἀλεύρου, κ.τ.τ., ὅσα λεπτομερῶς περιγράφει ὁ κ. Κεραμόπουλλος

κατὰ τὰ διαμερίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν. Τὸ γενόμενον σχεδιογράφημα τῆς ἀνασκαφείσης ζώνης ὀφείλεται εἰς τὴν φιλόφρονα προθυμίαν τῆς ὑπηρεσίας τῶν δημοσίων ἔργων τοῦ νομοῦ Φλωρίνης, ἐξετελέσθη δὲ ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Μενιδιάτου. Τὴν γενικὴν πολλῶν ἐν Μακεδονίᾳ κάστρον χαρτογράφησιν παρασκευάζει ἡ χαρτογραφικὴ ὑπηρεσία τοῦ Στρατοῦ τῇ εὐγενεῖ προθυμίᾳ τοῦ Στρατηγοῦ Μαρούλη.

5. Ἐν Δωδώνῃ ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας τῆς Ἐταιρείας ὁ καθηγητὴς κ. Εὐαγγελίδης.

Σκοπὸς τῆς ἐργασίας τοῦ 1931 ἦτο ὁ καθορισμὸς τῶν κατὰ τὸ 1930 ἀποκαλυφθέντων οἰκοδομημάτων καὶ ἡ περαιτέρω ἐξερεύνησις τοῦ λεγομένου ἀποθέτου.

Πρὸς τοῦτο ὁ ἀνασκάπτων ἐπελήφθη τῆς ἐκσκαφῆς τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ τετραγώνου κτίσματος πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ διατάξεως καὶ ἐνδεχομένην ἀνακάλυψιν κινητῶν εὐρημάτων. Καὶ τὰ μὲν κινητὰ εὐρήματα ἦσαν κυρίως μολύβδινα ἐνεπίγραφα ἐλάσματα ἐρωτήσεων καὶ ἀποκρίσεων τοῦ μαντείου καὶ πλάξ ἐφθαρμένη ἀσβεστολίθου, ἐπὶ τῆς ὁποίας σφύζονται τὰ γράμματα: Ἄ τράπεζα, λείψανον ἐπιγραφῆς δυναμένης νὰ ἀναχθῆ μέχρι τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Ἡ τράπεζα αὕτη ἦτο προφανῶς τράπεζα προσφορῶν ἀνατεθεισα ὑπὸ τινος, τὸ δὲ εὐθύρυpton τοῦ λίθου ὀφείλεται εἰς ἰσχυρὰν πυρκαϊάν, ἢ ὁποία θὰ κατέστρεψε καὶ τὸ οἰκοδόμημα. Ἐκ τῆς ἐρέυνης τοῦ 1931 διεπιστώθη ὅτι ἐν τῷ τετραγώνῳ τούτῳ κτίσματι ἔχομεν δύο ἢ τρία ἀλλεπάλληλα οἰκοδομήματα. Τούτων τὸ μὲν νεώτατον εἶναι τὸ τετράγωνον, τὸ δὲ παλαιότερον τὸ ὀρθογώνιον τὸ ἀπὸ βορρᾶ εἰσχωροῦν εἰς αὐτό. Τοῦ τελευταίου τούτου τμήμα εἶναι τὸ προηγουμένως ἀνακαλυφθὲν τετράγωνον δωμάτιον κατὰ τὴν Β πλευράν.

Τὸ ὀρθογώνιον κτίσμα ἔχει ὀλικὸν μῆκος 14.40 καὶ πλάτος 7.05, διαιρεῖται δὲ δι' ἐγκαρσίου τοίχου εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων τὸ μὲν νότιον ἀπετέλει τὸν πρόδομον, ἔχοντα βάθος 2,50, τὸ δὲ βόρειον τὸν σηκὸν ἢ κυρίως ναόν. Ἐπειδὴ ὁμως μόνον τὰ θεμέλια

αὐτοῦ σφύζονται, οὐδὲν γνωρίζομεν περὶ τῆς ἀνωδομίας αὐτοῦ. Πάντως τὸ κτίσμα ἀνήκει εἰς Ἑλληνικούς χρόνους. Μόνον τὸ βόρειον αὐτοῦ τμήμα ἐχωρίσθη τοῦ λοιποῦ κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκούς χρόνους δι' ἐγκαρσίου τοίχου ἐκ μεγάλων λίθων τεθέντων προχείρως ἐπὶ τοῦ χώματος οὕτως, ὥστε ἀπετελέσθη δωμάτιον ἔχον εἰς τὰς ἐσωτερικὰς πλευρὰς ἐπίχρισμα ἐξ ἀσβέστου. Ὁ προσανατολισμὸς καὶ τοῦ μικροῦ τούτου ναῖσκου εἶναι πρὸς νότον, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων κτισμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε ἐν Δωδώνῃ.

Ὡσαύτως ἐκαθαρίσθη τὸ πρὸς Δ τούτου ὅμοιον οἰκοδόμημα καὶ ἐφάνη ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ προστύλου προδόμου καὶ σηκοῦ.

Ἐν τέλει ἀναφέρομεν τὴν ἐν τῷ μνημονευθέντι ἀποθέτη μικρὰν περαιτέρω ἔρευναν, ἣ ὁποία ἀπέδωκε πάλιν εὐάριθμα μολύβδινα ἐνεπίγραφα ἐλάσματα, πόρπας χαλκᾶς γεωμετρικοῦ τύπου καὶ ἄλλα τινὰ ἐλάσματα μὲ ἐγγάρακτα γεωμετρικὰ κοσμήματα, κυκλικὴν τρίπουν βάσιν λέβητος μὲ λεοντόποδας καὶ τέλος ἐν μολύβδινον πλακίδιον ἔχον ἀξιόλογον κορινθιακὴν ἐπιγραφὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν Ἐρμων τις ἐρωτᾷ τὸν Θεὸν ποῖον ἐκ τῶν Θεῶν πρέπει νὰ προσεταίρισθῇ διὰ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἄλλα τέκνα! Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1931 αἱ ἐν Δωδώνῃ ἐργασίαι ἐκτελοῦνται δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.

6. Μετὰ μακροτέραν ὀπωσδήποτε διακοπὴν ἢ Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐπανάλαβε τὰς ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας ἐργασίας διὰ τοῦ καὶ ἄλλοτε εὐστόχως ἐκεῖ ἐργασθέντος καθηγητοῦ κ. Ῥωμαίου. Χορηγοὶ τῶν νέων ἐργασιῶν ὑπῆρξαν οἱ φιλογενεῖς ἀδελφοὶ Παπαστράτου, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τῆς Δωδώνης μετεβίβασαν τὴν γενναιοδωρίαν αὐτῶν εἰς τὸν πλησιέστερον πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῶν κείμενον Θέρμον. Συνεπεκούρησε δὲ καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας.

ΝΔ τοῦ Μουσείου τοῦ Θέρμου καὶ μετὰ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας κρήνης ἐξηρευνήθησαν τὰ βαθύτερα στρώματα χώρου 20 × 25 μ., διότι εὐρίσκοντο ἐν ἀφθονίᾳ συντρίμματα προερχόμενα ἐξ ὄλων τῶν κεραμώσεων τῶν ναῶν. Ἡ συσσώρευσις αὕτη ἐρμη-

νεύεται ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ὁ χῶρος οὗτος δὲν ἐχρησιμοποιήθη ποτὲ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πρὸς οἰκοδομίαν, ἔμεινε δὲ ἐλεύθερος πρὸς ἀπόθεσιν τῶν ἀπορριπτομένων κεράμων καὶ τῶν ἐκ τῶν θυσιῶν προερχομένων παντοίων ἀπορριμμάτων. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν εὐρημάτων συνάγεται ὅτι τὸ στρῶμα τῶν κεράμων καὶ τῶν ἀπορριμμάτων τῶν θυσιῶν ἐσχηματίσθη μεταξὺ τοῦ 530 περίπου π. Χ., ὅτε ἀντικατεστάθη ἡ κεράμωσις τοῦ παλαιότερου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ τοῦ ἔτους 218 ἢ 206 π. Χ., ὅτε ἐπέδραμον οἱ Μακεδόνες καὶ πιθανώτατα κατέστρεψαν τὰς στήλας τῶν ὁποίων εὐρέθησαν αἱ βάσεις.

Τὰ κεραμικὰ εὐρήματα τοῦ Θέρμου ἦσαν ἤδη πρότερον πλούσια καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἐργασιῶν τοῦ κ. Σωτηριάδου καὶ ἐκ τῶν μετέπειτα ἐρευνῶν τοῦ κ. Ῥωμαίου, ἀλλὰ παρέμενον πολλὰ κενὰ κατὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν πέντε ἰδιορρυθμῶν ἀρχαϊκῶν κεραμώσεων. Αἱ νέαι ἐρευναι ἀνεπλήρωσαν μερικὰ τῶν κενῶν τούτων. Ἀλλὰ πολύτιμον εἶναι ὡσαύτως καὶ τὸ ἀρνητικὸν πόρισμα ὅτι μεταξὺ τῶν κεράμων τούτων οὐδὲν εὐρέθη σύντριμμα κεραμίδων τοῦ πρὸς τὰ ΒΑ ναοῦ, τοῦ λεγομένου τοῦ Λυσειοῦ Ἀπόλλωνος, ὥστε νὰ διευκολυνθῇ ἡ ἀπονομή τῶν κεραμίδων εἰς τὰς διαφόρους κεραμώσεις. Πρὸς τούτοις ἀνευρέθησαν νέα τεμάχια μεγάλων πηλίνων προτομῶν ἀρχαϊκῶν Νικῶν προσαρμοζόμενα πρὸς προϋπάρχοντα ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Θέρμου καὶ ἀποτελοῦντα νέον διακοσμητικὸν τύπον τῆς στέγης, ἀπροσδιορίστου ἀκόμη θέσεως.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ σωροῦ προέρχονται καὶ τεμάχια πηλίνου χρωματιστοῦ ἀκρωτηρίου λεπτῆς ἐργασίας, ἀνθέμια μὲ διπλὴν ὄψιν προερχόμενα ἐκ κοσμημάτων τῆς κορυφαίας, μοναδικόν τι πῆλινον πτυόμορφον μέλος κεραμώσεως, πρὸς δὲ τούτοις πῆλινον στήθος ἀνῆκον εἰς ἀγαλμα κόρης φυσικοῦ μεγέθους τοῦ τύπου τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως, κεφαλὴ ἄλλης, θραύσματα χαλκῶν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλα μικρὰ πράγματα.

Πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Μουσειοῦ ἀνευρέθη μικρὸν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Ἀπόλλωνος Πελοποννησιακῆς τέχνης τοῦ Δ' αἰῶνος. Περαιτέρω ἐρευνα τοῦ χώρου ἀπέδειξεν ὅτι οὗτος ἦτο ἐλεύθερος καὶ ἀχρησιμοποίητος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Ἐκ τῶν κυριωτάτων συμπερασμάτων τῆς περὶ τὰ γνωστὰ προϊστορικά οἰκήματα τοῦ Θέρμου ἐρεύνης ἦτο ἡ ἐμπέδωσις τῆς γνώμης ὅτι τῆς οἰκοδομικῆς παραδόσεως τοῦ τόπου ἀπὸ τοῦ 15^{ου} π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων μόνιμον γνώρισμα ἦτο ἡ θολοειδῆς στέγη, τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς ἐξάγομεν ἐκ τῆς σκοπίμου κλίσεως τῶν τοίχων. Τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἀψιδωτὰ ἢ ἐλλειψοειδῆ καὶ εἰς τὰ ὀρθογώνια οἰκήματα, μάλιστα δὲ εἰς τὸ μέγα ὀρθογώνιον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευσεν ὡς ναὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ σιδήρου καὶ μετὰ ταῦτα ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1000 μέχρι τοῦ 650 π. Χ. Ἡ θολοειδῆς αὕτη στέγη ἐμφανίζεται ὡς πετασοειδῆς ἢ σκουφωτὴ ἐπὶ τῶν πρώτων ἀρχαϊκῶν ναῶν.

Διὰ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν προηγουμένων ἀνασκαφεισῶν ἐν μέρει στοῶν καὶ τοῦ μεταξὺ αὐτῶν χώρου τῶν βάθρων καὶ τῶν ἐξεδρῶν καὶ διὰ περαιτέρω ἐργασίας ἀπεκαλύφθη ἡ ἀρχιτεκτονικὴ σχέσις τῶν στοῶν πρὸς τὸν χώρον τῆς ἀγορᾶς. Ἡ μεγάλη πρὸς Α διευθυνομένη στοὰ μήκους 185 μ. φθάνουσα εἰς τὸν ἐπίσημον χώρον τῆς ἀγορᾶς ἐσχημάτιζε μέτωπον πρὸς αὐτὸν δι' ἐγκαρσίου στοᾶς, τῆς ὁποίας ὁ στυλοβάτης ἔχει μῆκος 15.55 καὶ ἔφερεν ὀκτὼ κίονας.

Ἀπέναντι τοῦ στυλοβάτου τούτου ἐκτείνεται ἡ ἄλλη μακρὰ στοὰ, μήκους 170 μέτρων, μὲ τὰς πολυαριθμούς ἐξέδρας καὶ τὰ βάρθρα. Ἡ ἐξέτασις τῶν ἐνταῦθα κατακειμένων πολλῶν τριγωνικῶν πρισματικῶν λίθων ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ τὸν χώρον τοῦτον ὑψοῦντο δύο ὑψηλὰ περὶ τὰ 5 ἕως 6 μ. πρισματικὰ βάρθρα, ὅμοια πρὸς τὸ τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου, φέροντα δὲ ἀνδριάντας τοῦ Πλευρωνίου Λύκου καὶ ἄλλου τινὸς στρατιωτικοῦ ἡγεμόνος, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀναγλύφων στρογγύλων ἀσπίδων.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἔρευναν εὐρέθη καὶ νέον τεμάχιον τοῦ λιθίνου τροπαίου τοῦ ἰδρυθέντος εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐναντίον τῶν Γαλατῶν τῷ 279 π. Χ. γενομένης νίκης τῶν Αἰτωλῶν. Ἐκ τοῦ τόπου τῆς εὐρέσεως καθίσταται πιθανὸν ὅτι τὸ τροπαίον τοῦτο ὑψοῦτο ἐπὶ μεγάλῃς ἐκεῖ ἐξέδρας.

Πρὸς νότον ἔκλειε τὸν χώρον τῶν βάθρων τετράγωνον κτίσμα,

πλευρᾶς 20 μ., ἔχον ἔμπροσθεν πρόστασιν, τὸ ἐκκλησιαστήριον ἢ βουλευτήριον τοῦ κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν.

Τὸ ὄπισθεν τεῖχος τῆς πόλεως τοῦ 3^{ου} αἰ. π. Χ. ἀνέρχεται ἀκολουθοῦν τὴν ἀνοδὸν τοῦ ἐδάφους, παρέχει δὲ κατ' ἀποστάσεις πύργους, τῶν ὁποίων δύο ἠρευνήθησαν καὶ ἐμελετήθησαν.

Παρὰ τὸ τεῖχος χωρεῖ λίθινον βαθμιδωτὸν ὑπόβαθρον παρακολουθοῦν τὴν ἀνωφέρειαν, ἀναβαῖνον δὲ 0.45 μ. εἰς μῆκος 14.70. Ἐπ' αὐτοῦ πιθανῶς ὑπῆρχε ξυλοδομικὸν κατασκευάσμα.

Παρὰ τὸ ὑπόβαθρον καὶ τὸ τεῖχος ἀπεκαλύφθη καλῶς διατηρούμενον ἐκ πηλίνων σωλήνων ὑδραγωγεῖον, τοῦ ὁποῦ οἱ κυλινδρ. σωλήνες συνεδέοντο κατὰ τοὺς ἄρμους δι' ἀσβέστου. Τὸ ὑδραγωγεῖον, ὡς φαίνεται, συνεδέετο μετὰ κρήνης ἐκτὸς τοῦ τεῖχους κειμένης καὶ ἐξυπηρέτει τοὺς ἐντὸς τῶν τειχῶν κατοίκους.

Ἡ γενναιοδωρία τῶν ἀδελφῶν Παπαστράτου ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν συνέχειαν τῶν σπουδαίων ἐργασιῶν τοῦ Θέρμου κατὰ τὴν προσεχῆ περίοδον.

7. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀχαΐᾳ ἐξηκολούθησεν ὁ κ. Κυπαρίσσης τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἑταιρείας παρὰ τὸ χωρίον Γουρζοῦμισα, τὸ μετονομασθὲν ἐσχάτως εἰς Λεόντιον.

Πλησίον τοῦ κεφαλοβρύσου τοῦ χωρίου ἐκτείνεται τὸ λαξευτὸν μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξηρευνήθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1931.

Τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο ὑπέστη μεγάλην φθορὰν ἐκ τῆς ῥοῆς τῶν ὑδάτων τοῦ κεφαλοβρύσου, τὰ ὁποῖα εὐκόλως ἀπέκοψαν μεγάλους ὄγκους τοῦ ψαμμίτου, καθ' ὃν ἀκριβῶς χῶρον εὐρίσκοντο οἱ μακροὶ δρόμοι τῶν λαξευτῶν σπηλαίων, οὕτως ὥστε ἀπέμειναν ἐν τῇ σχηματισθείσῃ κατατομῇ αἱ λιθόφρακτοι θυρίδες τῶν σπηλαίων, καταστᾶσαι σήμερον καὶ λόγῳ τοῦ ὕψους καὶ λόγῳ τῆς ἀγρίας βλαστήσεως δυσπρόσιτοι καὶ δυσδιάκριτοι.

Ὑπὸ τῶν θυρίδων τούτων ὀδηγούμενος ὁ ἀνασκάπτων ἐξηρεύνησε πλείονας τάφους, ἀλλὰ μόνον ἓνα τάφον εὔρεν ὄλως ἀσύλητον.

Τὰ κινητὰ εὐρήματα τοῦ τάφου συνίσταντο εἰς ἓνα μέγαν ἀμφορέα μὲ τέσσαρας λαβὰς καὶ εἰς δέκα ἄλλα μικρότερα ἀγγεῖα, τυφλόστομα ἀμφορεῖδια, λεβήτια καὶ κρατηρίσκους, καὶ εἰς ἓν πῆλινον σφονδύλιον. Ἡ διακόσμησις τῶν ἀγγείων εἶναι ἡ γεωμετρικὴ τῶν ὑστάτων μυκηναϊκῶν χρόνων.

Ἄλλ' ὑπολείπεται ἀκόμη ἰκανὴ ἐργασία εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦτο διὰ τὴν προσεχῆ ἀνασκαφικὴν περίοδον. Ἐσημειώθη δὲ καὶ ἄλλη συστάς σπηλαίων εἰς ἀπόστασιν 20' ἀπὸ τῆς πρώτης.

Εἰς τὰς ἀπέναντι τοῦ νεκροταφείου λοφοσειρὰς διακρίνονται τὰ ἴχνη πολισματος, ἀνήκοντα πιθανώτατα εἰς τὸ ἀρχαῖον Λεόντιον, τὸ ὁποῖον διεδέχθη εἰς τὴν Ἀχαϊκὴν δωδεκάπολιν τὰς ἐνωρὶς ἐξαφανισθείσης ἀρχαίας Ῥῦπας, ὅπως περετήρησεν ἤδη ὁ Leake (Morca III, 419).

Παρὰ τὰ ἐρείπια ταῦτα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον λόφον σφύζονται σαφῆ ἴχνη περιβόλου ἀκροπόλεως τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Σκοπὸς τῆς προσεχοῦς ἐρεῦνης θὰ εἶναι, ὅπως ἐξακριβώσῃ τὴν ἡλικίαν τῆς τε ἀκροπόλεως καὶ τῶν λειψάνων τοῦ Λεοντίου καὶ τὴν σχέσιν τῶν ἐνδεχομένων προελληνικῶν λειψάνων πρὸς τὰ μυκηναϊκὰ νεκροταφεῖα.

8. Ἐν τῇ Ἀχαϊκῇ Πελλάνη, ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς ἡ Ἐταιρεία διὰ τοῦ κ. Ὁρλάνδου.

Ἡ θέσις τῆς Πελλάνης εἶχεν ἤδη καθορισθῆ ὑπὸ τῶν παλαιότερων τοπογράφων Leake, Curtius, Frazer κ.α. εἰς τὴν παρὰ τὸ χωρίον Ζούγρα γέμουσαν ἀρχαίων λειψάνων ῥάχιν Τσέρκοβαν, ἀνταποκρινομένην πρὸς τὰς σχετικὰς μαρτυρίας τοῦ Πausanίου VII, 26, 5 καὶ τοῦ Πλινίου IV, 5. Ἄλλ' οὐδεμία μέχρι τοῦδε εἶχε γίνεαι κατὰ τὸν τόπον συστηματικὴ ἀνασκαφικὴ ἔρευνα, ἦτο δὲ ἐπείγουσα ἡ ἀνάληψις τῆς ἐργασίας ταύτης πρὶν προφθάσῃ ἡ ἐξελισσομένη οἰκοδομία τῶν ἐντοπιῶν νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν ἀρχαῖον τόπον πολλῶν ἱστορικῶν λειψάνων.

Σκάψας δοκιμαστικῶς εἰς διάφορα σημεῖα κατὰ τὴν ὁδηγίαν διαφαινομένων λειψάνων ὁ κ. Ὁρλάνδος ἀνεκάλυψε:

α') ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Τσέρκοβας λείψανα κτισμάτων ἐσχάτων Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

β') κατὰ τὴν νοτιάν κλιτὸν τῆς ῥάχεως μεγάλην θεατροσειδῆ ἐξέδραν, διαμέτρου 13^μ.80, τῆς ὁποίας σφύζονται τρεῖς σειραὶ ἐδωλίων δι' ὑλικοῦ δευτέρας χρήσεως.

γ') εἰς θέσιν Σεντερήνα ἐπὶ χθαμαλοῦ προβούνου πρὸς Α τῆς Τσέρκοβας καὶ τῆς Ζούγρας ἀνευρέθησαν σημαντικώτερα λείψανα ἤτοι κρηπίδωμα ἐξ ἐγγωρίου πωρολίθου καλῶς εἰργασμένου, ἀποκαλυφθὲν εἰς μῆκος 18 μ. καὶ ἀποτελούμενον ἐξ εὐθυνηρίας καὶ τριῶν ἀναβαθμῶν, ἔλλιπῶς σφζομένων. Τὸ κρηπίδωμα τοῦτο κάμπτεται κατ' ὀρθὴν γωνίαν, τοῦ δὲ καθέτου σκέλους διατηρεῖται μόνον ἡ κατωτάτη στρωσίς τοῦ θεμελίου. Τὸ μέγος καὶ ὁ προσανατολισμὸς τοῦ οἰκοδομήματος χαρακτηρίζουσιν αὐτὸ ὡς ναόν, ὁ ὁποῖος εἰς χριστιανικοὺς χρόνους μετετρέπη εἰς ἐκκλησίαν καὶ ἔπειτα εἰς κοιμητήριον, ὅπως ἐμφαίνεται ἐκ τῶν παρατηρηθέντων ἰχνῶν τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐκ τάφων χριστιανικῶν.

Τὰ ἀνευρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοῦ ἀρχαίου ναοῦ εἶναι πάντα ἀρίστης ἐργασίας τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 5^{ου} ἢ τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ Πausanίας ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ἐπινείου τῆς Πελλήνης Ἀργοναυτῶν εἰς τὴν πόλιν συναντᾷ πρῶτον τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπου ἦτο ἀνδρῦμένον τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο κατὰ τὸν Πausanίαν ἐκ λίθου ἐγγωρίου. Καὶ ἡ μὲν θέσις καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ εὐρεθέντος ἐν Σαντερήνα κρηπιδώματος συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πausanίου λεγόμενα, ἀλλὰ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη δὲν δύνανται νὰ ἀναχθῶσι, κατὰ τὸν ἀνασκάπτοντα, πέραν τοῦ 420 π. Χ., ἐκτὸς ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἐπισκευὴν τινα τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

δ') Ἐν ἰδιωτικῷ κτήματι 200 περίπου μέτρα πρὸς Δ τοῦ χωρίου ἀνευρέθη διὰ δοκιμαστικῆς σκαφῆς ὠραῖον ψηφιδωτὸν δάπεδον τετράγωνον (2.70×2.70), κατεσκευασμένον διὰ φυσικῶν στρογγύλων θαλασσιῶν ψηφίδων (δμ. 0.007), χρώματος λευκοῦ καὶ κυανοῦ, τινῶν δὲ ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου. Ἐντὸς πλαισίου ἐκ

σπειρομαιάνδρου ἐπὶ ἐδάφους κυανοῦ, παριστῶντος τὴν θάλασσαν, εἰκονίζονται, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀνασκάπτοντος, τέσσαρες μὲν λευκοὶ καρχαρίαὶ κατὰ τὰς γωνίας, εἷς δὲ πολλάκις ἀνελίσσόμενος θαλάσσιος ὄφισ πιθανῶς ἐν τῷ μέσῳ. Ἡ κατὰ τὸ $\frac{1}{3}$ σχεδὸν καταστροφή τοῦ ψηφιδωτοῦ δὲν ἐπιτρέπει νὰ διακριθῇ σαφῶς τὸ ἐν τῷ μέσῳ θαλάσσιον τέρας.

Ἐπωφελούμενος τὴν ἐν Πελλάνη διαμονὴν αὐτοῦ ὁ κ. Ὁρλάνδος ἠρεύνησε καὶ περισυνέλεξε πλείονας ἐνεπιγράφους λίθους, ἀναθηματικούς τε καὶ ἐπιτυμβίους, πάντας δὲ ἀδημοσιεύτους. Εἰς δύο ἐξ αὐτῶν μνημονεύεται ῥητῶς «*ἡ πόλις τῶν Πελληνέων*» ἢ «*ἡ πόλις τῶν Πελλανέων*», διαπιστοῦται δὲ οὕτω καὶ ἐπιγραφικῶς ἢ παρὰ τὴν Τσέρκοβαν θέσις τῆς ἀρχαίας Πελλάνης.

9. Ἐνάτην τέλος ἐργασίαν ἐξετέλεσεν ἡ Ἐταιρεία διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀδαμαντίου ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Σπάρτης πρὸς ἐξερεύνησιν τῆς μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας καὶ ἄλλων ἐκεῖ ἀρχαίων λειψάνων.

Ἐν πρώτοις ἐμελετήθη ἐκ νέου καὶ διὰ προχείρων σκαφῶν ἐξηκριβώθη ἡ διαδρομὴ τοῦ βυζαντινοῦ τείχους, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ τείχους καὶ περιβάλλει τὴν λεγομένην ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ὅπου ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς ὁ ναὸς τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς καὶ ὅπου εὐρίσκονται τὰ λείψανα τῆς μονῆς τοῦ Ὁσίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς δύο ἄλλους πρὸς τὸν Εὐρώταν λόφους. Ὡσαύτως ἐμελετήθη ἀρχαῖον Ῥωμαϊκὸν ὑδραγωγεῖον ἀνακτισθὲν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καὶ βεβαίως χρησιμεῦσαν ὡς ὑδραγωγεῖον καὶ τῆς Λακεδαιμονίας.

Διὰ σκαφῆς ἠρευνήθη ὡσαύτως κατὰ τὴν ΝΑ τοῦ τείχους γωνίαν ὁμαλὸς καὶ ἱκανῶς ἐκτεταμένος χῶρος περιοριζόμενος ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ σειρᾶς θολωτῶν ὑπογείων, εἴκοσι περίπου τὸν ἀριθμὸν. Πρὸ αὐτῶν καὶ εἷς τινα ἀπόστασιν ἀνεσκάφησαν βάσεις καμαρῶν, δι' ὧν θὰ ἀπετελεῖτο στοά. Ἐξ ὅλων τῶν ἐνδείξεων τούτων ὁ ἀνασκάπτων συνά-

γει ὅτι ὁ γῶρος οὗτος εἶναι πιθανῶς ὁ εἰς τὸ συναξάριον τοῦ Ὁσίου Νίκωνος πολλάκις μνημονευόμενος φόρος ἦτοι ἡ ἀγορὰ τῆς Λακεδαιμονίας.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον προῖον τῆς ἐν Σπάρτῃ ἐργασίας ἦτο ἡ ὀλίγον ἔξω τῆς Σπάρτης ἀποκάλυψις ἀρχαίων τοιχογραφιῶν εἰς καλὴν ὁπωσδήποτε κατάστασιν σφζομένων καὶ παρεχουσῶν ἀξιόλογα δείγματα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται ἀπεικονίζουν καὶ μορφὰς καὶ κοσμήματα, φαίνονται δὲ ἀνήκουσαι εἰς τὸν 1^{ον} ἢ 2^{ον} μ. Χ. αἰῶνα. Ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως ἐξεταζόμεναι τάσσονται εἰς τὰς λεγομένας νοπογραφίας (al fresco), ἀπὸ δὲ τεχνοτροπικῆς ἀπόψεως ὑπάγονται εἰς τὴν αὐτὴν ἑλληνιστικὴν ζωγραφικὴν τέχνην, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται καὶ αἱ Πομπηϊαὶ τοιχογραφίαι καὶ αἱ ἄλλαι ἀλλαχοῦ σφζόμεναι ζωγραφίαι τῆς περιόδου ἐκείνης.

Ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρέθησαν αἱ τοιχογραφίαι αὗται ὀνομάζεται σήμερον «ῥέμα τῆς Μούσγας» καὶ κεῖται πρὸς τὸ ΒΔ μέρος τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Σπάρτης. Ἐκεῖ δὲ ἀκριβῶς σχηματίζεται ἀπτόμος φάραγξ ἀρκετοῦ μήκους, διαρροεμένη κατὰ τὸν χειμῶνα ὑπὸ ὀρμητικοῦ χειμάρρου, ὁ ὁποῖος ἐν μέρει μὲν κατέστρεψεν, ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς προσχώσεως διετήρησε τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖ λείψανα.

Τὸ ἐκ τῶν χωμάτων προκῦπτον τμήμα τοίχου ἀρχαίου κτίσματος ὠδήγησε τὸν ἀνασκάπτοντα, ὅπως προβῆ ἑἰς τὴν ἀνασκαφὴν μικροῦ οἰκίσκου, τοῦ ὁποίου σφζονται τρεῖς τοῖχοι ἐξωγραφημένοι, τὸ δὲ δάπεδον ἔχει σειρὰν 5 τάφων. Πρὸκειται ἄρα περὶ νεκρικοῦ θαλάμου ὕψους 2^μ.00, βάρους 2^μ.60 καὶ μήκους 2^μ.17.

Ἡ ζωγραφικὴ διακόσμησις τῶν τοίχων διαιρεῖται εἰς δύο ζώνας, μίαν κατωτέραν καὶ μίαν ἀνωτέραν.

Καὶ ἡ μὲν κατωτέρα ζώνη φέρει ἀπλῆν γεωμετρικὴν διακόσμησιν, οἷα ἀπαντᾷ κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ἐν Πομπηῖᾳ.

Ἡ δὲ ἀνωτέρα ζώνη εἶναι διηρημένη διὰ πλατέων πλαισίων εἰς ζωγραφικὰ πεδία, ἕκαστον τῶν ὁποίων φέρει ἀνὰ μίαν μορφὴν ἱσταμένην, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατ' ἐνώπιον. Κατὰ τὸν ὑπολογι-

σμὸν τοῦ ἀνασκάπτοντος αἱ μορφαὶ αὐταὶ ἦσαν ἐν ὄλῳ δέκα, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ μὴ σφζόμενος πρόσθιος τοῖχος δὲν εἶχε μορφάς, ἀλλ' ἀπλὴν διακόσμησιν.

Αἱ σφζόμεναι μορφαὶ εἶναι ἑπτὰ, παριστιῶσι δὲ νεαρὰς γυναῖκας εἰς ποικίλας στάσεις φερούσας ποδήρεις χιτῶνας καὶ πλούσια ἱμάτια. Εἰς ἓνα μόνον πίνακα εἰκονίζεται νεανίας ἰστάμενος γυμνὸς ἀναπαύων τὴν δεξιὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς φέρων πρᾶγμά τι, ἀναμιμνήσκων δὲ ἐν τῷ ὄλῳ αὐτοῦ σχήματι τὸ ἄγαλμα τοῦ ἐν Φλωρεντία ἀποκειμένου Apollino ἦτοι τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὅντως δὲ καὶ ἐνταῦθα περὶ Ἀπόλλωνος καὶ Μουσῶν πρόκειται, διότι δύο ἐκ τῶν πινάκων φέρουσι κάτω τὰς ἐπιγραφάς: ΕΥΤΕΡΠΗ. ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑΝ, ἀσφαλῶς δὲ καὶ αἱ ἄλλαι μὴ ἀναγνωσθεῖσαι ἀκόμη ἐπιγραφαὶ θὰ εἶναι συγγενοῦς περιεχομένου.

Οἱ χρωματισμοὶ εἶναι ζωηρότατοι καὶ λεπτοτάτου συνδυασμοῦ ἀνακαλοῦντες ἐν πολλοῖς ὅμοια μνημεῖα τῆς Ἑλληνιστικῆς ζωγραφικῆς. Οἱ τύποι τῶν μορφῶν μὲ τὰς πλουσίας πτυχώσεις καὶ τὴν ῥαδινότητα τῶν σωμάτων ἀναμιμνήσκουσι οὐχὶ μόνον ζωγραφικά, ἀλλὰ καὶ πλαστικά μνημεῖα τῆς Ἑλλην. τέχνης.

Καθ' ὅλου τὸ εὔρημα τοῦτο τῆς Σπάρτης εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὸ καὶ διὰ τὸν τόπον, ἐν τῷ ὁποίῳ εὐρέθη, ἄξιον πάσης προσοχῆς. Τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ ζωγράφου κ. Φ. Κόντογλου ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας παρασκευασθέντα πιστὰ ἀντίγραφα τῶν καλλίτερον σφζομένων παραστάσεων παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν τοῦ πρωτοτύπου. Τὸ κίσμα ἐστερεώθη καὶ ἐστεγάσθη ὡσαύτως τῇ φροντίδι τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ὥστε νὰ προληφθῇ πᾶσα αὐτοῦ περαιτέρω καταστροφὴ.

Ἄλλὰ καὶ ὡς ἀπαρχὴ ἐνδεχομένων ἄλλων ὁμοίων ἀνακαλύψεων εἶναι εὐοίωτος ὁ νεκρικὸς θάλαμος τῆς Σπάρτης, ἐλπίζομεν δὲ ὅτι καὶ ἡ προσεχὴς ἀνασκαφικὴ ἀπόπειρα τοῦ κ. Ἀδαμαντίου δὲν θὰ ἀποβῇ ἄγονος.

Παρὰ τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἀνασκαφικὸν ἔργον τοῦ 1931, ἡ

Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἐδημοσίευσε τὸν τόμον τοῦ 1929 τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, περιέχοντα ἀποκλειστικῶς λεπτομερῆ πραγματείαν τοῦ κ. Σωτηρίου περὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἀξιολόγων ἐργασιῶν αὐτοῦ ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ, ὅπου ἔκειντο αἱ χριστιανικαὶ Θῆβαι τῆς Θεσσαλίας, ὡς καὶ ἐκτενῆ αὐτοῦ πραγματείαν περὶ πασῶν τῶν παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὅσαῦτως ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ 1931 τὰ Πρακτικά τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας διὰ τὸ 1929, ὡς καὶ σύγγραμμα τοῦ παλαιμάχου πρωταθλητοῦ τῆς Κρητικῆς Ἀρχαιολογίας κ. Ἰωσήφ Χατζηδάκη περὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἐν Κρήτῃ Ἀρχαιολογικῶν ἐργασιῶν, περιέχον πολλὰς χρησίμους πληροφορίας, ἄλλως ἀγνώστους, περὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν πραγμάτων τῆς Κρήτης καθ' ἣν περίοδον ἐπὶ τῆς ξένης κυριαρχίας δύο κυριώτατα ἄνδρες, ὁ ἀείμνηστος Ξανθουδίδης καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεύς, σημαντικὰς ὑπηρεσίας παρέσχον πρὸς διάσωσιν τῶν ἀρχαίων μνημείων.

Ἐπίσης προέβη μέχρι τοῦ πέρατος σχεδὸν ἡ ἐκτύπωσις τῶν Πρακτικῶν τοῦ 1930 καὶ ἡ τοῦ τόμου τῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1930, περιέχοντος πλείστας ἀρχαιολογικὰς πραγματείας.

Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἐταιρείας ηὐξήθη κατὰ 351 τόμους, προερχομένους καὶ ἐκ δωρεῶν καὶ ἐξ ἀγορᾶς καὶ ἐξ ἀνταλλαγῶν.

Παρὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας καθῆκον ἔχομεν νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα τὴν ἔναρξιν τῶν μεγάλων ἀνασκαφῶν πρὸς ἀποκάλυψιν τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, ἐκτελουμένων ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, ἡ ὁποία ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ιδρύσεως αὐτῆς εἶχε στρέψει τὴν προσοχὴν τῆς εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἐξετέλεσεν ἀξιολόγους ἐργασίας καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ ἀγορᾷ, πάντοτε δὲ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν γενικωτέραν ταύτης ἀποκάλυψιν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ πραγματοποιούμενον τὸ

ὄνειρον δι' ἑαυτῆς — ἀλλ' οὐδαμῶς φθονεῖ, τούναντίον μάλιστα εἰλικρινῶς χαίρει, διότι τὸ σημαντικὸν ἔργον ἤρχισεν ἐκτελούμενον διὰ τῆς γενναίας Ἀμερικανικῆς ἀποφάσεως, ἣ ὁποία καθιερώνει τὴν Ἀμερικανικὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην διὰ μιᾶς τῶν σπουδαιοτάτων ἀνασκαφῶν, ἂν μὴ διὰ τῆς ἱστορικῶς καὶ τοπογραφικῶς σπουδαιοτάτης Ἑλληνικῆς ἀνασκαφῆς. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία εἶναι εὐτυχής, διότι διὰ τῆς πρό τινων ἐτῶν συναφθείσης συμφωνίας εἶναι κεκλημένη νὰ συνεργασθῇ μετὰ τῶν Ἀμερικανῶν συναδέλφων ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐπεξεργασίᾳ τῶν εὐρημάτων.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε, Κυρίαί καὶ Κύριοι, τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1931, ἀντάξιον τῆς προηγηθείσης αὐτῆς ἱστορίας καὶ εὐοίωνον διὰ τὴν συνέχειαν.

Μετὰ τὴν παγκόσμιον λαίλαπα, ἣ ὁποία καὶ ψυχικῶς ἀπεγύμνωσε τὸν κόσμον, ἣ ἀνθρωπότης δρέπει σήμερον τοὺς καρπούς τῆς προηγηθείσης παραφροσύνης, περισφιγγομένη δὲ ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος ὕλιστικῷ ἀτομισμού φέρεται ἀσυνάρτητος καὶ ἀφιλοσόφητος τῆδε κακεισε ἀπειλοῦσα νέαν παραφροσύνην.

Ἐντὸς τοιοῦτου κύκλου ἀντιλήψεων δὲν εἶναι ἀνεξήγητον ὅτι ἀκούονται συχνὰ ἀμφιβολίαί περὶ τῆς χρησιμότητος τῶν ἱστορικῶν καθ' ὅλου σπουδῶν, οὐχὶ δὲ σπανιώτερον ἐκδηλοῦται ἀντίθεσις κατὰ τῶν πνευματικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν. Τοῦτο ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τῆς νόσου, ἣ περιφρόνησις πρὸς τὸ πολυτιμότεον στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καὶ ἡ προσήλωσις πρὸς τὸν ἀτομικὸν ὕλισμὸν καὶ τὴν ὕλικὴν δύναμιν εἴτε εἰς τὰ ἄτομα εἴτε εἰς τὰ ἔθνη καὶ ἡ ἐκ τούτου διεθνῆς τυφλὴ κατεύθυνσις πρὸς τὸ κυκλωπισμὸν.

Ἄλλ' αἱ τοιαῦται συνθῆκαι ἀκριβῶς καθιστῶσι, σήμερον μάλιστα, ἀναγκαιοτάτην τὴν καλλιέργειαν τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν καὶ τὴν ἀναστροφὴν μετὰ μεγάλων λαῶν τοῦ παρελθόντος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξέχει ὁ πολιτισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχαίου κόσμου. Τὴν ἀναστροφὴν ταύτην δὲν ζητοῦμεν ἀπλῶς πρὸς πλή-

ρωσιν μερικῶν κενῶν ὥρῶν ἀνίας καὶ πλήξεως, ἀλλὰ τὴν θεωροῦ-
μεν ἀπαραίτητον ὡς ἀνατροφὴν τῆς ψυχῆς, ἵνα καταστῇ αὕτη ἱκανὴ
πρὸς μεγαλουργὸν καὶ πεφωτισμένην δρᾶσιν ἐπὶ τῇ βάσει αἰωνίων
ἠθικῶν ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ἐδίδαξαν ὑπέροχοι διάνοιαι καὶ ἀπε-
κρυστάλλωσεν ἡ βάσανος μακρῶν αἰῶνων. Τὸν ἀνεκτίμητον τοῦτον
θησαυρὸν τῶν ιδεῶν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔχει ἴδιον ἐξ αὐτῆς
ταύτης τῆς ἱστορίας του, ὃ δὲ κόσμος τῶν μνημείων εἶναι τὸ θετι-
κώτερον ἀπαύγασμα τῶν μεγάλων ἐκείνων αἰῶνων. Ἐργαζόμενοι,
ὅπως τὸν θαυμαστὸν τοῦτον ἠθικὸν πλοῦτον ἀφομοιώσῃ καὶ πάλιν
τὸ ἔθνος, ἵνα καὶ πάλιν ἐξαρθῇ εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα — ἔχομεν τὴν
πεποίθησιν ὅτι ἐπιτελοῦμεν μέγα πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

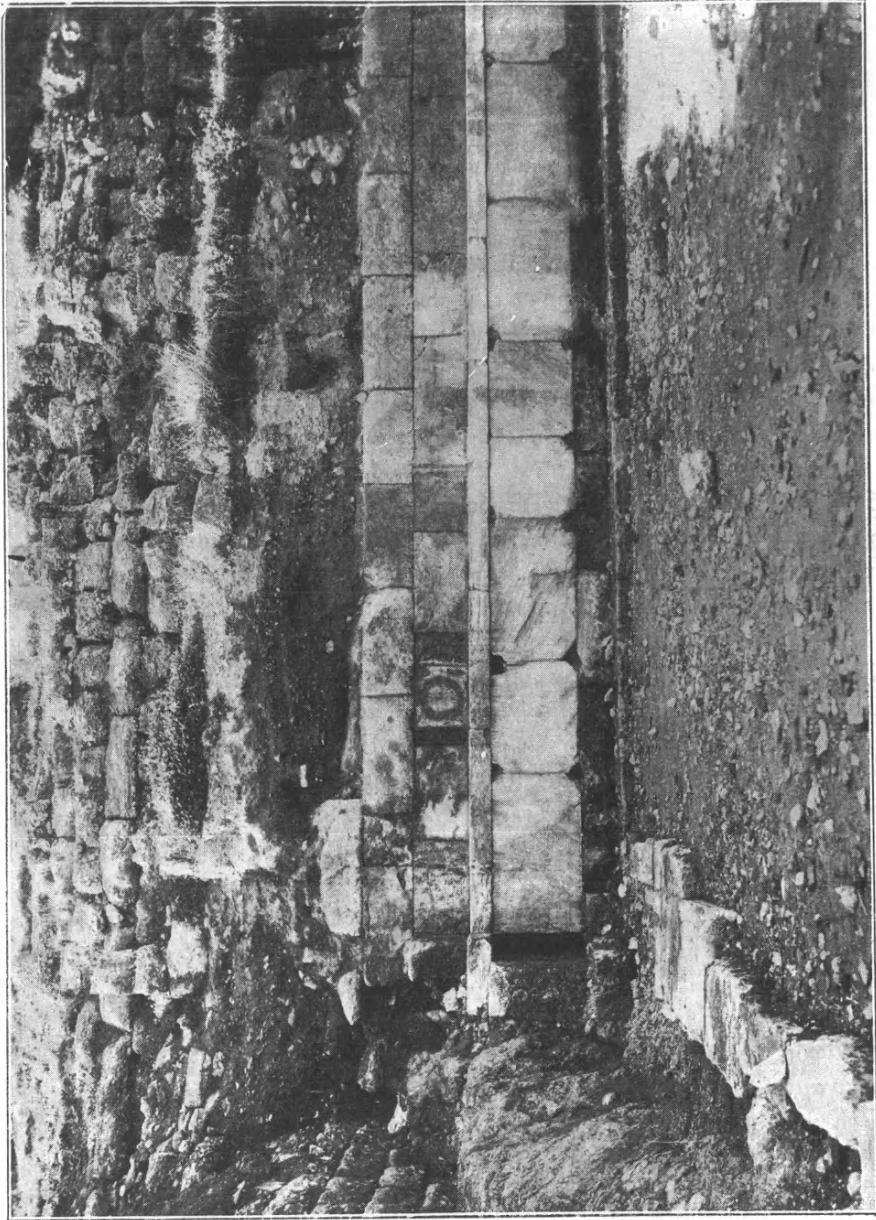
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1931

1. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΩΔΕΙΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Συνεχίζων την ἀπὸ τοῦ 1914 διὰ τοῦ μακαρίτου Παν. Καστριώτου ἐνεργουμένην ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀνασκαφὴν τοῦ Ὁδείου τοῦ Περικλέους, ἐπελήφθη ἐφέτος τῆς ἀποχωματώσεως τῆς Β.Δ. γωνίας τοῦ κτηρίου, ἣν ἐκάλυπτε ἐπίχωσις ὕψους 5 καὶ πλέον μέτρων. Σκοπὸς τῆς ἐφετινῆς σκαφῆς, γενομένης κατ' Ἰούλιον καὶ Δεκέμβριον, ἦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀποκάλυψις τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Ὁδείου, ἀφ' ἑτέρου δ' ὁ καθορισμὸς τῆς θέσεως ἐνίων ἐκ τῶν βασταζόντων τὴν ὄροφὴν τοῦ κτηρίου ἐσωτερικῶν κιόνων. Ἡ ἀφαίρεσις τῆς ἐπιχώσεως ἠλευθέρωσε πράγματι τὴν Β.Δ. γωνίαν δὲν ἀπεκάλυψε ὅμως δυστυχῶς τὰς ἐν τῷ σκαφέντι τμήματι ἀναμενομένης, κατ' ἀντιστοιχίαν πρὸς τὰς ἐν τῷ ἀνατολικῷ τμήματι πάλαι εὑρεθείσας, βάσεις. Ἀπεξημιώθη ὅμως τοῦλάχιστον ἐκ τῆς καλῆς διατηρήσεως τοῦ παρὰ τὴν Β.Δ. γωνίαν τμήματος τοῦ σχηματίζοντος τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ Ὁδείου τοίχου, οὕτως δὲν εὑρέθησαν μὲν τὰ μαρμάρια πιθανῶς ἐδώλια, ἅτινα ἐξετείνοντο παρὰ τὸν πόδα τοῦ τοίχου, ἐσώθησαν ὅμως καὶ οἱ ἐξ Ὑμηττείου μαρμάρου ὀρθοστάται καὶ ἡ ἐκ μαρμάρου Πεντέλης ὑπερθεν αὐτῶν στενὴ (0.225) καὶ ἐλαφρῶς ἐξέχουσα (0.015) ζώνη καὶ τέλος, δύο καὶ παρὰ τὴν γωνίαν τρεῖς στρώσεις μεγάλων κανονικῶν πλίνθων ἐκ πώρου, ἐξ ὧν συνίσταντο τὰ ἄνω μέρη τοῦ τοίχου (εἰκ. 1). Ἐπὶ τῶν τελευταίων δὲ μάλιστα τούτων διετηρήθη εἰς ἱκανὰ μέρη καὶ τὸ καλύπτον ποτὲ αὐτὰς λευκὸν κονίαμα, ὅπερ, ὡς μαρτυροῦσι ὀριζόντιοι καὶ κατακόρυφοι ἐρυθραὶ ταινίαι πλάτους 0,055, διηρεῖτο εἰς πίνακας φέροντας παραστάσεις. Μία δὲ τοιαύτη παράστασις διεσώθη ἐπὶ τοῦ τρίτου ἀπὸ τῆς γωνίας λίθου τῆς πρώτης σειρᾶς, εἰκονίζουσα στέφανον δάφνης (εἰκ. 2) καὶ παρ' αὐτόν, δεξιᾶ, μικρὸν ἐρυθρὸν παναθηναϊκὸν ἀμφορέα μετὰ κλαδίσκου φοίνικος. Εἶναι δ' ἡ παράστασις αὕτη συνήθως μὲν ἀναμνηστικὴ ἀγωνιστικῆς τινος νίκης¹ ἐνταῦθα δὲ πιθανῶς μουσικῆς.

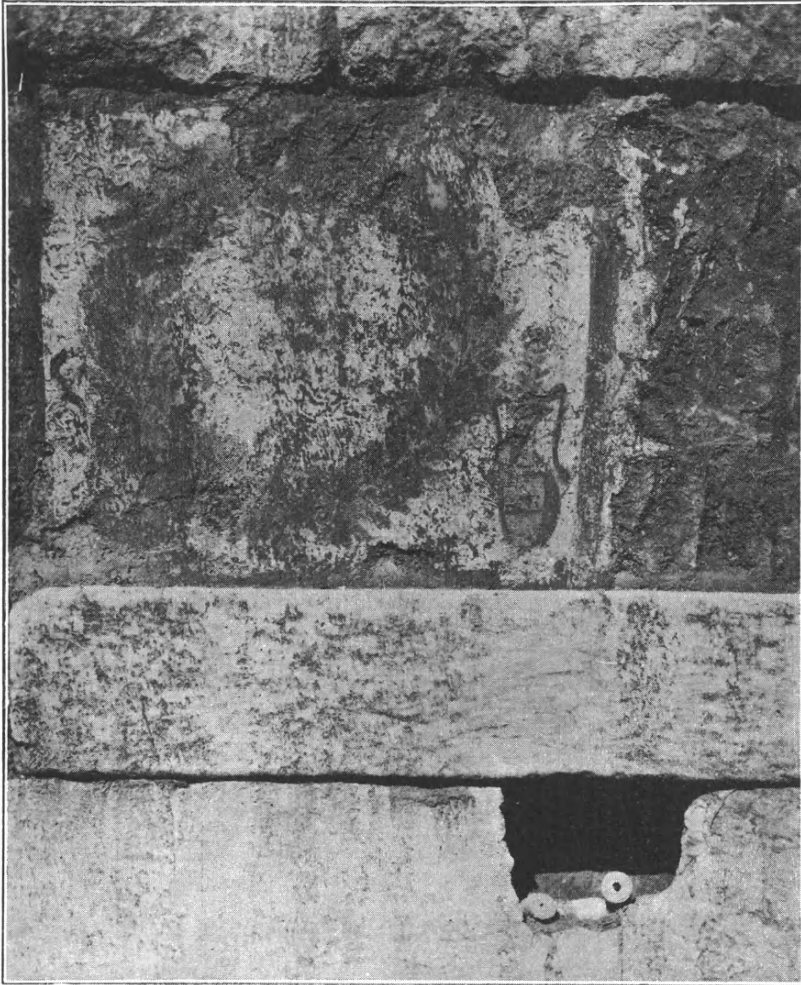
Καὶ τὸ μὲν βόρειον σκέλος τῆς Β.Δ. γωνίας διετηρήθη, ὡς ἄνω περιεγράφη, εἰς μήκος 15 περίπου μέτρων· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ

¹ Πρὸς ὁμοίας παραστάσεις ἐπὶ τοιχογραφιῶν τῆς Δήλου *M. Bulard* Peintures murales de Délos ἐν Expl. Arch. de Délos Fasc. IX πίν. IX καὶ εἰκ. 22 καὶ 38 καὶ ἐπὶ μωσαϊκῶν δαπέδων τῆς αὐτῆς νήσου *Monuments Piot* XIV, 1908 πίν. X, A.

Εἰκ. 1. Ἄποψις τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ Ὀδείου ἐκ τοῦ ἑσωτερικοῦ.

τὸ δυτικόν, ὅπερ εὐθὺς μετὰ τὴν γωνίαν εἶνε κατεστραμμένον καὶ ὄρατὸν μόνον κατὰ τὴν εὐθυντηρίαν, ἣν καὶ ἠδυνήθημι νὰ παρακολουθήσω, οὐχὶ ἄνευ διαλειμμάτων, ἐφ' ἱκανὸν μῆκος πρὸς δυσμὰς (22,50) ἤτοι μέχρι περιίπου

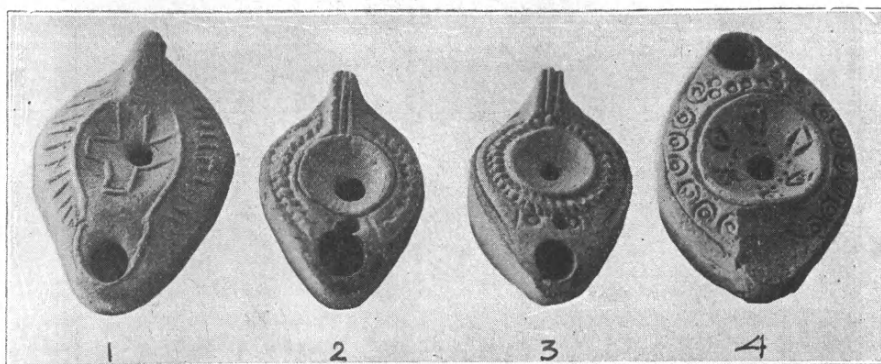
Εἰκ. 2. Τοιχογραφία ἐπὶ τοῦ βορείου τοίχου τοῦ Ὤδείου.

τῆς καμπῆς, ἣν κάμνει τὸ παραλλήλως πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ὤδείου βαῖνον ἀνατολικὸν ἀνάλημμα τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου¹. Πέραν τοῦ ση-

¹ Ὅρα τὸ ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1922 σελ. 26 δημοσιευθὲν καὶ ὑπ' ἐμοῦ συνταχθὲν τοπογραφικὸν διάγραμμα τῆς περιοχῆς τοῦ Ὤδείου.

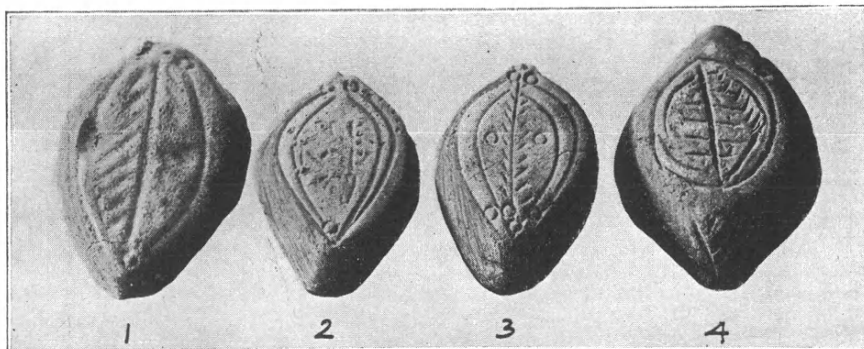
μείου τούτου καὶ αὐτὴ ἡ εὐθυντηρία τοῦ δυτικοῦ τοίχου τοῦ Ὁδείου εἶναι κατεστραμμένη.

Τὸ μεταξὺ τῶν τοίχων τῶν δύο κτηρίων (Ὁδείου καὶ Θεάτρου) καταλειπόμενον κενὸν εἶναι μόλις 1.35 μ. ἀποτελεῖται δ' ἐκ σεσαθρωμένου ἀργιλικοῦ

Εἰκ. 3. Χριστιανικοὶ λύχνοι ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ Ὁδείου.

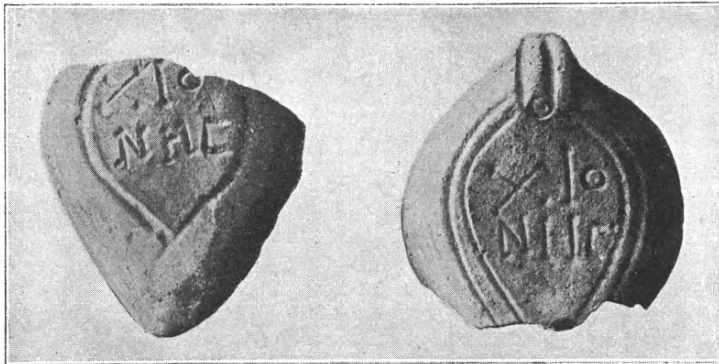
βράχου (κιμιλιᾶς) ὑψουμένου παρὰ τὴν Β. Δ. γωνίαν 2 μέτρα ὑπὲρ τὴν εὐθυντηρίαν τοῦ Ὁδείου. Σημειωτέον δ' ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν βόρειον τοῖχον, ὅστις ἦτο διπλοῦς, ἵνα δύναται νὰ στηρίξη τὰ ὀπισθεν αὐτοῦ χώματα τῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ εἰς τὸ ἄνω διάζωμα τοῦ θεάτρου

Εἰκ. 4. Ὅψις τοῦ πυθμένος τῶν λύχνων τῆς εἰκόνας 3.

ἄγοντος δρόμου, ὁ δυτικὸς ἦτο ἀπλοῦς. Ὡς δ' ὁ βόρειος οὕτω καὶ ὁ δυτικὸς ἔφερren εἰς τὸ κάτω μέρος ἐδώλια, ἅτινα ἐστηρίζοντο ἐπὶ εἰδικοῦ ἐξέχοντος θεμελίου, ὅπερ διεσώθη, ἐν ᾧ τὰ ἐδώλια ἀπεσπάρθησαν ἀργότερον, ἵνα χρησιμοποιηθῶσιν ἄλλαχού.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σκαφῆς συνήντησα εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐπιχώσεως βάρθους (1 - 1,50 μ.) πίθους, τοὺς μὲν κτιστούς, τοὺς δὲ πηλίλους, εὐθὺς δ' ὑπὸ τούτους τάφους χριστιανικοὺς κεραμοσκεπεῖς ἄνευ ἄλλου τινὸς κτερίσματος πλὴν τινων πτωχῶν ἀγανώτων λύχνων μὲ τὸ χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ἑλλειψοειδὲς σχῆμα. Τούτων εἰς μὲν (εἰκ. 3, 1), φέρει ἐν τῷ μέσῳ κοιλώματι σταυρόν, κατὰ τὴν παρυφὴν παραλλήλους γραμμάς, εἰς δὲ τὸν πυθμένα μέγα φύλλον¹ (εἰκ. 4, 1). Δύο ἄλλοι (εἰκ. 3, 2 καὶ 3) φέρουσιν ἐν τῷ μέσῳ μὲν κογχυλιωτόν τι κόσμημα κατὰ δὲ τὴν παρυφὴν στέφανον καὶ ὀπισθεν ἐν ἡ δύο φύλλα (εἰκ. 4, 2, 3). Τέλος εἷς (εἰκ. 3, 4) φέρει ἐντυπον μὲν ἐν τῷ μέσῳ κόσμημα, κατὰ τὴν παρυφὴν ἐντύπους ὁμοκέντρους

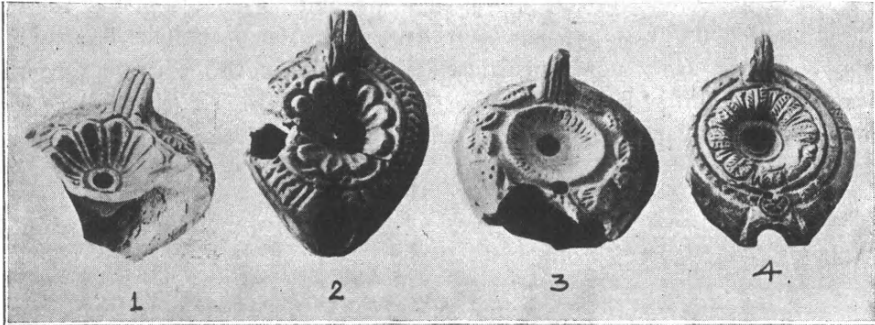
Εἰκ. 5. Λύχνοι μετ' ἐπιγραφῆς Χιόνης.

κύκλους, κατὰ δὲ τὸν πυθμένα (εἰκ. 4, 4) μέγα φύλλον. Μᾶλλον ἐνδιαφέροντες εἶναι δύο, δυστυχῶς τεθραυσμένοι, λύχνοι, ὧν διετηρήθη μόνον ὁ πυθμὴν φέρον τὴν ἐπιγραφὴν (σῆμα) τοῦ καὶ ἄλλοθεν² γνωστοῦ παλαιοχριστιανικοῦ ἐργαστηρίου τῆς Χιόνης (εἰκ. 5). Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ στρώματι συνήντησα καὶ ἄλλους χριστιανικοὺς λύχνους, ὧν οἱ μὲν (εἰκ. 6) φέρουσιν ἐν τῷ κέντρῳ ζωηρῶς ἀναγλύφους, δεκαφύλλους ρόδακας (εἰκ. 6, 1, 2) κατὰ δὲ τὴν παρυφὴν στέφανον ἢ κληματίδα, οἱ δὲ (εἰκ. 6, 3, 4) ἄνθος ἐν τῷ μέσῳ ἢ κογχυλιωτὸν

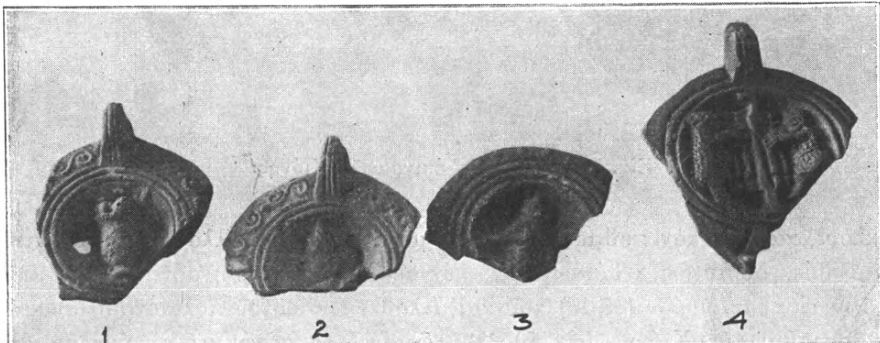
¹ Πολὺ ἀγαπητὴ ἦτο ἡ παράστασις μεγάλων φύλλων, ἰδίᾳ συκομορέας, κατὰ τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἐποχὴν. Τὰ συναντῶμεν συχνότατα ἐπὶ κοπτικῶν ὑφασμάτων, ἅτινα εὐρέθησαν εἰς τάφους τῆς Αἰγύπτου.

² Ἀθῆναι Βασιλικὴ Ἰλισοῦ Σωτηρίῳ Ἀρχ. Ἐφημ. 1919, 14, Κεραμεικὸς (Μουσεῖον. Ἀδημοσίετοι εἰσέτι). Ἄντρον Πάρνηθος *Ρωμαῖος* Ἀρχ. Ἐφ. 1906, 113. Σπήλαιον Βάρης *Basset Amer. Journ. of arch.* 1903, 345 καὶ 348. Κόρινθος *O. Bronner Korinth IV*, Πίν. XXXIII 1355. Δῆλος *W. Deonna B. C. H.* XXXII, 175. Ἐφεσος *H. B. Walters Catalogue of lamps in the British Museum No 1356.*

κόσμημα καὶ κληματίδας ἢ κύκλους διὰ στιγμῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν. Τέλος μικρὸν κατωτέρω εὐρέθησαν καὶ λύχνοι μετὰ παραστάσεων ἐν τῷ κοίλῳ κέντρῳ καὶ κύκλων ἢ ἐλικοειδῶν κοσμημάτων κατὰ τὴν παρυφήν (εἰκ. 7). Οὕτω ἐπὶ ἑνὸς μὲν εἰκονίζεται κάνιστρον πλήρες καρπῶν¹ (εἰκ. 7, 1) ἐπὶ ἄλλου προτομὴ μετὰ διαδήματος βλέπουσα πρὸς τ' ἄριστερά (εἰκ. 7, 2) ἐπὶ τρίτου ἄρκτος²

Εἰκ. 6. Χριστιανικοὶ λύχνοι ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ Ὁρδείου.

Εἰκ. 7. Ρωμαϊκοὶ λύχνοι ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ Ὁρδείου.

(εἰκ. 7, 3) ἐπὶ δὲ τοῦ τετάρτου ἄρκτου ὄρθῃ καὶ θηριομάχος ἑκατέρωθεν τοῦ κοιλίου³ (εἰκ. 7, 4). Τὸ τελευταῖον τοῦτο θέμα εἶναι λίαν σύννηδες ἐπὶ λύχνων τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

¹ Ὅμοιον ἐν Κορίνθῳ Broneer ἔ.ἀ. σελ. 270 εἰκ. 195 καὶ Δελφοῖς Fouilles de Delphes V, εἰκ. 823.

² Περὶ τῆς σημασίας τῆς ἄρκτου ὡς δαίμονος ὄρα Deubner Phobos ἐν Ath. Mitt. 1920, 260.

³ Ὅρα σχετικῶς Friedländer Sittengeschichte II, 402 σημ. 3. Περὶ δὲ τοῦ κοιλίου Daremberg-Saglio Dict. d. Ant. ἐν λ. cochlea.

Ἐν μέτρον κατωτέρω ἢ σκαπάνη συνήντησε νέον στρώμα ρωμαϊκόν, ἐν τῷ ὁποίῳ ὄμως περιέργως εὐρέθησαν ἀναμιξ κακότεχνον πήλινον ρωμαϊκὸν εἰδώλιον καὶ λαβὴ φιαλοειδοῦς τριβλίου ἀπολήγουσα εἰς κεφαλὴν κριοῦ¹ μετ' ὀστράκων τοῦ 6^{ου}, 5^{ου} καὶ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος. Ταῦτα φαίνεται ὅτι κατέπεσαν ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως κατὰ τὸ τέλος τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς.

Ἐπὶ δὲ τοῦ τελευταίου ἀμμόδους κάτω χαλικώδους δ' ἄνω στρώματος ἦτοι τοῦ εὐθὺς ὑπὲρ τὸ δάπεδον τοῦ Ὁδείου ἐπικαθημένου, ἐγένοντο τὰ ἑξῆς εὐρήματα:

1^{ον} Βωμίσκος μαρμαρίνος τετράγωνος, ὀλικοῦ ὕψους 0,37 (εἰκ 8) φέρων ἄνω 4 ἀνθεμοειδῆ ἀκρωτήρια καὶ ἐν τῷ μέσῳ συμφυᾶ φιάλην χάριν τῶν σπονδῶν.

2^{ον} Τεμάχιον πηλίνου στρωτήρος κεράμου, πάχους 0.055, ἐφ' οὗ ἔγκοilon διὰ μήτρας ὀρθογώνιον 0.065 × 0.085 μὲ τὰ γράμματα Ε καὶ Ρ ἑκατέρωθεν κηρυκείου (εἰκ. 9). Ἡ εὐρεσίς του ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Καστριώτη (Ἀρχ. Ἐφημ. 1917 σελ. 156) εὐρεθὲν ἀνάγλυφον ὑποδηλοῖ τὴν γεινίασιν τοῦ Ὁδείου πρὸς τι ἱερὸν Ἑρμοῦ.

Εἰκ. 9. Στρωτήρ κέραμος μετ' ἔγκοιλου σήματος.

Εἰκ. 8. Βωμίσκος ἐκ τοῦ Ὁδείου.

3^{ον} Τὸ κάτω ἥμισυ μαρμαρίνου, διακοσμητικοῦ προφανῶς, προσωπείου, ἱκανῶς ἐφθαρμένου.

4^{ον} Ἄγκων κεκαμμένος κολοσσαίου μαρμαρίνου ἀγάλματος, ἐργασίας ρωμαϊκῆς.

5^{ον} Ἄπουν καὶ ἄχειρον ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος (εἰκ. 10) βαινούσης πρὸς τ' ἀριστερᾷ καὶ στρεφούσης τὴν κεφαλὴν. Ἡ θεὰ φέρει τὸν ἰδιάζοντα αὐτῇ βραχὺν χιτῶνα ὑψηλὰ ἐξωσμένον. Ἐπὶ τῆς ράχεως διακρίνεται ἡ φαρέ-

¹ Ὅμοιαι λαβαὶ εὐρέθησαν καὶ ὑπὸ Π. Καστριώτη καὶ εἰκονίσθησαν ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1914 σελ. 154 εἰκ. 14.

τρα καὶ τὸ ἐν σχήματι μηνίσκου κολπούμενον ἱμάτιον. Ἡ κόμη εἶναι ἔμπρὸς ἀναδεδεμένη εἰς ἄμμα (φιόγκον). Ἡ ὄλη στάσις καὶ διάθεσις ἐνθουμίζει τὸν συνήθη τύπον τῆς κυνηγέτιδος Ἀρτέμιδος τῶν Βερσαλλιῶν. Ἡ ἐργασία τοῦ ἀγαλματίου εἶναι ἀμελῆς ρωμαϊκῆ· τοιοῦτους δ' ἄλλως τε χρόνους

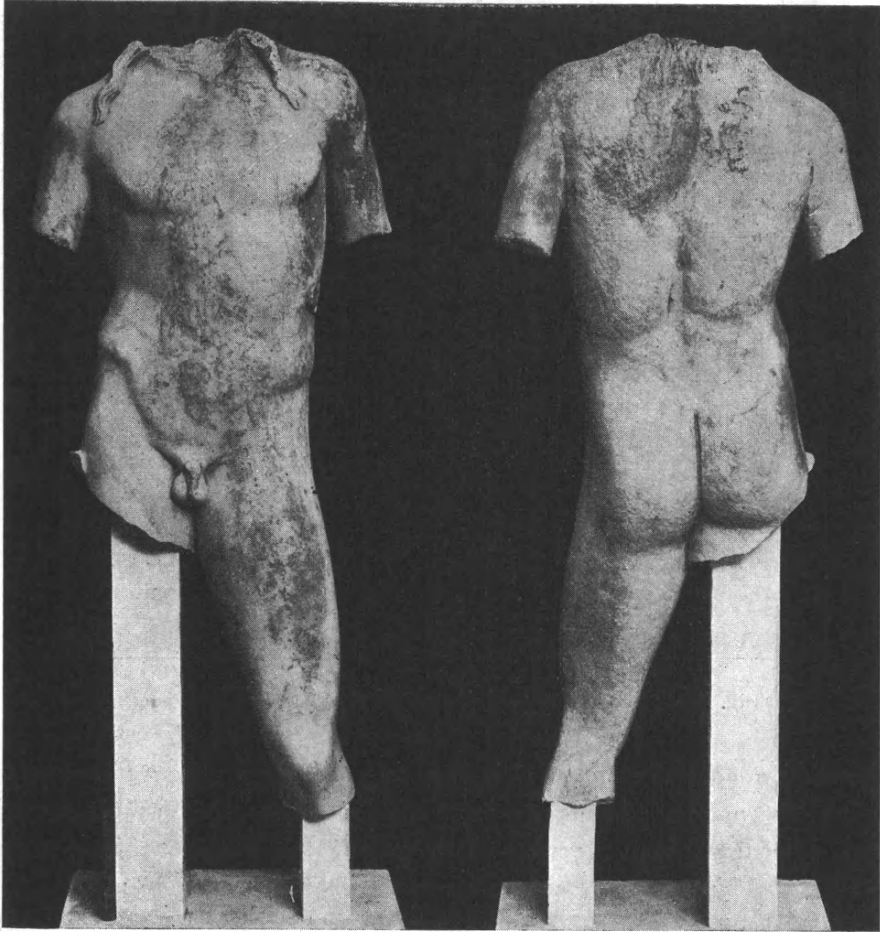

Εἰκ. 10. Ἀγαλμάτιον Ἀρτέμιδος ῥωμαϊκῶν χρόνων.

ἐμφαίνει καὶ ἡ τὸ ἐλεφαντοστοῦν μιμουμένη λείανσις, ἣν δεικνύει τὸ μάργμαρον. (Σφζόμενον ὕψος 0,25).

6^{ον} Ἀγαλμα μαρμαρίνον ἀνδρικόν, μικρότερον τοῦ φυσικοῦ μεγέθους, νεαροῦ Ἀπόλλωνος πιθανώτατα ἢ Διονύσου, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν ὤμων ἔμπρὸς καὶ τῆς ράχεως ὀπισθεν καταπιπτόντων βροστρῦχων (εἰκ. 11). Εἶναι δυστυχῶς ἀκέφαλον, ἄνευ τῶν ἄκρων χειρῶν, ἐστρημένον δὲ τοῦ μὲν δεξιοῦ ποδὸς μέχρι τοῦ μηροῦ, τοῦ δὲ ἀριστεροῦ μέχρι σχεδὸν τοῦ γόνατος. Ἐκ τῆς

διαθέσεως τῶν μυῶν τοῦ κορμοῦ δύναται τις νὰ συμπεράνη τὴν στάσιν του. Ὁ θεὸς ἐστήριξε τὸ βᾶρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς εἶχε δὲ τὸν ἀριστερὸν κεκαμμένον καὶ κατὰ τι ὠπισθοχωρημένον. Τῶν δὲ χειρῶν του ἡ μὲν δεξιὰ ἦτο πρὸς τὰ κάτω τεταμμένη καὶ ἐστηρίζετο πιθανῶς ἐπὶ τινος κορμοῦ

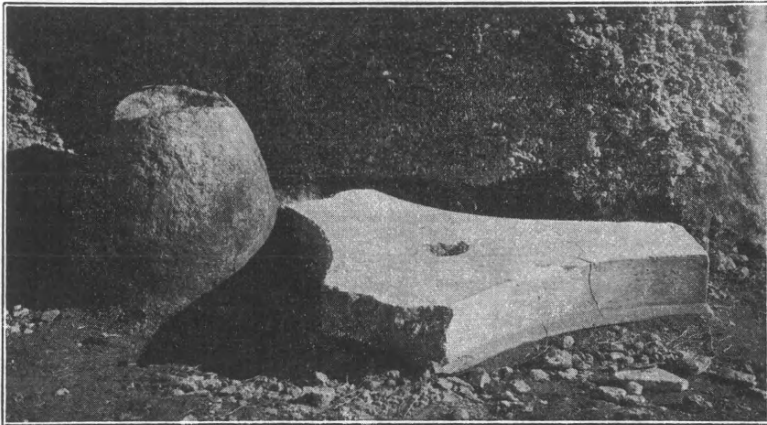

Εἰκ. 11. Ἄγαλμα νεαροῦ Ἀπόλλωνος ἢ Διονύσου.

δένδρου, μεθ' οὗ τὸ σῶμα συνήπτετο διὰ τεμαχίου μαρμάρου, οὕτινος διασφί-
ζεται μικρὸν τμῆμα ἐπὶ τοῦ μηροῦ (εἰκ. 11), ἡ δὲ ἀριστερὰ χεὶρ ἦτο κεκαμμένη
πρὸς τὰ ἔμπροσ, ὡς δεικνύει μικρὸν τμῆμα μαρμάρου σφζόμενον ἐπὶ τῆς ἀρι-
στερᾶς πλευρᾶς τοῦ κορμοῦ, θὰ ἐκράτει δὲ πιθανῶς σύμβολόν τι ἢ φιάλην.

Ἄριστη εἶναι ἡ ἐργασία τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τοῦ κορμοῦ, ἐν ᾧ τούναντίον ἡ ὀπισθία ὄψις αὐτοῦ εἶναι ἀδρότερον εἰργασμένη. Εἰκάζω, ὡς ἐκ τούτου, ὅτι τὸ ἄγαλμα θὰ ἴστατο πρὸ τινος τοίχου ἢ ἐντὸς κόγχης. Ἄξια λόγου εἶναι ἡ ἀκριβεστάτη ἀπόδοσις τῶν μυικῶν κυματισμῶν, δι' ὧν παράγεται ἡ αἰσθησις θερμῆς, ζωντανῆς σαρκός. Ὁ ρυθμὸς ἐν γένει τοῦ κορμοῦ τούτου εἶναι ὑγρὸς καὶ ἀπαλός, ὃ δὲ ἄξων του σχηματίζει τὴν χαρακτηριστικὴν ἑλικοειδῆ γραμμὴν τῶν Πραξιτελείων ἔργων. Δὲν διστάζω διὰ τοῦτο νὰ τὸν θεωρήσω ὡς ἄριστον ρωμαϊκὸν ἀντίγραφον Πραξιτελείου ἔργου.

Ὁ ἀνωτέρω περιγραφεὶς κορμὸς εὑρέθη πρὸ τοῦ βορείου τοίχου μὲ διεύθυνσιν κάθετον πρὸς αὐτόν· δὲν εἶναι ἐπομένως ἀπίθανον νὰ ἦτο

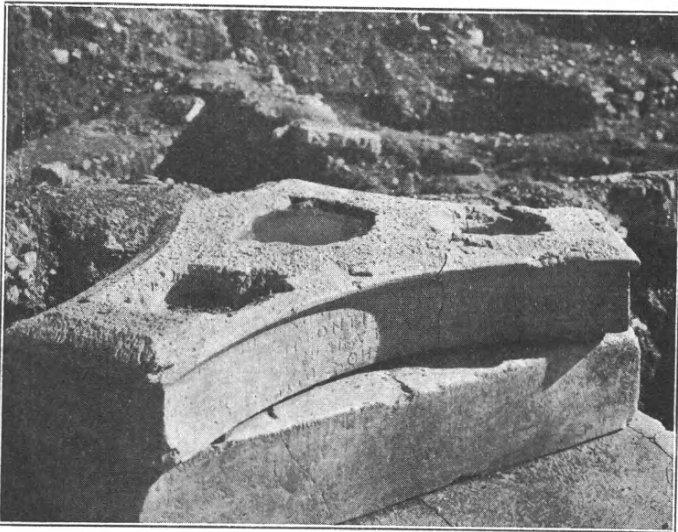
Εἰκ. 12. Βωμὸς ἐν σχήματι ὀμφαλοῦ εὑρεθεὶς ἐν τῷ Ὁρείῳ.

ἰδρυμένος παρὰ τὸν πόδα τοῦ εἰρημένου τοίχου. Ἐνισχυτικὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης συνάμα δὲ καὶ διαφωτιστικὸν τῆς ταυτότητος τοῦ θεοῦ ἔρχεται τὸ ἐξῆς σπουδαῖον εὑρημα, γενόμενον ὀλίγα πρὸ τοῦ βορείου τοίχου μέτρα (3,60) καὶ εὐθὺς παρὰ τὸν περιγραφέντα κορμόν, εἶναι δὲ τοῦτο:

7^{ον} Βωμὸς ἐκ σκληροῦ πάγου λίθου ἔχοντος τὸ σχῆμα ὀμφαλοῦ (εἰκ. 13). Τὸ ὕψος του εἶναι 0.70, ἡ δὲ κάτω διάμετρος 0.80. Ἐπὶ τῆς ἄνω αὐτοῦ ἐπιφανείας φέρει κυκλωτερῆ κοιλότητα, διαμέτρου 0.16 καὶ βάθους 0.15, χάριν τῶν σπονδῶν. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ βωμοῦ ἦτο ἐπικεχρισμένη διὰ λευκῆς κονίας ἐφ' ἧς ἦτο ἐξωγραφημένον δι' ἐρυθροῦ χρώματος ἀγρηνόν. Πέριξ δὲ τῆς βάσεως τοῦ βωμοῦ εὑρέθησαν πολλὰ ἴχνη πυρᾶς, ἐξ ὧν βεβαιούμεθα ὅτι ὁ βωμὸς ἴσταται κατὰ χώραν. Ἐκ δὲ τοῦ σχήματος—ὅπερ σημειωτέον συναν-

τάται εἰς βωμόν, τὸ πρῶτον ἐνταῦθα¹ καθόσον τοῦλάχιστον γνωρίζω, — καὶ ἐκ τῆς δι' ἀγρηνοῦ διακοσμήσεως, δύναται τις νὰ συναγάγῃ ὅτι εὐρισκόμεθα πρὸ βωμοῦ Ἀπόλλωνος. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ περιγραφεὶς κορμὸς εὐρέθῃ πρηνῆς εὐθὺς πρὸ τοῦ βωμοῦ καὶ πρὸ τοῦ τοίχου φυσικὸν εἶναι νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ βωμὸς ἀνῆκεν εἰς τὸ ἄγαλμα, ὅπερ, τούτου ἕνεκα, θὰ εἰκόνιζε τὸν Ἀπόλλωνα, θεὸν καὶ προστάτην τῶν ἐν τῷ Ὀδείῳ τελουμένων μουσικῶν ἀγῶνων. Πάντως ἢ ἐντὸς τοῦ κτηρίου τοῦ Ὀδείου παρουσία βωμοῦ πρὸς ἐμπύρους θυσίας ξενίζει τινα καὶ τὸν ἄγει νὰ ὑποθέσῃ ὅτι τὸ ἱερὸν θὰ ἰδρῦθη ὅταν τὸ κτήριον θὰ κατέστη, εἰς πολὺ μεταγενεστέρους χρόνους, ὕπαιθρον.

8^{ον} δὲ καὶ τελευταῖον εὕρημα ἀναφέρω βᾶθρον τριγωνικὸν καμπυλό-

Εἰκ. 13. Βάσις ἐνεπίγραφος χορηγικοῦ τρίποδος.

πλευρον (εἰκ. 13) ὕψους 0.21 φέρον ἐπὶ τῆς ἄνω αὐτοῦ ἀδρομερῶς εἰργασμένης ἐπιφανείας τέσσαρας κυκλοτερεῖς ὀπᾶς, μίαν μεγάλην ἐν τῷ μέσῳ (διαμ. 0.27), καὶ ἀνὰ μίαν παρ' ἐκάστην γωνίαν (διαμ. 0.15). Εἶναι προφανές ὅτι ἐντὸς τῶν εἰρημένων ὀπῶν ἐστερεοῦντο κατὰ μὲν τὰς γωνίας οἱ πόδες χαλκοῦ τινος τρίποδος κατὰ δὲ τὴν μέσην, τῇ βοηθείᾳ κιονίσκου, ὁ λέβης αὐτοῦ. Ἦτο δ' ὁ τρίπους οὗτος ἀνάθημα ἀναμνηστικὸν νίκης τινὸς δραματικῆς, ὡς διδάσκει ἢ ἐπὶ δύο κατακορύφων πλευρῶν τοῦ βᾶθρου κεχαραγμένη ἐπιγραφή.

¹ Ὁμφαλόμορφος βωμὸς χαρακτηριζόμενος καὶ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΟΜΟΣ εὕρηται καὶ ἐπὶ τοῦ μελανομόρφου ἀγγείου *Gerhard Vasenbilder CCXXIII, Reinach Répert. Des vases peints II, 111, Middleton Journ. of Hell. Studies 1888, 301.*

Ο ΔΗΜΟΣ ΕΧΟΡΗΓΕΙ ΣΩΝΙΚΟΣ ΗΡΧΕΝ
 ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΣ ΔΡΑΚΟΝΤΙΔΗΣ ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ ΠΑΙΑΝΙΕΥΣ
 ΠΑΝΔΙΟΝΙΣ ΠΑΙΔΩΝ ΕΝΙΚΑ ΝΙΚΟΚΛΗΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΗΥΛΕΙ
 ΣΩΣΙΒΙΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΕΔΙΔΑΣΚΕΝ.

ὑψ. γραμμάτων 0.026, διάστ. 0.02.

Τὸ βάθρον εὐρέθῃ ἀνεστραμμένον παρὰ τὸν βωμὸν (εἰκ. 13), κατέπεσε δέ, πιθανώτατα, ἐκ τῶν ὑπεράνω τοῦ βορείου τοίχου τοῦ Ὠδείου μερῶν ἔνθα πολλὰ ἴσταντο χορηγικά μνημεῖα.

Ἡ ἐπιγραφή ἔχει τὸν συνήθη τύπον τῶν ἐλληνιστικῶν χορηγικῶν ἀναγραφῶν. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος Σωνίκου συνάγεται ὅτι ἐχαράχθη τὸ 175/4¹ ἢ τὸ 176/5².

Ἐν καταλόγῳ ἐφηβουσάντων ἐπὶ ἀρχοντος Φιλόνεω (IG II, 338) ἀναφέρεται καὶ τις Δρα]ΚΟΝΤΙΔΗΣ Δ- - - - -Σ ΠΑΙΑΝΙΕΥ[ς ἐκ τῆς Πανδιονίδος φυλῆς³. Τὸ πατρωνυμικὸν τοῦ ἐφήβου τούτου πρέπει, κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν, ν' ἀποκατασταθῇ ἀσφαλῶς εἰς **Δράκοντος**. Τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς τοῦ Φιλόνεω δὲν ἦτο μέχρι τοῦδε ἀσφαλῶς καθωρισμένον· ὁ Dinsmoor⁴ ἐσχάτως ἐτοποθέτησεν αὐτὸ εἰς τὸ 256/5· ἂν λοιπὸν ὁ Δρακοντίδης διετέλεσεν ἔφηβος ἐπὶ Φιλόνεω ἦτοι τὸ 256/5, ἐπὶ Σωνίκου, ἦτοι τὸ 176/5, θὰ εἶχεν ἡλικίαν ἄνω τῶν 98 ἐτῶν. Νομίζω διὰ τοῦτο πιθανώτερον ὅτι ὁ Δρακοντίδης τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν τῷ καταλόγῳ IG II, 338 ἀναφερόμενον, ἀλλ' ἔγγονος αὐτοῦ.

Διὰ τὰ λοιπὰ πρόσωπα τῆς ἐπιγραφῆς, Νικοκλέα καὶ Σωσίβιον, ἅτινα χαρακτηρίζονται ἀπλῶς διὰ τοῦ δημοτικοῦ Ἀθηναῖος, δὲν ἠδυνήθην νὰ εὔρω σχετικὴν τινα πληροφορίαν.

A. K. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

¹ *Ferguson*. The Athenian Archons 1899, 59 § 48. *Kolbe* Die Attischen Archonten. Berlin 1908 σελ. 100.

² *Dinsmoor*. The Archons of Athens in the Hellenistic age, Cambridge 1931 σ. 257.

³ *Kirchner* Prosopographia Attica 1903, ἀριθ. 4552.

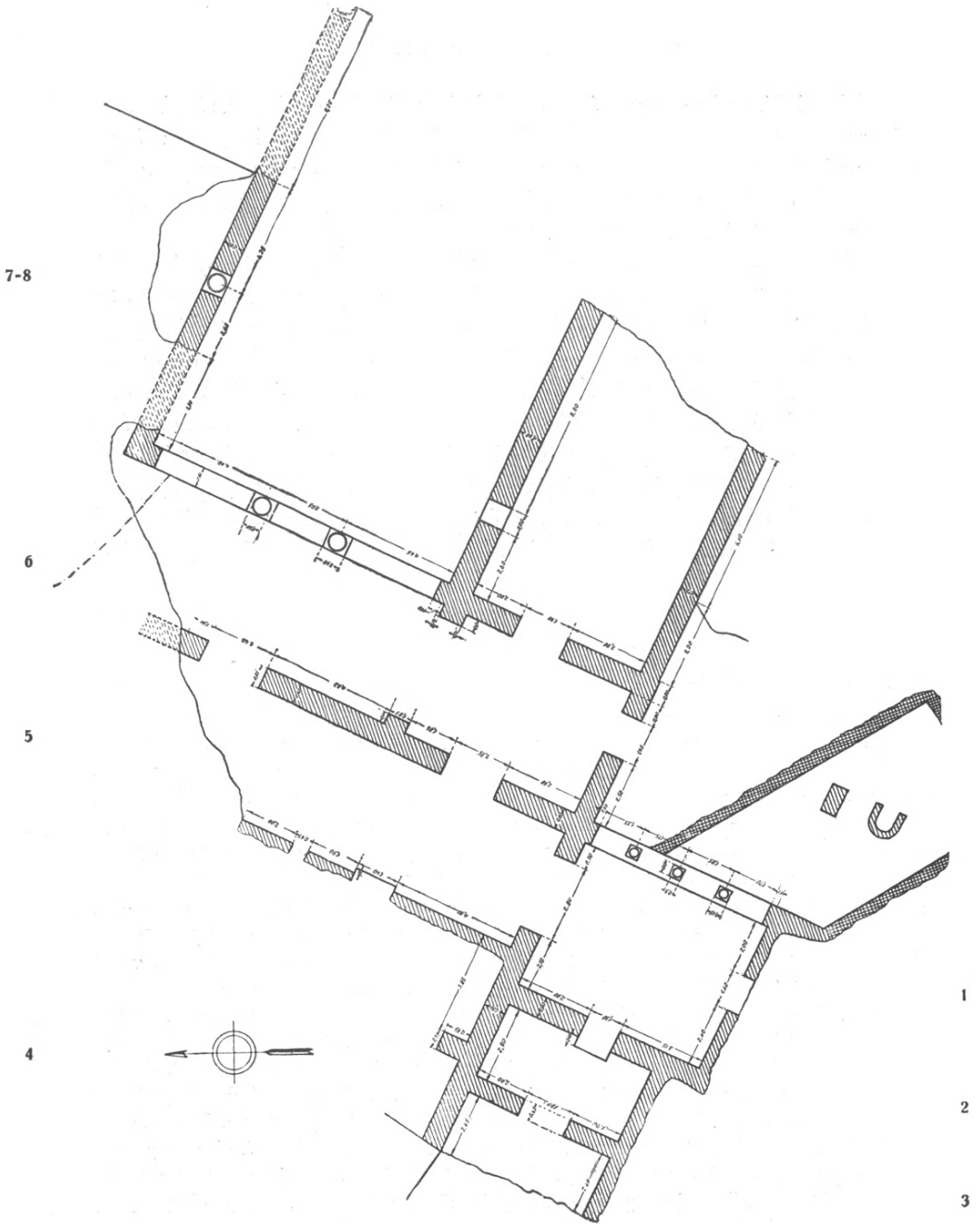
⁴ The Archons of Athens σελ. 54.

2. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΕΑΣ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ περιορίσθην καὶ ἐφέτος εἰς τὴν συνέχισιν τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἀνευρεθέντος ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οἰκοπέδου Ζορμπᾶ κτίσματος μετὰ διαμερισμάτων ἐχόντων μωσαϊκὰ δάπεδα, μεγάλα τμήματα τῶν ὁποίων εἶχον περίσου ἀποκαλυφθῆ, ἅτινα καὶ περιέγραψα ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐκθέσει μου (βλ. ΠΑΕ, 1930, σελ. 32 κέ).

Πρῶτον ἀπεκάλυψα ἐφέτος τελείως τὰ διαμερίσματα ταῦτα καὶ ἐκαθάρισα τὰ μωσαϊκὰ τῶν δάπεδα ἅτινα καὶ ἐφωτογράφησα (βλ. εἰκόνας 1 - 3 γ εἰς Πίν. Α' — Ε'),¹ εἶτα δὲ ἐνήργησα σκαφικὴν ἔρευναν εἰς τὸ δεξιὸν τμήμα τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οἰκοπέδου πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ ἀνασκαπτομένου κτίσματος. Ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸ συνημμένον σχέδιον (εἰκ. 4), ἀνευρέθη στυλοβάτης, ἐφ' οὗ διατηροῦνται δύο μόνον μεγάλαι βάσεις, ἀσβεστοποιημέναι σχεδὸν ἐκ πυρκαϊᾶς, ἀνευρέθησαν δὲ καὶ τμήματα τῶν κορμῶν τῶν κίωνων εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ στυλοβάτου, καὶ βάσις παραστάδος μετὰ γλυφῶν ἐξέχουσα (εἰκ. 5), παρ' αὐτὴν δὲ τμήματα τῆς ὁμοίως μαρμαρίνης παραστάδος μετὰ γλυφῶν καὶ ἀναγλύφου ἕλικος μετὰ φύλλων κισσοῦ. Ὁ στυλοβάτης καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ βάσεις εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ περίσου ἐπὶ τοῦ συνεχομένου οἰκοπέδου Βοϊνογλου ἀναφανέντα, ἅτινα ἔλαβον αἴθις τὴν ἄδειαν νὰ ἐρευνήσω περαιτέρω, εὑρέθη δὲ πρὸ τοῦ ἀνατολικοῦ σκέλους τοῦ στυλοβάτου, περὶ τὴν βᾶσιν τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται συνεσωρευμένα πάντα σχεδὸν τὰ ἀρχιτεκτονικὰ

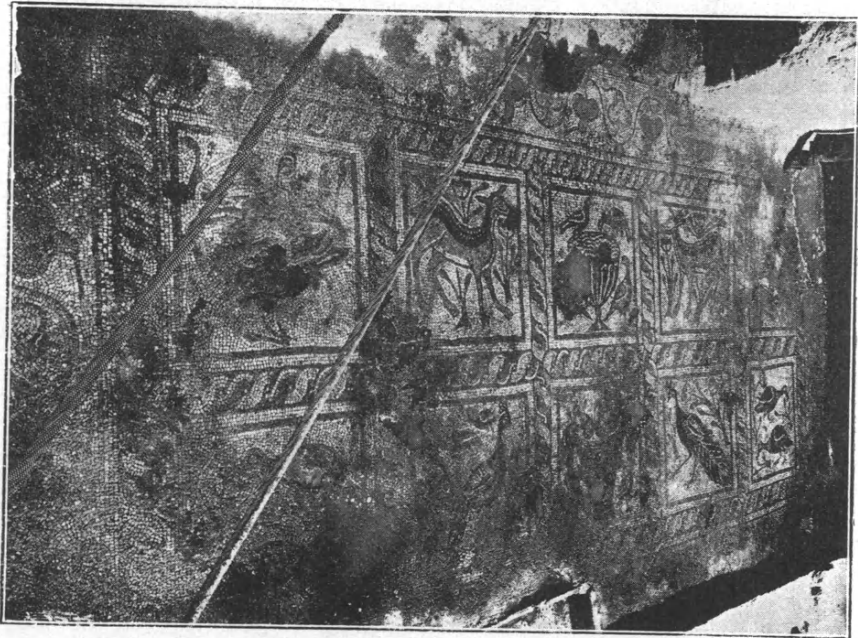
¹ Εἰς τὴν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ ἔτους 1930 σ. 32 κ.ε. γενομένην περιγραφὴν τῶν ἀνευρεθέντων μωσαϊκῶν δαπέδων τῶν αἰθουσῶν προσθέτομεν ἐνταῦθα (ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀπεικονίσεως αὐτῶν εἰς τὴν παροῦσαν ἐκθεσιν) τὴν πιθανὴν χρονολόγησίν των. Τὰ μωσαϊκὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 4 αἰθουσῶν (εἰκ. 1) εἶνε τὰ ἀρχαιότερα, κείμενα εἰς τὸ δεύτερον χαμηλότερον δάπεδον τῆς αἰθούσης 7 (βλ. ΠΑΕ 1930 σ. 33 εἰκ. 4)· ἔχουν γεωμετρικὰς διακοσμήσεις, ἐκ τῶν θεμάτων τῶν ὁποίων, ὡς καὶ τῆς διατάξεως αὐτῶν καὶ τῆς μορφῆς τῶν σχεδίων των δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὸν 4ον ἢ καὶ τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα (πρβλ. ἀναλογίας μετὰ μωσαϊκὰ δάπεδα νῶν ἐν Noricum, βλ. Egger Jaresch. des Österr. Arch. Inst. in Wien, Band IX 1916). Τὰ μωσαϊκὰ τῆς αἰθούσης 2 (εἰκ. 2-3 γ) μετὰ παραστάσεις ζῶων ἐντὸς τετραγώνων διαμερισμάτων, ὡς ἐκ τῆς γραμμικῆς τεχντροπίας των, ἦτις ὁμοῦ διατηρεῖ τὴν αἰσθησιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀληθοῦς κινήσεως, ὡς καὶ ἐκ τῆς μετὰ πλήρους διαυγοῦς ρυθμοῦ συνθέσεώς των καὶ τοῦ πλουσίου χρωματισμοῦ των, δύνανται ν' ἀναχθῶσιν εἰς τὴν στροφὴν τοῦ 5ου πρὸς τὸν 6ον αἰῶνα (πρβ. ἀναλογίας μετὰ μωσαϊκὰ Ἐρεσοῦ Μυτιλήνης, Ὁρλάνδον Α. Δ. 1929 σ. 29 καὶ ἔ. Εὐαγγελίδην Α. Δ. 1930 - 31 σ. 36 κ. ε.). Τὰ μωσαϊκὰ ταῦτα εὑρίσκονται εἰς ὕψος 0,40 μ. ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν πρώτων (τῆς εἰκ. 1). Τέλος τὸ μωσαϊκὸν τῆς αἰθούσης 7, οὐτινος μικρὸν μέρος ἀπεκαλύφθη, εὑρίσκεται 0,80 μ. ἄνωθεν τῶν πρώτων, διασφᾶζει κατεστραμμένα γεωμετρικὰ σχέδια, ἔχει τὴν τεχντροπίαν ἀμελεστέραν καὶ δύναται νὰ χρονολογηθῆ εἰς μεταγενεστέραν ἐποχὴν.

Εἰκ. 4. Γενικὴ κάτοψις τοῦ ἀνευρεθέντος κτίσματος.

Εἰκ. 1. Ψηφιδωτὸν δάπεδον μετὰ γεωμετρικῶν διακοσμήσεων (τῆς αἰθούσης 5).

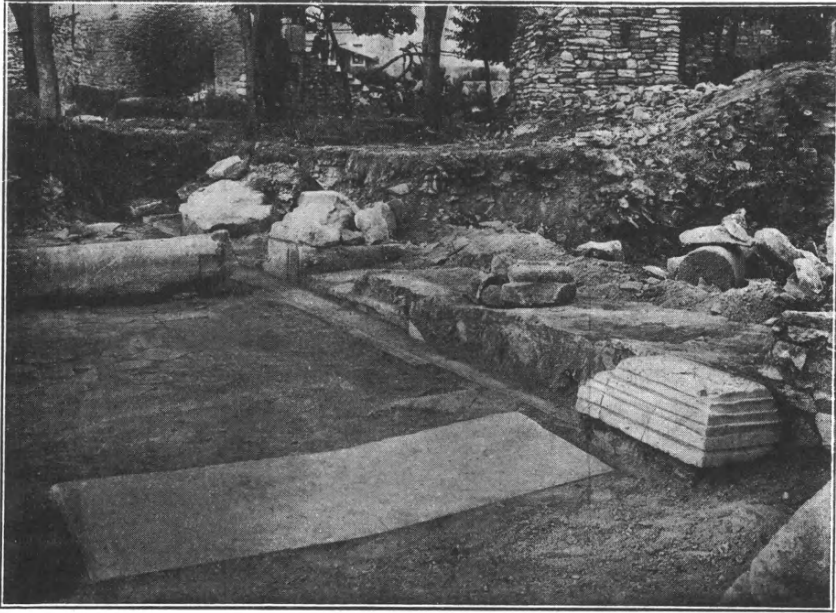

Εἰκ. 2. Ψηφιδωτὸν δάπεδον μετὰ ζώων καὶ πτηνῶν (τῆς αἰθούσης 2).

ΠΙΝΑΞ Β'.

Είχ. 3. Τμήμα του ψηφιδωτού δαπέδου (τῆς αἰθούσης 2).

Εικ. 5. Άποψις τοῦ ἀνευρεθέντος νάρθηκος καὶ Τριβήλου (;).

Εικ. 6. Τμήμα τοῦ ἀνευρεθέντος ἀριστεροῦ στυλοβάτου.

Εἰκ. 7. Κιονόκρανα παραστάδων ρωμαϊκῶν χρόνων.

μέλη (κορμοί, κιονόκρανα, ἐπιθήματα) βλέπ. εἰκ. 6. Ὁ στυλοβάτης οὗτος καταλαμβάνει μέρος τοῦ οἰκοπέδου Βοῖνογλου καὶ διευθύνεται πρὸς τὸ συνεχόμενον πρὸς αὐτὸ οἰκόπεδον Καροκανίδη. Δυστυχῶς τὰ οἰκόπεδα ταῦτα δὲν ἔχουσιν ἀπαλλοτριωθῆ καὶ ἡ συνέχισις ἐπομένως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην

τῆς ἐρεῦνης εἶναι ἀδύνατον σήμερον νὰ γίνῃ, ἂν καὶ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν μερῶν τούτων τοῦ στυλοβάτου εἶναι πλέον καταφανὲς ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλου χριστιανικοῦ ναοῦ, οὗτινος ἔχομεν πρὸ ἡμῶν πιθανώτατα τὸν νάρθηκα, μέρη τῶν κλιτῶν μετὰ τοῦ Τριβήλου, καὶ διαμερίσματα δεξιὰ τοῦ Αἰθρίου τοῦ ναοῦ, ἐκλειφθέντα κατ' ἀρχὰς ὡς αἰθουσαι ἀστικοῦ οἰκήματος (τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τοῦ Τριβήλου δὲν δηλοῦται ἐπακριβῶς ἐν τῷ σχεδίῳ, καθόσον δὲν ἔχει εἰσέτι τελείως διευκρινισθῆ ὡς κείμενον ἐντὸς ξένου οἰκοπέδου).

Καὶ ἐφέτος ἡ ἐκκαθάρισις τῶν διαμερισμάτων τοῦ ἀνευρεθέντος κτίσματος ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐπιχωματώσεως, ἥτις εἰς σημεῖα τινα φθάνει τὰ 3 μέτρα, ἦτο ἔτι δυσκολωτέρα,

Εἰκ. 8. Ἐπιθήμα καὶ γείσον τοῦ 7 αἰῶνος (;).

Είχ. 3α. Τμήμα του ψηφιδωτού δαπέδου (τῆς αἰθούσης 2).

καθ' ὅσον ἡ ἀνασκαφή ἐνεργεῖται ἐντὸς χώρου περιβαλλομένου ὑπὸ οἰκιῶν.

Τὸ ἀνασκαπτόμενον κτίσμα παρουσιάζει εἰσέτι πολλὰ προβλήματα.

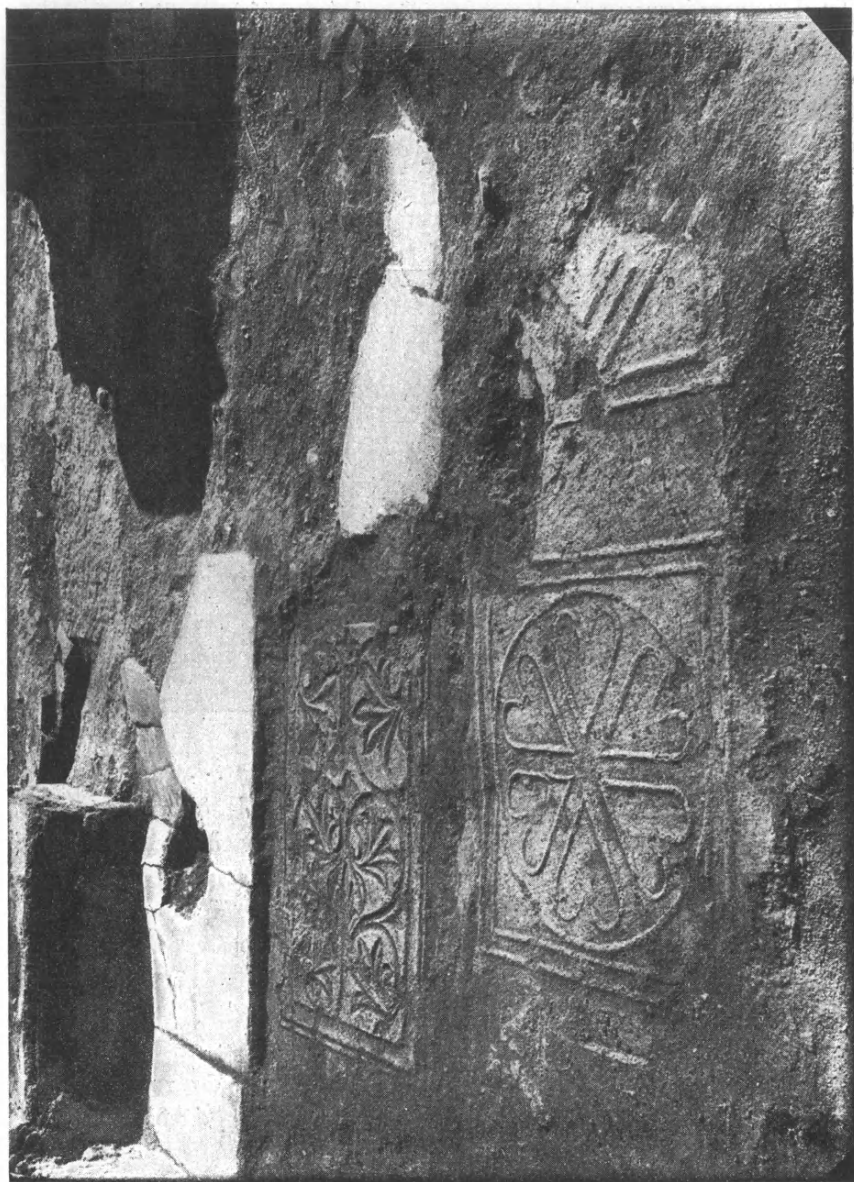
Τ' ἀνευρισκόμενα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη εἶναι τριῶν ἐποχῶν: 1) *ῥωμαϊκὰ* τοῦ Γ' μ. Χ. αἰῶνος, ὡς εἶναι π. χ. ἐπίκρανα μὲ διπλᾶς διαγωνίους ἔλικας, κ. ἄ. βλ. εἰκ. 7—2) *παλαιοχριστιανικὰ* τοῦ τέλους τοῦ Ε' ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΣΤ' αἰῶνος (μεγάλᾳ ἀναδιπλούμενα κιονόκρανα τῶν χρόνων τοῦ 'Ιουστινιανοῦ, βλ. εἰκ. 6, πρβλ. καὶ ΠΑΕ 1930, σελ. 31 εἰκ. 1-3) — καὶ 3) *σειρὰ γλυπτικῶν μελῶν*, τῶν ὁποίων τὰ μὲν θέματα εἶναι παλαιοχριστιανικὰ ἀλλ' ἰσχυρότερον

Εἰκ. 9. Κιονόκρανον τοῦ 7 αἰῶνος (;).

ἐσχηματοποιημένα μὲ ἐκτέλεσιν περισσότερον ξηράν, εἰς δὲ τὴν τεχνικὴν κυριαρχεῖ ἡ ἐγγάρακτος καὶ σφηνοειδῆς τομὴ μᾶλλον ἢ τὸ ἀνάγλυφον (βλ. εἰκ. 8 καὶ 9). Τὰ γλυπτὰ ταῦτα ἔνεκα τῆς ἀνωτέρω τεχνικῆς των πρέπει νὰ καταχθῶσιν εἰς ἐποχὴν μεταβατικὴν, ἤτοι εἰς τὸν 7^{ον} ἢ τὸν 8^{ον} αἰῶνα. Ἐπειδὴ ὁμως γνωρίζομεν ἐκ τῶν προηγουμένων ἀνασκαφῶν (βλ. ΑΕ 1929 σ. 8 κέ.), ὅτι ἡ ζωὴ τῆς πόλεως φθάνει μέχρι τοῦ τέλους τοῦ 7^{ου} αἰῶνος, εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν (τὸν 7^{ον} αἰ.) θὰ ἠδύναντο νὰ καταταχθῶσι.

Πρὸς τὰ γλυπτὰ ταῦτα συμφωνοῦσι καὶ τὰ δάπεδα· τὸ γεωμετρικὸν ψηφιδωτὸν τοῦ δαπέδου τοῦ μικροῦ Αἰθρίου εἶναι ῥωμαϊκῶν χρόνων, εὐρίσκεται δὲ εἰς τὸ περίσιν σημειωθὲν κατώτερον ψηφιδωτὸν δάπεδον. Τὸ ἔχον ἀπ' ἐτέρου τὰς παραστάσεις ζῶων, πτηνῶν κ.ἄ. ψηφιδωτὸν δάπεδον, κείμενον 0,40 μ. ὑψηλότερον τοῦ πρώτου, εἶναι τοῦ τέλους τοῦ 5^{ου} ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 6^{ου} αἰ. τὸ δὲ δάπεδον τοῦ ἀνευρεθέντος ἐφέτος χώρου τοῦ περιβαλλομένου ὑπὸ στοῶν, εἶναι ἴσως μεταγενέστερον. Τὸ ἀνασκαπτόμενον κτίσμα προδίδει μεταγενεστέρως ἐπισκευάς.

Εἰκ. 10. Ἀποτυπώματα θωρακίων ἐπὶ τοῦ ἐκ κορασανίου ὑποστρώματος.

Είχ. 3β. Τμήμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου (τῆς αἰθούσης 2).

Είκ. 3γ. Τμήμα τοῦ ψηφιδωτοῦ δαπέδου (τῆς αἰθούσης 2).

Εἰς τὴν ἀρχὴν λ. χ. τῆς βορείας στοᾶς ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἀνεφάνησαν ἀποτυπώματα θωρακίων τοῦ 5^{ου} ἢ 6^{ου} αἰ. ἐπὶ τοῦ ἐκ κορασανίου ὑποστρώματος (βλ. εἰκ. 10), ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι εἰς μεταγενεστέρως ἐπισκευὰς εἶχον χρησιμοποιηθῆ ταῦτα ὡς πλάκες δαπέδου.

Ὅτι πορίζομεθα ἐπομένως ἀσφαλῶς μέχρι τοῦδε ἐκ τῆς ἐνεργουμένης ἀνασκαφῆς εἶναι 1) ὅτι ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν τμήματα κτίσματος ῥωμαϊκοῦ τοῦ 3^{ου} ἴσως μ.Χ. αἰῶνος 2) ὅτι ταῦτα ἐχρησιμοποιήθησαν περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ κατὰ τὴν οἰκοδομὴν μεγαλοπρεποῦς χριστιανικοῦ ναοῦ καὶ 3) ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο ὑπέστη μεγάλας ἐπισκευὰς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς ζωῆς τῆς πόλεως, ἤτοι κατὰ τὸν 7^{ον} αἰῶνα.

Διὰ τὴν τελικὴν ὁμως διευκρίνισιν τοῦ σοβαρωτέρου ἴσως κτίσματος τούτου τῶν χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας, εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη ἀπαλλοτριώσεως τῶν οἰκοπέδων Βοϊνογλου καὶ Καροκανίδου, ἅτινα ἔχουσι τοὺς κλήρους τῶν ἀριθ. 748 καὶ 750, διότι ὁ εἰς τὴν διάθεσίν μου χώρος περιλαμβάνει μόνον τὸ Αἶθριον καὶ τὴν σειρὰν τῶν προσκτισμάτων, ὧν ἐπιβάλλεται ὁμοίως ἢ συνέχισις τῆς ἐρεῦνης, δι' ὃ καὶ παρακαλῶ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν ἵνα συστήσῃ τὴν ἀπαλλοτριώσιν ταύτην εἰς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

3. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ ἀνασκαφικὴ ἐργασία, ἐν τῇ ὑπὸ τὸν Ὀλυμπον καὶ παρὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον ἀρχαία πόλις τῆς Μακεδονίας Δίω, ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος, κατὰ μὲν τὸ θέρος ἀπὸ τῆς 1^{ης} Ἰουνίου μέχρι τῆς 4^{ης} Ἰουλίου, κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας μεταξύ τῆς 12^{ης} Ὀκτωβρίου καὶ τῆς 15^{ης} Νοεμβρίου. Κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον χρόνον ἐκτίζετο αὐτόθι δαπάνῃ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψίν μου τὸ μικρὸν τοπικὸν Μουσεῖον πρὸς διαφύλαξιν τῶν εὐρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς περισυλλογὴν τῶν πολυαρίθμων ἐκ τοῦ Δίου ὑπὸ τῶν ἐγγύς χωρικῶν πρὸς ἰδιοτελεῖς οἰκοδομικοὺς σκοποὺς ἐν ἐσχάτοις καιροῖς συληθέντων ἀρχαίων λίθων, εἴτε μελῶν τούτων ἀρχιτεκτονικῶν εἴτε ἐπιτυμβίων στηλῶν ἐνεπιγράφων, κοσμουμένων καὶ ὑπὸ γλυπτῶν πολλῶν παραστάσεων ἀξιολόγων. Ἡ σύλησις αὐτῆ φορητῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ ἀγρία καταστροφὴ τῶν δυνατῶν καὶ ὠραίων τειχῶν τοῦ Δίου, χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ μεγάλου ἀναμορφωτοῦ Βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀρχελαίου (414 - 399 πρὸ Χρ.), ἐγένετο ἐν μέρει πρὸ τοῦ 1912 ἀκόμη, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἔτος δυστυχῶς τῆς ἐλευθερίας ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἰδίως τοῦ παρακειμένου χωρίου Καρίτσας. Οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι συνεπικουρούντων καὶ τῶν ὑπερθεν τοῦ χωρίου

Μαλαθριάς, τοῦ νῦν Δίου, ἐνιδρυμένων Σαρακατσαναίων, ἐξηκολούθησαν ἀτιμωρητὶ συλῶντες καὶ καταστρέφοντες τὰ ἀρχαῖα καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν τετραετίαν τῶν ἀνασκαφῶν. Ἀπὸ τοὺς Καριτσιώτας μάλιστα δὲν εὐτύχησα ν' ἀποσπάσω οὔτε ὅσα ἀποδεδειγμένως καὶ μεμαρτυρημένως ἀφῆρεσαν οὔτοι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῶν ἀνασκαφῶν κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου. Κατακρατοῦν δὲ ἀνέκαθεν καὶ ἀμπλεια εἰς τὰς αὐλὰς καὶ τὰς οἰκίας των μετακομισθέντα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀνασκαφῶν ἀρχαῖα, ἐνεπιγράφους πάλιν λίθους ἐπι-

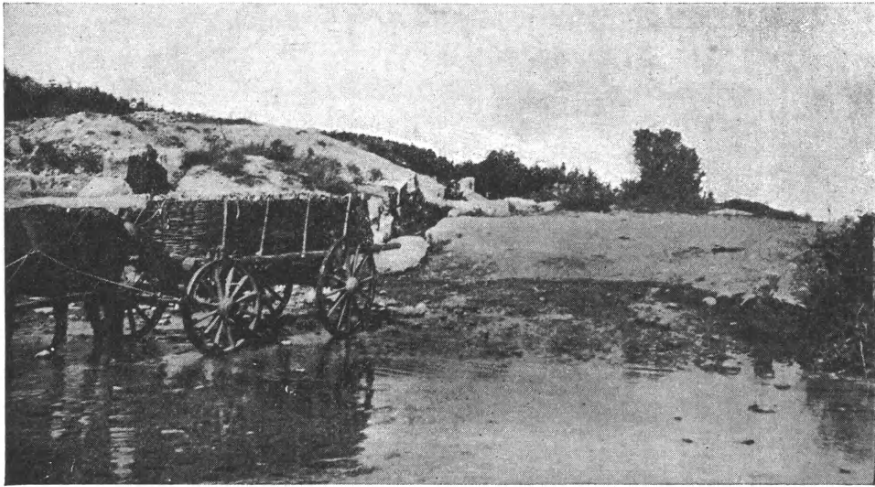
Εἰκ. 1. Ἐπιτυμβία στήλη ῥωμ. χρόνων.

τυμβίους καὶ γλυπτὰ. Οὕτω ἐκ τῆς καλύβης μιᾶς κακοβούλου γραίας μόλις ἤδυνήθην βία ν' ἀποσπάσω ἓνα ἐνεπίγραφον λίθον χρησιμεύοντα ὡς πλάκα τῆς ἐστίας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔκαιε τὸ πῦρ. Ἀλλὰ πρὸς τελεσφόρον γενικωτέραν ἐνέργειαν παρὰ τοῖς χωρικοῖς ἀνάγκη εἶναι ν' ἀσκηθῆ βία, ἢ ὁποία μόνον τῶν Ἀρχῶν τοῦ Κράτους ἔργον δύναται νὰ εἶναι. Ἐν τούτοις παρὰ τῆς χωροφυλακῆς καὶ τῆς Ἀστυνομίας ἕως τώρα δὲν ἴσχυσα νὰ λάβω ποτὲ καμμίαν ἀπολύτως βοήθειαν.

Ἡ κατὰ τὸν Ἰούνιον ἀνασκαφὴ συνέπιπτε πρὸς τὴν χειρίστην ὥραν τοῦ ἔτους ἕνεκα τῶν ὀλεθρίων ἐλωδῶν πυρετῶν τοῦ τόπου. Διὰ τοῦτο καὶ ἀδύνατον ἐστάθη νὰ παραταθῆ ἡ ἐργασία περισσότερον χρόνον. Ἀλλὰ τὸ θέρος καὶ δι' ἄλλον λόγον ἦτο ἀκατάλληλος πρὸς ἀρχαιολογικὰς ἐρεῦνας ἐποχὴ. Τὸ Δῖον ἀποτελεῖ ἐπιφάνειαν ἐπίπεδον τετρακοσίων τὸ πολὺ στρεμ-

μάτων, ἔξ ὧν μέρος μὲν κατακλύζεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ χειμῶνός τε καὶ θέρους, ἄλλο δὲ μέρος εἶναι τόσον ἐμπεποτισμένον ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ παρακειμένου ἔλους ὥστε νὰ ἀναβλύζουν ταῦτα ἀφθονα, μόλις ἢ σκαπάνη προχωρήσῃ ἡμισὺ τὸ πολὺ μέτρον ὑπὸ τὸ ἔδαφος ἢ καὶ ὀλιγώτερον πολλαχοῦ. Τὸ δὲ λοιπὸν καλλιεργήσιμον τμήμα κατείχετο πέρυσι ἅπαν ὑπὸ τοῦ πρωῒμως ἐκεῖ ἀναπτυσσομένου ἀραβοσίτου, ὅπου ἐννοεῖται καμμία ἔρευνα δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν ὑπ' ἐμοῦ νὰ γίνῃ. Ἐδῶ ἔπρεπε νὰ εὐχαριστηθῶ μ' ἓνα πτωχὸν τυχαῖον εὗρημα παιδίσκης ἐργάτιδος, ἓνα μικύλλον κερδῶν Ἑρμῆν χαλκοῦν, κρατοῦντα τὸ κηρύκειον μὲ τὴν δεξιάν καὶ βαλάντιον μὲ τὴν ἀριστεράν. Εἰς δύο ἄλλας θέσεις ἀκαλλιεργήτους ἠδυνήθην εἰς μὲν τὴν μίαν νὰ σκάψω μακρὸν καὶ πλατὺν δοκιμαστικὸν χάνδακα καὶ νὰ

ἀνεύρω πολλά ῥωμαϊκῶν χρόνων τείχια, μεταξύ τῶν ὁποίων ἀνέβλυζεν ἥδη τὸ ὕδωρ πολὺ εἰς ἐλάχιστον βάθος ἐκ τοῦ ὑπεδάφους. Εἰς δὲ τὴν ἄλλην σημαντικώτερος τοίχους τῶν αὐτῶν πάλιν χρόνων, καὶ νὰ πιστοποιήσω ἅμα τὴν παρ' αὐτοὺς ὑπαρξίν καὶ ἄλλων ἀρχαίων κτισμάτων καλυπτομένων ὑπὸ σωρῶν χωμάτων καὶ ρωμαϊκῶν λειψάνων οἰκοδομικῶν, τὰ ὁποῖα εἰς ἄλλην μόνον περίστασιν θὰ καταστῆ δυνατὸν νὰ ἐρευνηθοῦν, καθόσον ὑπ' αὐτὰ πιθανώτατα κρύπτονται καὶ παλαιότερων κτισμάτων τὰ ἐδάφη. Εἰς τρίτην δὲ θέσιν ἀνέσκαφα καὶ ἐν μέρει ἐκαθάρισα ἀρχαῖον Μακεδονικὸν καί,

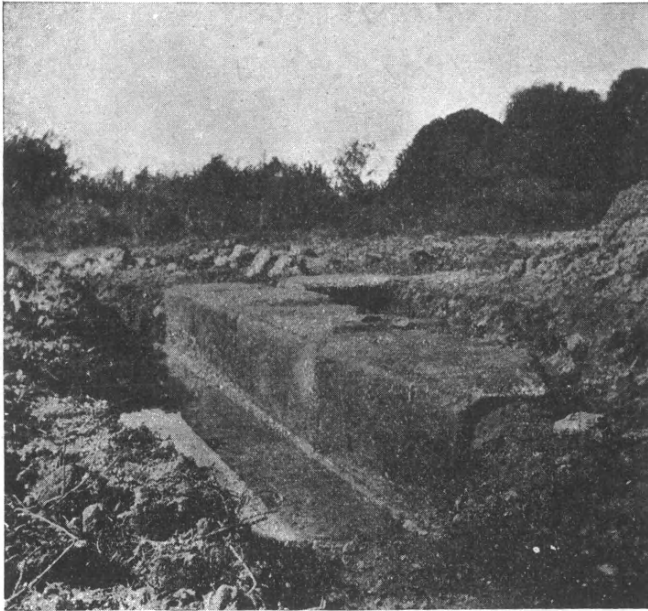

Εἰκ. 2. Ρύαξ ἀναβλύζων ἐκ τῆς ὑπὸ τὸ τείχος τοῦ Δίου πηγῆς Ἀγιονέρι.

ὡς φαίνεται ἐκ τινων ὠραίων λειψάνων μαρμαρίνων κιόνων, ἐλληνιστικῶν χρόνων κτίσμα ἴσως ὅμως καὶ αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐὰν τὰ δύο ὡς τεκτονικὰ σημεῖα εἰς τὸν κεντρικὸν ἀκατέργαστον κύκλον σπονδύλων ἐγγεγλυμμένα γράμματα ΒΑ πρέπει ν' ἀναγνωσθῶσι Βασιλέως Ἀλεξάνδρου, καθὼς ἀναγινώσκονται ταῦτα καὶ ἐπὶ χαλκῶν νομισμάτων παρὰ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ἐνταῦθα ὅμως ἀνάγκη εἶναι νὰ γίνῃ ἐντατικώτερα ἐργασία διὰ νὰ καθορισθοῦν τὰ πράγματα ἀκριβέστερον. Ἐπειδὴ δὲ ἐν μακρᾷ γραμμῇ πολλῶν μέτρων παρὰ τὸ εἰρημένον κτίσμα, μέτωπον ἔχον 12 μέτρων καὶ πλάτος 15, ἐπιστοποίησα καὶ ἄλλοτε τὴν ὑπαρξίν εὐρείας πλατειάς, περιστοιχίζομένης ὑπὸ εὐρυχώρων δωματίων, χρόνων καὶ Μακεδονικῶν ἀρχαιότερων καὶ ῥωμαϊκῶν ὡσάυτως, ἴσως πρόκειται ἐδῶ περὶ ἀγορᾶς ἢ γυμνασίου, καλυπτομένου ὅμως δυστυχῶς ὑπὸ τόσον ἀβαθοῦς στρώματος φυτικῆς φύσεως, ὥστε νὰ μὴν ἐλπίζω ὅτι ὑπ' αὐτὸ κρύπτονται σημαντικὰ ὀπισθεδή-

ποτε λείψανα παλαιῶν ἔρειπίων, διότι ὁ τόπος ἀπὸ πολλοῦ ἀνασκαλεύεται κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ ἀρότρου ἢ τῆς σκαπάνης. Ὅφειλω ὅμως νὰ παρατηρήσω ὅτι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀνασκαφῆς παρὰ τὴν ἀντίθετον πλευρὰν τῆς αὐτῆς πλατείας ἀνευρέθη ἡ ἐν Πρακτικοῖς 1928 δημοσιευθεῖσα μαρμαρίνη κεφαλὴ νεαροῦ ἡγεμονίδου Μακεδόνας, ἂν μὴ ἴσως καὶ αὐτοῦ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐν ἔφηβικῇ ἡλικίᾳ.

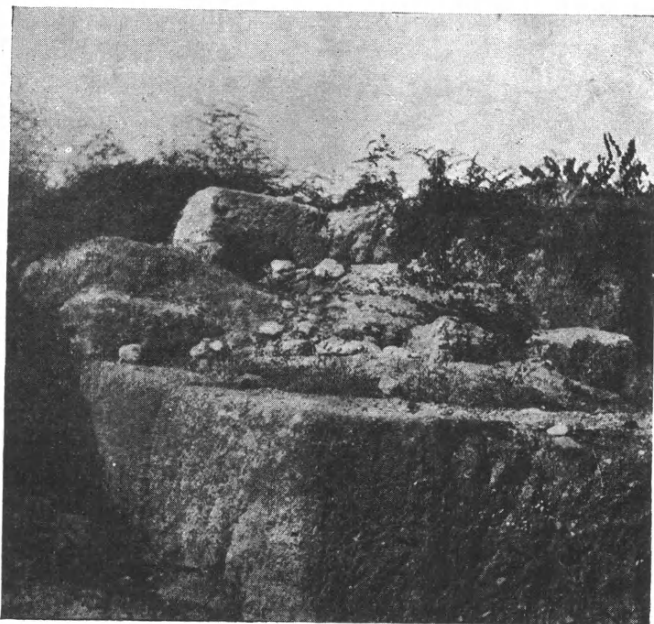
Εἰς τετάρτην θέσιν καὶ πλησίον ἀρχαίας ὁδοῦ πλακοστρώτου, ὡς πᾶσαι αἱ ὁδοὶ τοῦ Δίου, εὐρέθησαν διὰ τῆς σκαφῆς μόλις ὑπὸ τὸ νῦν ἔδαφος καὶ

Εἰκ. 3. Τοῖχοι οἰκημάτων προορωμαϊκῶν χρόνων.

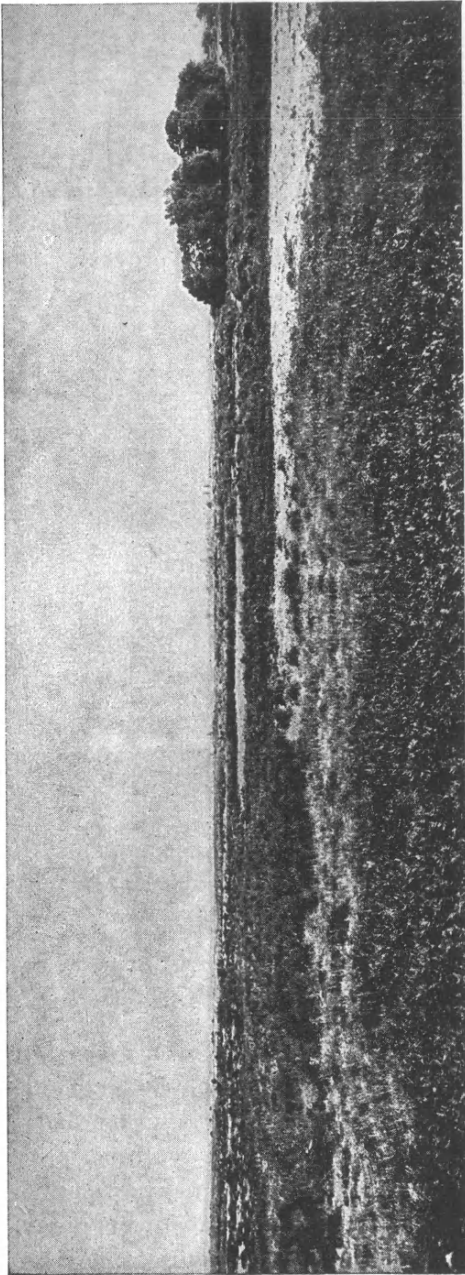
ἄλλα λείψανα κτισμάτων Μακεδονικῶν, ὅπου ὅμως ὁ πηλὸς δὲν ἐπέτρεπε ἀκριβεστέραν ἔρευναν. Εἰς πέμπτην δὲ ἄλλην, ὀλίγον ἔξω μάλιστα τοῦ ἀρχαίου τείχους τῆς πόλεως, περὶ τὴν πηγὴν καὶ τὰ δένδρα τοῦ λεγομένου Ἁγιονέρι, ἀπὴντησα ὡραίους πάλιν τοίχους ἐκ λίθων μεγάλων λαξευτῶν καὶ καλῶς ἠρμοσμένων ἀνευ ἐννοεῖται συνδετικῆς ὕλης, χωρίζοντας δωμάτια μεγάλα ὡς περὶ στοὰν αὐθις, καὶ περαιτέρω ἄλλα οἰκήματα ἰδιωτικά. Τοῦτο εἶναι ἀξιόλογον εὔρημα, διότι ἐξ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται ὅτι ἅπας ὁ μέγας νῦν ἐλώδης χῶρος, εἰς ὃν φέρει ἡ κεντρικώτερα τὴν ἀρχαίαν πόλιν διασχίζουσα πλακόστρωτος ὁδὸς πλάτους μέτρων 5,60 πρὸς ἓνα ἀρχαίων δωρικῶν ναῶν

παρὰ τὸ θέατρον, ἀπετέλει κάλλιστον μέρος τῆς πόλεως παρὰ τὸν 1 μ. βαθὺν καὶ 8 μέτρα νῦν πλατὺν ποταμόν. Ἄλλὰ ταῦτα πάντα δύναται νὰ ἐξετασθῶσιν ἐπιμελέστερον σὺν τῷ χρόνῳ μόνον καὶ ὅταν οἱ χρηματικοὶ πόροι διὰ τὰς ἀνασκαφὰς γίνουσι ἴσως δαφιλέστεροι. Τὸ ἀρχαῖον Δίον κατὰ τὸν πέμπτον ἤδη πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα εἶχε καταστῆ διὰ τῶν ἐν αὐτῷ τελουμένων πανηγύρεων καὶ ἀγώνων γυμνικῶν, μουσικῶν, θυμεικῶν καὶ ἱππικῶν αὐτὸ τοῦτο ἢ Ὀλυμπία τῆς βορείας Ἑλλάδος, ἠδὲξήθη δὲ καὶ ἐκοσμήθη ἔτι μᾶλλον ἐπὶ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν κατόπιν Βασιλέων. Καὶ ὅταν δὲ παρέ-

Εἰκ. 4. Τοῖχοι οἰκημάτων προρρωμαϊκῶν χρόνων.

διδεν ἢ πρότερον πάντοτε ἔνδοξος καὶ ὑπερήφανος Μακεδονία, ἔνεκα ἑνὸς μωροῦ καὶ ἰνάνδρου βασιλέως, τὰς τύχας τῆς εἰς χεῖρας τῶν ἀγερώχων κατακτητῶν Ρωμαίων τὸν 2^{ον} πρὸ Χρ. αἰῶνα, τὸ Δίον ἐθανυμάζετο ἀκόμη ὑπὸ τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Τίτου Λιβίου διὰ τὰ σπουδαῖά του ὀχυρώματα, διὰ τὰ περικαλλῆ οἰκοδομήματα καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀγαλμάτων αὐτῶν. Πῶς νὰ μὴ φαντασθῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὴν πόλιν, συμμαρτυρούντων καὶ τῶν νῦν ἀποκαλυπτομένων λειψάνων τῆς, ἀσυγκρίτως σπουδαιότεραν παρὰ ὅσον συνηθίζομεν νὰ ὑποθέτωμεν περὶ τοιούτων δυσεξελέγκτων μέχρι πρὸ ὀλίγου διὰ πολιτικὸς ἢ δημοσίας ἀσφαλείας λόγους ἀρχαιολογικῶν

Εἰκ. 5. Συστάς δένδρων παρά τὴν πηγὴν τοῦ ῥυάκος Ἀγιονέρι.

τόπων, ὀρμώμενοι ἐκ τῶν ἐντυ-
πώσεων, τὰς ὁποίας λαμβάνο-
μεν ἐκ τῶν λοιπῶνκαλῶς ἐρευ-
νηθέντων κέντρων τῆς ἱστορίας
καὶ τῆς τέχνης τῆς ἀρχαίας
Ἑλλάδος, καὶ νὰ μὴν ἐλπίσω-
μεν ἐκ τοῦ χρόνου πλουσιώ-
τερον τὸν ἀρχαιολογικὸν θερι-
σμὸν αὐτῆς; Ἦδη δὲ νομίζω
ὅτι πληρέστατα ἐδικαίωσαν
τὰς ἐλπίδας ταύτας καὶ ἄλλα
εὐρήματα καὶ ἡ προπερυσινὴ
ἀνεύρεσις τοῦ ἀρχαίου Μακε-
δονικοῦ τυμβοχώστου τάφου,
τῶν πρωΐμων ἐλληνιστικῶν
χρόνων, περὶ τοῦ ὁποίου ἱκα-
ναὶ πληροφορίαι πρόκεινται
εἰς τὰ πρὸ μικροῦ ἐκτυπωθέντα
Πρακτικά τῆς Ἑταιρείας τοῦ
προαπελθόντος ἔτους καὶ ἄλλα
ἄλλαχοῦ μικρὰ δημοσιεύ-
ματά μου.

Τὸ ἀξιολογώτατον ἐκεῖνο
εὐρημα τοῦ τάφου μὲ ἔπεισε
διὰ τοῦτο κατὰ τὸ παρελθὸν
θέρος νὰ μὴν ἀφήσω ἀνεξε-
ρεύνητον καὶ τὸν παρακείμε-
νον εἰς αὐτὸν καὶ προσκεκολλη-
μένον σχεδὸν εἰς μίαν τῶν
πυλῶν τῆς πόλεως παρεμφερῆ
πρὸς αὐτὸν δεύτερον τύμβον.
Καὶ ἡ μὲν διὰ τοῦ κέντρου
αὐτοῦ ἀνορυχθεῖσα τάφος
μέχρι βάρους 5 μέτρων, δὲν
ἐνεφάνισεν, ὡς ἠλπίζα, καὶ
ὅμοιον τοῦ προπερυσينوῦ τά-
φου, οὔτε ὅλως τάφον οἶονδή-
ποτε. Ἄλλ' ὡς ἐκ τῆς θερινῆς

νοσώδους ὥρας τοῦ ἔτους — ἄς προσθέσω καὶ τῶν λίαν περιορισμένων χρη-

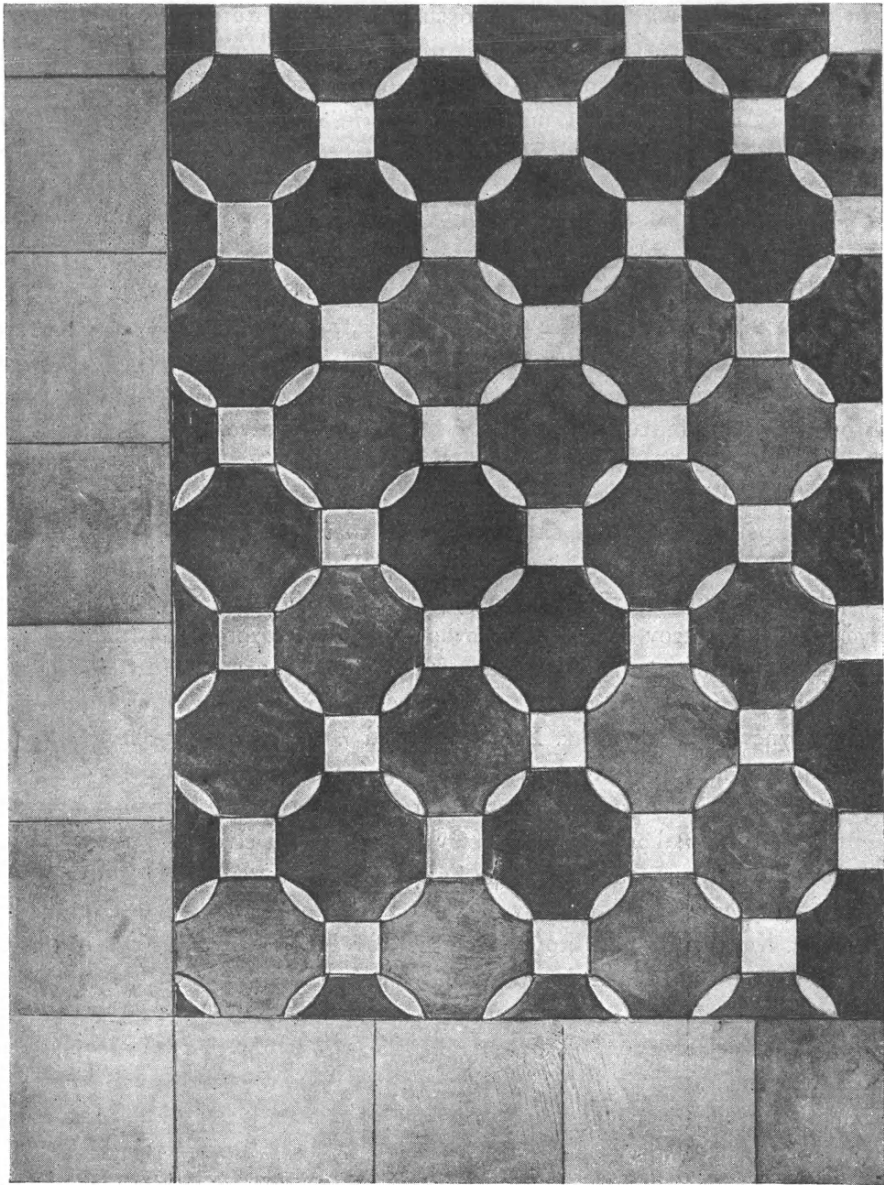
ματικῶν μέσων — δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξακολουθήσω ἐνταῦθα τὴν ἐργασίαν καὶ εἰς τὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ τύμβου, ὄχι εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ ἀπλῶς. Ἴσως δὲ δὲν ἀποβῆ ματαία ἢ ζήτησις οὔτε εἰς αὐτὸν οὔτε εἰς τοὺς δύο τρεῖς ἄλλους εἰς τὰς αὐτὰς θέσεις τύμβους, κειμένους παρὰ τὴν πρὸς τὸν Ὀλύμπου φέρουσαν ἐκ τοῦ Δίου σημαντικὴν ὁδὸν πρὸς ἀρχαῖα μικρὰ ἱερά, ὧν δεικνύουν τὰ λείψανά των, παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ θείου ὄρους, τῶν ὁποίων τὴν ἔρευναν ἐπίσης ἐξ ἀνάγκης ἀνέβαλα μέχρι τῆς προσεχοῦς ἀνοίξεως.

Εὐτύχησα ὁμως δι' ἄλλων παρατηρήσεων, περιερχόμενος τοὺς περὶ τὸ Δῖον τόπους νὰ ἐκτείνω τὴν ἔρευνάν μου ἕως εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν φθινοπωρινὸν ἰδίως χρόνον μεταξὺ 15^{ης} Ὀκτωβρίου καὶ 15^{ης} Νοεμβρίου, ὡς προεῖπα, καὶ νὰ συγκομίσω ἄλλα τινὰ κέρδη ἐκ ταύτης, πάντως, ὡς ὑποθέτω, ἀξιοσημείωτα καὶ προσοχῆς χρήζοντα.

Περὶ τούτων δὲ θὰ μοὶ ἐπιτραπῆ ἐνταῦθα ν' ἀναφέρω συντόμως τοῦλάχιστον τὰ δέοντα, διότι ἐλπίζω ὅτι, ἂν ἡ ἀνασκαφὴ ἐπαναληφθῆ τὴν προσεγγίζουσαν ἀνοιξιν, ἤδη τὸ προσεχὲς θέρος ἢ τὸ φθινόπωρον θὰ δυνηθῶ νὰ διαλάβω περὶ αὐτῶν ἀκριβέστερον.

Καὶ πρῶτον ἐμελέτησα, ἐπανειλημμένως τρεῖς φορὰς τοὺς τόπους περιελθὼν, εἶτα δὲ καὶ μετὰ δύο ἀξιωματικῶν τῆς Γεωγραφικῆς τοῦ Στρατοῦ μας Ὑπηρεσίας, τὸ πεδῖον τῆς ἐν Πύδνῃ μάχης τοῦ 168 πρὸ Χρ., ἔργον διεξαγωγῶν ἀναγκαιότατον διὰ λόγους ἱστορικούς. Οἱ ὑποχρεωτικώτατοι εἰς τὴν τοπογραφικὴν μου ταύτην ἐργασίαν Κύριοι Ἀξιωματικοὶ οἱ παρασχόντες κατὰ παράκλησίν μου τὴν λίαν σπουδαίαν διὰ τὴν ἔρευναν βοήθειάν των, ταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ κ. Σερέπετζης καὶ λοχαγὸς κ. Παπαδάκις καταρτίζουσι πρὸς χρῆσιν τοῦ ὑπουργείου τῆς γεωργίας τὸν ἀκριβέστατον τοῦ τόπου χάρτην εἰς κλίμακα τοιαύτην, ὥστε καὶ τὰ ἐλάχιστα αὐτοῦ σημεῖα νὰ καταστοῦν εὐσύνοπτα καὶ κατάδηλα. Ἰδικόν μου ἔργον θὰ εἶναι κατόπιν νὰ χρησιμοποιήσω τὸ ἐκ τοῦ χάρτου τούτου λαμβανόμενον τοπογραφικὸν τοῦ πεδίου τῆς μάχης σχέδιον καὶ τὸ σχέδιον ἐν γένει τῶν ἀπὸ Πύδνης τόπων μέχρι τῆς σημερινῆς Κατερίνης, ὅπου πράγματι παρὰ τὸν Πέλεκα νῦν, ἐν τῇ ἀρχαιότητι Λεῦκον καλούμενον ποταμὸν συνεκροτήθη ἡ μάχη, συμφώνως πρὸς τὰς λεπτομερεῖς καὶ θαυμασίας περὶ αὐτῆς ἀφηγήσεις τοῦ τε αὐτόπτου γενομένου τῶν πραγμάτων μεγάλου Ἑλληνοσ Πολυβίου, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν ἐκ τοῦ ἀντιγράψαντος αὐτὸν Ρωμαίου Τίτου Λιβίου, καὶ τοῦ ἐξ ἀρίστων πηγῶν ἀντλήσαντος, ζωγραφικωτάτου δὲ εἰς τὴν περιγραφὴν του Πλουτάρχου ἐν Βίῳ Αἰμιλίου Παύλου.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίστασιν εὐτύχησα εἰς τὸ νῦν χωρίον Λιμπάνοβον παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Κολινδροῦ ἱκανῶς βορείως τῆς Κατερίνης νὰ ἀνεύρω καὶ ἀντιγράψω δύο ἀξιοσημειώτους ἐπιγραφὰς τοῦ 15^{ου} αἰῶνος μετὰ Χρ. ἐν καταρρέοντι ἤδη ναϊδίῳ χριστιανικῷ, ἐξ ὧν ἡ μία τοῦ ἔτους

Εἰκ. 6. Δάπεδον μαρμάρινον τῆς Βασιλικῆς τοῦ Δίου.

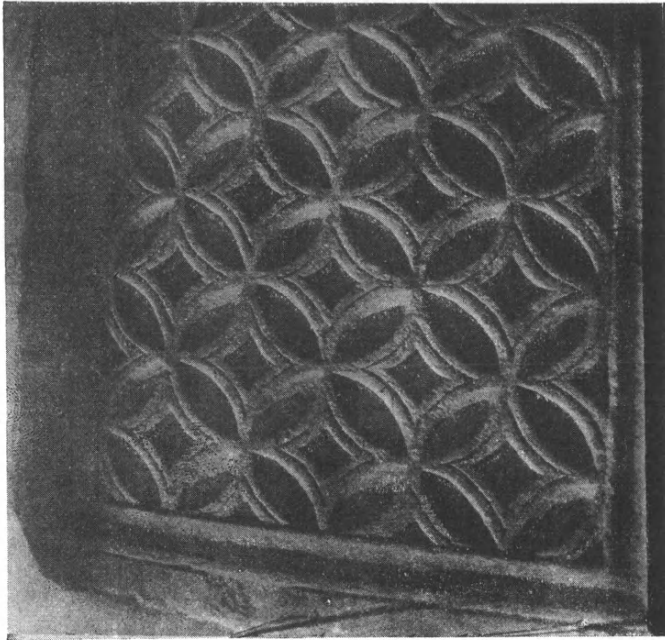
1480 περίπου περιέχει τὰ ὀνόματα τοῦ Μητροπολίτου τῆς χώρας, τοῦ πρωθιερέως καὶ κοινοτικῶν τινῶν Ἀρχῶν. Ἡ ἄλλη ἀναφέρεται εἰς τοὺς κορυφαίους Ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον μὲ λέξεις μεγαληγόρους, διότι εἰς αὐτοὺς ἦτο ἀφιερωμένος ὁ ἐν λόγῳ ναός, ὅστις κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἦτο, ὡς φαίνεται, σημαντικώτερόν τι κτίσμα.

Δεύτερον κατέγινα εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀξιοσημειώτων μακρῶν σειρῶν πολλαπλῶν, δύο καὶ δύο ἡμισυ μέτρα παχέων τειχῶν παλαιᾶς ἑλληνικῆς ἐποχῆς καὶ ἀκριβέστερον, ὡς πιστεύω, τῶν χρόνων ἔτι τῆς φυλῆς τῶν Πιέρων, ἔξ ὧν καὶ αἱ κατόπιν Ἑλικωνιάδες Μοῦσαι τὸ πρῶτον Πιερίδες ἐκλήθησαν. Τοὺς Πίερας ἐξέβαλεν ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν Ὀλυμπον μεταξὺ Τεμπῶν καὶ Ἀλιάκμονος παμπάλαιων ἐδρῶν των καὶ μετόπισεν εἰς τὸ πέραν τοῦ Στρυμόνος Πάγγαιον ὄρος, ἵνα τὰ ἐκεῖ χρύσεια μεταλλεῖα ἐργάζωνται, ὁ ἀρχηγέτης τῆς τῶν Ἀργεαδῶν δυναστείας Μακεδόνων Βασιλέων περὶ τὸ 700 π. Χρ. ἢ μεταξὺ πού τοῦ 700 καὶ 650, Περδίκκας Α', οἰκίσας τὴν χώραν των διὰ γνησίων Μακεδόνων.

Τρίτον. Τῶν αὐτῶν Πιέρων, ὡς πιστεύω, ἐσημείωσα τέσσαρας ὥρας δυτικῶς τοῦ Δίου εἰς τὰς παρὰ τὴν Πέτραν δασωδεστάτας καὶ ὠραιότητας ἄλλως κλιτῦς τοῦ Ὀλύμπου τὴν θέσιν πόλεως σπουδαίας, τὴν ὁποίαν οὕτε ὁ τοῦ 1806 σπουδαιότατος περιηγητῆς Ἄγγλος συνταγματάρχης Λὴκ ἐγνώρισε οὕτε ἄλλος τις ἐμνημόνευσε. Τὸ ὄνομά της μένει ἄγνωστον. Κρύπτονται τὰ σπουδαῖα τείχη αὐτῆς μεταξὺ πυκνοτάτων λοχμῶν, περιλαμβάνοντα ἐντὸς τοῦ μεγάλου περιβόλου των σημαντικὰ λείψανα ὑπερμεγέθων κωνοειδῶν σωρῶν μεγαλολίθων, ὑψουμένων ὑπεράνω κολοσσιαίων λίθων, τμημάτων μᾶλλον βράχων, διὰ χειρῶν ἀνθρώπων τεχνικῶς ἡρμοσμένων πρὸς συγκρότησιν ἰσχυροτάτης κυκλικῆς αὐτῶν βάσεως. Ἐπειδὴ τὰ χόρτα ἐναυθὰ αὐξάνουν τὸν Ἀπρίλιον πυκνότατα καὶ ὑψηλά, πυκνότατοι δὲ εἶναι καὶ οἱ τῶν λιθωρῶν τούτων ὑψηλοὶ θάμνοι, ἢ ἔρευνα τοῦ τόπου δύναται νὰ γίνῃ μόνον περὶ τὰ τέλη τοῦ χειμῶνος τὸν Μάρτιον μῆνα, ὅταν τὰ χόρτα ἀκόμη εἶναι ἀπεξηραμένα, ἄνευ φύλλων δὲ καὶ οἱ θάμνοι. Περιέργον εἶναι ὅτι οὐδὲ οἱ πέριξ μικρὰς τινὰς ἐκτάσεις νῦν καλλιεργοῦντες ὀλιγάριθμοι γεωργοὶ ἀντελήφθησάν ποτε ὅτι τοιαῦτα πρῶγματα ὑπάρχουν ἐκεῖ καὶ δὲν ἐπρόσεξαν οὐδὲ εἰς τὰ κάλλιστα ἐν τισὶ σημείοις σωζόμενα τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ταύτης τείχη, μετ' ἐπάλξεων μάλιστα, παχέα μέχρι τριῶν μέτρων. Ὅταν εἶπα εἰς αὐτοὺς ὅτι τείχη ἀρχαῖα ἦσαν ὅ,τι εἶχον ἐμπρὸς των, ὅτι «κάστρα ἢ καστράκια» ὀνομάζει πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὁ ἑλληνικὸς κόσμος αὐτά, ἐφαίνοντο ἀγνοοῦντες καὶ τὴν λέξιν ἀκόμη ταύτην. Οἰκιακὴν ὅμως γλῶσσαν λαοῦν οὗτοι οἱ ἀλλαχόθεν ἐλθόντες ἐδῶ γεωργοὶ τὴν βλαχικήν. Ἀλλὰ αἱ παρατηρήσεις μου δὲν ἀφήνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν, ὅτι γυμνοὺς τινὰς αὐτιόθι νῦν ἐντὸς τῶν πυκνοτάτων δασῶν καλλιεργησίμους χώρους μεταξὺ τοῦ βραχωδεστάτου ἄλλως λοιποῦ ἐδάφους, ἐπιμελῶς εἶχαν γεωργήσει πλὴν τῶν

πολὺ ἀρχαίων Πιέρων ἴσως, καὶ οἱ μακαρίας μνήμης φίλεργοι καλόγηροι τῆς ἀπὸ τοῦ 14^{ου} τοῦλάχιστον αἰῶνος γνωστῆς μονῆς τῆς Πέτρας, ἦν ἀντικατέστησε σήμερα μέγα Σανατώριον, μὴ λειτουργήσαν εἰσέτι.

Τέταρτον. Ὀλόκληρον τὸ φυσικὸν χαλικόστρωμα ὡς λέγουν οἱ γεωλόγοι ἢ ὑψηλὸν «ξηροκάμπι» κοινῶς τῆς ρίζης τοῦ Ὀλύμπου παρὰ τὴν ἀριστερὰν λίαν ὑψηλὴν καὶ ἀπότομον πλατυτάτην κοίτην τοῦ ποταμοῦ Οὐρλιᾶ, τοῦ Βαφύρα τῶν ἀρχαίων, ὅπου οὗτος θορυβώδης μεταξὺ βράχων κατέχεται ἐκ φάραγγος τοῦ Ὀλύμπου, κατέχεται ὑπὸ «τροχαλῶν» πολυαριθμῶν. Εἶναι

Εἰκ. 7. Θωράκιον τῆς Βασιλικῆς τοῦ Δίου.

δὲ αἱ τροχάλοι αὗται τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ μας σωροὶ τυμβοειδεῖς μεγαλολίθων, ὧν αἱ κυκλικαὶ βάσεις ἀποτελοῦνται ὑπὸ ὀγκωδῶν λίθων. Ὅτι προχείρως ἠδυνήθην νὰ πιστοποιήσω περὶ αὐτῶν (κεῖνται ὡς ἡμίσειαν ὥραν νοτιοδυτικῶς τοῦ Δίου) εἶναι ὅτι ἔκρυπτόν ποτε ἐν τῷ κέντρῳ των τάφους, διότι εὗρηκα εἰς δύο ἐξ αὐτῶν, εἰς τριάκοντα περίπου ἐν ὄλῳ ἀριθμουμένων, ὄντως τάφους συλημένους ὀριζοντίους διὰ πλακῶν σχηματιζομένους καὶ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον βλέποντας, χρόνων προρρωμαϊκῶν.

Ἐκεῖνο δὲ οἱ τάφοι οὗτοι, καθὼς μετὰ πολλὰς ζητήσεις μεταξὺ θάμνων

ἐπιστοποίησα, ἔξω τοῦ περιβόλου πόλεως ἀρχαίας ἐκτεινομένης μὲν κάτω τῆς ρίζης τοῦ Ὀλύμπου παρὰ τὸν Βαφύραν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φυσικοῦ χαλικοστρώματος, ἀκρόπολιν ὅμως ἐχούσης ὕψωμα λοφοειδὲς ἀνερχόμενον ἐξ αὐτῆς τῆς ρίζης τοῦ ὄρους, καλούμενον νῦν Καστράκι. Ἐπ' αὐτῆς ἠδυνήθην μεταξὺ

Εἰκ. 8. Δύο βράχοι κυλισθέντες εἰς τὰς ὄχθας κοίτης ποταμοῦ κατὰ τοὺς αἰῶνας τῶν παγετῶνων τοῦ Ὀλύμπου.

πυκνῶν θάμνων ν' ἀναγνωρίσω λείψανα ἐκκλησίας ἢ μονῆς μᾶλλον. Ἄλλ' ἢ ἀρχαία πόλις, ἣτις πρέπει νὰ ἔκειτό ποτε ἐνταῦθα, ἴσως ἦτο ἢ αὐτὸ τὸ παλαιότατον Δῖον, πρὶν ἔτι μετατοπισθῆ τοῦτο εἰς τὸ ἐν τῇ ὀμαλῇ πεδιάδι

καὶ ἐγγὺς τῆς θαλάσσης ἱστορικὸν Δῖον, ἢ ἄλλη τις μικρὰ πόλις. Ὁ περιβόλος τῆς ὄμως εἶναι πολὺ εὐρύς, ἐκτεινόμενος ἀρκετὰ κάτω εἰς τὸ ξηροκάμπι ἐκ τῆς πεπλατυσμένης κορυφῆς τοῦ ὑψώματος.

Παρεμπιπτόντως θὰ μνημονεύσω καὶ ἄλλην μου παρατήρησιν παρὰ τὴν ρίζαν τοῦ Ὀλύμπου, πλησίον τοῦ Παλαιομαλαθριά λεγομένου ἐρειπωμένου χωρίου, ἀλλὰ ταύτην καθαρῶς γεωλογικὴν καὶ οὐχὶ ἀρχαιολογικὴν. Πρόκειται περὶ κοίτης ποταμοῦ βεβαίως ἀπωτάτης τινὸς γεωλογικῆς περιόδου, εἰς ἣν οἱ τότε παγετῶνες τοῦ Ὀλύμπου ἐξώθησαν εἰς μακρὰν σειρὰν ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ὄχθων βράχους πελωρίου τοῦ Ὀλύμπου, ὥσει ἐπίτηδες ἐκεῖ κανονικῶς τεθειμένους. Ταῦτα θὰ ἐξηγήσω καλλίτερα εἰς τοὺς ἡμετέρους γεωλόγους.

Ἄλλ' ἐβεβαιώθην πέντε ὥρας νοτίως τοῦ Δίου καὶ εἰς τὴν ἐκ τῆς χαράδρας του τρομακτικὴν πράγματι κατάπτωσιν τοῦ «**Ἀγριοχοίρου**» ὡς ἐκλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποταμοῦ, τοῦ «Συός», ὅτι ἐντὸς δυσπροσίτου σήμερον νεκροταφείου ὀλίγων τάφων εἰς τὰ λεγόμενα Καλύβια τοῦ θαυμαστοῦ διὰ τὴν θέσιν του χωρίου Σκοτίνας ἀντικαθίστα ποτὲ τὸ νῦν ἐκκλησιδίων ἀξιόλογον ἀρχαῖον ἱερόν. Εἰς ἐκ τῶν μεγαλολίθων αὐτοῦ ἦτο βεβαίως βάσις ἀρχαίας στήλης, ὡς δεικνύει ἡ ἐγκοπὴ ἐπὶ τῆς ὀμωτέρας ἐπιφανείας τοῦ λίθου. Βεβαίως πρέπει νὰ ἔκειντο περὶ τὴν θέσιν ταύτην τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλούμενα Λεῖβηθρα, ὡς ἐσημείωσε καὶ ὁ Heuzey πρὸ 70 σχεδὸν ἐτῶν. (Πρὸβλ. περὶ τούτου τὰ ἐν Πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μηνὸς Φεβρουαρίου 1932 σημειούμενα). Ἐδῶ δὲ πρέπει νὰ ὑπῆρχε καὶ ὁ κατὰ Παυσανίαν τάφος τοῦ Ὀρφέως, ἀλλὰ καὶ αἱ Πιερίδες Μοῦσαι δὲν ἠδύναντο παρὰ τὸ Δῖον καὶ ὑπὸ τὸν Ὀλυμπον νὰ εὔρουν μεγαλοπρεπεστέραν ἐν τῷ θεῖῳ τούτῳ ὄρει οἴκησιν. Τὸ πολὺ, πρὸς αὐτὴν δύναται πως ν' ἀμιλλᾶται ἡ νοτίως τοῦ Λιτοχώρου ὠραία μικρὰ χαράδρα μὲ πλούσιον ὕδακα ἀείρουν καὶ μονὴν νῦν ἄνευ μοναχῶν, ἔξω τῆς ὁποίας εὐρῆκα καὶ φανερὰ λείψανα θραυσμάτων κεραμικῶν ἀρχαίας τινὸς ἄλλης κώμης, οὐχὶ ὅμως τῆς Πιμπλείας, ὡς ἤθελεν ὁ Ληκ (Leake), ἥτις ἔκειτο πλησίον μᾶλλον τῶν θρυλικῶν ὡς αὐτὴ Λειβήθρων παρὰ τὸν καταστρεπτικὸν κατὰ τὰς συχνὰς πλημμύρας του ποταμὸν Σῦν.

Ἐν τέλει θὰ μοι ἐπιτραπῆ νὰ ἐκφράσω πλείστας χάριτας πρὸς τοὺς ἄνω μνησθέντας ἀξιωματικοὺς τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ δι' ἄλλην λίαν σπουδαίαν ἐπικουρίαν αὐτῶν εἰς τὸ ἐν Δίῳ ἀρχαιολογικὸν ἔργον. Ἐξεπόνθησαν χωρομετρικὸν σχέδιον τῆς πόλεως Δίου, ἐν τῷ ὁποίῳ προσδιώρισαν ἀκριβῶς πάσας τὰς θέσεις τῶν ἀνασκαφῶν. Ἄλλὰ δι' ὄροσῶν καθώρισαν ὡσαύτως μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ πάντα τὰ ἀρχαιολογικὰ περὶ τὴν πόλιν σημεία, διὰ νὰ ἐξαιρεθῆ τοιουτοτρόπως ὁ χῶρος ἅπας ὁ ἀρχαιολογικὸς ἀπὸ τῆς διανομῆς εἰς τοὺς γεωργούς, λαβόντας ἤδη τοὺς ὑπὸ τοῦ Νόμου ὠρισμένους κλήρους των εἰς τὰς ἄλλας τῆς περὶ τὸ Δῖον ἀπαλ-

λοτριωθείσης χώρας έκτάσεις. Τοιουτοτρόπως θὰ εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι τοῦ λοιποῦ τῶν ἀναποφεύκτων συζητήσεων περὶ ἀποζημιώσεων ἐκεῖ ὅπου πρόκειται περὶ τόπων αὐθαιρέτως πολλάκις ὑπὸ τοῦ τυχόντος καταπατουμένων κατ' ἀρχὴν μὴ ἀνηκόντων εἰς τοὺς καλλιεργοῦντας ἢ ἄλλως νεμομένους τὴν γῆν, ἀλλὰ δημοσίας χρήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἀνασκαφικῶν ἐργασιῶν.

Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

4. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΦΛΩΡΙΝῃ ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ ἀνασκαφή αὕτη ἀρξαμένη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1931. Διηυκόλυνεν αὐτὴν ἡ ἔξαγορὰ τοῦ ἰσοπέδου σχεδὸν ἀγροῦ, ὅστις ἀπετέλει τὸ βόρειον τμήμα τῆς ἀνασκαπτομένης πόλεως. Τὴν δαπάνην ἀνερχομένην εἰς 50 χιλ. δραχμῶν κατέβαλεν ὁ δῆμος Φλωρίνης προτάσει τοῦ Δημάρχου κ. Σαπουντζῆ, ψήφῳ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, ἐγκρίσει τοῦ Νομάρχου κ. Μπάλκου καὶ συνεπινευόντων πάντων τῶν ἐκλεκτῶν πολιτῶν.

Ἐν μέσῳ τοῦ ἀγροῦ ἐσκάφη ταινία ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἀπεκαλύφθησαν δὲ ἐρείπια οἰκιῶν συνεχῆ εἰς βάθος 0,50 - 1.30. Ἀβαθέστερον εὐρέθησαν τὰ ἐρείπια εἰς τὸ νότιον μέρος, ἐπειδὴ ἐκεῖ ὁ ἀγρὸς ἀνηφορίζει, τὰ δὲ χώματα κατέρρευσαν πρὸς τὸ ταπεινούμενον βόρειον μέρος. Ἐνεκα τῆς ἀπογυμνώσεως ταύτης τοῦ νοτίου μέρους ἐπαθον ὑπὸ τῆς καλλιεργείας ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ τὰ τε ἐρείπια καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς σκευή. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ βόρειον μέρος καὶ τὰ ἐπιπόλαια χώματα ἀκόμη ἐνεῖχον θραύσματα ἀγγείων, ἅτινα ἔδει νὰ κεῖνται νοτιώτερον ἐντὸς τῶν οἰκιῶν βαθέως.

Ἡ κατασκευὴ τῶν οἰκιῶν εἶνε διὰ λίθων τὰ κάτω, διὰ πλίνθων δὲ ὤμων τὰ ἄνω, ὡς περιέγραψα ἐν τῇ περυσινῇ μου ἐκθέσει.

Ὅλοκλήρους οἰκίας δὲν ἀπεκάλυψεν ἡ ἀνασκαφή, ἀλλ' ὅσα μόνον μέρος αὐτῶν εὐρέθησαν ἐν τῇ σκαφείῃ ταινίᾳ. Ἡ μέθοδος τῆς σκαφῆς ἀπέβλεπεν εἰς τὴν εὐχερῆ ἀποκομιδὴν τῶν χωμάτων, ἡ δὲ διάκρισις τῶν οἰκημάτων ἀφέθη διὰ τὸν προσεχῆ χρόνον. Ἄπορον εἶνε, ὅτι δὲν φαίνεται σαφῆς ὁδὸς τις ἀκόμη.

Τὰ ἐν τοῖς ἐρείπιοις ἀγγεῖα, μεγάλα (πίθοι) ἢ μικρά, εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον τεθραυσμένα. Πίθοι τινὲς ὁμως διατηροῦνται ἀκέραιοι, ὧν τινες ὕψ. 1 50 μ.

Ἐπειδὴ τὰ ἀγγεῖα δὲν συνεκολλήθησαν ἀκόμη οὔτε πάντα οὔτε ὅλα, συνοπτικῶς ἀναφέρω ἀγανώτους ὑδρίας διώτους μετρίου μεγέθους, πολλὰς κύλικας μελαμβαφεῖς μετ' ἐντύπου ἀστεροειδοῦς κοσμήματος καὶ ἀνθεμίων ἐντὸς ἐν μέσῳ, σκύφους ἢ σκύφον μετ' ἀναγλύπτων βωμῶν καὶ ἐρωτιδέων, ἕτερον μετ' ἀναγλύπτων σκηνῶν συνουσίας, ἕτερον τεμάχιον μετὰ γραμμάτων

ἑλληνικῶν, χεῖλος πίθου μετὰ σφραγίδος ΠΑΡΑΜΟΝΟΥ, τεμάχια προσωπίου ἀνθρώπου ἢ ζώων, χαλκοῦν Ἑρμῆν μικρὸν ἀρχαῖζοντα τετραγώνου ἐργασίας, ἔχοντα ἐπὶ τοῦ στελέχους χαρακτὸν κηρύκειον¹, σιδηρᾶς ἀξίνας διαφόρων σχημάτων (κοπῆς καὶ σκαφῆς), σιδηρᾶς ξύστρας, δι' οἴων καὶ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ συλλέγουσι τὴν ζύμην ἐκ τῶν τοιχωμάτων τῆς ζυμωτικῆς σκάφης, ἐπιμήκη σιδηροῦν «ὄβελόν» (μ. 0.78), μέρη κλείθρων ἐκ θυρῶν καὶ κλείδας μεγάλας σιδηρᾶς, λογχῶν αἰχμᾶς, μαχαίρια, χαλκοῦν κοχλιάριον, κλαδευτήρια, ἦλους πολλούς, κεράτων ἐλάφων προιονισμένα τεμάχια, πίσης τεμάχια, μελαίνας μυλοπέτρας ἀπλᾶς καὶ ἐπιμύλια, σῖτον κεκαυμένον (ἀνάμικτον μετὰ βρίζης;), σωρὸν ὡς ἀλεύρου κεκαυμένου.

Ἐπειδὴ αἱ οἰκίαι, ὡς εἶπον, δὲν ἀπεκαλύφθησαν ὁλόκληροι, θὰ περιγράψω τί εὐρέθη εἰς ἕκαστον τῶν ἀνασκαφέντων διαμερισμάτων κατὰ τὸ παρατιθέμενον σχέδιον (εἰκ. 1), γενόμενον ἐσπευσμένως τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς ἐν Φλωρίνῃ διαμονῆς μου ἐντολῇ τοῦ φιλόφρονος νομομηχανικοῦ κ. Πανταζίδου ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ κ. Μενιδιάτου. Εἰς ἀμφοτέρους ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου. Εἷς τινα σημεῖα θὰ ἔχη τὸ σχέδιον τοῦτο ἀνάγκην μικρῶν διορθώσεων, ἐπειδὴ ἐγένετο ἐσπευσμένως καὶ ἄνευ ἐπαρκoῦς συνεννοήσεως· ἀλλ' ὁ προσωρινὸς σκοπὸς τῆς ἐντοπίσεως τῶν εὐρημάτων, δι' ὃν δημοσιεύω αὐτό, δὲν ἐπηρεάζεται ὑπὸ τῶν πιθανῶν ἀτελειῶν.

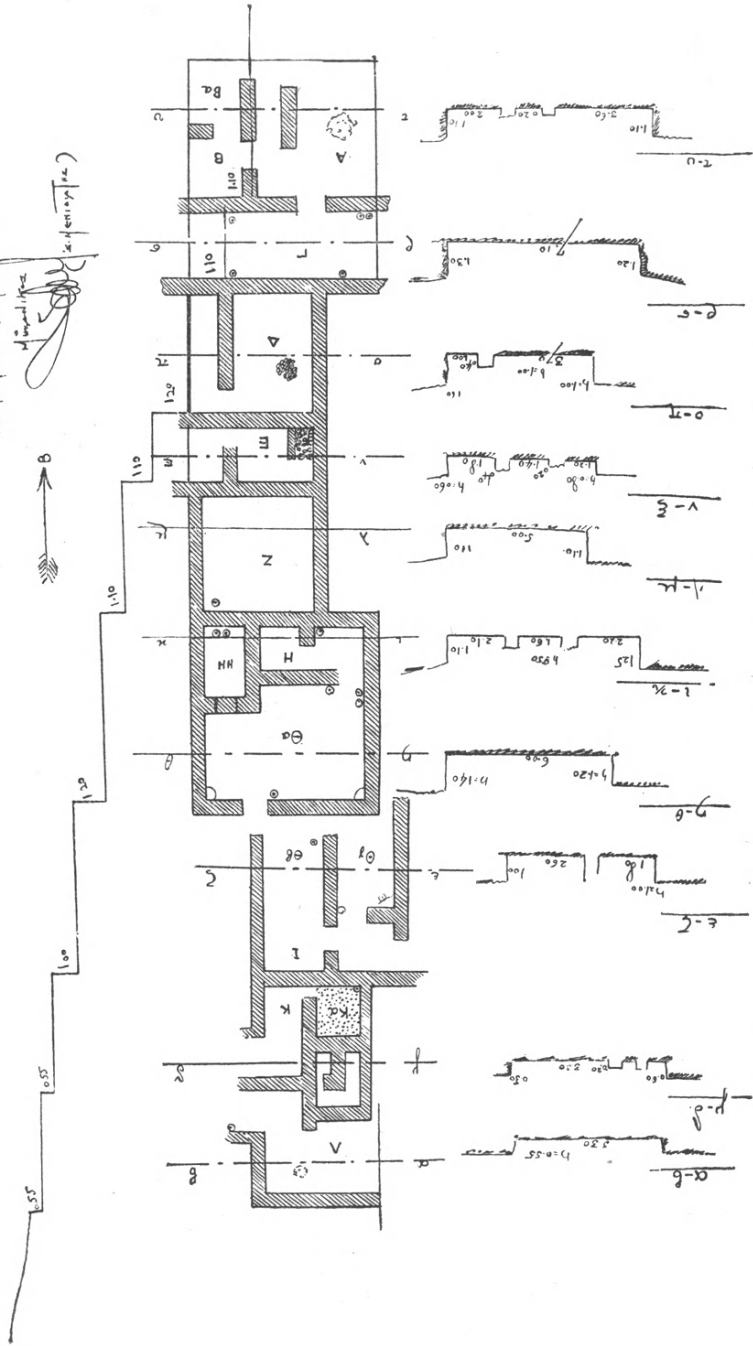
Ὁ **χώρος Α**, μὴ ἀνασκαφείς ἀκόμη ὅλος, φαίνεται ὅτι εἶνε αὐτὴ οἰκία, εἰς ἣν ἀνήκουσι τὰ δωμάτια Β, Β^α, Γ προσιτὰ ἐκ τῆς αὐτῆς Α. Ἐν τῇ αὐτῇ τὸ βαθύτερον χῶμα πεπατημένον καὶ ἐπ' αὐτοῦ μέλανα ἢ ἐρυθρὰ χῶματα, τεμάχια πλίνθων, ἄνθρακες, ὄστρακα. Πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἀπόκροτον κεκαυμένον μέρος ἐν μέρει ἐστρωμένον δ' ὄστράκων· εἶνε ἐστία πυρᾶς. Ἐπ' αὐτῆς τμήμα σιδηροῦ ὄβελου. Ἄτερος ὄβελὸς περαιτέρω ἀκέραιος μετὰ λαβῆς πεπλατυσμένης, αἰχμῆς δ' ἐλαφρῶς πλατείας, ἴσως ἵνα μὴ ἀποπίπτωσι τὰ κρέατα ἢ ἵνα μὴ ὁ ὄβελὸς ἐκφεύγῃ τοῦ κρατετοῦ κατὰ τὴν ὄπτησιν. Ἄνθρακές τινες εἶνε ἐκ ξύλων λεπτοκαρυᾶς, ἣτις φύεται καὶ νῦν περίξ ἀγρία. Πολλὰ ἀγγεῖα κοινὰ ἢ μελαμβαφῇ (κυρίως κύλικες μετ' ἐντύπων ἀστεροειδῶν κοσμημάτων καὶ ἀνθεμίων ἐντός) ἢ ἐρυθρὰ στιλπνά τινα. Εὐρέθησαν προσέτι δύο αἰχμαὶ δοράτων σιδηραῖ, μία μάχαιρα, ἐν χαλκοῦν κοχλιάριον, χαλκοῦν ῥωμαϊκὸν πιθανῶς νόμισμα ἐντελῶς κατεστραμμένον, ἄκρα κέρατος ἐλάφου προιονισμένα καὶ τεμάχια μήτρας προσώπου ζῴου (:). Ὁ τοῖχος ὁ εὐρισκόμενος ἐν τῇ αὐτῇ πρὸς δυσμᾶς τῆς πυρᾶς δὲν εἶνε τόσον κανονικός, ὅσον δεικνύει τὸ σχέδιον, οὔτε παράλληλος πρὸς τὸν δυτικώτερον καὶ ἴσως οἱ λίθοι εὐρη-

¹ Πρέπει νὰ παραβληθῇ οὗτος πρὸς τὸν εὐρεθέντα ἐν Περγλεπῇ (Περιλάφῳ) καὶ δημοσιευθέντα μετὰ κακῆς εἰκόνας ὑπὸ τοῦ N. Vulic ἐν Spomenik τῆς Σερβικῆς βασιλικῆς Ἀκαδημίας LXXI 1931 σελ. 174 ἀριθ. 458.

ΚΑΤΟΨΙΣ 5 ΤΟΜΑΙ
 ΕΚΤΕΤΡΩΜΕΝΩΝ
 ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ
 ΕΝ ΦΛΩΡΙΝῃ
 (ΟΒΕΙΣ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ)

1:100

ἐν φλωρίνῃ 19 Δεκεμβρ 1931

Εἰκ. 1. Κάτοψις τῶν ἐρειπίων τῆς ἀνασκαφῆς ἐν Φλωρίνῃ τῆς Ἄνω Μακεδονίας.

ται ἐνταῦθα κατὰ τύχην τινά. Τὰ ὑπὸ τὸ δάπεδον χώματα δὲν ἤρηνθήθησαν, οὐδ' ἐσκάφη τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ἰσοπέδου τούτου τῆς πόλεως πρὸς Βορρᾶν μέχρι τῆς αὐτόθι πιθανῆς γραμμῆς τοῦ τείχους εἰς τὸ χεῖλος τοῦ λόφου περὶ τὰ 3 1/2 μ. βορείως τοῦ ἄκρου τῶν χώρων Α καὶ Β^α.

Εἰς τὸν **χώρον Α καὶ Β^α** εὐρέθησαν ὡσαύτως ὄστρακα μελαμβραφῆ, καὶ τινὰ μετ' ἐντύπων πολεμιστῶν, καὶ μέρος μήτρας προσώπου ζῶου (τῆς αὐτῆς καὶ ἐν τῷ Α:).

Εἰς τὸν **χώρον Γ** ἐπὶ τοῦ ἀνθρακούχου καὶ κεκαυμένου δαπέδου ὄστρακα κοινὰ καὶ μελαμβραφῆ ὡς ἐν τῷ Α. Φωλεὰ 55 ἀστραγάλων προβάτων ἢ αἰγῶν (τινὲς τετριμμένοι τὰς ἐξοχὰς πρὸς ἐπιπέδωσιν, ὡς γίνεται καὶ σήμερον ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῶν ἀστραγαλιζόντων παιδῶν), ἄλλοι τινὲς περαιτέρω σποραδικῶν, τεμάχιον πίσης καὶ χαλκοῦν νόμισμα Φιλίππου τοῦ 5^{ου} (ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου εὐρεθὲν τοῦτο ἐν τοῖς χώμασι). Πέντε πῖθι παρὰ τοὺς τοίχους (τῶν 4 οἱ πυθμένες μένουσι κατὰ χώραν).

Εἰς τὸν **χώρον Δ**, ὅστις φαίνεται αὐτὴ ἄλλης οἰκίας συνεχομένης, εὗρηται ἄλλη ἐστία ἐστρωμένη δι' ὄστράκων καὶ κεράμων καὶ ἐσκληρωμένη ὑπὸ τοῦ πυρός. Βορείως αὐτῆς δοκὸς ἀπηθρακωμένη ἴσως ἐκ θύρας τινὸς ἀνοιγομένης πρὸς ἀνατολὰς (ὁ αὐτόθι τοίχος δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀποκεκαλιμμένος κατὰ τὰ δύο πρόσωπα, ὡς δεικνύει τὸ σχέδιον). Πολλοὶ ἤλοι εὐρέθησαν, ὧν ἄλλοι μὲν στρογγυλοκέφαλοι, ἄλλοι δ' ἀτεχνότεροι ἔχοντες ἀντὶ κεφαλῆς τοιαύτης κεκαυμένον τὸ ἄνω ἄκρον πρὸς ἐν σημεῖον διὰ σφισσηλατήσεως. Ἐπειδὴ πανταγοῦ εὐρέθησαν ἤλοι, θὰ ἠδύναντο νὰ διακριθῶσιν αἱ οἰκίαι καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ἤλων, οὓς προετίμων, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀνεμίχθησαν. Μόνον εἰς Η καὶ ΗΗ εἶνε ἠκριβωμένον, ὅτι οἱ ἤλοι ἦσαν στρογγυλοκέφαλοι. Δύο καλύμματα πῖθων εὐρέθησαν ἄνευ πῖθων. Προσέτι δὲ ὄστρακα σκύφων μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων, μελαίνων κυλίκων ὡς ἐν Α, Β, τεμάχια πίσης, τεμάχια ὑαλίνων ἀγγείων ὀλίγα, ἀγνῦθες πρὸς τὸ Ε.

Εἰς τὸν **χώρον Ε** ὁ ἀπὸ νότου εἰσερχόμενος τοίχος λείπει εἰς τὰ σχέδια τοῦ ἡμερολογίου μου καὶ νομίζω, ὅτι ὁ κ. Μενιδιάτης παρηρημήνευσε λίθους τινὰς ἀποτεθέντας αὐτόθι. Ἡ βορειανατολικὴ γωνία τοῦ δωματίου τούτου εἶνε ἐσχηματισμένη ὡς ἐστία διὰ τοιχαρίου καὶ ἀνυψώσεως τοῦ χώρου διὰ χειροπληθῶν λίθων. Ἐστίαν τοιαύτην ἐν τῇ γωνίᾳ δωματίου εὗρον καὶ παρὰ τὰς Ἀθήνας εἰς οἰκίαν τοῦ 5^{ου} π.Χ. ἐν Παιανίᾳ (παρὰ τὸ Λιόπеси). Καὶ εἰς τὸ Ε εὐρέθησαν ὀλίγα ὑάλινα ὄστρακα, ἀλλ' ἐλάχιστα πῆλινα. Ἐκατέρωθεν τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ χώρου Ε, τοῦ χωρίζοντος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ζ εἶχα σκάψει πέρυσι.

Κατὰ τὸν **χώρον Ζ** ἐπιπολαίως εὐρέθη μεταγενέστερον τοιχάριον ἀποτελούμενον ἐκ μιᾶς σειρᾶς λίθων κατὰ πλάτος καὶ μήκος. Ὡς ἄλογον καὶ ἄσχετον πρὸς τὰ βαθύτερον κείμενα ἐρείπια διελύθη. Παρὰ τὸν μεσότοιχον πρὸς τὸ **Ε** πέρυσιν εὖρον ἱκανὰ ἀγγεῖα, ὧν μία λάγυνος (πρβλ. Λεγoux, Lagynos N° 125). Ἐφέτος εὖρον ὄστρακα ὑάλινα ὀλίγα, στρῶμα παχὺ ἀγνώδης οἰοεὶ ἀλεύρου κεκαυμένου, ἕνα φασόλιον κεκαυμένον, χειροποίητον μικρὸν ἀγγεῖον πλήρες τέφρας τινός, ἥλους καὶ ἕνα πίθον.

Εἰς τὸν **χώρον Η**, ὅστις μετὰ τοῦ ΗΗ καὶ Θ^α ἀποτελεῖ συγκρότημα ὡς μία οἰκία, εὐρέθησαν πολλὰ ὄστᾶ ζώων (προβάτων, χοίρων) ἐκ τροφῶν, δύο μαχαίρια, μία ἀξίνη ἀμφίστομος (ἐν στόμα πρὸς σκαφήν, ἐν πρὸς κοπήν), μία σιδηρᾶ βαλανοδόκη (τὸ εἰς τὴν παραστάδα τῆς θύρας μέρος τοῦ κλειθροῦ, εἰς ὃ εἰσέρχεται ὁ σύρτης, ὅταν ἡ θύρα εἶνε κλειστή), πολλοὶ ἥλοι στρογγυλοκέφαλοι, μία κλείς, μία ξύστρα ζύμης, μέγα πλήθος ὄστράκων ἀγγείων κοινῶν, σκύφων μετ' ἐκτύπων κοσμημάτων, ἑνὸς μετὰ πλειόνων εἰκόνων συνουσίας καὶ ὁ μικρὸς ἀκέραιος ἀρχαῖζων χαλκοῦς Ἐρμῆς τετραγώνου ἐργασίας.

Εἰς τὸν **χώρον ΗΗ** εὐρέθη ὀστεῖνον κόσμημα πλακῶδες διὰ ῥόμβων καὶ τριγώνων ἐσηματισμένον (ἴσως ἐπικάλυμμα λαβῆς τινος), κλειδομάχαιρον (ὡς λέγεται ἐν Μακεδονίᾳ ὁ ἐγχώριος σουγιᾶς), μία κλείς. Δύο μεγάλοι πίθοι ἀκέραιοι ἦσαν κατορωρυγμένοι ἱκανῶς εἰς τὸ ἔδαφος. Τούτων ὁ εἰς ἐξήχθη καὶ μετεκομίσθη εἰς τὸ γυμνάσιον τῆς πόλεως. Ἐντὸς δὲ τῶν χωμάτων, ἐν οἷς ἦτο κεχωσμένος, εὐρέθησαν δύο λίθινα ἐργαλεῖα νεολιθικά, τὸ μὲν πέλεκυς πρασινωπὸς τὸ δὲ ὡς σφύρα ἐπὶ θάτερα ὑπομέλανος λίθου.

Εἰς τὸν **χώρον Θ^α**, ὅστις φαίνεται ὡς αὐλὴ τῆς οἰκίας, ὑπάρχει ἀνά εἰς μῦλος ἐστερεωμένος εἰς ὕψος ὁ μὲν εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν ὁ δὲ εἰς τὴν νοτιοανατολικὴν γωνίαν, εὐρέθησαν δὲ καὶ τῶν ἐλευθέρως χειροκινήτων ἐπιμυλίων μέρος. Ὁ μεσότοιχος πρὸς τὸ Θ^β πεπτωκώς. Οἱ παρὰ τὴν θύραν τοῦ **Η** πίθοι ἴσως ἐδέχοντο τὸ ὑέτιον ὕδωρ τῆς στέγης αὐτοῦ ὡς καὶ ὁ παρὰ τὴν θύραν τῆς αὐλῆς, πρὸς τὸ Θ^β τὸ ὕδωρ τοῦ αὐλείου προπύλου. Ἐνταῦθα εὐρέθη τῆς θύρας ἡ βαλανοδόκη. Ἐνδοτέρω δὲ πλαγγόνος μέσον σῶμα, τεμάχια μαρμαρίνης λεκανίδος εὐθύρπτου ὡς ἄλλας, ἐπειδὴ τὸ ἐγγώριον μάρμαρον τοῦτο φθεῖρεται οὕτω (ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως εὖρον θραύσματα εὐθύρπτα ὡσεὶ ἐκ συντριβέντος ἀγάλματος αὐλακῶδη, ἀλλὰ οὐδεὶς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ἂν εἶνε αἱ αὐλακες χρόνιαι διαβρώσεις ἢ λαξεύσεις). Εὐρέθη ἐπίσης ἐνταῦθα ἀργυροῦν ἐνώτιον κεκοσμημένον συρματερῶς (filigran) διὰ κεραννοῦ. Παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν σιδηροῦν κλαδευτήριον εἰς τρία τεμάχια.

Εἰς τὸν **χώρον Θβ** εὐρέθησαν τεμάχια μυλοπετρῶν, δύο κοιναὶ μετροῦσι μεγέθους ὕδρια διώτοι βεβλαμμένοι ὀλιγώτερον τοῦ συνήθους. Φαίνεται, ὅτι καὶ ἐδῶ ἦτο αὐτὴ καὶ δὲν κατέπεσον ἀποτόμως βάρη κατὰ τὴν πυρκαϊάν τῆς πόλεως. Ὁ σημειούμενος πίθος ἦτο διεργηγμένος καὶ ἔστερωμένος μολύβδω, ὡς εἶνε γνωστὸν καὶ ἐκ τῆς νοτίου Ἑλλάδος ὥστε δὲν ἐχρησίμευε πρὸς φύλαξιν ὑγροῦ τινος.

Εἰς τὸν **χώρον Θγ** πολλὰ ἀγγεῖα κοινά, πολλαὶ ἀγνῦθες καὶ τεμάχια μυλοπετρῶν. Ὁ πρὸς ἀνατολὰς πίθος περιεῖχε τὸν κεκαυμένον σίτον μετὰ βρίζης (μέρος ἐκομίσθη εἰς Ἀθήνας, μέρος ἔμεινε εἰς τὸ Γυμνάσιον Φλωρίνης).

Εἰς τὸν **χώρον Ι** εὐρέθη τὸ στόμιον πίθου τὸ φέρον τὴν σφραγίδα ΠΑΡΑΜΟΝΟΥ (τὸ ὄνομα ἦτο καὶ ἐν Μακεδονίᾳ εὐχρηστον πρβλ. Παρμενίων Hoffmann *Die Makedonen* 194 Δήμιτσα III σ. 65, 78 κ. ἀ. Ἀθηνᾶ 1913, 477 1900 σ. 70 ἐξ. — περὶ «παραμονῆς» δούλων — *J. H. Sz.* 33, σ. 321. Ἀρχ. Δελτ. 1923 226), χαλκῆ ἀρτύτινα, σιδηρᾶ ξύστρα ζύμης, μακρὸν κοχλιάριον ὡς ἱατρικῆς χρήσεως καὶ πόρπη χαλκῆ.

Εἰς τὸν **χώρον Κ** πλὴν ἀγγείων εὐρέθησαν ἀμφιπέλεκκον σιδηροῦν, λόγχη, καὶ ῥαβδῶδες τι χονδρὸν σιδηροῦν εἰς τεμάχια.

Εἰς τὸν **χώρον Κ^α** ὑπάρχει ψηφιδωτὸν δάπεδον ἀδρὸν διὰ ποταμίων χαλίκων ἐν κοινῷ πληῶ, εὐδιάλυτον, καὶ ἐν αὐτῷ κεχασμένος πίθος. Πιστεύω, ὅτι ὁ χώρος οὗτος, προσιτὸς ἐκ τοῦ Κ διὰ θυρίδος, θὰ ἦτο ἔστεγασμένος. Ὅπισθεν τοῦ χώρου τούτου πρὸς νότον εἶνε ἴσου πλάτους συνέχεια διηρημένη διὰ τοιχαρίου γωνιώδους οὕτως, ὥστε μόνον ὡς βάσις κλίμακος καμπτομένης ἐρμηνεύεται, ὡς νομίζω. Ἄν ἔχω δίκαιον, τότε τὸ οἰκίδιον τοῦτο εἶχεν ἄνω ὄροφον. Ἡ κλίμαξ εἶνε πλάτους ἀναλόγου πρὸς τὸ μεταξὺ Κ καὶ Κ^α θύρωμα. Ὁ βίος λοιπὸν ἦτο πενιχρός, τὰ σκευὴ μικρά, τὰ ἀνοίγματα τῆς συγκοινωνίας ἀνάλογα. Ὀλίγα ὄστρακα εἰς τὰ ἀβαθῆ χώματα.

Εἰς τὸν **χώρον Δ**, ἐπίσης ἀβαθῆ καὶ τεταραγμένον, εὐρέθη πυρᾶ, οἶα εἰς τὸ Α καὶ Δ. Τὰ ὄστρακα πίθων καὶ ἀγγείων κεκινημένα καὶ πιθανώτατα ἔλλιπῆ.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἐξετάσεως δύνανται μὲν νὰ διακριθῶσι μετὰ πιθανότητός τινος οἰκίαι τινὲς ὡς 1) ἢ Α, Β, Β^α, Γ 2) ἢ Η, Η Η, Θ^α, ἀλλὰ ὁδὸς οὐδεμία, ἐκτὸς ἂν εἶναι διάβασίς τις τὸ ἀνοίγμα μεταξὺ Θ^α καὶ Θ^β Θ^γ, ἀδοκίως, εἰς ἐμὲ τουλάχιστον, στενή, ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τοῦτο διδακτικῆ.

Ἡ μέλλουσα ἀνασκαφή θὰ διευκρινήσῃ τὰ πράγματα.

Συνελέχθησαν δὲ σποράδην καὶ τινὰ ὄστρακα παλαιὰ τοῦ γεωμετρικοῦ εἶδους τῶν εὐρεθέντων ἐν Μπουμπούσι τοῦ Ἀλιάκμονος (Heurtley, *Annual of the Br. School at Athens* 1926-7 σ. 158 ἔξ.), ὥστε πιστοῦται οὕτω, ὅτι καὶ ἐν προϊστορικοῖς χρόνοις κατῳκεῖτο ὁ λόφος τῆς Φλωρίνης ἐπὶ τῷ στομίῳ τῆς πρὸς Ἴλλυριαν καὶ ἐξ Ἴλλυρίας διαβάσεως.

ANT. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

5. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΘΕΡΜΩΙ

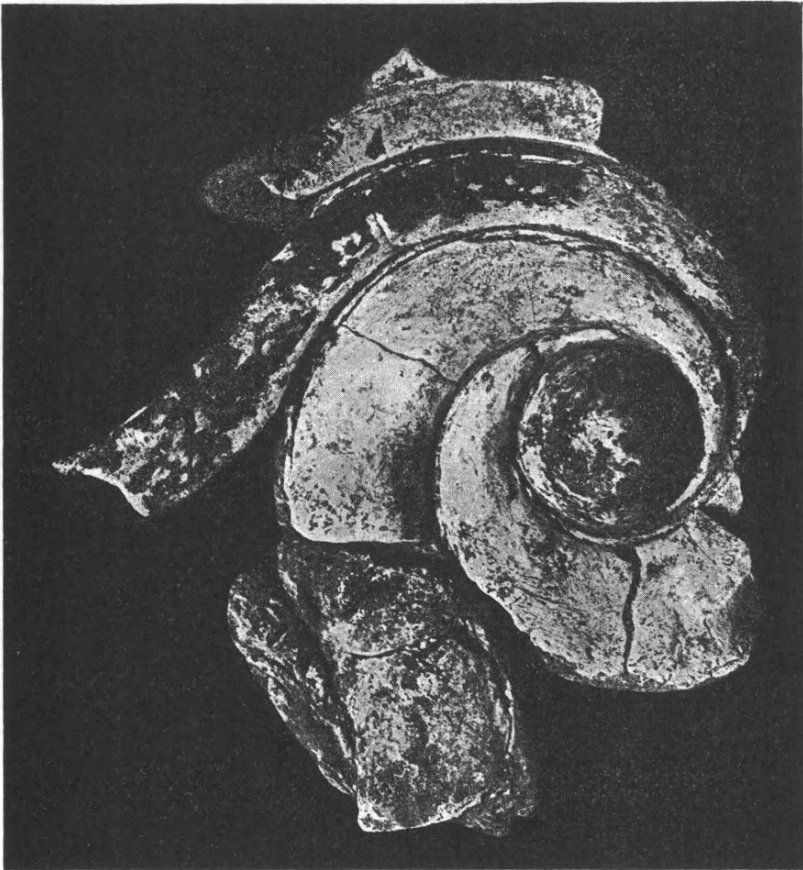
Μετὰ διακοπὴν ἑπτὰ ἐτῶν ἐπανελήφθησαν ἐφέτος αἱ ἀνασκαφαὶ τοῦ Θέρμου καὶ ἀπὸ τῶν μέσων Ἰουλίου μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου ἐγένινεν εἰς τὸν ἤδη παλαιὸν τοῦτον ἀνασκαφικὸν τόπον σημαντικὴ ἐργασία μὲ ἱκανὴν ἐπιτυχίαν. Εἰς τὴν φιλοτιμίαν καὶ γενναιοδωρίαν τῶν Ἀδελφῶν Παππαστράτου, τῶν ἐκ τοῦ γειτονικοῦ Ἀγρινίου περιφήμων βιομηχάνων, ὀφείλονται κατὰ πρῶτον λόγον τὰ ὑλικά μέσα, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ Ὑπουργεῖον προσήλθεν ἐπικουρὸν διὰ ποσοῦ μικροτέρου. Εἶχε προμελετηθῆ κυρίως ὁ κατὰ τὸ δυνατὸν τέλειος καθαρισμὸς ὀλοκλήρου τοῦ ἔκπαιλαι ἀνασκαφέντος χώρου πρὸς συντάξιν γενικοῦ σχεδίου καὶ ἡ συμπληρωματικὴ ἔρευνα εἰς τινὰ σημεῖα τοῦ προϊστορικοῦ συνοικισμοῦ περὶ τοὺς ναοὺς, παραμείναντα ἄθικτα κατὰ τὰς παλαιότερας ἐργασίας. Ἄλλ' ὅπως πολλάκις συμβαίνει, ἡ πρόοδος τῆς ἐργασίας καὶ τὰ γενόμενα εὐρήματα παρέτρεψαν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς προθέσεως. Ἠρενήθησαν ἐκτεταμένοι χῶροι, τῶν ὁποίων ἡ σημασία δὲν ὑπελογίζετο καὶ κατ' ἀνάγκην ἔμειναν ἄλλοι ἀνέπαφοι, χρειαζόμενοι νέαν προσπάθειαν.

ΝΔ τοῦ Μουσείου καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρχαίας κρήνης ἐπεμείναν καθ' ὅλην τὴν περίοδον εἰς τὴν ἐξερεύνησιν τῶν βαθυτέρων στρωμάτων χώρου 20 × 25 μ., ἐπειδὴ κυρίως ἐντεῦθεν ἐξήγοντο ἀφθονώτατα συντρίμματα, μικρὰ ἢ μεγάλα, ἀνήκοντα εἰς ὄλας σχεδὸν τὰς ἀρχαίας κεραμώσεις τῶν ναῶν. Ἐπειδὴ τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος κατὰ τὸν χῶρον τοῦτον ἔκειτο 3-4 μέτρα βαθύτερον τοῦ ἀνατολικῶς καὶ ἐγγὺς κειμένου βωμοῦ καὶ τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος Θερμίου, παρέμεινε καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα ἀκατάσκευον καὶ ἐχρησίμευε κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἐποχὴν εἰς τέλειον θυσιῶν καὶ ἀπόθεσιν τῶν ἀχρηστευθέντων κεράμων. Τὰ ἀπορρίμματα, ἐννοεῖται, ἀπετέλουν δι' ἡμᾶς εὐπρόσδεκτον θησαυρόν. Εὐρίσκοντο κανονικῶς μικρὸν ὑπὲρ τὸ φυσικὸν ἔδαφος εἰς στρῶμα πάχους, 0.4-0.5 μ., διακοπτόμενον κατὰ τὸ μέσον περίπου ἢ σκεπαζόμενον μὲ χῶματα μελανὰ, συντρίμματα ἀνθρώπων καὶ τέφραν. Ἐπειδὴ τὸ ἐπίστρωμα τῆς τέφρας ἐξετείνετο πανταχοῦ, ἐντὸς αὐτοῦ δὲ καὶ

ὑπ' αὐτὸ συνελέχθησαν πολυάριθμα ὀστᾶ σφαγίων ἰδίως μεγάλων, ὀστᾶ παντομερῆ καὶ ὄχι μόνον μηρῶν ἀποκεκομμένων, παρουσιάζοντα συχνάκις ἴχνη καύσεως, πιστεύομεν, ὅτι μέρος τοῦλάχιστον τῶν τελουμένων θυσῶν ἦσαν ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ὀλοκαύστων, λατρείας χαρακτηριστικῆς τῆς Ἀρτέμιδος Λαφρίας κατ' ἐξοχὴν καὶ ἀκολουθῶς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὑπὲρ τὸ ὅλον στρώμα ἐξετείνοντο μάλιστα κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἡμισυ τοῦ χώρου ἀποκόμματα ἐργασίας, λατύπη ὡς ἔλεγον οἱ παλαιοὶ καὶ ὑπὲρ ταύτην χώματα ἀγνὰ προελθόντα ἐξ ἐπιχώσεων μετὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ τόπου τῷ 206 π. Χ. γενομένην. Ἐσχηματίσθη δὲ τὸ ὀνομασθὲν στρώμα τῶν κεράμων καὶ λειψάνων θυσῶν μεταξὺ περίπου τοῦ 530 π. Χ., ἐποχὴν τῆς ἀντικαταστάσεως τῆς παλαιότερας κεραμώσεως τοῦ μεγάλου ναοῦ, ὅτε φυσικὰ ἀπερρίφθησαν τὰ παλαιότατα ἐκ τῶν εὐρισκομένων θραυσμάτων καὶ τοῦ τέλους τοῦ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος, διότι εὐθὺς ὑπεράνω τοῦ στρώματος εὐρέθησαν ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν βάσεις στηλῶν κατακοπεισῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τῷ 218 ἢ 206 π. Χ.

Τὰ κεραμικὰ εὐρήματα εἶχον ὡς ἐλέχθη μεγάλην δι' ἡμᾶς σπουδαιότητα. Διότι, ὅσον καὶ ἂν ἐπλουτίσθησαν αἱ σημαντικαὶ ἤδη καὶ ἐκ τῶν παλαιῶν ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Σωτηριάδου σχετικαὶ συλλογαὶ τοῦ τοπικοῦ Μουσείου διὰ τῶν μακροχρονίων ἰδικῶν μου ἐρευνῶν, ὅμως εἶναι φυσικὸν νὰ ὑπῆρχον πολλὰ τὰ κενὰ προκειμένου νὰ ὀλοκληρωθοῦν πέντε ἰδιόρρυθμοὶ ἀρχαῖκαὶ κεραμώσεις. Μερικὰ λοιπὸν ἐκ τῶν κενῶν τούτων ἐπληρώθησαν ἐπαρκῶς. Οὕτω π.χ. εὐρέθησαν κομμάτια κεραμίδων, αἵτινες εἶχον κοπῆ λοξῶς καὶ προωρίζοντο διὰ στέγας πετασοειδεῖς (*σκούφιες*, *Walmdächer*), ὁποῖα ἦσαν, ὡς πρὸ πολλοῦ ὑπεδεικνύετο, αἱ στέγαι κατὰ τὸ ἕτερον πέρασ δύο ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ναῶν. Ἐπειτα πολυάριθμα συντρίμματα ἀναφερόμενα εἰς ἤδη γνωστοὺς τύπους κεφαλῶν, γείσων, σιμῶν καὶ παντὸς εἶδους κεραμίδων προσέθετον τώρα τὸν ἐντὸς τῶν ὑγρῶν χωμάτων διατηρηθέντα χρωματισμόν, ὥστε νὰ κατανοηθῆ πληρέστερον ἢ λαμπρὰ πολυχρωμία τῶν στεγῶν τούτων. Ἀκόμη εὐεργετικὸν ἦτο τὸ ἀρνητικὸν κέρδος, ὅτι οὐδὲ ἐν σύντριμμα ἐκ τῶν κεραμίδων τοῦ ΒΑ ναοῦ, τοῦ λεγομένου τοῦ Λυσείου Ἀπόλλωνος, εὐρέθη ἐνταῦθα, πρᾶγμα διευκολυντικὸν τῆς κατανομῆς τῶν κεραμώσεων. Ἄλλα εὐρήματα ἦσαν πολὺ εὐχάριστα, ἂν καὶ γεννώσι νέα ζητήματα. Οὕτω συνελέχθησαν συντρίμματα εὐμεγέθων προτομῶν Νικῶν ἀρχαῖκῶν, συνανήκοντα πρὸς ἄλλα προϋπάρχοντα ἐν τῷ Μουσεῖῳ καὶ ἀποτελοῦντα νέον τύπον διακοσμητικὸν τῆς στέγης ἀπροσδιορίστου ἔτι θέσεως. Παραπλεύρως ἀπεικονίζεται δεξιὸν τμήμα θαυμασίου κεντρικοῦ χρωματιστοῦ ἀκρωτηρίου, τὸ ὁποῖον εἶναι τολμηρὸν νὰ ἀναπαρασταθῆ ὀλόκληρον καὶ δύσκολον νὰ ἀποδοθῆ εἰς ὠρισμένον ναὸν (εἰκ. 1). Ἡ λεπτὴ ἐργασία καὶ ἡ ζωηρὰ διαμόρφωσις τῶν ἐλίκων εἶναι ἀξιόλογος. Σύγχρονα φαίνονται πρὸς τὸ ἀκρωτήριο ἀλλ' ὄχι τεχνικῶς

ὅμοια ἀνθέμια μὲ διπλὴν ὄψιν, κοσμήματα τῆς κορυφαίας. Ἀλλόκοτον καὶ μοναδικὸν ἦτο πῆλινον ὁμοιάζον πρὸς πτύον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξωτερικὴ κυρτὴ ἐπιφάνεια στολίζεται διὰ διπλῆς σειρᾶς χρωματιστῶν φύλλων. Ἄλλα καὶ ἄλλα εὐρήματα μὴ ἀνήκοντα εἰς τὰς κεραμώσεις προῆλθον ἐκ τοῦ αὐτοῦ χώρου,

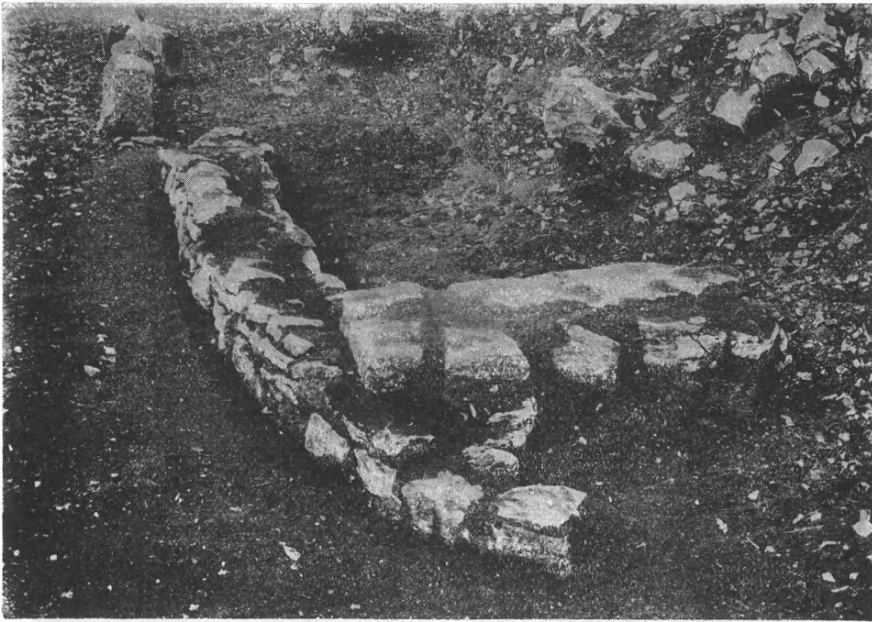
Εἰκ. 1. Σύντριμμα πηλίνου ἀρρωτηρίου.

ὅπως π.χ. πῆλινον στῆθος κόρης ὡς αἱ τῆς Ἀκροπόλεως φυσικοῦ μεγέθους καὶ κεφαλὴ ἄλλης, δύο μεγάλα θραύσματα ἐκ χαλκῶν ἀγαλμάτων καὶ ἄλλα μικρὰ ἀντικείμενα.

Χάριν ἰσοπεδώσεως τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους ἐγένεν ἐργασία καὶ πρὸ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Μουσείου, ἣτις ἀπέδωκεν ἐν τούτοις τὸ ὠραιότατον εὐρημα τῆς ἀνασκαφῆς, μικρὸν χάλκινον ἀγαλμάτιον Ἀπόλλωνος πελοπον-

νησιακῆς τέχνης τοῦ Δ' αἰῶνος, περὶ οὗ ἀνέλαβεν ἡ κ. Εἰρήνη Χριστοδουλοπούλου νὰ γράψῃ εἰδικὴν πραγματείαν. Τὸ ἀγαλμάτιον παρεκίνησε νὰ ἐρευνηθῇ ὁ περίξ χώρος μέχρι τοῦ δυνατοῦ μεγίστου βάθους, ἐξ οὗ ἐκτὸς ἀσημάντων ἄλλων πραγμάτων ἐξήχθη τὸ συμπέρασμα, ὅτι καὶ κατὰ τὴν δυτικὴν καὶ βορείαν πλευρὰν τοῦ Μουσείου ὁ χώρος ἦτο ἐλεύθερος καὶ 3 μέτρα χαμηλότερος τοῦ προσκειμένου εἰς τὸν λόφον μεγάλου ναοῦ.

Ἐκ τῶν κυριωτάτων συμπερασμάτων τῆς περὶ τὰ προϊστορικὰ οἰκήματα ἐρεύνης ἦτο ἡ ἐφέτος δι' ἀκλονήτων ἐπιχειρημάτων ἐμπεδωθεῖσα γνώμη, ὅτι

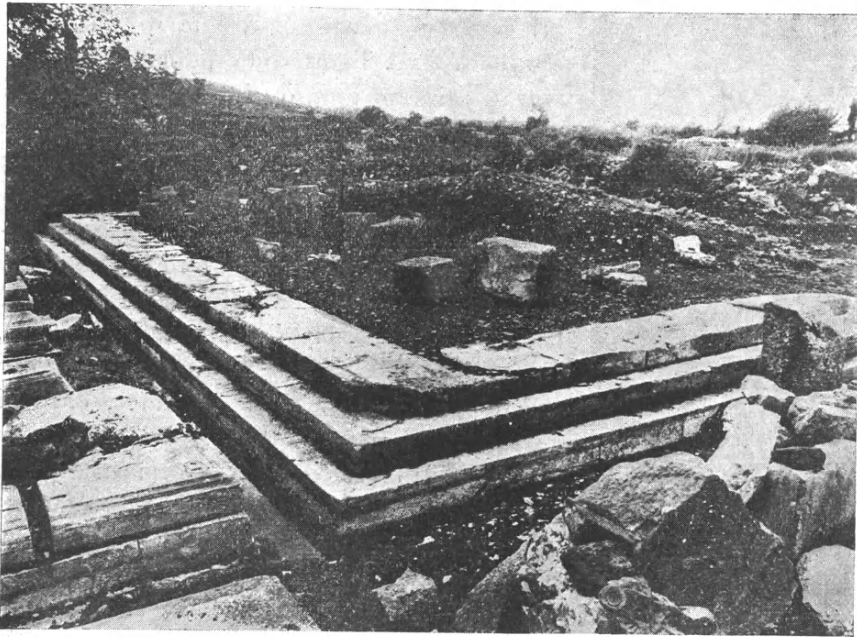

Εἰκ. 2. Λεῖψανον προϊστορικοῦ ἔλλειψοειδοῦς.

τῆς οἰκοδομικῆς παραδόσεως τοῦ τόπου ἀπὸ τοῦ 15^{ου} αἰῶνος π. Χ. μέχρι τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων μόνιμον στοιχεῖον ἦτο ἡ θολοειδῆς στέγη, τὴν ὁποίαν ἀσφαλῶς ἐξάγομεν ἐκ τῆς ἐπίτηδες γενομένης κλίσεως τῶν λιθίνων τοίχων. Ὁ ἀναγνώστης δύναται περὶ τούτου νὰ πεισθῇ ἀποβλέπων εἰς τὴν (εἰκ. 2). Τὸ καμπύλον τὴν κάτοψιν τοιχάριον μικροῦ ἔλλειψοειδοῦς παρουσιάζει τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν πλευρὰν του κεκλιμένην πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ὑποδεχθῇ καλῶς τὴν θολοειδῶς ἀνυψουμένην ξυλοδομίαν. Τὸ αὐτὸ πρᾶγμα παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ τῶν ὀρθογωνίων οἰκημάτων καὶ ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ μεγάλου ὀρθογωνίου, ὅπερ ἐχρησίμευσεν ὡς ναὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ

σιδήρου (1000 - 650 π. Χ.), ἐμφανίζεται δὲ ὡς πετασοειδῆς στέγη ἐπὶ τῶν πρώτων ἀρχαϊκῶν ναῶν. Τόση ὑπῆρξεν ἡ δύναμις τῆς τοπικῆς παραδόσεως.

Διὰ τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηριάδου ἐξερευνηθεισῶν εἰς μικρὰν ἔκτασιν στοῶν καὶ τοῦ μεταξὺ χώρου τῶν βάθρων καὶ ἐξεδρῶν ἐπετύ-
χομεν ἐν πρώτοις καὶ πάλιν τὴν μεγαλειώδη ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐνεποίει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα τὸ πολιτικὸν κέντρον τῶν Αἰτωλῶν. Ἄλλ' ἡ ἐργασία προέβη καὶ περαιτέρω. Ὁ πρῶτος ἐρευνητὴς τοῦ Θέρμου ὑπέθετεν, ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς ΝΔ πύλης τοῦ περιβόλου πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένη μεγάλη

Εἰκ. 3. ΒΑ πέρασ τῆς δυτικῆς στοᾶς.

στοὰ ἐκλείετο ἔμπρὸς διὰ μεγάλου ναοῦ, τοῦ ὁποίου ὑπεδηλώνοντο αἱ βαθμῖ-
δες καὶ διετηροῦντο οἱ σπόνδυλοι τῶν πωρίνων κίωνων, ἀλλ' ἡ ἀπομάκρυνσις
τῶν χωμάτων ἔδειξε, ὅτι ἀντὶ ναοῦ οἰουδήποτε ἡ στοὰ φθάνουσα εἰς τὸν
ἐπίσημον χώρον τῆς ἀγορᾶς ἠνοιέτο διὰ κιονοστοιχιῶν κατὰ τὰς δύο πλευρὰς
αὐτῆς καὶ ἐσχημάτιζεν οὕτω μέτωπον ἄξιον τοῦ περιβάλλοντος (εἰκ. 3).
Ὁ στυλοβάτης τῆς ἀνατ. πλευρᾶς, ἀνέχων 8 κίονας μὲ διάμετρον μεγίστην
0,85, μετροῖ μῆκος 15.55 μ. ὄπερ εἶναι τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ πλάτος τῆς 185 μ.
μακρᾶς στοᾶς, ὃ τῆς βορείας ἐξετείνετο περισσότερον ἀλλ' ἄγνωστον πόσον
ἀκριβῶς. Ἐκ μικρῶν εὐρημάτων γενομένων ἐνταῦθα παραθέτομεν τὴν εἰκόνα

ἀποκόμματος ἐκ ποδὸς πηλίνου τρίποδος (εἰκ. 4). Ὁ τύπος εἰκονίζων Ἑρμῆν μετὰ χλαμύδος καὶ κηρυκείου κρατοῦντα μικρὸν παιδίον θὰ προστεθῆ εἰς τὴν περὶ τοῦ Ἑρμοῦ τῆς Ὀλυμπίας τυπολογίαν καὶ βιβλιογραφίαν.

Ἀπέναντι τοῦ ἰσταμένου ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ στυλοβάτου τῆς στοᾶς ἐκτείνεται ἡ μακρὰ 170 μ. στοὰ μὲ τὰς πρὸ αὐτῆς πολυαρίθμους ἐξέδρας καὶ βάθρα (εἰκ. 5). Ἡ ἐξέτασις πολυαρίθμων μεγάλων πρισματικῶν λίθων μεταξὺ κειμένων ἔδειξεν, ὅτι κατὰ τὸν χῶρον ὑψοῦντο δύο ὑψηλὰ περὶ τὰ 5 - 6 μ. πρισματικὰ βάθρα, παρόμοια πρὸς τὸ τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου, καὶ ὅχι ἔν

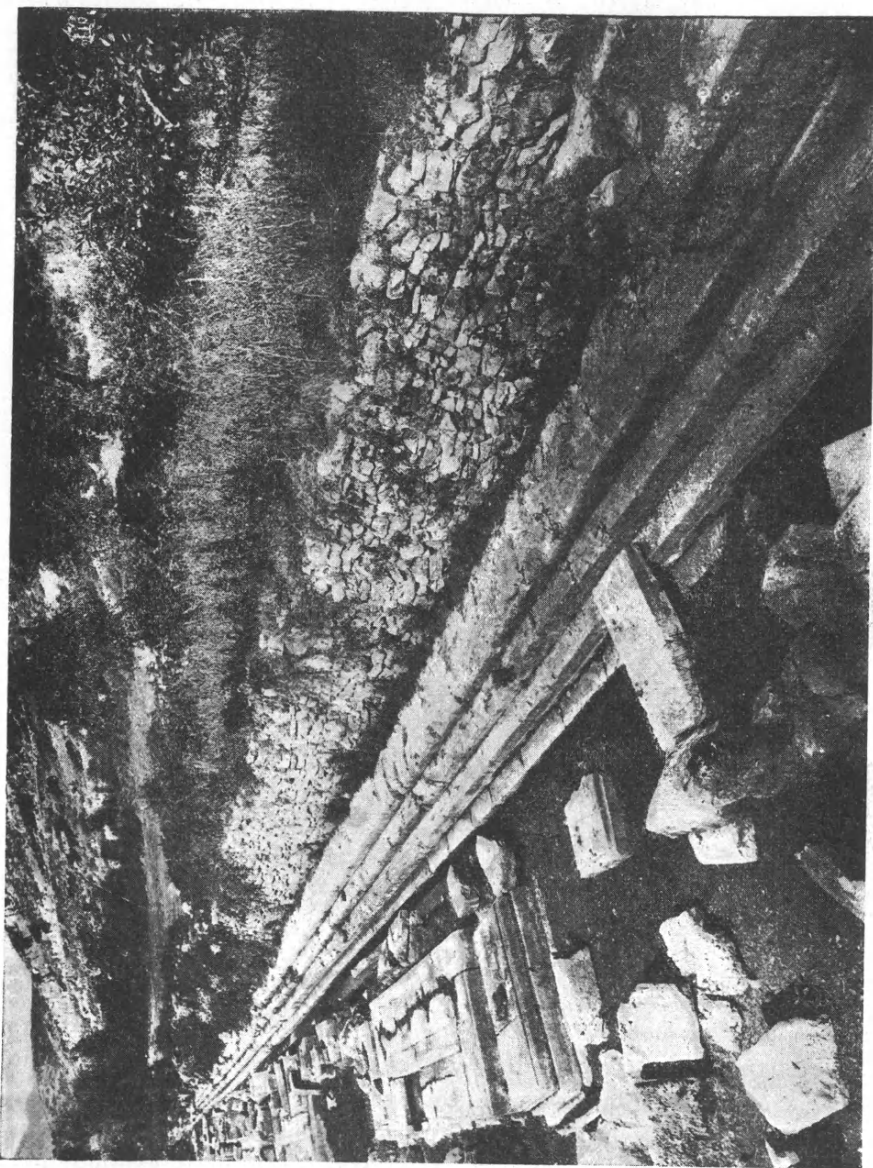

Εἰκ. 4. Ἐκ πηλίνου σκεύους

ὡς ὑπέθεσεν ὁ κ. Σωτηριάδης (Ἄρχ. Ἑφημ. 1905, 82) τὸ φέρον τὸν ἀνδριάντα τοῦ Πλευρωνίου Λύκου. Τὸ δεύτερον βάθρον βεβαιώνεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὑπάρχουν δύο διαφοροὶ βάσεις καὶ δύο κορωνίδες, ἐπὶ τοῦ δευτέρου δὲ τούτου πιθανὸν εἶναι, ὅτι ὑπῆρχεν ὁ ἀνδριὰς στρατιωτικοῦ τινος ἡγεμόνος, ἐπειδὴ ἐπὶ τριῶν συναρμοζομένων λίθων φαίνονται τρεῖς ἀνάγλυπτοι στρογγύλαι ἀσπίδες (εἰκ. 6). Κατὰ τὸ μέσον τῆς αὐτῆς ἀνατολικῆς στοᾶς ὑπάρχει ἐξέδρα μὲ πλατεῖαν πεταλοειδῆ ὀπισθεν βάσιν (εἰκ. 8), ἐγγὺς τῆς ὁποίας εὗρομεν τὸ 1915 πέντε μεγάλα συντρίμματα τοῦ λιθίνου τροπαίου, ὅπερ οἱ Αἰτωλοὶ μετὰ τὸν θρίαμβον κατὰ τῶν Γαλατῶν (279 π. Χ.) ἴδρυσαν εἰς τὸ πάτριον κέντρον,

ὅπως εἶχον ἰδρῦσαι παρόμοιον εἰς τὸ πανελλήνιον ἱερὸν τῶν Δελφῶν. Ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὴν νέαν ἐκκαθάρισιν εὗρέθη πλησίον ἐν ἄλλο μικρὸν θραῦσμα ἐκ τοῦ αὐτοῦ τροπαίου, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐξέδρας ὑψοῦτο τὸ σπουδαῖον μνημεῖον, πρὸς πλήρη ἀναπαράστασιν τοῦ ὁποίου εἶναι ἀνάγκη ῥιζικωτέρας ἐρεῦνης.

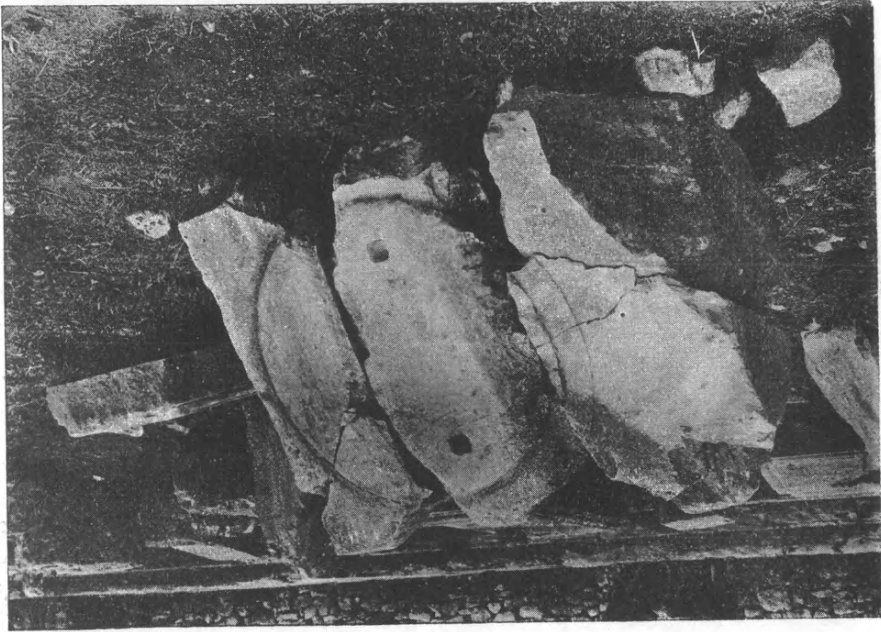
Πρὸς νότον ἔκλειε τὸν χῶρον τῶν βάθρων τετράγωνον κτίσμα, πλευρᾶς 20 μ., μὲ πρόστασιν ἐμπρός, τὸ ἐκκλησιαστήριον ἢ βουλευτήριον τοῦ Κοινοῦ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ ἀνέβαινε τὸ τεῖχος τοῦ περιβόλου. Ἐνταῦθα ἠρευνήθησαν δύο πύργοι, οἵτινες, ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ πάντες τοῦ περιτειχίσματος τούτου τοῦ 3^{ου} αἰῶνος, εἶναι ἰδιόρρυθμοὶ καὶ ἐκτισμένοι διὰ λεπτοτέρων τοίχων ἀνοίγονται πρὸς τὰ ἐντὸς καὶ ἔξω διὰ δύο ἐγγὺς ἀλλήλων πυλίδων. Περίεργον εἶναι λίθινον ὑπόβαθρον, πλάτους ἄνω 0,70, μὲ βαθμίδας τρεῖς ἐκατέρωθεν, χωροῦν παραλλήλως πρὸς τὸ παρ' αὐτὸ τεῖχος. (εἰκ. 7). Τὸ ὑπόβαθρον τοῦτο ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐδέχετο ὑπεράνω λιθίνην τοιχοδομίαν ἢ κίονας, διότι δὲν εἶναι ὀριζόντιον ἀλλ' εἰς μῆκος 14,70 μ. ἀναβαίνει 0,45 μ. Κατὰ πᾶσαν ἄρα πιθανότητα ἐδέχετο ξυλοδομίαν, ὡς εἶναι κοινὸς ὁ τρόπος

Εἰκ. 5. Βαθμίδες τῆς ἀνατολικῆς στοᾶς. Βάθρα καὶ ἐξέδρα.

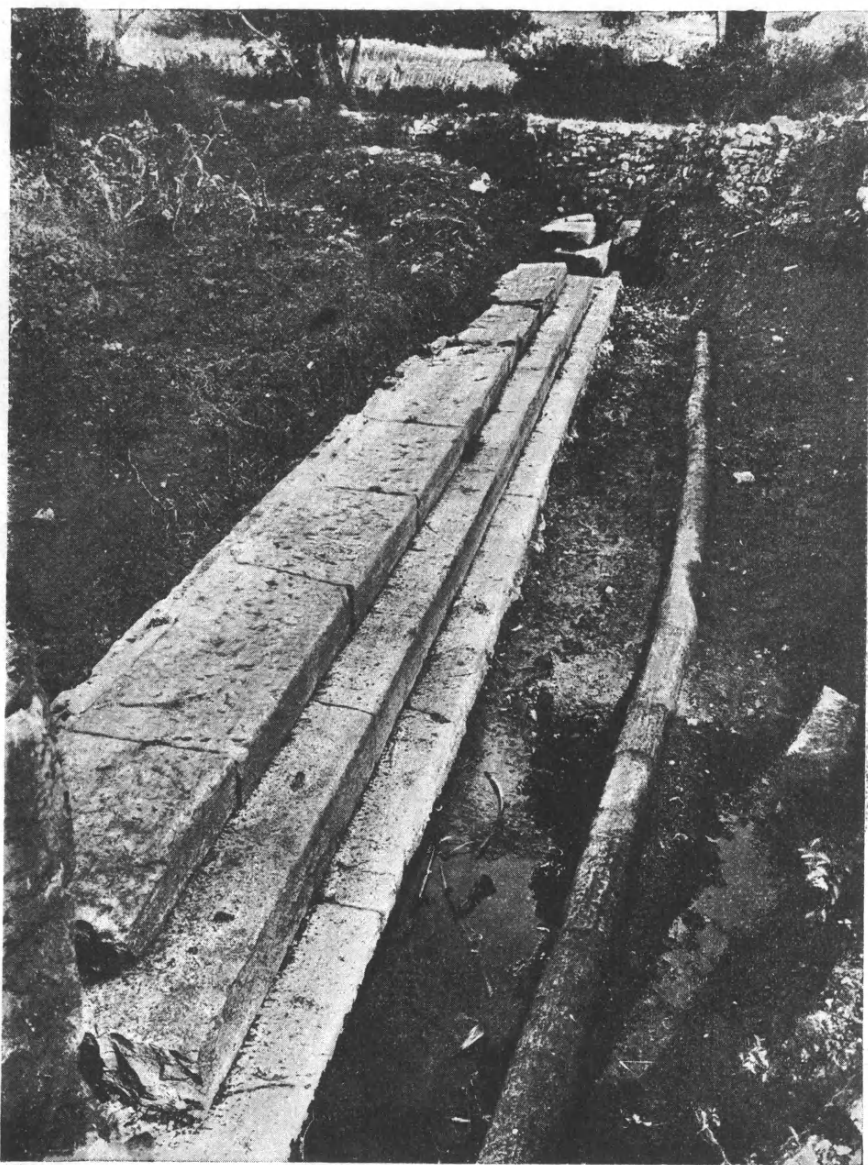
οὗτος τῶν κτισμάτων εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ κατὰ τὴν ἱστορικὴν ἔτι ἐποχὴν. Παρὰ τὸ ὑπόβαθρον καὶ τὸ τεῖχος ἀπεκαλύφθη ὕδραγωγεῖον καλῶς διατηρούμενον ἐκ σωλήνων κυλινδρικών πηλίνων συνδεομένων κατὰ τοὺς ἄρμους δι' ἀσβέστου. Τὸ ὕδραγωγεῖον ὡς φαίνεται ἤρχιζεν ἐκ τῆς ἀνωτέρω πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἔξω τοῦ τείχους κειμένης ἀρχαίας κρήνης καὶ παρείχετο εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν ἐντὸς τοῦ περιβόλου κατοικούντων.

Περισσότερον δὲν πρέπει νὰ ἐκταθῶμεν εἰς τὴν προσωρινὴν ταύτην ἔκθεσιν. Τὰ διάφορα ἀποκαλυφθέντα ἐρείπια κτισμάτων ὡς καὶ τὰ καθέκαστα

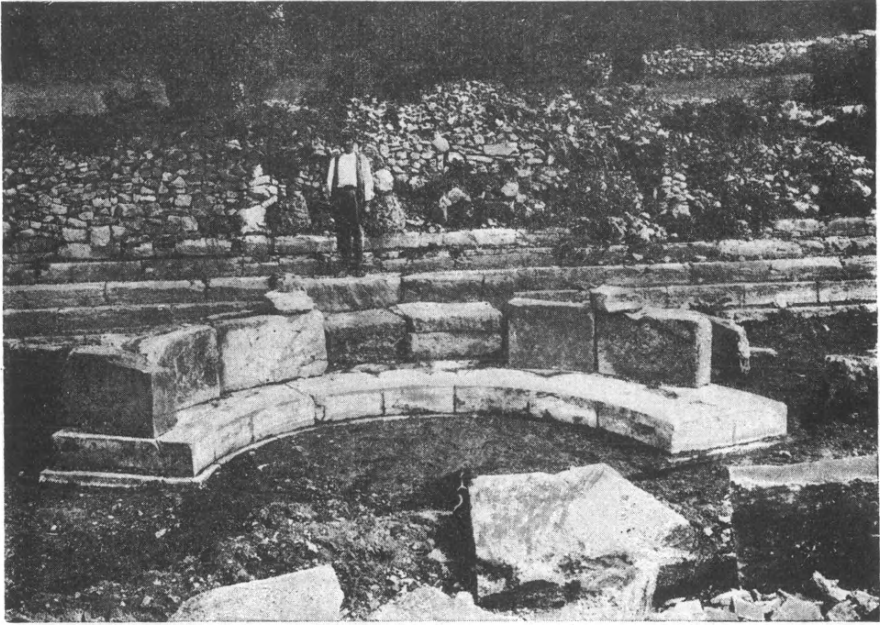
Εἰκ. 6. Ἐκ πρισματικοῦ βάθρου.

μικρὰ εὐρήματα θὰ δοθῶσιν εἰς τὴν δημοσιότητα δ' ἐπαρκῶν ἀπεικονίσεων, σχεδίων καὶ τῆς οἰκείας πλήρους περιγραφῆς. Ἄλλ' ὑπὲρ πάντα ἀνάγκη εἶναι καὶ ἀπὸ τοῦδε νὰ τονισθῇ τὸ μεγαλύτερον εὐρημα τῆς τελευταίας ἐρεύνης, ὅποιον εἶναι ἡ ἀναγνώρισις, ὅτι παρὰ τὴν σπουδαιότητα τοῦ προϊστορικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ ἀρχαικοῦ Θέρμου δὲν ὑπολείπεται καθόλου ἢ σημασία τοῦ αὐτοῦ τύπου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης πολιτικῆς δράσεως τῶν Αἰτωλῶν. Τὸ πρᾶγμα ἦτο καὶ πρότερον γνωστόν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἀγρίαν βλάβησιν τοῦ καταρρέτου τύπου, τὰ μεταξὺ χώματα, τοὺς λιθοσωροὺς καὶ τὰ τέλματα εἶχε βαθμηδὸν λησμονηθῆ, τώρα δὲ μὲ τὸν ῥιζικὸν καθαρισμὸν καὶ τὰ πρώτην

Εἰκ. 7. Βάσις ξυλοδμήτου κτίσματος. Ὑδραγωγεῖον,

φορὰν ἀποκαλυφθέντα νέα σημαντικὰ ἐρεῖπια ἐγένεν εἰς ὅλους ἐντόνως αἰσθητόν. Οὐδαμοῦ ἀλλαγῆ παριστάνεται καλύτερον διὰ τῶν ὑπολειφθέντων μνημείων ἢ ἰδέα τοῦ ὄργανωμένου καὶ εἰς πολιτισμὸν προηγημένου ἰσχυροῦ κράτους. Εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας στοὰς μετὰ τοῦ ἐν μέσῳ αὐτῶν ἐκκλησιαστηρίου, περικλειούσας τὸν ὑπέρλαμπρον εὐρὺν χώρον τῶν τιμῶν, ἀπέναντι τῶν ναῶν, ἔχομεν ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ ὀμαλοῦ χώρου μεγαλειώδη εἰκόνα δημο-

Εἰκ. 8. Ἐξέδρα με πλατεῖαν πεταλοειδῆ βᾶσιν.

σίῳν ἔργων, γενομένων παρὰ τὴν διαφορὰν τῶν χρόνων συμφώνως πρὸς ἐνιαῖον πρόγραμμα καὶ ὡς ἀπὸ μιᾶς κραταιᾶς θελήσεως. Ὅταν ποτὲ ἀνασκαφῶσι πλήρως αἱ στοαὶ καὶ τὰ ἄλλα κτίσματα, ἀπομακρυνθοῦν τὰ χώματα καὶ ἐξασφαλισθῇ ὁ χώρος ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα τῶν ποτιστικῶν νερῶν, ὁ ἀρχαιολογικὸς τόπος θὰ ἀποβῇ κατὰ τὴν Ἑλλάδα μοναδικός.

Θεσσαλονίκη.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

6. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΓΟΥΡΖΟΥΜΙΣΗ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΧΑΪΑΣ

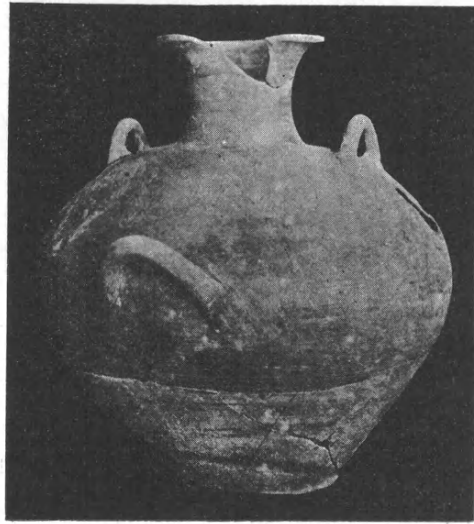
Ἐπὶ τῶν ἐσχάτων λοφωδῶν συμπλεγμάτων τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους, σχηματιζόντων χαράδραν διαρροεμένην ὑπὸ χειμάρρου ὀρητικοῦ καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων αὐτῶν εἰς ὕψος 748 μ. ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, ἐν δήμῳ Φαρῶν τῆς ἐπαρχίας Ἀχαΐας κεῖται τὸ νῦν χωρίον Γουρζούμιστα, ὀρθῶς μετονομασθὲν εἰς Λεόντιον.

Τὸ χωρίον εἶναι πλούσιον εἰς φυσικὰς καλλονας καὶ προϊόντα καὶ βλάστησιν, ἀλλὰ πτωχότατον λόγῳ τῆς ἐλλείψεως συγκοινωνίας δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἀπέχον περὶ τὰς πέντε ὥρας ἀπὸ τῆς Χαλανδρίτσης καὶ περὶ τὰς τρεῖς ὥρας ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου σημείου πρὸς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Πατρῶν - Καλαβρύτων.

Ἐκτὸς τοῦ διαρκῶς ῥέοντος χειμάρρου, εὐθὺς ἀνωθι τοῦ χωρίου ὑπάρχει κεφαλόβρυσον ἀφθόνου ὕδατος, ἐξ οὗ ὑδρεύεται τὸ χωρίον. Ὀλίγα μέτρα ὑψηλότερον τοῦ κεφαλοβρύσου ἄρχεται δάσος ἐξ ἐλατῶν.

Ὀλίγα μέτρα κάτωθι τοῦ κεφαλοβρύσου ἐκτείνεται τὸ λαξευτὸν Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ λῆξαν θέρος ἠρουνήσαμεν. Εἰς ἀρχαιότερους χρόνους καὶ δὴ εἰς τὴν παναρχαίαν ἐποχὴν τὰ ἐκ τῆς πηγῆς ἐκρέοντα ὕδατα εἶχον ἄλλην διεύθυνσιν ῥοῆς, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἤλλαξαν κοίτην καὶ διῆλθον ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν μαλακῶν βράχων τοῦ ψαμμίτου τοῦ Μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου καὶ ἐπήνεγκον μεγάλην καταστροφὴν. Βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον κατέφαγον ὀλοκλήρους ὄγκους ἐκ τοῦ πρानοῦς τοῦ λόφου, ἐφ' οὗ τὸ νεκροταφεῖον, καὶ ἐσχημάτισαν σχεδὸν κάθετον τομὴν, διὰ τῆς καταπτώσεως τῶν βραχωδῶν ὄγκων, ἐφ' ὧν κυρίως καὶ εὐτυχῶς ἦσαν αἱ μακρὰ εἴσοδοι τῶν λαξευτῶν σπηλαίων.

Οὕτω ἐρευνῶν τὴν ἀπότομον καὶ κάθετον τομὴν τοῦ βράχου, τὴν οὕτω σχηματισθεῖσαν, διέκρινα ἐπ' αὐτοῦ τὰς λιθοκτίστους θυρίδας τῶν λαξευτῶν σπηλαίων, ὧν τινὲς ἀπρόσιτοι λόγῳ τοῦ ὕψους ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ πρίνων καὶ πλατάνων.

Εἰκ. 1. Μέγας ὑστερομυκηναϊκὸς τετράωτος ἀμφορεύς.

Ἡρεύνησα ἱκανοὺς τάφους καὶ ἐν τῇ καθέτῳ τομῇ καὶ περαιτέρω, ὅπου δὲν εἶχεν ἐπιφέρει καταστροφὴν τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ μόνον ἓνα τάφον ὅλως ἀσύλητον εὔρον, οὗ τὴν θυρίδα ἤνοιξα διὰ κλίμακος ἀνεληθὼν μέχρις ἐκεῖ.

Εἰκ. 2. Ποικίλα ὑστερομυκηναϊκὰ ἀγγεῖα καὶ θραύσματα ὑστεροελλαδικὰ.

Τὰ ἐντὸς τοῦ τάφου εὐρήματα συνίσταντο εἰς ἓνα μέγαν ἀμφορέα μὲ τέσσαρα ὄτα καὶ εἰς δέκα ἄλλα μικρότερα ἀγγεῖα, τυφλόστομα ἀμφορεῖδια, λεβήτια, κρατηρίσκους, ἅπαντα ἐν ἀρίστη διατηρήσει καὶ εἰς ἓν πῆλινον σφονδύλιον. Τὰ ἀγγεῖα ἐκόμισα εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν Πατρῶν, ὧν τὸν καθαρισμὸν καὶ τὴν φωτογράφησιν μόλις πρὸ μικροῦ ἐξετέλεσα.

Εἰκ. 3.
Μικρὰ πρωτοελλαδικὴ
οἰνοχόη.

Ἄπαντα φέρουσι, (εἰκ. 1 καὶ 2) τὴν γεωμετρικὴν διακόσμησιν τῶν ὑστάτων Μυκηναϊκῶν χρόνων, τεμάχιά τινα εἶναι ὑστεροελλαδικὰ καὶ ἐν πρωτοελλαδικόν (εἰκ. 3).

Εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ὑπολείπεται εἰσέτι ἰκανὴ ἐργασία, ὡς ὑπολείπεται εἰσέτι καὶ ἡ ἔρρευνα ἐτέρου νεκροταφείου περὶ τὰ 20 λεπτὰ ἀπέχοντος ἐκεῖθεν καὶ ἀνήκοντος καὶ αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ τὸ πρῶτον.

Ἄλλὰ ποία εἶναι ἡ πόλις αὕτη;

Εἰς τὰς ἀπέναντι τοῦ νεκροταφείου μετὰ τὴν χαράδραν λοφοσειρὰς ὑπάρχουσιν τὰ ἴχνη πολισίματος, τὰ ὅποια ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἀρχαῖον Λεόντιον πιθανώτατα, τὸ ὁποῖον ἀντικατέστησε τὰς ἀρχαίας Ρύπας, ἐνωρὶς ἔξαφανισθείσας, εἰς τὴν Ἀχαικὴν δωδεκάπολιν (Πολυβ. II, 41. V, 34. καὶ Leake Morea III, p. 419).

Τὰ ἐρείπια ταῦτα κεῖνται παρὰ τὸ αὐτόθι ἐκκλησίδιον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ἰδρυθὲν ὑπὸ τῆς εὐλαβείας τῶν κατοίκων εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὅτι ἐκεῖ συνελήφθη ὁ πολιοῦχος Πατρῶν Ἀπόστολος Ἀνδρέας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν, καὶ ὀλίγον ἄνωθεν αὐτοῦ παρὰ τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου σφύζονται σαφῆ τὰ ἴχνη τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Ἐὰν τὸ φρούριον τοῦτο τῶν ἱστορικῶν χρόνων περιέχῃ καὶ λείψανα παναρχαίας ὀχυρώσεως, ἐὰν τὰ ἴχνη τῆς πόλεως τοῦ Λεοντίου φθάνουν εἰς τοὺς παναρχαίους χρόνους, ἐὰν δηλ. εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ὑπῆρχεν ἡ πόλις ἡ παναρχαία, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ ἐρευνηθὲν Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον ὡς καὶ τὸ περαιτέρω ἐρευνηθησόμενον, ὅλα ταῦτα εἶναι ζητήματα, τῶν ὁποίων τὴν λύσιν θὰ ἐπιδιώξῃ ἡ ἔρευνα τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

7. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΠΕΛΛΗΝΗ.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν τῆς Ἀχαϊκῆς Πελλήνης παρέσχεν ἡ κατασκευὴ τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Ζούγρα τμήματος τῆς ἀπὸ Ξυλοκάστρου εἰς Τρίκαλα ἀγούσης ἀμαξιτοῦ, καθ' ἣν οἱ ἐργάται προσέκρουσαν, ἐν θέσει Πόρτες καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς ἀρχαία λείψανα καὶ τάφους, ὧν τοὺς λίθους ἀφαιρέσαντες ἐχρησιμοποίησαν ἀνεμποδίστως πρὸς οἰκοδομίαν νεωτέρων ἐντοπίων κτισμάτων ὡς π. χ. τοῦ παρὰ τὴν εἰρημένην ἀμαξιτὸν καφφενείου τοῦ Ἰω. Γκόλια, ὅπερ ὀλόκληρον ἐκτίσθη ἐκ λίθων ἀρχαίων, ὧν εἰς ἐνεπίγραφος. Μεταβὰς ἐπὶ τόπου πρὸς ἐξέτασιν τῶν γενομένων ζημιῶν ἐθεώρησα σκόπιμον, πρὸς πρόληψιν περαιτέρω λεηλασίας τῶν ἀρχαίων κτισμάτων, νὰ ἐπιληφθῶ ἀμέσως τῆς συστηματικῆς ἐρεύνης τῆς ἀρχαίας Πελλήνης, ἧς τὴν θέσιν πάντες οἱ παλαιότεροι τοπογράφοι¹ καθώρισαν ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ χωρίου Ζούγρα ἡμικυκλικῶς ὑψομένης καὶ γεμούσης ἀρχαίων λειψάνων ράχεως Τσέρκοβας², στηριχθέντες κυρίως ἐπὶ τῶν σχετικῶν

¹ *Leake*: Travels in the Morea. London 1830 τόμ. III σελ. 216. *Puillon-Boblaye*: Recherches σ. 29. *Curtius*: Peloponnesos. Gotha 1851 τόμ. I σ. 481. *Bursian*: Geographie von Griechenland τόμ. 2 σ. 341. *Frazer*: Pausanias description of Greece. London 1898 τόμ. IV σ. 481.

² Ἡ ὄνομασία τῆς ράχεως Τσέρκοβα προήλθε πιθανότατα ἀπὸ τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, ἧς τὰ ὀγκώδη ἐρείπια προβάλλουσι κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς ράχεως. Τσέρκοβα (Cerkva) σημαίνει ρωσιστὶ τὴν ἐκκλησίαν τὸ ὄνομα λοιπὸν θὰ ἐδόθη πιθανῶς εἰς τὴν ράχιν ἥδη ἀπὸ τῆς Σλαβικῆς ἐποικίσεως τῆς Πελοποννήσου.

μαρτυριῶν τοῦ Πανσανίου¹, τοῦ Στράβωνος² καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου³.

Πρώτη σκαφικὴ διάπειρα ἐγένετο, κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου 1931 ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Τσέρκοβας, ἔνθα διεφαίνοντο ἐντὸς ἀγρῶν σταχίων λείψανά τινα κτηρίων. Ταῦτα ὅμως ἀποκαλυφθέντα ὀλοσχερῶς ἀπεδείχθησαν ἀνήκοντα εἰς πτωχοτάτας κατασκευὰς τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν ἢ καὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.

Ἐγκαταλειφθείσης τῆς κορυφῆς ἐπεχειρήθη ἡ ἔρευνα ἡμικυκλικοῦ τινος κτηρίου κειμένου ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ΝΔ βλεπούσης κλιτύος τῆς ράχεως. Εἶναι δὲ τοῦτο θεατροειδῆς ἑξέδρα, διαμέτρου 13. 80 μ., τῆς ὁποίας σφῆζονται σήμερον τρεῖς μόνον σειραὶ ἐδωλίων κατεσκευασμένων δι' ἀνομοίου καὶ δευτέρας χρήσεως ὕλικου. Καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐδωλίων δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μέγας καθόσον τὸ ὕψος τοῦ πρᾶνου ἔφ' οὗ εἶναι τοποθετημένα τὰ ἐδῶλια εἶναι μικρόν. Δὲν πρόκειται ἐπομένως περὶ θεάτρου ἀλλὰ μᾶλλον περὶ θεατροειδοῦς τινος ἑξέδρας χάριν ἴσως ρητορικῶν ἐπιδείξεων ἢ μαθημάτων. Τὴν ἡμικυκλικὴν ὀρχήστραν περιβάλλει παράφραγμα ἐκ καλῶς εἰργασμένων πωρίων ὀρθοστατῶν, πάχους 0.185, τοποθετημένων εἰς ἀπόστασιν 0.44 ἀπὸ τῆς κατωτάτης σειρᾶς τῶν ἐδωλίων. Κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν ἀπόδοδον διεσώθησαν τὰ θεμέλια ὀρθογωνίου τινὸς κτίσματος — πιθανῶς τοῦ ἀνατολικοῦ πέρατος οἰκοδομήματος σκηνῆς—κατεσκευασμένα διὰ μεγάλων σχετικῶς λίθων συνδεομένων διὰ κονιάματος. Κατὰ τὴν σκαφὴν τῶν θεμελίων τούτων εὐρέθη τεμάχιον κοίλης κεράμου ἐφ' οὗ τμῆμα σφραγίσματος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν

... ANAC ([Πελλ]ίνας ;)

*
* *

Μετὰ τὴν σκαφὴν τῆς ἑξέδρας ἡ ἔρευνα μετετοπίσθη ἀπὸ τῆς Τσέρκοβας εἰς χθαμαλὸν τινα πρόβουνον κείμενον πρὸς Α. τοῦ χωρίου Ζούγρα, ἐν θέσει ὀνομαζομένη ὑπὸ τῶν ἀλβανοφῶνων ἐντοπίων Σεντερήνα. Ἐν τῷ ἐνταῦθα ἀγρῷ τοῦ κ. Ἰωάννου Δέμη, ὃν λίαν εὐγενῶς ὁ ἰδιοκτῆτης παρεχώρησε πρὸς σκαφὴν, ἀπεκαλύφθη εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους βάθος (0.50) κρηπίδωμα μεγάλου κτηρίου κατεσκευασμένον διὰ μεγάλων λιθοπλίνθων (Quader) ἑγχωρίου μαλακοῦ πωρολίθου (εἰκ. 1). Τὸ κρηπίδωμα τοῦτο βαῖνον ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ἀπεκαλύφθη μέχρι τοῦδε εἰς μῆκος 18 μέτρων, ἀποτελεῖται δ' ἐξ εὐθυνητρίας καὶ τριῶν ἰσοῦψῶν ἀναβαθμῶν, ἑλλειπῶς σφζομένων. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τοῦ ἄκρον τὸ κρηπίδωμα κάμπτεται κατ' ὀρθὴν γωνίαν, τοῦ δὲ καθέτου τούτου σκέλους διατηρεῖται μόνον ἡ κατωτάτη στρῶσις τοῦ θεμελίου.

¹ Πανσαν. VII, 26, δ.

² Στράβ. Γεωγρ. σ. 386 (σ. 547) ἐκδ. Λευψίας Meineke.

³ Ἀπολλων. Ἄργων. I, IV, 176.

Τὸ μέγεθος καὶ ὁ προσανατολισμὸς τοῦ οἰκοδομήματος χαρακτηρίζουσιν αὐτὸ ὡς ναόν, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους θὰ μετετρέπη εἰς ἐκκλησίαν¹ κατόπιν δὲ καὶ εἰς κοιμητήριον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν παρατηρηθέντων ἰχνῶν τῆς ἀψίδος τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐκ τάφων χριστιανικῶν ἀνοιχθέντων ἐντὸς τῶν λίθων τοῦ ἀρχαίου κρηπιδώματος. Ἐξ ἑνὸς μάλιστα τῶν τάφων τούτων προέρχεται καὶ τεμάχιον ὠραίου χαλκοῦ «βασταγίου»

Εἰκ. 1. Λείψανα τῆς κρηπίδος ναοῦ.

(= ἀλύσεως ἐξαρθήσεως) κανδήλας, ἢ πολυκανδήλου ὅπερ κατέθεσα εἰς τὸ βυζαντινὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν.

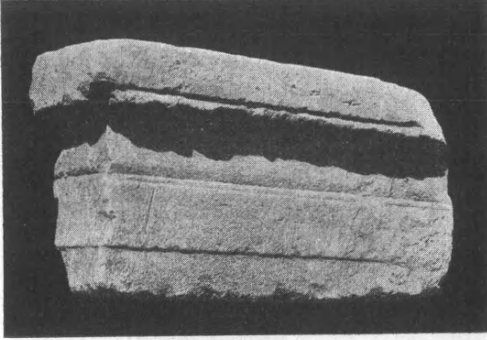
Κατὰ τὴν σκαφήν τοῦ κρηπιδώματος ἀνευρέθησαν τὰ κάτωθι ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, πῶρινα πάντα καὶ ἀρίστης ἐργασίας.

1) Τμῆμα βαθμίδος μετὰ δύο ὑποτομῶν, ὀλικοῦ ὕψους 0.24.

2) Τεμάχιον δωρικοῦ κιονοκράνου διατηροῦν καὶ ἴχνη λεπτοτάτης κονίας. Ὀλικὸν ὕψος (ἄβακος, ἐχίνου καὶ ὑποτραχηλίου) 0.276 (εἰκ. 2). Ἡ καμπύλη τοῦ ἐχίνου, ἐλαφρῶς παραβολικὴ, καταλήγει εἰς 4 ἱμᾶντας. Ἐκ τῆς χορδῆς τῶν ραβδώσεων τοῦ ὑποτραχηλίου ὑπολογίζεται ἡ ἄνω διάμετρος τοῦ κίονος εἰς 0.576.

¹ Εἰς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ὀφείλεται πιθανῶς ἡ ὀνομασία τῆς θέσεως Σεντερήνα = Ἀγ. Εἰρήνη.

3) Ἐπίκρανον παραστάδος ὀλικοῦ ὕψους 0.33, ἀριστερὰ τεθραυσμένον. Συνίσταται ἐξ ἄβακος, ὑψηλοῦ δωρικοῦ κύματιου καὶ πλατείας κάτωθεν αὐτοῦ ταινίας (εἰκ. 2).

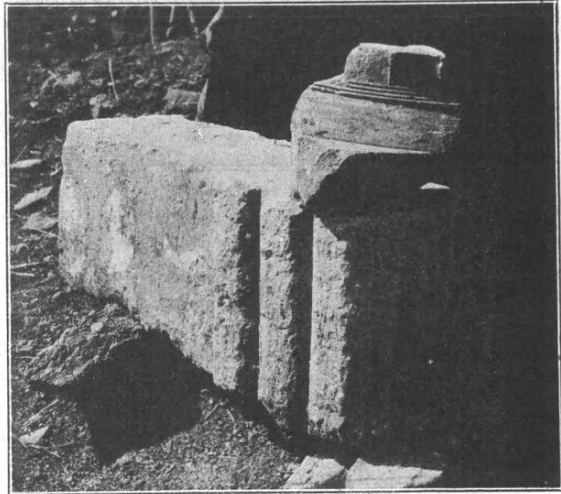

Εἰκ. 2. Ἐπίκρανον παραστάδος.

4) Τὸ κάτω τμήμα γωνιαίας τριγύφου μετὰ συμφυοῦς μετόπης. (εἰκ. 3). Πλάτος τριγύφου 0.46, μετόπης (0.75 — 0.03 =) 0.72 μ.

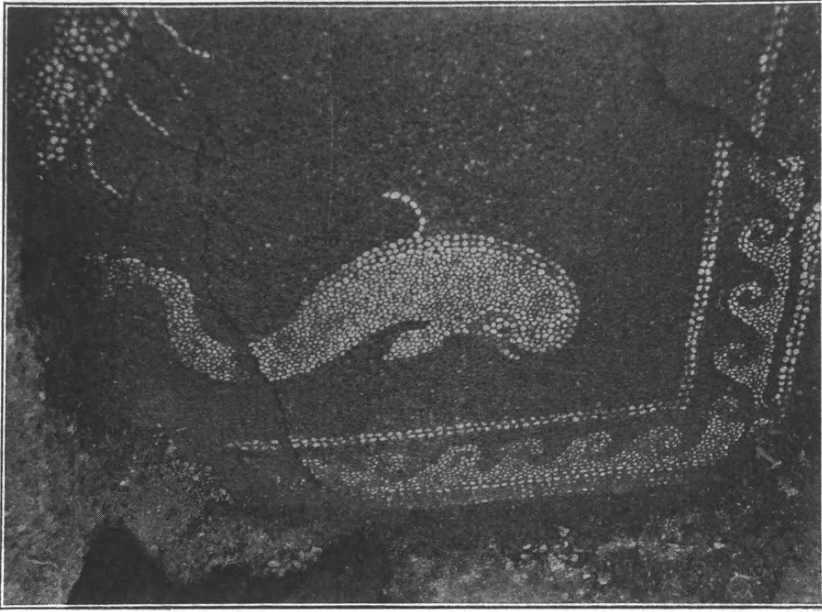
Ἡ ἐργασία, ἡ μορφή καὶ αἱ ἀναλογίαι τῶν εὑρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ ναοῦ κατατάσσουσιν αὐτὸν εἰς τὸ β' ἡμισυ τοῦ 5^{ου} ἢ τὸ α' ἡμισυ τοῦ 4^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ Πανσανίας ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ἐπινείου τῆς Πελλήνης Ἀργοναυτῶν (ἢ Ἀριστοναυτῶν, παρὰ τὸ σημερινὸν Ξυλόκαστρον) εἰς τὴν πόλιν συναντᾷ πρῶτον τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπου ἦτο ἀνιδρυμένον τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο κατὰ τὸν αὐτὸν περιηγητὴν, ἐκ λίθου ἐγγωρίου κατεσκευασμένος. Καὶ ἡ μὲν θέσις καὶ τὸ ὕλικόν τοῦ ἀνευρεθέντος ἐν Σεντερήνῃ, κρηπιδώματος συμφωνοῦν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Πανσανίου λεγόμενα, ἀλλὰ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη δὲν δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς χρόνους ἀρχαιότερους τοῦ 430 π. Χ. (διπλῆ ὑποτομή, καμπύλη ἐξίνου). Μόνον δ' οἱ λίθοι τῆς κρηπίδος, οἵτινες παρουσιάζουσι τὸ ἀρχαϊκὸν διὰ λιθάγρας σύστημα ἀνεκλύσεως δύνανται

Εἰκ. 3. Γωνιαία τρίγλυφος καὶ τμήμα κιονοκράνου.

νὰ χρονολογηθῶσι ἀπὸ τοῦ α' ἡμίσεος τοῦ 5^{ου} αἰῶνος. Ἄν λοιπὸν τὸ εὑρεθὲν κρηπίδωμα ἀνήκει εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐγένετο ἀνακατασκευή τις αὐτοῦ κατὰ τὸν 4^{ον} αἰῶνα,

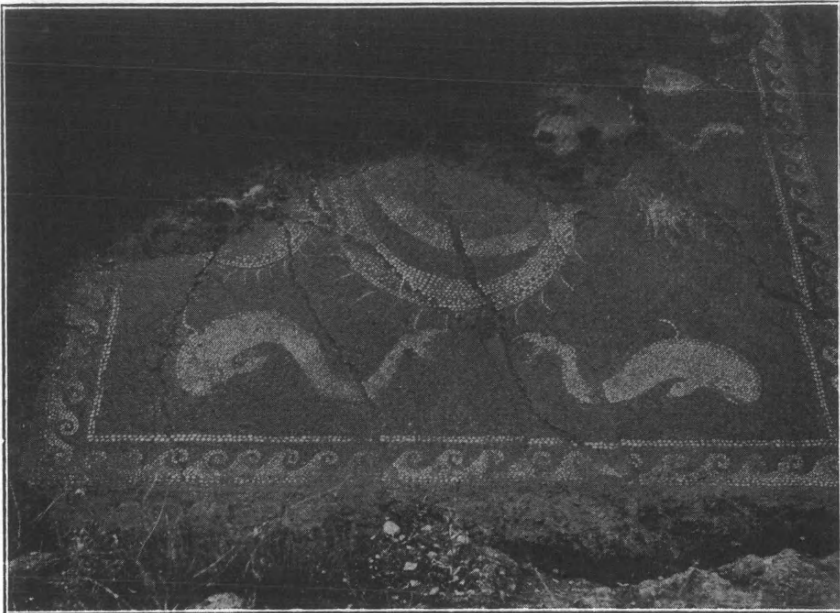

Εἰκ. 4. Τμήμα ψηφιδωτοῦ δαπέδου μετὰ παραστάσεως καρχαρίου.

ἔξ ἧς προέρχονται τὰ περιγραφέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τῆς ἀνακοδομῆς.

Τελευταία δὲ σκαφή ἐνηργήθη ἐφέτος ἐν τῷ 200 περίπου μέτρα δυτικῶς τοῦ χωρίου κειμένῳ κτήματι τοῦ κ. Ἰω. Δέμη. Ἐνταῦθα ἀνευρέθη ὠραῖον ψηφιδωτὸν δάπεδον, τετράγωνον, διαστάσεων 2.70×2.70 μ., κατεσκευασμένον διὰ φυσικῶν στρογγύλων θαλασσίων ἢ ποταμίων ψηφίδων (δμ. 0,007) χρώματος λευκοῦ καὶ κυανοῦ, τινῶν δὲ ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου. Ἐντὸς πλαισίου ἐκ σπειρομαϊάνδρου εἰκονίζονται ἐπὶ ἐδάφους κυανοῦ, παριστῶντος τὴν θάλασσαν, τέσσαρες μὲν λευκοὶ καρχαρία κατὰ τὰς γωνίας, (εἰκ. 4) εἷς δὲ πολλάκις ἀνελίσσόμενος, θαλάσσιος ὄφης πιθανῶς, ἐν τῷ μέσῳ. Δυστυχῶς τὸ τρίτον περίπου τῆς ἐπιφανείας τοῦ ψηφιδωτοῦ καταστραφέν ὑπὸ τοῦ ἀρότρου δὲν ἐπιτρέπει νὰ διακριθῇ σαφῶς τὸ ἐν τῷ μέσῳ θαλάσσιον τέρας (εἰκ. 5).

Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι τῆς παραστάσεως ἡ ἀλήθεια, ἡ ὠραιότης καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς συνθέσεως, ἡ ὁποία φαινομενικῶς μὲν παρίσταται ὡς σύμμετρος πράγματι δ' ὅμως ἀποφεύγει τὴν μονοτονίαν τῆς ἀκριβοῦς ἐπαναλήψεως, ἀφ' οὗ οὔτε τὸ μέγεθος οὔτε ἡ κίνησις τῶν καρχαριῶν εἶναι ἀκριβῶς ὅμοια, παρὰ δὲ τὴν κάτω ἀριστερὰν γωνίαν (εἰκ. 5) ὑπάρχει πλησίον τοῦ μεγάλου καρχαρίου καὶ μικρὸν καρχαρίδιον πληροῦν τὸ διὰ τῆς πρὸς τὰ ἄνω διευθύνσεως τῆς οὐρᾶς τοῦ ὄφeos δημιουργούμενον κενόν. Αἱ ἀνωτέρω ἰδιότητες τοῦ ψηφιδωτοῦ συνδυαζόμεναι πρὸς τὴν ἐπιμελῆ αὐτοῦ κατασκευῆν

Εἰκ. 5. Ψηφιδωτὸν δάπεδον ἐν Πελλάγη.

καὶ τὴν χρῆσιν μικρῶν καὶ δύο μόνων χρωμάτων ψηφίδων καὶ δὴ στρογγύλων, μοὶ ἐμβάλλουσι τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι τὸ ψηφιδωτὸν εἶναι ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἂν μὴ καὶ ἀρχαιότερον. Ὡς παράλληλα παραδείγματα διὰ στρογγύλων ψηφίδων ἑλληνικῶν καὶ ἑλληνιστικῶν ψηφιδωτῶν ἀναφέρω τὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίανασοῦ τοῦ Διός¹, τὰ τῶν οἰκιῶν τῆς Δήλου² καὶ τὰ ἐσχάτως ἐν Ὀλύνθῳ³ ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν εὑρεθέντα, τασσόμενα ἀπὸ τοῦ 4^{ου} μέχρι τοῦ 2^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

*
* *

Ἐπωφελούμενος τὴν ἐν Πελλάγη διαμονήν μου ἠρεύνησα ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἀρχαίαν ἔκτασιν ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Ζούγρα καὶ τοῦ γειτονικοῦ χωρίου Δεντροῦ, ἐν οἷς εἶχον ἐντοιχισθῆ ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἱκανοὶ ἐνεπίγραφοι λίθοι, ὧν τοὺς πλείστους μετεκόμισα εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐν Ζούγρα οἰκίας Ἰ. Δέμη, ἔνθα κατήρτισα μετὰ τῶν ἐκεῖ μετακομισθέντων ἀδεσπότην ἀρχιτεκτονικῶν καὶ γλυπτῶν τεμαχιῶν μικρὰν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν. Παρέχω ἐνταῦθα κατάλογον τῶν ἐπιγραφῶν, ἃς ἀνεῦρον, αἵτινες εἶναι πᾶσαι ἀνέκδοτοι.

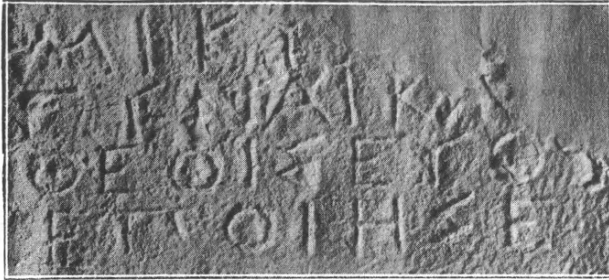
1. Ἐπὶ κανονικῆς λιθοπλίνθου ἐκ σκληροῦ πάρου, τεθραυσμένης δεξιὰ

¹ Cecil Smith Br. Sch. Ann. III, 1896 - 7 σ. 185.

² Exploration Archéol. de Délos VIII pl. XXX κλπ.

³ D. M. Robinson Excavations at Olynthus. Baltimore 1930 σ. 81.

(ὕψους 0.37, πάχους 0,25 μεγ. σωζ. μήκους 0.30) εὑρηται ἐντὸς λείας περιτενείας πλάτους ἄνω καὶ δεξιὰ 0.065 ἢ ἐπιγραφῆ: (εἰκ. 6).

Μικύλ[ος]

γυναικ[]

θεοῖς εὐορκί[οις] . . .

ἐποίησε

Εἰκ. 6. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφῆς.

Ὑψ. γραμ. 0.025. Ὅπῃ γομφώσεως βάθους 0.07 ἀνοιγμένη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου ἐχρησίμευε πρὸς στερέωσιν ἀναθήματος. Τὸ πρῶτον ὄνομα συμπληροῦται πιθανώτατα εἰς Μικύλος ἢ Μικύλιος, ὕπερ σπανίως ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς (Μικύλιος IG II 1225) καὶ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι (Ἀνθολ. VII, 460).

Εἰς τὸν 3^{ον} στ. συμπληρῶ εὐορκί[οις]. Ἡ λέξις θὰ ἠδύνατο νὰ συμπληρωθῆ καὶ ὡς μετοχὴ εὐορκί[σας]. Εἰς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ στοίχου θὰ ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου ὅστις ἐποίησε τὸ ἀνάθημα.

Ὁ γραφικὸς χαρακτήρ ἀνάγει τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν 4^{ον} π. Χ. αἰῶνα.

2. Ἐπὶ ὀρθογωνίου μαρμαρίνης πλακός, διαστάσεων 0.145 × 0.125 × 0.04, φεροῦσης ἄνω φιαλοειδῆ κοιλότητα ὑπάρχει ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς ἢ ἐπιγραφῆ: (εἰκ. 7).

Ἰσις ἐπήκοος

Εἰκ. 7. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ λατρείας τῆς Ἰσιδος ἐν Πελλήνῃ, ἣν δὲν ἀναφέρει ὁ Πausanias. Ὡς μαρτυρεῖ ἡ κοιλότης, ἡ πλάξ ἀπετέλει πιθανῶς τὸ ἄνω μέρος βωμοῦ, παρομοίου πρὸς τὸν ἐν τῷ Ὁρείῳ τοῦ Περικλέους ἐφέτος εὑρεθέντα (ΠΑΕ 1931 σελ. 35). Καὶ περὶ μὲν τῆς λατρείας τῶν Αἰγυπτίων θεῶν ἔξω τῆς Αἰγύπτου ὄρα Lafaye Histoire du culte des divinités Alexandrines hors dell'Égypte 1884, περὶ δὲ τοῦ

ἐξ ἀνατολικῶν κυρίως λατρεῖων ἔλκοντος τὴν καταγωγὴν ἐπιθέτου ἐπήκοος *Weinreich*, Θεοὶ ἐπήκοοι ἐν Athen. Mitt. 1912 σελ. 1-68.

Ὁ λίθος εὐρέθη ἐν τῷ κτήματι Βλ. Ράλλη ἐπὶ τῆς Τσέρκοβας.

3. Βάθρον ὀρθογώνιον τεθραυσμένον εἰς τρία (διαστ. $0.90 \times 0.295 \times$ σ. πλ. 0.19). ἐξ ἀμυδαλίτου λίθου, εὐρεθὲν ἐν τῷ κτήματι τοῦ Βλ. Γεννάτου κειμένῳ εἰς τὴν ρίζαν τῆς Ν. Δ. κλιτύος τῆς Τσέρκοβας. Φέρει ἄνωθεν κοιλότητα βάρους 0.08 πρὸς ὑποδοχὴν τῆς πλίνθου ἀγάλματος, εἰς τὴν ἀνάθειν τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ἡ ἀκόλουθος ἐπὶ τῆς ὀρθῆς πλευρᾶς του κεχαραγμένη δωρίζουσα ἐπιγραφή, (εἰκ. 8).

Εἰκ. 8. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπιγραφῆς.

*Ἄ πόλις τῶν Πελλανέων
Δάμωνα Σωσάνδρου*

Ὑψ. γραμμ. 0.04. *γυμνασιαρχήσαντα ἀρεταῖς
ἔνεκεν καὶ εὐνοίας τᾶς εἰς
ἑαυτάν, θεοῖς.*

Τὸν τιμώμενον ἐνταῦθα δι' ἀνδριάντος «ἀρεταῖς ἔνεκεν» Δάμωνα Σωσάνδρου δὲν γνωρίζω ἀλλαχόθεν. Γνωστὴ ὅμως ἐκ τοῦ Πausanίου εἶνε ἡ ἐν Πελλήνῃ ὑπαρξίς γυμνασίου, οὗτινος ὁ Δάμων ἐχρημάτισε γυμνασιάρχης. Οἱ ἀκρέμονες οὗς φέρουσι τὰ γράμματα καὶ τὸ σχῆμα των ὑποδηλοῦσι ρωμαϊκοὺς χρόνους.

4. Πλᾶξ μαρμάρου λευκοῦ ($0.28 \times 0.41 \times 0.05$) τεθραυσμένη εἰς τέσσαρα τεμάχια. Εὐρέθη ἐν τῷ κτήματι Ἴω. Γκόλια ἐπὶ τῆς Τσέρκοβας, φέρει δὲ τὴν κάτωθι ἐπιγραφὴν: (εἰκ. 9).

*Ἡ πόλις τῶν Πελλή
νέων καὶ Ρωμαῖοι οἱ κ[α
τοικοῦντες Πόπλιο[ν
Κανείνιον Ἀγρίπ[σαν
τῶν ἐκ προγό[ων εὐερ-
γέτην.*

Ὑψ. γραμ. 0.036. Πρόκειται καὶ πάλιν ἀναμφιβόλως περὶ τῆς ἐπιγραφῆς βάρου ἀνδριάντος ἰδρυθέντος πρὸς τιμὴν τοῦ ρωμαίου προφανῶς Ποπλίου Κανεινίου Ἀγρίππα. Τὸν ἄνδρα τοῦτον τιμῶσι οὐ μόνον οἱ αὐτόχθονες Πελληναῖοι (ἡ πόλις τῶν Π.) ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι οἱ κατοικοῦντες ἤτοι ἡ ἐν Πελλάνη παροικία τῶν Ῥωμαίων.

Ἐκ τῶν δύο τελευταίων ἐπιγραφῶν οὐ μόνον διαπιστοῦται καὶ ἐπιγραφικῶς ἢ παρὰ τὸ χωρίον Ζούγρα θέσις τῆς ἀρχαίας Πελλάνης ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Ἡ γραφὴ τῆς ἐξεταζομένης ἐπιγραφῆς ὑπενθυμίζει παρομοίαις τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

5. Τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων (3^{ον} ἢ 4^{ον} μ. Χ. αἰῶνος) φαίνεται νὰ εἶναι ἑτέρα κολοβὴ δυστυχῶς ἐπιγραφὴ κεχαραγμένη ἐπὶ πώρου λίθου ἐντοιχισμένου εἰς τὸ παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν καφενεῖον τοῦ Ἰω. Γκόλια καὶ λέγουσα:

γραμμα/τέως ὕμνου τοῦ

. . . . Δαιταλεῖς: Δαμία

Δαμοστράτα

Νεικόστρατος

Δαμοστράτα

Εὐσχήμεων

Ἐπέραστος

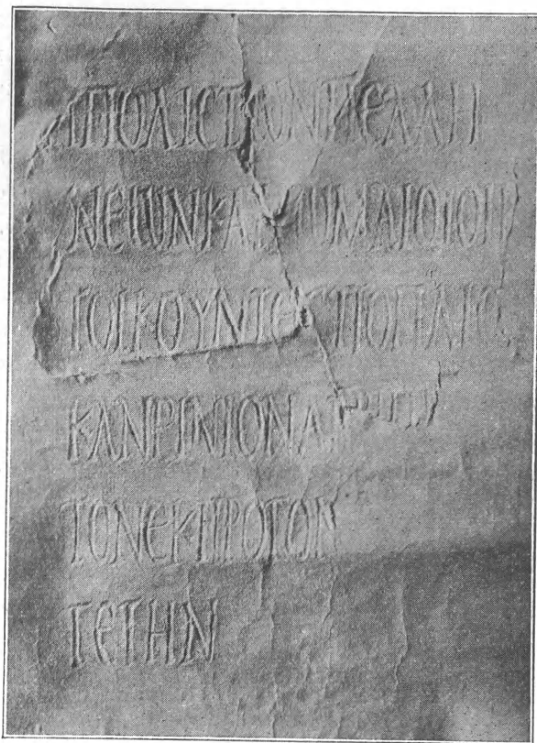
Τριτία

Εἰσω..

Εριτ...

Διαστάσεις 0.23 × σωζ. μ. 0.50.

ὑψ. γραμ. 0.018.

Εἰκ. 9. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀρ. 4 ἐπιγραφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι γεγραμμένη ἐντὸς δέλτου, ἧς σφύζεται μόνον τὸ δεξιὸν

οὔς. Πρόκειται προφανῶς — ὡς ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *δαιταλεῖς*¹ συνάγεται — περὶ ὀμίλου συσσίτων ἢ συμποτῶν ἡμιθρησκευτικοῦ χαρακτήρος, οἷους συχνὰ ἀπαντῶμεν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἰδίᾳ χρόνους. Ἦδη ἀπὸ τοῦ 2^{ου} αἰῶνος π. Χ. ὑπῆρχε παρὰ Ῥωμαίους καὶ ἰδίᾳ ἀρχὴ «δαιταλέων», οἱ *epulones*, ὧν ἔργον ἦτο ἡ ἐπιμέλεια τῶν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν διδομένων δημοσίων δειπνῶν². Κατὰ τὰ δεῖπνα δὲ ταῦτα, ὡς ἀναφέρεται ρητῶς ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἐψάλλοντο πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν ἢ καὶ ἡρώων, ὕμνοι ἦτοι ποιήματα ἐξυμνητικά. Τοιοῦτο δὲ βεβαίως ποίημα εἶναι καὶ ὁ ἐν στ. 1 τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς μνημονευόμενος ὕμνος. Τὴν πρὸ αὐτοῦ λέξιν συμπληρῶ γραμματικῶς δηλονότι ποιητοῦ. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων μάλιστα τοῦ ἄλφα (Α) τοῦ σῖγμα (Σ) καὶ τοῦ ὀμέγα [Ω], ἡ ὀρθογραφία τῶν ὀνομάτων (Νεικοστράτα) αὐτὰ ταῦτα τὰ ὀνόματα (Ἐπέραστος, Εὐσχήμεων) καὶ τέλος ἡ δέλτος δηλοῦσι σαφῶς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ δὴ 3^{ον} ἢ 4^{ον} μ. Χ. αἰῶνα. Περιέργον εἶναι τὸ ὄνομα Τριτία, ὅπερ ἦτο μέχρι τοῦδε γνωστὸν ὡς ὄνομα τῆς θυγατρὸς τοῦ Τρίτανος (Pape - Benseler ἐν λ.).

¹ Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὰς ἐπιτυμβίους.

5. Στήλη μετ' ἀπλοῦ λείου τριγωνικοῦ ἀετώματος (0.35 × 1.10 × 0.10) ἐκ πάρου λίθου, εὐρεθεῖσα ἐν θέσει Γοῦβες κατὰ τὴν ΒΑ κλιτῶν τῆς Τσέρκοβας· φέρει τὴν ἐπιγραφὴν:

Ματρίχα Τιμόλα

Θηβαί[ο]

¹ Ὑψ. γραμμ. 0.03. Τὸ ὄνομα Ματρίχα ἀθησαύριστον ἀλλὰ πάντως Βοιωτικόν, σχηματισθὲν παρὰ τὸ γνωστὸν Ματρῶ (IG VII 146, 1188) διὰ τῆς συνήθους εἰς βοιωτικὰ ὀνόματα καταλήξεως - ἰχα (πβλ. Ἀθανίχα, Ἀντανδρίχα, Ἀριστίχα, Μελαντίχα, Ὀλυμπίχα κλπ.). 4^{ον} ἢ 3^{ον} π. Χ. αἰῶνος.

6. Ἐπὶ πλακὸς ἐγχωρίου λίθου, ἀποκειμένης ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἰω. Δέμη, διαστ. 0.43 × 0.285 × 0.105 διαστ. ἢ ἐπιγραφὴ

Πυθονίου

¹ Ὑψ. γραμμ. 0.026. Τοῦ 4^{ον} π. Χ. αἰῶνος.

7. Στήλη ἀετοῦχος μετ' ἰωνικοῦ ἀναγλύπτου κυματίου, ὀλικοῦ σφζομένου ὕψους 0.72, πλ. 0.37 καὶ πᾶχ. 0.10. Φέρει ἐπὶ τῆς προσθίας ὕψεως εὐθὺς μὲν κάτωθεν τοῦ κυματίου τὴν ἐπιγραφὴν:

Νικία χαῖρε

ὑπὸ δὲ ταύτην ἐλαφρῶς ἀνάγλυπτον ἄμμα (φιόγκον) ἐξ ἐκείνων τοὺς

¹ Ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ Ἐργ. Στεφάνου (III στ. 3111) φέρεται: δαιταλεὺς = θιασώτης, συμπότης.

² Ὅρα σχετικῶς Bloch ἐν Darcmberg-Saglio Dict. des Antiquités ἐν λ. *epulo*.

ὁποίους συχνὰ συναντῶμεν ἐπὶ παραστάσεων νεκρικῶν μνημείων μάλιστα ἐπὶ λευκῶν ληκύθων. Ρωμαϊκῶν χρόνων.

8. Πλάξ τεθραυσμένη στήλης ἀετούχου, πλάχ. 0.14 καὶ σφζομένου πλάτους 0.31. Φέρει τὴν ἐπιγραφὴν:

Ἑρμιόνα

Σωσιβία

Τὸ σχῆμα τοῦ ἄλφα (Α) ἐμφαίνει ρωμαϊκοὺς ἢ τὸ πολὺ τοὺς τελευταίους ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

9. Τμήμα πλακὸς χρησιμοποιοῦμενον σήμερον ὡς βαθμὶς τῆς κλίμακος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Βλ. Μανδελιᾶ ἐν τῷ πρὸς Δ. τοῦ Ζούγρα χωρίῳ Δενδρῶ

Σωσῶ

χαῖρε ὕψ. γραμ. 0.04

Ρωμαϊκῶν χρόνων.

10. Κάτωθεν κακοτέχνου προτομῆς γυναικὸς ἐκ πάρου λίθου ἐπὶ ταινίας ὕψ. 0.18 καὶ πλάτους 0.40 ἢ ἐφθαρμένη ἐπιγραφὴ:

. . . . *Διονυσίου*

. . . . *ἠρω*

ὕψ. γραμ. 0.02. Τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων.

Πλὴν τῶν ἄνω καταλεχθεισῶν ἐπιγραφῶν εὔρηται ἐν τῇ αὐτῇ τῆς οἰκίας Ραχιανιώτῃ ἐν Ζούγρα καὶ ἡ διὰ γλυπτοῦ ἀνθεμίου στεφομένη ἐπιτύμβιος στήλη, ἣ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀρισταρέτα χαῖρε*, ἣτις πάλαι ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ von Duhn ἐν Ath. Mitt. III (1878) σελ. 61.

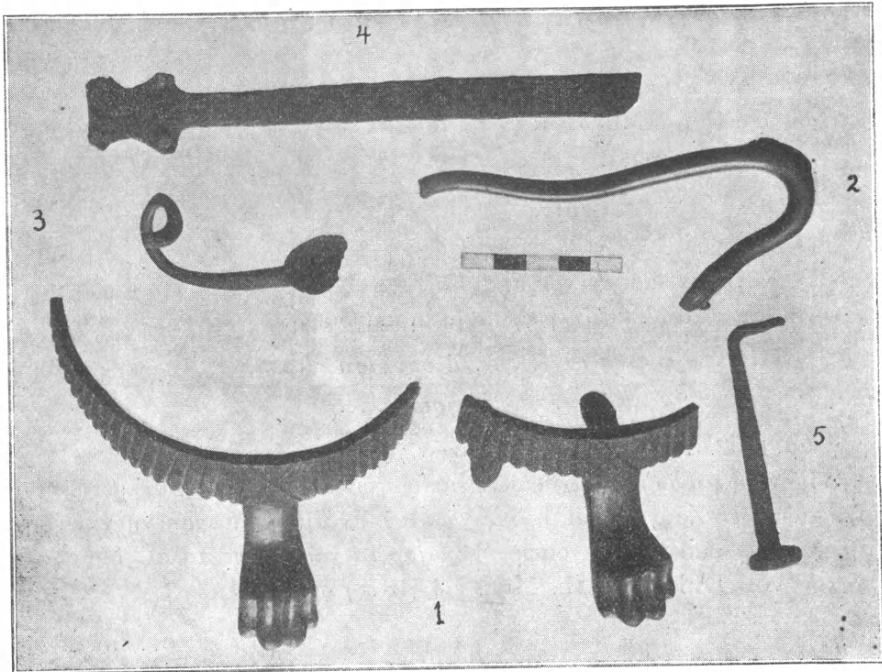
A. K. OPLANDOS

8. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΩΔΩΝΗΣ

Ἐνεκα τοῦ μικροῦ διατεθέντος ποσοῦ ἡ ἐργασία ἐφέτος περιορίσθη εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ πέρυσι ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντος μεγάλου τετραγώνου κτιρίου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸ μικροῦ ναΐσκου καὶ εἰς τὴν περαιτέρω ἐξερεύνησιν τοῦ πλουσίου εἰς χαλκᾶ εὐρήματα «ἀποθέτου».

Ἡ ἀποκομιδὴ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῶν χωμάτων ἐκ τοῦ πρώτου κτιρίου μᾶς ἀπεκάλυψε ὅτι πρόκειται περὶ δύο κτιρίων, ἑνὸς μεγάλου τετραγώνου, ἴσως τοῦ ἀρχικοῦ, καὶ ἄλλου ὀρθογωνίου ὕστερον ἴσως κατασκευασθέντος. Τοῦ πρώτου ἡ ἐσωτερικὴ διαρρύθμισις καὶ πάλιν δὲν εἶναι τελείως σαφῆς ἐκ τῆς μεγάλης καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ὑπέστη, σφζομένων μόνον μικρῶν λειψάνων τοίχων, ἐνιαχοῦ ἐπαλλήλων (Βλ. ΠΑΕ, 1930 σελ. 52-54 καὶ Πίν. 1).

Ἐπὶ τοῦ κτιρίου τούτου εἰσχωρεῖ ἕκ βορρᾶ τὸ ἄλλο στενώτερον καὶ ἑξέχον ὥστε νὰ ἀποτελῇ ὁμοίαν προεκβολὴν πρὸς τὴν νοτίαν πρόστασιν τοῦ τετραγώνου κτιρίου. Φθάνον μέχρι τοῦ μέσου περιήπου τοῦ πρώτου διαιρεῖται δι' ἐγκαρσίου τοίχου εἰς πρόδομον καὶ σηκόν, τοῦ ὁποίου τὸ ὀπίσω μέρος διηρέθη βραδύτερον εἰς δύο ἄλλα κατασκευασθέντος ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ τοίχου ἕκ μεγάλων ἀδρῶς εἰργασμένων λίθων καὶ ἐδραζομένων ἐπὶ τοῦ χώματος

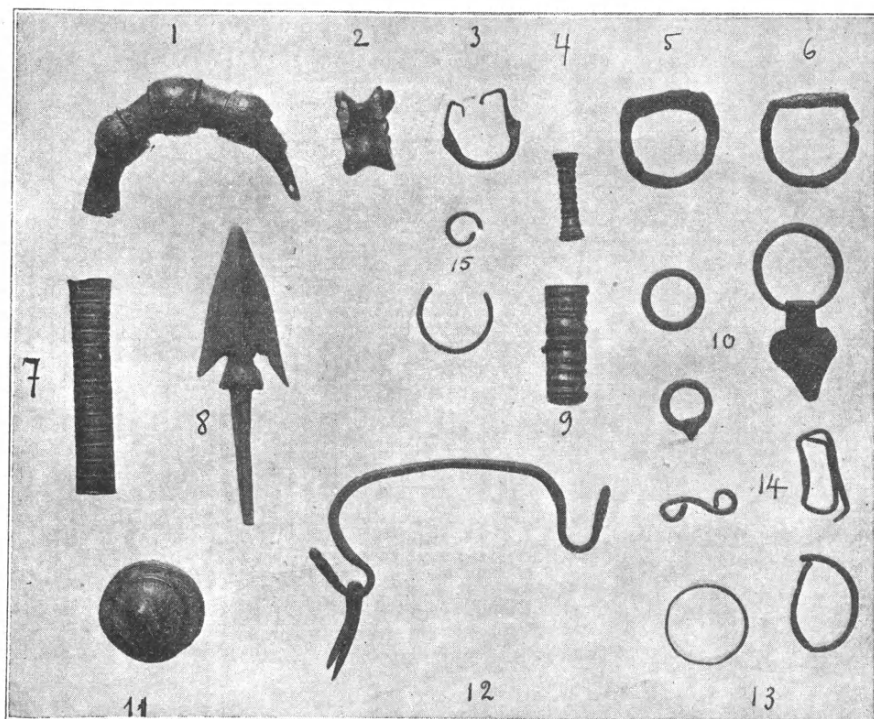
Εἰκ. 1. Εὐρήματα ἐκ Δωδώνης.

ἄνευ θεμελίων. Τὸ πρὸς β. πάλιν τμήμα τοῦ σηκοῦ ἀπεχωρίσθη δι' ἐσωτερικοῦ πέριξ τοίχου εἰς μικρὸν δωμάτιον, τοῦ ὁποίου οἱ ἐσωτερικοὶ τοῖχοι ἦσαν ἀσβεστόχριστοι.

Ὁ δὲ μικρὸς πρὸς δ. τοῦ μεγάλου τούτου κτιρίου ναῖσκος ἐκαθαρίσθη τελείως, ἔχων κατὰ τὸ μέσον αὐτοῦ τὸν ἐγκάρσιον τοῖχον ἐν μέρει ἐκτισμένον δι' ἀσβέστου καὶ πηλίνων καμπύλων πλίνθων ἕκ μεταγενεστέρης πιθανῶς μετασκευῆς.

Ἐκ τῶν χωμάτων ἀπεκομίσαμεν μικρά τινα εὐρήματα, ἰδίᾳ μολυβδίνας ἐπιγραφὰς καὶ δύο ἐπὶ λίθου, ἀλλὰ τὰ περισσότερα τῶν εὐρημάτων ἐγένοντο πρὸς δ. τοῦ μικροῦ τούτου ναῖσκου, ὅπου ἐτοποθετήσαμεν τὸν λεγόμενον «ἀποθέτην».

Εὐρήματα. Ὁ χώρος πρὸς δ. τοῦ ναΐσκου μέχρι τοῦ τραπεζοειδοῦς οἰκοδομήματος τοῦ Καραπάνου δὲν σφίξει οὐδὲν λείψανον κατασκευῆς, σύγκεται δὲ κατὰ τὸ μέσον περίπου ἐκ τριῶν στρωμάτων οὐχὶ πάντοτε σαφῶς διαχωριζομένων. Τὸ ἀνώτατον πάχους 1,30 μ. περίπου ἀποτελεῖται ἐκ πολλῶν χαλίκων καὶ ἐλαχίστων κεράμων ὅπου εὐρίσκονται ἐγκατεσπαρμένα νομίσματα χαλκᾶ ἑλληνιστικὰ καὶ ρωμαϊκὰ καὶ ὄστρακα σύγχρονα. Τὸ δεύτερον στρῶμα πάχους

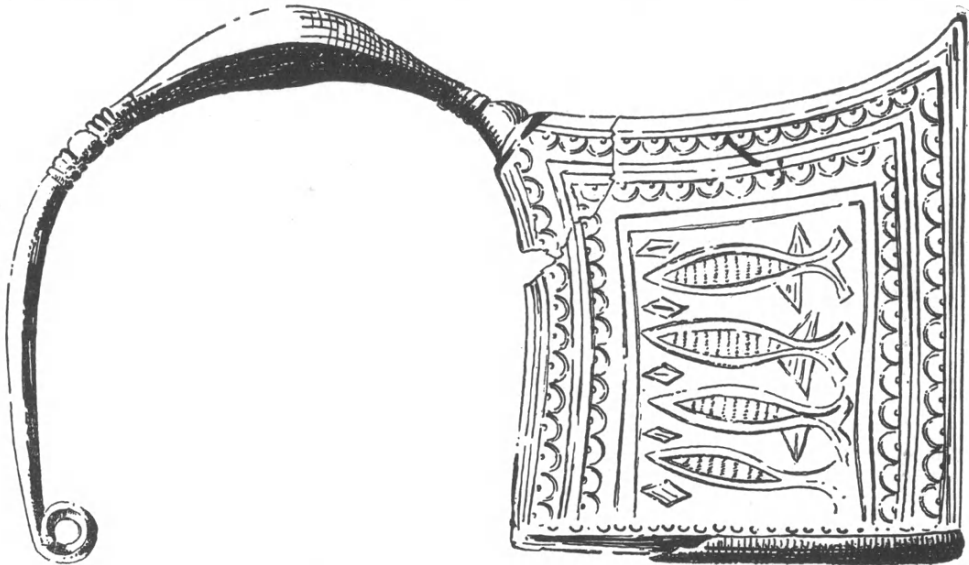
Εἰκ. 2. Μικρὰ εὐρήματα ἐκ Δωδώνης.

0,50 μ. περιέχει ὀλιγοτέρους χάλικας, ἀλλὰ περισσότερα τεμάχια κεράμων καὶ ἑλληνικὰ καὶ ἀρχαῖα εὐρήματα, τὰ πλεῖστα μάλιστα τῶν ἀρχαῖκῶν περισυλλέγονται ἐν αὐτῷ. Ἐνιαχοῦ τὸ χῶμα εἶναι μέλαν ἐκ καύσεως. Τὸ τελευταῖον κατώτατον στρῶμα πάχους 0,40 περίπου φθάνον μέχρι τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἶναι καθαρότερον, ἀποτελεῖται ἐκ χώματος καστανοῦ τὸ πλεῖστον μὲ ὀλίγους χάλικας καὶ περιέχει πολλὰ μέλανα ὄστρακα καὶ ὄστᾶ. Εἶναι τὸ προϊστορικὸν στρῶμα, τὸ ὁποῖον, φαίνεται, ἐκτείνεται εἰς ὅλον τὸν χώρον τῆς ἀνασκαφῆς, ἀλλὰ δὲν σφίξει, ὅσον τοῦλάχιστον ἀνεσκάφη, ἴχνος τι κατασκευῆς. Εἰς τὸ ἀνασκαφὲν τμήμα τοῦ ἀποθέτου τὰ προϊστορικὰ εὐρήματα δηλ. ὄστρακα

ἀγγείων εἶναι ὀλίγα, πλουσιώτερον ὑπῆρξε μόνον εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ ναῖσκου καὶ τοῦ τετραγώνου κτιρίου χώρον, ὅπως ἐγράψαμεν εἰς τὴν περυσινήν ἔκθεσιν.

Κατωτέρω παρέχομεν βραχεῖαν περιγραφὴν τῶν ἐφέτος εὑρεθέντων ἀντικειμένων.

Δίθινα. Ἐν τῷ τετραγώνῳ κτιρίῳ εὑρέθη τεμάχιον πλακὸς ἀσβεστολίθου ἀποκεκρουμένης δεξιὰ καὶ ὀπίσω. Ὑψ. 0,088 μῆκ. 0,22 πάχ. 0,24. Ἡ προσθία καὶ ἄνω ἐπιφάνεια καλῶς εἰργασμένη, ἀλλὰ λίαν εὐθρυπτος καὶ μαλακὴ ἐκ πυρκαϊᾶς. Ἐπὶ τῆς προσθίας στενῆς ἐπιφανείας σφύζεται ἡ λέξις: ΑΤΡΑΡΕΙΑ δι' ὠραίων γραμμάτων τοῦ ε'. αἰῶνος ὕψ. 0,017 - 0,018. Ὡς εἶναι

Εἰκ. 3. Χαλκὴ πόρπη ἐκ Δωδώνης.

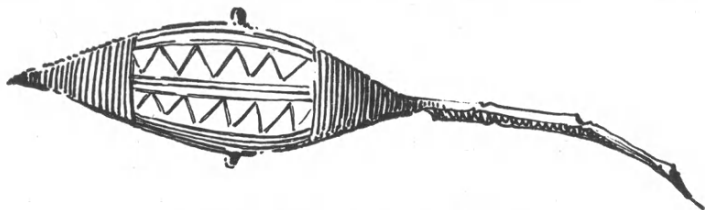
φανερὸν, πρόκειται περὶ τεμαχίου τραπέζης προσφορῶν κειμένης ἐν τῷ οἰκοδομήματι, ὅπερ θὰ ἦτο θρησκευτικοῦ προορισμοῦ.

Ἐκ τῆς βδ. γωνίας τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος προέρχεται ἐκεῖ εὑρεθὲν καὶ τεμάχιον ἀσβεστολίθου ὕψ. 0,12 μῆκ. 0,12 καὶ πάχ. 0,10 σφύζον ὀλίγα γράμματα ρωμαϊκῶν χρόνων: $\begin{matrix} \Lambda \Upsilon \Sigma \\ \text{---} \\ \Phi \text{I} \Lambda \end{matrix}$ με' ἐλαφροῦς ἀκρέμονας.

Χαλκᾶ. Ταῦτα εἶναι μάλιστα ὑπολείμματα σκευῶν καὶ ἄλλα, τῶν ὁποίων καταλέγω τὰ σπουδαιότερα.

Εἰκ. 1, 1. Κυκλικὴ βᾶσις λέβητος ἢ τριποδίσκος με' πόδας λέοντος, τῶν ὁποίων ἔλλειπει εἰς μετὰ τοῦ ὑπὲρ αὐτὸν ἀντιστοίχου τμήματος τῆς ταινίας· εἰς δύο συνανήκοντα τεμάχια. Ἡ ταινία συνίσταται ἐξ ἐγχαράκτων φύλλων δια-

κοπτομένων ὑπὸ λείων τμημάτων ὑπεράνω τῶν ποδῶν καὶ κοσμουμένων ὑπὸ διασταυρουμένων χιαστὶ γραμμῶν. Ὑψ. βᾶσ. 0,054 διάμ. 0,12 πλάτ. ταινίας 0,018. Ὅμοιαι βᾶσεις εὐρέθησαν καὶ ἄλλαι ἐν Δωδώνῃ ὡς Carapanos, Dodone. Πίν. XLI ἀρ. 1,2 καὶ μετ' ἐπιγραφῆς πολυτελεστέρα αὐτ. Πίν.

Εἰκ. 4. Χαλκῆ πόρπη ἐκ Δωδώνης.

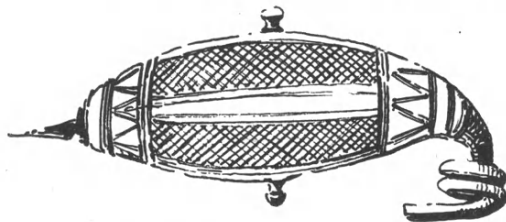
XXIII ἀριθ. 2. Πρβλ. ὁμοίαν καὶ ἐκ Λίνδου, Blinkenberg, Lindos, I, Les petits objets, Πίν. 31 ἀριθ. 745.

Εἰκ. 2, 4, 7, 9. Τρεῖς λαβαὶ ἢ κοσμήματα λεβήτων με ἐντύπους δακτυλίου πρβλ. ΠΑΕ, 1929 σ. 120 εἰκ 10,1,2.

Εἰκ. 1, 2, 3. Λαβὴ, ἧς τὸ ἕτερον ἄκρον λήγει εἰς κεφαλὴν ὄφρα καὶ ἄλλη ἑλληνιστικὴ κατὰ τὸ ἥμισυ σφριζομένη.

Ἄξιοι ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι αἱ πόρπαι:

Εἰκ. 3. Μεγάλῃ πόρπῃ ἑλλαδικοῦ τύπου καὶ με πλάκα. Ἄνοιγμα τόξου 0,06, ὕψος τόξου 0,055. Τὸ τόξον μόλις καμπυλούμενον κατὰ τὸ μέσον πλατύνεται καὶ κυρτοῦται. Δὲν σφριζεται ἢ βελόνῃ. Ἐπὶ τῆς πλακῆς κατὰ μὲν τὴν μίαν πλευρὰν εἶναι ἐγγάρακτοι τέσσαρες ἰχθύες κολυμβῶντες πρὸς ἀρ. περιβάλλομενοι κατὰ τὰς τρεῖς πλευρᾶς ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς ἐστιγμένων ἡμικυκλίων δηλούντων ἴσως τὴν θάλασσαν. Κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν εἰς ἰχθύς καὶ δυσδιάγνωστα κοσμήματα. Πρβλ. Blinkenberg, Fibules grecques et orientales σελ. 131 (VII, 1d).

Εἰκ. 5. Χαλκῆ πόρπη ἐκ Δωδώνης.

Εἰκ. 4. Πόρπη με καμπύλον τόξον ἔχον κατὰ τὸ ὀγκούμενον μέσον μικρὰς ἔξοχας, με ἐπιμήκη λαβὴν τῆς ἐλλειπούσης βελόνῃς. Ἄνοιγμα τόξου 0,045, ὕψ. 0,04, ὀλικὸν μήκος 0,10. Ἡ ἔξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ τόξου ἔχει ἐγγαράκτους τεθλασμένας καὶ μικρὰς παραλλήλους. Ἡπειρωτικοῦ τύπου τῆς Δωδώνης.

Εἰκ. 5. Πόρπη με καμπύλον τόξον καὶ με ἐλλείπουσαν πλατεῖαν πλάκα. Ἄνοιγμα τόξου 0,35 ὕψ. 0,025. Ὅμοίου πρὸς τὸν προηγούμενον τύπον,

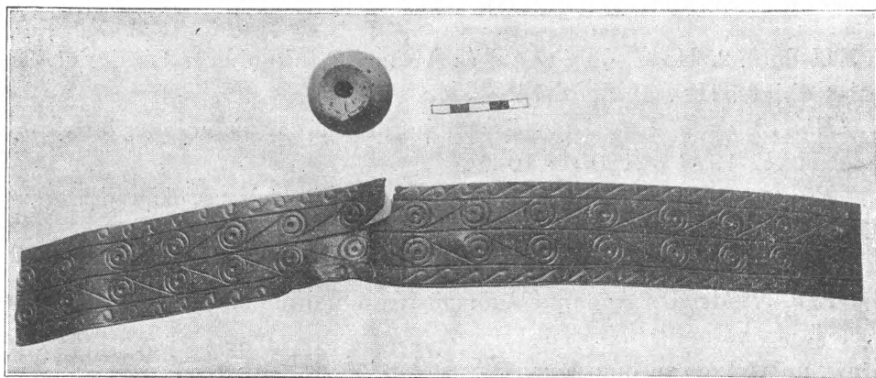
Εἰκ. 5, 1. Πόρπη με καμπύλον τόξον κεκοσμημένον με πλατεῖς επιπέδους δακτυλίους ὡσεὶ κόμβους. Ἐνοῖγμα 0,04. Ἐλλείπει ἡ βελόνη καὶ ἡ πλάξ. Τύπου Θεσσαλικοῦ πρὸβλ. Blinkenberg ἔνθ' ἀν. σελ 124 (VI, 25 c).

Εἰκ. 2, 2. Ἀστράγαλος καλῶς διαπεπλασμένος μῆκ. 0,023 πλάτ. 0,014 πᾶχ. 0,01.

Τεμάχια μεγάλου χαλκοῦ λέβητος, οὗ σφίζεται τὸ πλεῖστον τμήμα τοῦ χεῖλους ἐξ ἀναδιπλουμένου ἐλάσματος. Τὸ σῶμα, λεπτόν, ἔχει φθορῇ ἐκ τῆς συμπίεσεως καὶ ὀξειδώσεως.

Εἰκ. 2, 10, 14, 15. Ἑπτὰ κρίκοι διαφόρου μεγέθους, ὁ εἷς μετ' ἑξαρθήματος.

Εἰκ. 6. Ἐλασμα ἐπίμηκες εἶχον ἐγγάρακτον διακόσμησιν μῆκ. 0,46 πλάτ. 0,052. Ἡ διακόσμησις συνίσταται εἰς συγκεντρικοὺς κύκλους ἐνουμένους

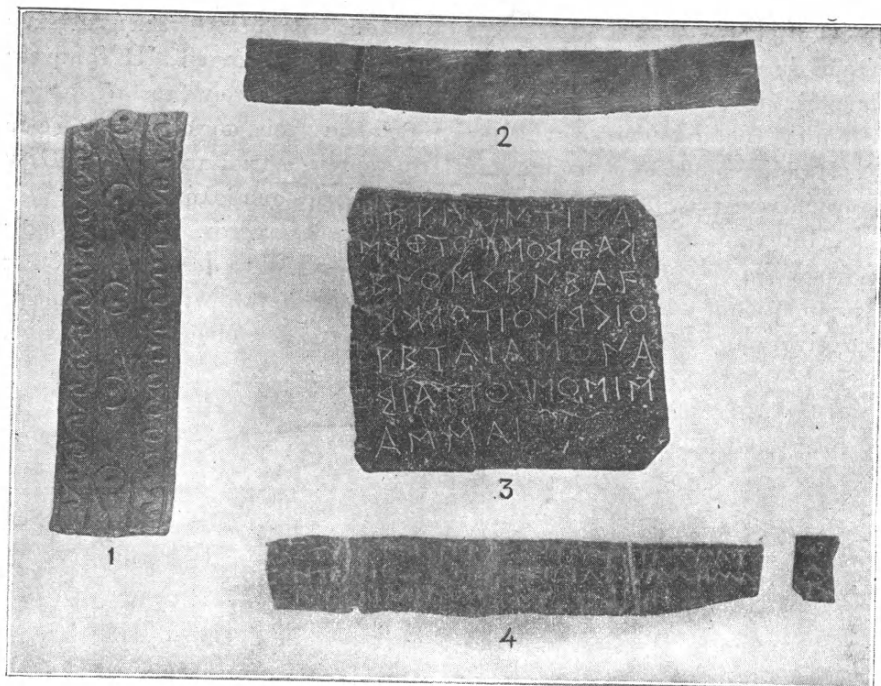
Εἰκ. 6. Χαλκοῦν ἔλασμα καὶ ἀρύβαλλος ἐκ Δωδώνης

δι' ἐφαπτομένης. Αἱ παρυφαὶ ἔχουν εἶδος σπειρομαϊάνδρου. Πρὸβλ. Carapanos, Dodone Πίν. XLIX ἀριθ. 16, 17, 18.

Εἰκ. 7, 1. Ὅμοια ταινία μικροτέρα μετὰ τὴν αὐτὴν περίπου διακόσμησιν μῆκ. 0,09 πλάτ. 0,025.

Εἰκ. 8, 1. Τμήμα ἀργυροῦ ἐπιχρῶσου ἐλάσματος με λείψανα ἐκτύπου παραστάσεως, τῆς ὁποίας σφίζεται μικρὰ μορφή κατ' ἐνώπιον ἐνδεδυμένη βαρβαρικὴν ἐνδυμασίαν καὶ φρύγιον πῖλον καὶ φέρουσα τὴν δεξιὰν πρὸς τὴν κεφαλὴν, ἐνῶ ὑπεράνω αὐτῆς ἀπλοῦται μεγάλη πέτρυξ. Ὅστέϊνα εἶναι τὰ ἐν τῇ εἰκ. 8, 1, 2, 3. ἀντικείμενα τὸ ἐν ἐξάρτημα καὶ τὸ ἕτερον ἐργαλεῖον.

Σιδηροὶ εἶναι δύο δακτύλιοι με ἀδιάγνωστον παράστασιν ἐπὶ τῆς σφενδόνης εἰκ. 2, 5, 6. καὶ λαβὴ σκεύους εἰκ. 1, 4. Ἀναφέρω καὶ πῆλινον ἀρύβαλλον κορινθιακὸν ὕψ. 0,045· εἰκ. 6. Πηλὸς πρασινωπός. Ἐπιφάνεια ἀποτετριμμένη ἔχουσα παράστασιν πετεινοῦ ἔμπρός, οὗ διακρίνονται μόνον τὰ ἐγγάρακτα πτερὰ τῆς οὐράς.

Εἰκ 7. Χαλκῆ ταινία (1) καὶ μολύβδιναι ἐπιγραφαὶ Δωδώνης.

Μολύβδιναι. Ταῦτα εἶναι ἐλάσματα ἐνεπίγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων πλεῖστα ἐφέτος εὐρέθησαν, ἀναφέρω ὅμως μόνον τρία εὐκόλως ἀναγινωσκόμενα καὶ σημαντικώτερα.

1) **Εἰκ. 7, 3.** Πλᾶξ τετράγωνος περίπου μὲ ἀποκεκομμένας τὰς γωνίας ὕψ. 0,06 καὶ 0,05 πλάτ. 0,065. Φέρει ἐπιγραφὴν ἐπτὰ στίχων βουστροφηδόν:

*Ἔρμων τίνα
κα θεὸν ποτθέμ-
ενος γενεὰ F-
οι γένοιτο ἐκ K-
ρεταίας ὀνά-
σιμος ποτ τᾶ ἐ-
άσσα.*

Ἡ ἀνάγνωσις εἶναι εὐκολωτάτη, διότι τὰ γράμματα εἶναι σαφῶς χαραγμένα καὶ θαυμασίως διατηρημένα. Εἶναι φανερόν τὸ κορινθιακὸν ἀλφάβητον καὶ ἡ δυσμοελληνικὴ διάλεκτος τῆς ἐπιγραφῆς. Περιττὸν νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὴν ὀνομαστικὴν ἀπόλυτον (ποτθέμενος) καὶ ἄς ἔλθω εἰς τὴν ἐρμηνείαν διὰ βραχυτάτων.

Ὁ Ἑρμων ἐρωτᾷ εἰς ποῖον θεὸν ἔαν προσφέρει θέλει ἀποκτήσει τέκνα χρήσιμα ἐκ τῆς συζύγου του Κρηταίας ἐκτὸς τῶν ὑπαρχόντων. Ἡ ἐρμηνεία ἐπίσης δὲν παρέχει δυσχερείας πλὴν τῶν τελευταίων λέξεων (ποτ τᾷ ἐάσσα), τὰς ὁποίας ἡ πρόθυμος καὶ εὐγενὴς βοήθεια τοῦ σοφοῦ συναδέλφου κ. Ν. Παπαδάκη διευκρίνησεν ἀμέσως. Περὶ τούτων, ὡς καὶ περὶ τινῶν ἄλλων προηγουμένων προτιμῶ νὰ παραθέσω αὐτολεξεῖ τὴν συμβολὴν του:

«Ποτ τᾷ ἐάσσα = πρὸς τῇ οὔση. Τύπος θηλ. μετοχ. ἔασσα — χωρὶς θεματικὸν φωνῆεν ἀρχαιοτάτα σχηματισμένος — ἀπὸ τὸ $\sqrt{\text{εσ-ντ-ια}}$, ὅπως καὶ τὸ πρόφρασσα (καὶ τὸ αἰτούμενον «χαρί-ασσα ἀρχαιοτάτα) ἀπὸ πρόφρ-ντ-ια, εἶναι ἤδη πιστοποιημένους εἰς σειρὰν διαλέκτων ἀρκαδικῆν, ἀργεῖαν,

Εἰκ. 8. Ἐπίχρυσον ἔκτυπον ἔλασμα (1) καὶ ὀστεῖνα εὐρήματα Δωδώνης.

μεσσηνιακῆν, ἀκόμη καὶ τὴν κρητικῆν (ἔδῶ εὐλόγως ἀπὸ τὴν μορφὴν *ἔαττα*) καὶ ὀλίγον «ἄλλα Φράκε» ἔλκων ἐπὶ τῶν σφύρων» εἰς τὸ λεσβιακὸν *ἔσσα*.

... Τὸ δὲ προσίθεμαί τινα ἀπλῶς = ἐμαυτῶ προσθέτω, προσλαμβάνω τινά, ὡς *σύμμαχον* π.χ. Θουκ. 5', 18 (προσεθέμεθ' αὐτούς), ὡς *σύζυγον* Σοφ. Τραχ. 1224, («ταύτην ἐμοῦ θανόντος... προσθοῦ δάμαρτα» λέγει εἰς τὸν Ὑλλον ὁ Ἡρακλῆς περὶ τῆς Δηϊανείρας).»

Ἡ πλὰξ ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας χαραγμένην ἐπιγραφὴν δυσδιάγνωστον. Ἴσως τοῦ τέλους τοῦ ἔκτου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ε'. αἰῶνος.

2) **Εἰκ. 7, 4.** Μολύβδινον ἐπίμηκες ἔλασμα λεπτότατον μὲ μικρὸν τμήμα ἐν ἀρχῇ ἀποχωρισμένον ἀλλὰ συνανῆκον (ἐν τῇ εἰκόνι δεξιᾷ). Μήκ. 0,113 πλάτ. 0.015.

**Θεὸς τύχα. Ἱστορεῖ Λεόντιος περὶ τοῦ υἱοῦ
Λέοντος, ἧ ἔσσειται ὑγεία τοῦ νοσήμα-
τος τοῦ ἐπιμ . . . του ὃ λάζεται νιν.**

Τοῦ τρίτου στίχου δὲν εἶναι βεβαία ἡ ἀνάγνωσις. Ἡ τελευταία φράσις ὁ λάζεταί νιν ἴσως = ὁ λήζεται αὐτόν.

Ἵπίσω:

Δεοντίου

Π Ε

Γράμματα τοῦ τετάρτου πρὸς τὸν τρίτον αἰῶνα.

3) **Εἰκ.** 7, 2. Ἐλασμα ἐκ τοῦ τετραγ. κτιρίου μήκ. 0,105 πλάτ. 0,014.

**Ἡ ἀπιούσα ἀλλ[ο] τί μοι ἀγαθὸν
ἔσσεῖται.**

Διοι . . . τ. τκ.

Τοῦ δ' αἰῶνος.

Δ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

9. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΣΠΑΡΤῃ

Αἱ κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον διὰ δαπάνης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐργασίαι μου ἐν Σπάρτῃ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μαγούλας ἔξω τῆς σημερινῆς πόλεως πρὸς τὸν Ταύγετον, μεταξύ τῆς Σπάρτης καὶ τοῦ Μυστραῖ, εἶχον ἀξιολογώτατα ἀποτελέσματα διὰ τὴν μελέτην ὄχι μόνον τῆς Μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρχαίας Σπάρτης. Διότι ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν νεκρικοῦ δωματίου κεκοσμημένου δι' ἀρχαίων (εἰδωλολατρικῶν) τοιχογραφιῶν. Ἐκφράζω βαθεῖας εὐχαριστίας πρὸς τὸ Δ. Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας ὅτι διὰ τῆς ἀναθέσεως εἰς ἐμὲ τῶν ἐρευνῶν τούτων συνετέλεσεν εἰς τὴν εὐρεσιν σημαντικωτάτων ἔργων τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Αἱ ἐρευναί μου πρὸς μελέτην τῶν λειψάνων τῆς Μεσαιωνικῆς Λακεδαιμονίας ἐστράφησαν εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν σωζομένων τειχῶν, ἐπίσης καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας θέσεις πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς περιοχῆς τῆς Μεσαιωνικῆς πόλεως. Βεβαίως αἱ ἐρευναι ἀνάγκη νὰ ἐπεκταθοῦν καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς περιοχῆς τῆς Μαγούλας καὶ τῆς κοιλάδος μεταξύ τῆς νέας Σπάρτης καὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Μυστραῖ. Ἀλλὰ καὶ ἤδη διὰ τῶν γενομένων ἐρευνῶν ἡ ἄλλοτε ἐντελῶς ἀσαφῆς γνῶσις ἡμῶν λαμβάνει ὀριστικώτερον χαρακτῆρα. Ἐν πρώτοις κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω καὶ διὰ μικρῶν ἀνασκαφῶν ὅλην τὴν περιδρομὴν τοῦ περιβόλου τῶν Μεσαιωνικῶν τειχῶν, τὰ ὅποια, ἐπειδὴ ἐκτίσθησαν ἐπὶ βάσεων ἀρχαίου τείχους, εἶχον ἤδη ἐξετάσει καὶ οἱ Ἄγγλοι. Τὸ Βυζαντινὸν τοῦτο τεῖχος περιλαμβάνει, τὸν χῶρον περὶ τὴν λεγομένην Ἀκρόπολιν τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ὅπου εἶναι τὰ λείψανα τοῦ ναοῦ τῆς Χαλκιοῦκου Ἀθηνᾶς καὶ ὅπου ἀνεκαλύφθη ἡ μεγάλη Μονὴ τοῦ Ὀσίου Νίκωνος τοῦ

Μετανοεῖτε, προσέτι καὶ τοὺς δύο ἄλλους πρὸς τὸν Εὐρώταν βαίνοντας λόφους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἴσως ἦτο ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ ἢ εἴσοδος πρὸς τὴν ἀρχαίαν Σπάρτην καὶ τὴν Μεσαιωνικὴν Λακεδαιμονίαν. Προσέτι ἠρεύνησα τὰ λείψανα τοῦ παλαιοῦ ὑδραγωγείου, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ὀλίγον πέραν τοῦ ἀρχαίου θεάτρου καὶ βαίνει πρὸς τὸν Ταῦγετον. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο, φαίνεται, ἦτο τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀνεκτίσθη δὲ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν καὶ βεβαίως ἐχρησίμευσεν ὡς ὑδραγωγεῖον τῶν κατοίκων τῆς Λακεδαιμονίας. Λείψανα αὐτοῦ σώζονται καὶ εἰς μακρινὰς ἀποστάσεις, δύναται τις δὲ νὰ παρακολουθήσῃ αὐτὸ ἐπὶ μακρὸν διάστημα διὰ σωζομένων ἐρειπίων ἢ καὶ ἄλλων μικρῶν ἰχνῶν. Μεγάλαι καμάραι σώζονται πέραν τοῦ λόφου τῆς Ἀναλήψεως πρὸς τὸν Ταῦγετον, ἐκεῖ ὅπου, στρεφόμενον τὸ ὑδραγωγεῖον πρὸς τὸν δρόμον τῆς Καστανιάς, διέρχεται αὐτὸν καὶ φθάνει πιθανώτατα εἰς τὸ λεγόμενον βιβάρι, τὰς κάτω πηγὰς τοῦ Εὐρώτα.

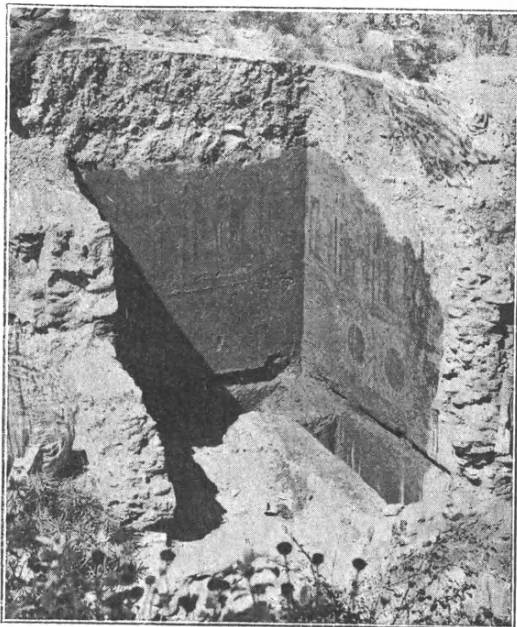
Ἀνασκαφικὴν ἔρευναν ἐπίσης ἔκαμα εἰς τὸν ἔμπροσθεν τῆς Ἀκροπόλεως χῶρον πρὸς τὴν Σπάρτην εἰς τὴν Ν.Α. γωνίαν τοῦ Μεσαιωνικοῦ περιβόλου. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τούτου ὑπάρχει ἰδιαιτέρος χῶρος ὁμαλὸς καὶ ἀρκετὰ εὐρύχωρος, ὃ ὁκοῖος περιορίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ σειρᾶς θολωτῶν ὑπογείων (περίπου 20). Τὰ ὑπόγεια ταῦτα βεβαίως ἦσαν ἀποθηκαὶ (σήμερον κοινῶς λέγονται φοῦρνοι ἐκ τῆς ὁμοιότητος). Σκάψας εἰς ὠρισμένην ἀπόστασιν ἔμπροσθεν αὐτῶν εὗρον βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ ἐστηρίζοντο καμάραι. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἔμπροσθεν τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν ἀποθηκῶν, εἴτε μαγαζείων, ἦτο στοὰ διήκουσα καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῶν καὶ ὅτι ὁ χῶρος οὗτος εἶναι ὁ πολλάκις μνημονεύμενος εἰς τὸ Συναξάριον τοῦ Ὁσίου Νίκωνος *φόρος*, ἦτοι ἀγορὰ τῆς Λακεδαιμονίας.

Τὸ σπουδαιότατον προῖδον τῆς ἐφετεινῆς ἐργασίας ἦτο ἡ ἀποκάλυψις ἀρχαίων τοιχογραφιῶν ὀλίγον ἔξω τῆς Σπάρτης αἱ ὁποῖαι σώζονται εἰς καλὴν ὁπωςδήποτε κατάστασιν καὶ παρέχουσι σπάνια δείγματα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ζωγραφικῆς. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται ἀπεικονίζουσι καὶ μορφὰς καὶ διακοσμήσεις, φαίνονται δὲ ἀνήκουσαι εἰς τοὺς Ἑλληνορρωμαϊκοὺς χρόνους, καὶ δὴ, ὡς εἰκάσω, εἰς τὸν 1^{ον}-2^{ον} αἰῶνα μ. Χ. ἦτοι τὴν Ἀδριανεῖον περίοδον, εἶναι δὲ ἀναμφισβητήτως ἔργα τῆς περιλαλήτου Ἀλεξανδρινῆς καὶ Πομπηϊανῆς τέχνης. Ἡ ἀνακάλυψις ζωγραφιῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ δὴ ζωγραφιῶν ἐπὶ ἐπιχρίσματος (al fresco), πρέπει νὰ ἐπισύρῃ ζωηροτάτην τὴν προσοχὴν ἡμῶν, τοσοῦτ' ἄλλο κατ' ὅσον ἀνεκαλύφθησαν ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ἐλάχισται ἢ ἀμυδρότατα σωζόμεναι τοιχογραφίαι ἔχουσιν εὐρεθῆ, καὶ μάλιστα εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ἢ ὁποία ἐθεωρεῖτο περιπεσοῦσα εἰς ἱστορικὸν σκότος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἡ εὕρεσις τῶν καλλίστων ζωγραφιῶν τούτων, συνδυαζομένη μὲ τὴν ὑπαρξίν τῶν γνωστῶν ψηφιδωτῶν τῆς Σπάρτης, προσέτι μὲ τὴν ἄμεσον συνέχισιν τῆς ἀρχαίας πόλεως διὰ τῆς Λακεδαι-

μονίας, ὡς δεικνύουν αἱ διεξαγόμεναι ἔρευναί μου εἰς τὴν πρὸς τὸν Ταῦγετον κοιλάδα τῆς Σπάρτης, ὄντελῶς νέον φῶς εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ προκαλοῦσι πλεῖστα ὅσα ζητήματα ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν τέχνην τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἡ θέσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεκαλύφθησαν αἱ ἀρχαῖαι αὐταὶ νοπογραφίαι, ὀνομάζεται σήμερον «ρέμα τῆς Μούσγας», καὶ κεῖται πρὸς τὸ ΒΔ. μέρος τῆς ἀρχαίας Ἀκροπόλεως, πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ταῦγέτου καὶ ὄχι μακρὰν τοῦ Εὐρώτα. Ἐντεῦθεν διέρχεται ἡ παλαιὰ βατὴ ὁδὸς πρὸς τὴν Καστανιὰν καὶ πρὸς τοὺς Βορειοὺς δήμους τῆς Σπάρτης, καὶ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀκριβῶς σχηματίζεται ἀπότομος φάραγξ ἐκτεινομένη εἰς ἀρκετὸν μῆκος μεταξὺ λόφων λίαν πρηνῶν, ἡ ὁποία διαρρέεται τὸν χειμῶνα δι' ὄρητικὸν χειμάρρου. Ἐκ τοῦ καθορισμοῦ τῆς θέσεως εἶναι φανερόν ὅτι αἱ ἀπὸ αἰῶνων προσχώσεις εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς μεγάλαι, τοῦτο δ' ἐξηγεῖ καὶ τὴν ὄλοσχερῆ κατάχωσιν τῶν ἀνακαλυφθέντων εὐρημάτων, ὡς καὶ τὴν ἐλπίδα ἀνευρέσεως καὶ ἄλλων παρο-

Εἰκ. 1. Τὸ νεκρικὸν δωμάτιον ὁποῖον ἦτο εὐθὺς μετὰ τὴν ἀνασκαφήν.

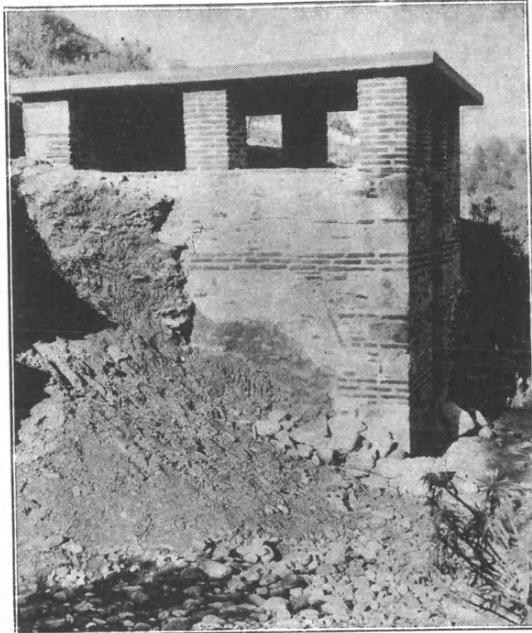
μοίων μνημείων εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον. Διότι, ἐκτὸς τοῦ ἴχνους τοιχαρίου, τὸ ὁποῖον μὲ προσεῖλκυσε νὰ προβῶ εἰς ἀνασκαφήν τοῦ χώρου, προσεκτικῆ ἔρευνα, ἰδίως μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν, μ' ἐπεισεν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν καὶ ἄλλων κατακεχωσμένων ἔργων τέχνης, τὰ ὁποῖα θ' ἀπετέλουσαν ἀξιόλογον σύνολον ὁμοειδῶν μνημείων.

Μετὰ βαθυτάτην ἐκχωμάτισιν καὶ προσεκτικὴν ἀποκάθαρσιν τῶν τοίχων ἀπὸ τὰ χῶματα, ἀπεκαλύφθη μικρὸν δωμάτιον, τὸ ὁποῖον ἔχει εἰς τὸ δάπεδον σειρὰν τάφων καὶ εἰς τοὺς σφζομένους τρεῖς τοίχους τὰς ζωγραφίας. Ὁ τέταρτος τοῖχος, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο ὁ τοῖχος τῆς προσόψεως πρὸς τὸ μέρος τοῦ χειμάρρου, εἶναι ἐντελῶς κατηρειπωμένος ἐκ τῶν ὄρητικῶν ὑδάτων τοῦ χειμῶνος, ἐπίσης καὶ μέρος τῶν δύο πλαγίων τοίχων. Εἰς τὸ δάπεδον εὐρέθησαν τέσ-

σαρες τάφοι καλῶς ἐκτισμένοι εἰς βάθος, οἱ τρεῖς παράλληλοι κατὰ κάθετον γραμμὴν πρὸς τὸν κατεστραμμένον τοίχον καὶ ὁ τέταρτος ἐγκάρσιος πρὸς αὐτοὺς εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἀπέναντι τοίχου. Εἶναι δὲ οἱ τάφοι κανονικώτατα διαρρυθμισμένοι πρὸς ταφὴν ἀνθρώπων ὠρίμου ἡλικίας. Ὑπεράνω τοῦ τελευταίου τούτου τάφου, ὡς δεικνύουν ἴχνη ἀσβέστου, εἶχε τοποθετηθῆ καὶ πέμπτος τάφος, προφανῶς μετὰ τὴν ταφὴν τῶν τεσσάρων νεκρῶν καὶ τὴν

γενικὴν εὐτρέπισιν ὄλου τοῦ μνημείου. Διότι εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ τοίχου σώζεται ἡ παλαιὰ διακόσμησις. Εἰς τοὺς τρεῖς σωζομένους τοίχους αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ ὕψος σώζονται τοιχογραφία, ἤτοι ζωγραφία ἐπὶ ἐπιχρίσματος.

Προφανῶς ἔχομεν ἐνταῦθα νεκρικὸν δωμάτιον, ὅμοιον μὲ τὰ ἐν Ἰταλίᾳ ἀνακαλυπτόμενα καὶ ἰδίως ἐσχάτως εἰς τὴν Ὀστίαν τῆς Ρώμης. Ἄνωθεν τῶν τάφων εἰς τοὺς τρεῖς σωζομένους τοίχους διασώζονται δύο πλατεῖαι ἰσοῦψεῖς ζῶναι τοιχογραφιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐξεργασμένοι ἐπὶ ἐπιχρίσματος λειοτάτου καὶ στερεωτάτου. Εἰς τὴν κάτω ζώνην εἶναι ἐξωγραφημένη ἀπλὴ διακόσμησις, ὁμοιοτάτη μὲ τὰς Πομπηϊανὰς

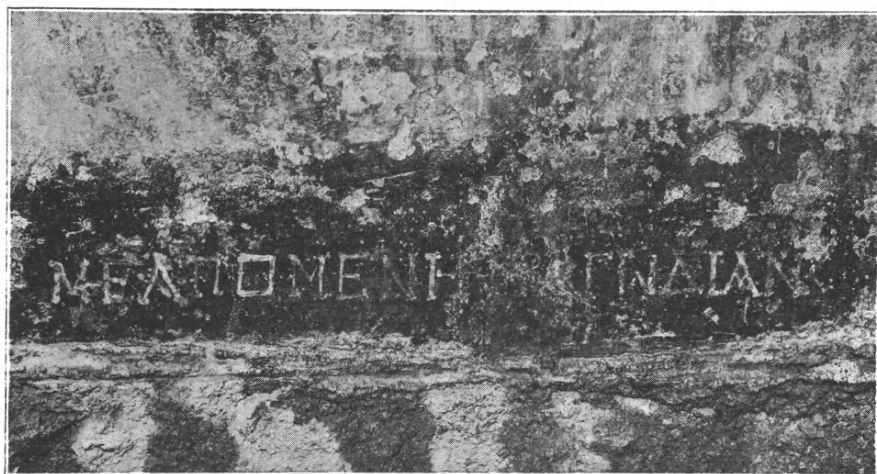
Εἰκ. 2. Τὸ νεκρικὸν δωμάτιον, ὡς εἶναι σήμερον, ἀνακτισθέν.

τοῦ κάτω μέρους τοῦ τοίχου. Ἡ ἀνωτέρα ζώνη εἶναι διηρημένη διὰ ζωηρῶν καὶ πλατέων πλαισίων, κατὰ τὸν Πομπηϊανὸν πάλιν τρόπον, εἰς πίνακας, εἰς ἕκαστον δὲ τῶν πινάκων εἰκονίζεται ἀνὰ μία μορφή ὀρθία, ὀλοσώματος, αἱ πλείσται δὲ κατ' ἐνώπιον. Ὑπολόγισας τὰς διαστάσεις τῶν τοίχων καὶ τῶν πινάκων, εὔρον ὅτι ὅλαι αἱ εἰκονιζόμεναι μορφαὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι δέκα τὸν ἀριθμὸν (ἂν ὑποτεθῆ ὅτι ὁ καταστραφεὶς τοίχος τῆς εἰσόδου δὲν εἶχε τοιχογραφίας, ἀλλὰ μόνον διακοσμήσεις) εἶναι δὲ τοῦτο πιθανώτατον. Αἱ διαστάσεις εἶναι αἱ ἑξῆς:

1. τοῦ νεκρικοῦ δωματίου: ὕψ. 2.00 μ. × βάθ. 2,60 μ. × μῆκ. 2.17 μ.
2. τῶν τάφων: μῆκ. 1.80 μ. × πλάτ. 0.47 μ.
3. τῶν πινάκων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ζωγραφημένοι μὲ τὰς μορφάς: ὕψ. 0.80 μ. × πλάτ. 0.58.

Αἱ σωζόμεναι, καλῶς ὅπωςδὴποτε, παραστάσεις μορφῶν εἶναι ἕξ ἢ καὶ ἑπτὰ, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἀπλῶν διακοσμῆσεων. Εἰκονίζονται δὲ εἰς τοὺς πίνακας νεαραὶ γυναῖκες εἰς στάσιν ἑξαισιῶς κομψὴν καὶ χαρίεσαν, φέρουσαι πολυτελεῖς ποδήρεις χιτῶνας καὶ πλουσίους πέπλους (πίν. 1). Εἰς ἓνα μόνον πίνακα εἰκονίζεται νεανίας γυμνός, ἔχων θαυμάσιον τὸ περιγράμμα, ὡς καὶ τὴν ζωγραφικὴν πλάσιν τοῦ γυμνοῦ σώματος. Αἱ εἰκονιζόμεναι γυναικεῖαι μορφαὶ παριστάνουν ἀναμφισβητήτως τὰς ἑννέα Μούσας, ὁ δ' εἰκονιζόμενος νεανίας πιθανώτατα τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Μουσηγέτην, τὸν Λύκειον, τὸν λεγόμενον Ἀπολλῖνον τῆς Φλωρεντίας (πίν. 2). Ἐπὶ τινῶν ζωγραφικῶν ἡδυνήθην ν' ἀναγνώσω: «ΕΥΤΕΡΠΗ / ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑΝ» (εἰκ. 3). Οἱ χρωμα-

Εἰκ. 3.

τισμοὶ εἶναι λεπτότατοι καὶ ζωηρότατοι ὅμοιοι καθ' ὅλα πρὸς τοὺς τῶν τοιχογραφικῶν τῆς Πομπηίας, αἱ πτυχώσεις πλουσιώταται, αἱ στάσεις τῶν μορφῶν εὐγενεῖς καὶ ῥαδιναί, ἐν τῷ συνόλῳ δὲ εἶναι ἀξιοθαύμαστος ἡ καλλιτεχνικὴ δεξιότης τῆς ὅλης παραστάσεως. Εὐθὺς μόλις εἶδον τὰς ζωγραφίας, ἀπέδωκα αὐτὰς εἰς τὸν 1^{ον}-2^{ον} μ. Χ. αἰῶνα· ἡ τελειότης ὅμως καὶ ἡ ἑξαιρετος καλλιτεχνικὴ ἀξία αὐτῶν θὰ ἡδύνατο νὰ ἀναβιβάσῃ αὐτὰς εἰς παλαιότερους χρόνους.

Αἱ ἀνευρεθεῖσαι αὐταὶ ζωγραφίαι ἀρχαίαι Ἑλληνικῆς τέχνης εἶναι μεγάλης ἀξίας καὶ καλλιτεχνικῆς καὶ γενικωτέρας ἱστορικῆς. Ἡ εἰδικὴ μελέτη αὐτῶν, ὡς καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεῦνης, θὰ ἡδύναντο νὰ διαφωτίσουν πλεῖστα ὅσα τεχνικὰ καὶ ἱστορικὰ ζητήματα. Θὰ ἡδύναντο ἴσως αἱ ζωγραφίαι αὐταὶ νὰ μᾶς ὀδηγήσουν εἰς τὴν εὕρεσιν ἀξιολόγου ζωγραφικοῦ ἐργαστηρίου ἐν Σπάρτῃ ἀκολουθοῦντος τὴν μεγάλην παράδοσιν τῆς ἀρχαίας,

τῆς κλασσικῆς ζωγραφικῆς. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐλπίζω, ὡς εἶπον ἤδη, ν' ἀνακαλυφθῶσιν εἰς τὸν ἴδιον χῶρον καὶ ἄλλα παρόμοια νεκρικὰ δωμάτια διακεκοσμημένα μὲ τοιχογραφίας. Ἴσως ὑπάρχει ἐνταῦθα ἀρχαῖον νεκροταφεῖον κατακλυσθὲν ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ κατακαλυφθὲν ὑπὸ τῶν ἀφθόνων προσχώσεων.

Εὐτυχῶς ἡ Ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου ἀνέλαβε καὶ ἐξετέλεσεν ἤδη προθύμως καὶ ἐγκαίρως πᾶσαν ἐργασίαν συντηρήσεως καὶ καθαρισμοῦ τοῦ ἀξιολόγου μνημείου. Ὁ νεκρικὸς θάλαμος ἀνεκτίσθη εὐπρεπῶς κατὰ ὁδηγίαν τοῦ κ. Ὁρλάνδου καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ ἀρχιτεχνίτου κ. Ψαρροῦ. Ὁ δὲ ζωγράφος κ. Φ. Κόντογλους μετὰ ἐνθέρμου ζήλου ἐργασθεὶς ἀόκνως ἐκαθάρισεν, ἐστερέωσε καὶ ἀντέγραψέ τινες τῶν καλύτερων σωζομένων τοιχογραφιῶν. Καὶ οὕτω διεσώθησαν τὰ κάλλιστα καὶ μοναδικὰ ταῦτα ἐν Ἑλλάδι ἔργα ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις καὶ ἡ μελέτη διαφωτίζει κεφαλαιώδη προβλήματα τῆς ἱστορίας ἐν γένει τῆς ζωγραφικῆς.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δωρεαί. Εὐχαρίστως ἀναγράφοντες κατωτέρω τὰ πρὸς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας εἴτε ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγραφέων εἴτε ὑπ' ἄλλων φίλων τῆς Ἑταιρείας ἀποσταλέντα κατὰ τὸ ἔτος 1931 βιβλία, καθήκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἐνταῦθα πρὸς πάντας τοὺς φιλόφρονας δωρητὰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

[Εἰς τὸ τέλος τοῦ τίτλου ἐκάστου βιβλίου τίθεται ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ. Ὃπου δὲν ὑπάρχει παρένθεσις, δωρητὴς ὑπονοεῖται ὁ συγγραφεὺς].

1. **Ἀγγελοπούλου, Γ. Ι.:** Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων ἐπὶ τε τῆς 1ης καὶ τῆς 2ας αὐτοῦ πρυτανείας (1917-18 καὶ 1919-20). Ἐν Ἀθήναις 1931.
2. **Ἀλιβιζάτου, Ἀμ.:** Εἰς μνημόσυνον Adolf v. Harnack λόγος. Ἐν Ἀθήναις 1931.
3. **Andréades, A.:** Les Juifs et le fisc dans l'empire byzantin. Paris.
4. **Ἀθηνάγορα:** Τρεῖς ὀφειλόμενα ἀπαντήσεις. Ἀθήναι 1929.
5. » Ὁ θεσμὸς τῶν συγκέλλων... Μ. 4: Ἐν Ἀθήναις 1930.
6. » Πόθεν ἡ ὀνομασία τοῦ ἐν Κερκύρα χωρίου Ἐπίσκειψις. Κέρκυρα 1931.
7. » Τρεῖς λόγοι... Ἐν Ἀθήναις 1931.
8. » Ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Κλήμης. Ἰωάννινα: 1931.
9. » Νικηφόρος Μελισσηνὸς-Κομνηνός. Ἐν Ἀθήναις 1931.
10. **Blegen, C. W.:** Gonia. Ἀπ.: «Metropolitan Museum Studies» V. 3, P. 1, Dec. 1930.
11. **Blinkenberg, Chr. — Kinch, K. F.:** Lindos. 1. Texte [καὶ] Planches. Berlin 1931.
12. **Βορέα, Θεοφ.:** Ἐκθεσις τῶν ἐπὶ τῆς πρυτανείας αὐτοῦ... 1929-30 πεπραγμένων. Ἐν Ἀθήναις 1931.
13. **Cantinau, J.** Inventaire des inscriptions de Palmyre. Fasc. 1-6. Beyrouth 1930-31.
14. **Χατζῆ, Ἀντ. Γ.:** Παρατηρήσεις εἰς Λοκρικὸν θεσμόν.: 1929. Ἀπ.: «ΑΕ» 1927-28.
15. » » 1. Εὐστάθιος Μακροβολίτης καὶ Ὀμηρος, 2. Ἡ γλῶσσα τῆς Ἀκριτηίδος. Ἐν Ἀθήναις 1930.
16. » » Μῦς ποντικός. Ἀπ.: «Ἐπιστ. Ἠχώ» 1930.
17. » » 1. Ἐπιγραφή ἐκ Σαλαμῖνος, 2. Τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα τῆς νήσου Σαλαμῖνος, 3. Τήλεφος καὶ Λύτβη. 1931. Ἀπ. «ΑΕ» 1930.
18. **Χατζιδάκη, Ἰωσήφ.:** Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογ. ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Ἀθήναι 1931 (Ἀρχαιολ. Ἑταιρεία).
19. **Κυπριακὰ Χρονικά.** Ἔτ. 8, 1931, Ἀρ. 1. Ἐν Λάρνακι Κύπρου. (Ἐκδοτ. Ἐπιτροπῆ).
20. **Θεσσαλικὰ Χρονικά.** Τ. 1: Ἐν Ἀθήναις 1930. (Ἱστορ. καὶ Λαογρ. Ἔτ. Θεσσαλῶν).

21. **Corinth.** V. 8,1 9. Cambridge, Mass.: 1931. (Ἀμερ. Ἀρχαιολ. Σχολή Ἀθηνῶν).
22. **Corpus vasorum antiquorum**, Grèce, fasc. 1: Athènes-Musée National fasc. 1 (Ἵπουργ. Παιδ.).
23. **Δουβουνιώτου, Κ.**: Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός. Ἐν Ἀθήναις 1931.
24. **Ἐλευθεριάδου, Ν. Π.**: Πελασγικὴ Ἑλλάς. Οἱ Προέλληνες. Ἐν Ἀθήναις 1931.
25. **Etudes Crétoises.** 2: Mallia... par F. Chapoutier. Paris 1930. (Éc. Fr. d'Athènes et de Rome).
26. [Ἐὐχαριστήριον τῶν γερμανογλώσσων μελῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις Διεθν. Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου: 1931].
27. **Ἐδστρατιάδης, Μιχ.**: Περὶ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ ἀντὶ τῆς ὑπογραφῆς... Ἀπ.: «Νομολογία» Τ. 50.
28. **Fouilles de Delphes.** T. 3,1.4. 4,3 (Paris 1929-31 (Écoles Franç. d'Athènes et de Rome).
29. **Fuerst, C. M.**: Zur Anthropologie der prähistor. Griechen in Argolis. Lund (1930).
30. **Heden, Er.**: Homerische Götterstudien. In. Diss. Uppsala: 1902.
31. **Ἑλληνικά.** Ἔτ. 3 τχ. 1: Ἐν Ἀθήναις 1930. (Σύλλ. Ὁφελ. Βιβλ.).
32. **Hiller v. Gärtringen, F.**: Alfred Brueckner zum 70. Geburtstag. Ἀπ.: «Forsch. u. Fortschr.» 7,1931, N. 25/26. (Brueckner).
33. **Καλογερπούλου, Διον. Π.**: Αἱ θυσίαι τῶν Ἑπτανήσιων καὶ ὁ Σταμάτιος Δεβίδης. 1931.
34. **Κανέλλου:** Eleusinian Festival. 1930.
35. » Παναρκαδικὴ ἑορτή. 17 Ἀύγ. 1930.
36. » Τὰ Ἡραῖα 26 Ὀκτ. 1930.
37. **Κεραμοπούλλου, Α.**: Αἱ βιομηχανίαι καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ Κάδμου. Ἀπ.: «ΑΕ» 1930: 1931.
38. **Kunze, E.**: Orchomenos. II. München 1931. Ἀπ.: «Abhandl. Bayer. Ak. Wiss.» 1931,5.
39. **Langlotz, E.**: Sammlung antiker Kunst. München 1930.
40. **Linguist, J.**: A propos d'une inscription de la fin de la période mycénienne. Lund. 1931.
41. **Ματθαιοπούλου, Γ. Θ.**: Ἐκθεσεὶς τῶν ἐπὶ τῆς πρυτανείας αὐτοῦ... 1928-1929 πεπραγμένων. Ἐν Ἀθήναις 1931.
42. **Mouseion.** V. 16, N° 4, 1931. Paris (Office International des Musées).
43. **Μυλωνᾶ, Γ. Ε.**: Ἀνασκαφὴ Ἁγ. Κοσμᾶ 1930. Ἀπ.: «Πρακτ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» 5,1930.
44. » » Οἱ προϊστορικοὶ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ ἱστορ. ἑλληνικὰ φῦλα. Ἀπ.: «ΑΕ» 1930.
45. » » A bronze statuette. Ἀπ.: «The Art Bulletin», V. 12, N° 3, 1930.
46. » » Τὰ μνῦεια ἀγγεῖα καὶ αἱ προϊστορικαὶ περίοδοι τῆς Μακεδονίας. Ἀπ. «Πρακτ. Ἀκαδ. Ἀθηνῶν» 6,1931.
47. **Οἰκονόμου, Γ. Π.**: Ἡ ἀναστήλωσις καὶ συντήρησις τῶν μνημείων. («Ἔργασια» 2,1931 τχ. 97).
48. » » Ἐκθεσεὶς τῶν... ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας πεπραγμένων. Ἔτ. 1927-1930. Ἐν Ἀθήναις 1928-1931.

49. **Πάλλα, Δ. Ι.**: Τεμάχια μαρμαρίνων τραπεζῶν μετ' ἀναγλύφου παρυφῆς. 1931.
Ἄπ.: «ΑΕ» 1930.
50. **Παπαδημητρίου, Ι.**: Βελλεροφόντης καὶ Πήγασος ἐπὶ σαρκοφάγου ἐξ Ἀθηνῶν
Ἄπ.: «ΑΕ» 1930.
51. **Pappas, Sp. G.**: La bataille de Navarin. Ἄπ.: «L' Acropole» 1931.
52. **Papyri Osloenses.** Ed. by S. Eitrem and L. Amundsen. [Κεῖμ. καὶ Plates].
Oslo: 1931 (Acad. of Science and Letters of Oslo).
53. **Payne, H.**: Necrocorinthia. Oxford 1931.
54. **Φίλιππα, Σπ. Ν.**: Οἱ δῆθεν γαλλισμοὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν Ἀθήναις 1931.
55. **Πρακτικά** τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἔτ. 6, 1931.
56. **Πρακτικά** συνεδριῶν (Ἑλλην. Ἀνθρωπολ. Ἑταιρείας) τοῦ ἔτ. 1930 (Ἑλληνικὴ
Ἀνθρωπολ. Ἑταιρεία).
57. University of California **Publications** in Amer. Archaeology and Ethno-
logy. V. 24, 4-9 27. 28, 1-3 29, 1-2 30. Author and title index. V. 1-26, 1903-
1929. Berkeley, California. (University of California).
58. **Report** [of the]. Prince of Wales Museum of Eastern India. For the year
1929-30. Bombay 1931.
59. **Research Studies** of the State College of Washington. V. 2, 1930.
Washington.
60. **Robinson, D. M.** — **Harcum, Cornelia G.**: A catalogue of the greek
vases in the R. Ontario Museum of Archaeology Toronto. V. 1-2. Toronto
1930. (Robinson).
61. **Salonius, A. H.**: De dialectis Epirotarum, Acarnanum, Aetolarum, Aenia-
num, Phthiotarum. Helsingforsiae: 1911.
62. **Schulman, J.**: Catalogue des riches séries de monnaies et médailles pro-
venant des collections de M. J. Knottenbalt [z. ä.]... vente 8 Juin 1931...
Amsterdam.
63. **Σῶχος, Ξενοφ.**: Ἑλληνες καλλιτέχναι. Ἐν Ἀθήναις 1930.
64. **Σωτηρίου, Γ.**: Ὁδηγὸς τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν. Ἔκδ. 2. Ἐν Ἀθή-
ναις 1931.
65. **Θεοτόκη, Σπ. Μ.**: Οἱ τελευταῖοι χαιρετισμοὶ τοῦ Ρήγα. Ἐν Ἀθήναις 1931 (Σύλλ.
ᾠφελ. Βιβλ.).
66. **Tiryns.** Bd 3... v. Kurt Müller. Text [καὶ] Tafeln. Augsburg 1930 (D. Arch.
Institut in Athen).
67. **Τσποστοῦ, Δ. Κ.**: Ὁ Παγασητικὸς κόλπος καὶ ὁ Βόλος. Ἀθήναι 1930.
68. **Wilamowitz - Moellendorff, U. v.**: Die Griechische Heldensage. 1-2.
Ἄπ.: «Sitz. Ber. Preuss. Akad. Wiss.» 1, 1925,
VII καὶ XVII.
» » Pherekydes. Ἄπ.: Sitz. Ber. Preuss. Ak.
Wiss. 1926, XVI.
69. **Wolters, P.**: Die Tafel von Terragona. München 1930. Ἄπ.: «Sitz. Bayer.
Ak. d. Wiss.» 1930, VI.

Ἄγοραὶ καὶ ἀνταλλαγαί. Εἰσῆχθησαν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἑται-
ρείας κατὰ τὸ 1931 ἕξ ἀγορᾶς 185 νέοι τόμοι καὶ ἕξ ἀνταλλαγῆς 46.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1931

Τῆ 1^η Μαρτίου 1931 ἡμέρᾳ Κυριακῇ καὶ ὥρᾳ 5 1/2 μ. μ. συνῆλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν ἐν τῷ μεγάρῳ τῆς Ἑταιρείας, ἵνα συμφώνως πρὸς τὸ ἀρθρον 32 τοῦ Ὁργανισμοῦ ἐκλέξωσι τὸ Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπεῖαν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1931 καὶ ἀκούσωσι τὴν περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1930 ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπεῖας καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραμματέως περὶ τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1930.

Παρήσαν ἑταῖροι τεσσαράκοντα. Γενομένης φανερᾶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Κωνσταντῖνος Ράλλης, Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Μιχαὴλ Κύρης, Α' Γραμματεὺς ὁ κ. Διονύσιος Καλογερόπουλος καὶ Β' Γραμματεὺς ὁ κ. Φαίδων Κουκουλές.

Ὁ Γραμματεὺς κ. Διονύσιος Καλογερόπουλος ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπεῖας ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ ἔτους 1930, ἣ δὲ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν ταύτην.

Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπεῖας ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1931 οἱ κ. κ. Εὐάγγελος Κρητικός, Γεώργιος Παπαϊωάννου, Μιλτιάδης Πουρῆς, Ἀγγελος Σταυρόπουλος καὶ Βασίλειος Αἰγινήτης.

Ἐπαναληφθείσης τῆς συνεδρίας μετὰ μικρὰν διακοπὴν ὁ Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας κ. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνέγνωσε τὴν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1930 μετὰ προβολῆς εἰκόνων ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1931

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Οι ύπογεγραμμένοι αποτελούντες την Έξελεγκτικήν Επιτροπήν της Έταιρείας δια τὸ ἔτος 1931 προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20 τῆς 15^{ης} Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου ἐπελήφθημεν τοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Έταιρείας τοῦ λήξαντος ἔτους 1931, ἐκ τῶν λογιστικῶν καὶ ταμιακῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἐξῆς ἀποτελέσματα :

Α') Χρηματικόν.

Ταμείον.

α') Χρέωσις

1) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῆ 31 ^{ης} Δεκεμβρίου 1930	Δρχ.	46.829.15
2) Εἰσπράξεις ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	»	699.756.85
3) Εἰσπράξεις ἐκ τῆς ἐξοφλήσεως δεκαεπτὰ (17) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου Ἀμύνης 5 %, 1907, κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον	»	25.459.80
4) Εἰσπράξεις ἐκ τῆς ἐξοφλήσεως διακοσίων τεσσαράκοντα (ἀριθ. 240) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δανείου 6. 1/2 %, 1922 (κληροδοτήματος Ἰωάννου Μαρκοπούλου) κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον	»	23.356.80
5) Ἀναλήψεις ἐκ τῶν ἐπ' ἀνοικτῶν λογαριασμῶν καταθέσεων τῆς Έταιρείας παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆ	»	588.243.—
6) Ἀνάληψις τῶν εἰς προσωρινὸν λογαριασμὸν καταθέσεων τῆς Έταιρείας παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆ	»	55.343.—
7) Ἐπιστροφαι χρημάτων ἐκ προκαταβολῶν δι' ἀνασκαφὰς	»	7.260.—
		<u>Ἄθροισμα . . . Δρχ. 1.446.248.60</u>

β) Πίστωσις.

1) Πληρωμαὶ εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ	Δρχ.	606.592.80
2) Καταθέσεις ἐπὶ ἀνοικτῶ λογαριασμῶ παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπέζῃ	»	688.991.45
3) Πληρωμαὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν εἰς τὸ ἄρτιον κλη- ρωθεισῶν δέκα ὀκτὼ (ἀριθ. 18) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου Ἀμύνης 5 %, 1907, δι' ἰσαρίθμων ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ δανείου	»	24.914.50
4) Πληρωμαὶ πρὸς ἀντικατάστασιν πεντακοσίων ἐξήκοντα δύο (ἀριθ. 562) ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστικοῦ Δανείου 6. 1/2 % 1922 (κληροδοτήματος Ἰωάννου Μαρ- κοπούλου) κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον, δι' ἴσου ἀριθ- μοῦ ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ δανείου	»	59.291.—
5) Πληρωμαὶ πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν εἰς τὸ ἄρτιον κλη- ρωθεισῶν πενήκοντα (ἀριθ. 50), ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως 6 % 1923 δι' ἰσαρίθμων ὁμολογιῶν τοῦ αὐτοῦ δανείου	»	21.237.50
6) Προκαταβολαὶ δι' ἀνασκαφὰς ἐπιστραφεῖσαι	»	7.260.—
7) Ὑπόλοιπον μετρητῶν ἐν τῷ Ταμείῳ τῆ 31 Δεκεμ- βρίου 1931	»	37.961.35
	Ἄθροισμα	Δρχ. <u>1.446.248.60</u>

B') Ἔσοδα καὶ Ἐξοδα

α') Ἔσοδα.

1) Ἀπὸ μερίσματα καὶ τόκους	Δρχ.	573.263.85
2) » μισθώματα	»	16.800.—
3) » ἀντίτιμον δημοσιευμάτων	»	54.095.—
4) » εἰσφορὰς ἐταίρων	»	3.890.—
5) » πώλησιν φωτογραφικῶν δελταρίων	»	—
6) » δωρεὰν ἀδελφῶν Παπαστρατοῦ	»	40.000.—
7) » πώλησιν ἀχρήστου ὑλικοῦ, ἀπρόβλεπτα ἔσοδα καὶ κεκλεισμένας χρήσεις	»	11.708.—
	Ἄθροισμα	Δρχ. <u>699.756.85</u>

β) Ἔξοδα.

1)	Εἰς μισθοὺς καὶ ἐπιδόματα	Δρχ.	118 773 80
2)	» ἔξοδα γραφείων	»	32.891 20
3)	» ἔξοδα βιβλιοθήκης	»	63 518 55
4)	» ἐπισκευὰς καὶ ἐπιπλώσεις	»	8 546.—
5)	» ἀνασκαφὰς	»	129 950.—
6)	» δημοσιεύματα	»	176.411.45
7)	» διδασκαλίαν	»	1.825.—
8)	» προμήθειαν φωτογραφικῶν δελταρίων	»	—
9)	» διάφορα ἔξοδα	»	39.923.50
10)	» χορηγήματα δι' ἀρχαιολογικὰς σπουδὰς ἐν Ἑσπερίᾳ	»	25.200.—
11)	» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	»	9.553.30
12)	Περίσσευμα ἐσόδων χρήσεως 1931	»	93.164.05
		Ἔθροισμα Δρχ.	<u>699 756.85</u>

Γ) Γενικὸς Ἰσολογισμὸς.

α) Ἐνεργητικόν.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῇ 31^ῃ Δεκεμβρίου 1931 ἀνήχεται εἰς δραχμὰς Δρχ. 2 388.506.—
ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:

1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	37.961.35
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259.863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	157.190.25
5)	» 405 ὁμολογίας Ἑθν. Παγ. Δαν. 4 % 1889	»	88.154.25
6)	» 75 ὁμολογίας Ἑθν. Δαν. 5 %, 1890, Σιδηροδρόμου Λαρίσης	»	20.193.75
7)	» 121 ὁμολογίας Ἑθν. Δαν. 5 %, 1907 (Ἀμύνης)	»	8.315.20
8)	» 135 ὁμολογίας Ἑθν. Δαν., 5 %, 1914	»	167.467.65
9)	» μίαν ὁμολογίαν Ἑθν. Δαν. 5 %, 1893 (Κεφαλαιώσεως) μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140	»	<u>640.—</u>
	Εἰς μεταφορὰν Δρχ.		757.633.75

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρχ.	757.633.75
10)	Ἀπὸ 30 ὁμολογίας Ἐθν. Πατριωτ. Δανείου	»	25.—
11)	» ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Προσφυγ. Δαν. 7% 1924	»	183.047.50
12)	» 3763 ὁμολογίας Ἐθν. Ἀναγκαστ. Δαν. 6.1/2 1922 (κληροδοτήματος Ἰ. Μαρκοπούλου)	»	312.548.45
13)	» καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῶ λογαριασμῶ παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆ	»	352.642.—
14)	» προκαταβολὰς	»	1.932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπεζῆς	»	180.000.—
16)	» 110 μετοχὰς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος	»	547.943.70
17)	» 150 ὁμολογίας Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως 6% 1923	»	52.733.60
	Ἄθροισμα	Δρχ.	<u>2.388.506.—</u>

β) Παθητικόν.

	Τὸ παθητικὸν τῆς Ἑταιρείας τῆ 31 ^η Δεκεμβρίου 1931 ἀνήρχετο εἰς	Δρχ.	2.388.506.—
	ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ Κεφαλαίου	Δρχ.	<u>2.388.506.—</u>

Δ') Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

	Ἡ περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῆ 31 ^η Δεκεμβρίου 1931 ἀνήρχετο εἰς	Δρχ.	<u>2.388.506.—</u>
	ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:		
1)	Ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	37.961.35
2)	» τὸ μέγαρον τῆς Ἑταιρείας	»	259.863.80
3)	» ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4)	» 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	157.190.25
5)	» 405 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 4%, 1889 (Παγίου)	»	88.154.25
6)	» 75 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5%, 1890, Σιδηροδρόμου Λαρίσης	»	20.193.75
7)	» 121 ὁμολογίας Ἐθν. Δαν. 5%, 1907 (Ἀμύνης)	»	8.315.20
8)	» 135 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 5% 1914	»	167.467.65
9)	» μίαν ὁμολογίαν Ἐθνικοῦ Δανείου 5% 1893 (Κεφαλαιώσεως) μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140	»	640.—
	Εἰς μεταφορὰν	Δρχ.	757.633.75

	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρχ.	757.633.75
10)	Ἀπὸ 30 ὁμολογίας Ἐθν. Πατριωτ. Δαν.	»	25.—
11)	» 25 ὁμολογίας Ἐθν. Προσφυγ. Δαν. 7% 1924	»	183.047.50
12)	» 3763 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Ἀναγκαστ. Δανείου 6 1/2 % 1922 (κληροδοτήματος Ἰ. Μαρκοπούλου)	»	312.548.45
13)	» καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῶ λογαριασμῶ παρὰ τῆ Ἐθνικῆ Τραπεζῆ ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἐταιρείας .	»	352.642.
14)	» προκαταβολὰς	»	1.932.—
15)	» 180 μετοχὰς τῆς Κτηματικῆς Τραπεζῆς	»	180.000.—
16)	» 110 μετοχὰς τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος	»	547.943.70
17)	» 150 ὁμολογίας Δανείου Ἑλληνοβουλγαρικῆς Μεταναστεύσεως 6 % 1923	»	52.733.60
	Σύνολον	Δρχ.	<u>2.388.506.—</u>

Περαίνουσα τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπεία προτείνει εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν προκειμένην διαχείρισιν ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν καὶ ἐπικυρώσῃ τὸν τε Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ λήξαντος ἔτους 1931.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Φεβρουαρίου 1932.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεία

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
 ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
 ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΟΥΡΗΣ
 ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ		Εἶδος ἐσόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Εἰσπρα- χθέντα	Διαφορὰ				
Κεφαλ.	Αριθ.				Ἐπὶ πλέον	Ἐπὶ ἔλαττον			
A'	1	Μερίσματα καὶ τόκοι . . .	527.139	573.263	85	46.124	85	—	—
	2	Μισθώματα	10.100	16.800	—	6.700	—	—	—
	3	Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων . .	40.000	54.095	—	14.095	—	—	—
B'	1	Εἰσφοραὶ ἑταίρων	3.000	3.890	—	890	—	—	—
	2	Συνδρομὴ τοῦ Δημοσίου . . .	50.000	—	—	—	—	50.000	—
Γ'	1	Ἐκ πωλήσεως φωτογραφικῶν δελταρίων	125.000	—	—	—	—	125.000	—
	2	Ἐκ δωρεᾶς ἀδελφῶν Παπα- στράτου	30.000	40.000	—	10.000	—	—	—
	»	Ἐκ πωλήσεως ἀχρήστου ὑλι- κοῦ, ἀπροβλέπτων ἐσόδων καὶ κεκλεισμένων χρήσεων	100	11.708	—	11.608	—	—	—
	3	Ἐκ περισσευμάτων παρελ- θόντων ἐτῶν	101.214	—	—	—	—	101.214	—
		Σύνολον	886.553	699.756	85	89.417	85	276.214	—

Ἀνάλυσις τοῦ κεφαλαίου Α'. ἄρθρου 2.

« Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων ».

- 1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς Δραχ. 32.625 —
- 2) Πρακτικά τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας » 2.550.—
- 3) Βασιλείου Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901 » 50.—
- 4) Χρ. Τσουντα: Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ
Σέσκλου. 1908 » 500.—
- 5) Γ. Α. Παπαβασιλείου: Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τά-
φων μετὰ παρατήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. 1910 » 300.—
- 6) Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσοῦρας. 1911 » 80.—
- 7) Γ. Κ. Γαργίκα: Ἀρχαιολογικά μελετήματα. 1915 » 10.—
- 8) Ἄντων. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία Δελφῶν. 1912-1917 » 90.—
- 9) Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθη-
νάς. 1920 » 150.—
- 10) G. P. Oeconomus: De profusionum receptaculis ect. 1921 » 40.—
- 11) Ἄντων. Κεραμοπούλλου: Ὁ Ἀποτυμpanισμός, συμβολὴ
ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου
καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923. » 150.—
- 12) Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ Στήλαι Δημητριάδος.
Παγασῶν. 1928 » 13.200.—
- 13) Γ. Ε. Μυλωνᾶ: Ἡ Νεολιθικὴ Ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928 . . » 2.700.—
- 14) Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Δόρυδος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ
ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογί-
σαντες ἐπίδρομεῖς (1440-1837). 1930 » 1.650.—

Σύνολον . . . Δραχ. 54.095.—

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1931

ΠΡΟΫΠΟ- ΛΟΓΙΣΜΟΥ		Εἶδος ἐξόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Δαπανη- θέντα	Διαφορὰ ἐπὶ ἔλλαιτον
Κεφάλ.	ἄρθρ.				
A'	1	Μισθοὶ καὶ ἐπιδόματα	139.440	— 118.773 80	20.666 20
»	2	Ἔξοδα γραφείων	45.000	— 32.891 20	12.108 80
»	3	Ἔξοδα βιβλιοθήκης	80.000	— 63.518 55	16.481 45
»	4	Ἐπισκευαὶ καὶ ἐπιπλώσεις	25.000	— 8.546 —	16.454 —
B'	1	Ἀνασκαφαὶ	202.113	— 129.950 —	72.163 —
»	2	Δημοσιεύματα	180.000	— 176.411 45	3.588 55
»	3	Διδασκαλία	10.000	— 1.825 —	8.175 —
G'	1	Διὰ προμήθειαν φωτογραφικῶν δελτα- ρίων κλπ.	100.000	— — —	100.000 —
»	2	Διάφορα ἔξοδα	40.000	— 39.923 50	76 50
»	3	Ἔξοδα δι' ἀρχαιολ. σπουδὰς ἐν Ἑσπερίῳ Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	50.000	— 25.200 —	24.800 —
»	4		15.000	— 9.553 30	5.446 70
Σύνολον			886.553	— 606.592 80	279.960 20

Ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Β'. ἄρθρου 1.

« Ἀνασκαφαί ».

1) Ὀδείου Περικλέους Δρ.	12.210.—
2) Νέας Ἀγχιάλου »	15.000.—
3) Θέρμου (δαπάναις ἀδελφῶν Παπαστράτου) »	39.960.—
4) Ἀρχαίας Ἀχαΐας »	10.000.—
5) Ἀρχαίας Πελλήνης »	2.780.—
6) Λακεδαίμονος (εἰς τὴν περιο- χὴν τῆς Μαγούλας μέχρι τοῦ λόφου Μιστρά) »	10.000.—
7) Δωδώνης »	15.000.—
8) Δυτικῆς Μακεδονίας »	15.000.—
9) Δίου Μακεδονίας »	10.000.—
Σύνολον . . . Δρ.	129.950.—

Σύγκρισις πραγματοποιηθέντων
ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

A' Ἔσοδα Δρ.	699.756.85
B' Ἔξοδα »	606.592.80
Περίσσευμα . Δρ.	93.164.05

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Δεκεμβρίου 1931.

Ο ΤΑΜΙΑΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΠΑΝ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α' ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς 1929	εις σώματα	800
2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας 1929	»	800
3) Ἰωσήφ Χατζηδάκι: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ	»	550

Β' ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς Δ' περιόδου (1924 κέ.).				2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Γ' περιόδου (1870/71 κέ.).							
Σειρά τόμων	Πωληθέν- τες τόμοι	Τιμὴ τόμου	Εἰσπραχθὲν ποσὸν	Σειρά τευχῶν	Πωληθέν- τα τεύχη	Τιμὴ τεύχους	Εἰσπραχθὲν ποσὸν				
1924	2	250	—	500	—	1880	1	50	—	50	—
1925-1926	18	250	—	4.500	—	1922-1924	7	50	—	350	—
1927-1928	61	250	—	15.250	—	1925-1926	6	50	—	300	—
1929	49	250	—	12.250	—	1927	26	50	—	1.300	—
1929	1	125	—	125	—	1928	10	50	—	500	—
						1929	1	50	—	50	—
*Ἀθροισμα	131			32.625	—	*Ἀθροισμα	51			2.550	—

3) Διάφορα δημοσιεύματα Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.						
Ἀξίων ἀριθμῶς	Ἐπιγραφὴ συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμὴ σώματος	Εἰσπραχθὲν ποσὸν		
1	Β. Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901 . . .	1	50	—	50	—
2	Χ. Τσουντα: Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπό- λεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου. 1908 . . .	1	500	—	500	—
3	Γ. Α. Παπαβασιλείου: Περὶ τῶν ἐν Εὐ- βοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτή- ματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. 1910 . . .	3	100	—	300	—
4	Κ. Κουρουνιώτου: Κατάλογος τοῦ Μου- σείου Λυκοσοῦρας. 1911	2	40	—	80	—
5	Γ. Κ. Γαρδίκας: Ἀρχαιολογικά μελετή- ματα. 1915	1	10	—	10	—
6	*Α. Κεραμοπούλλου: Τοπογραφία τῶν Δελφῶν. 1912-1917	3	30	—	90	—
	Εἰς μεταφορὰν . . .	11			1.030	—

Ἀριθμὸς ἀριθμῶν	Ἐπιγραφή συγγράμματος	Πωληθέντα σόματα	Τιμὴ σόματος	Εἰσπραχθέν ποσόν
	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	11		1 030 —
7	Β. Στάη : Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920	5	30 —	150 —
8	G. P. Oeconomus : De profusionum receptaculis. 1921	1	40 —	40 —
9	Ἄ. Κεραμοπούλλου : Ὁ ἀποτυμπανισμὸς συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923	3	50 —	150 —
10	Ἄ. Ἀρβανιτοπούλου : Γραφαὶ στήλαι Δημητριάδος - Παγασῶν. 1928	11	1200 —	13.200 —
11	Γ. Ε. Μυλωνά : Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	18	150 —	2.700 —
12	Ἰω. Γ. Γενναδίου : Ὁ Λόρδος Ἑλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς (1440-1837). 1930.	11	150 —	1.650 —
	Ἄθροισμα	60		18 920 —

Ἀνακεφαλαίωσις.

- 1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς Δ' περιόδου (1924 κέ.) Δρ. 32,625.—
 - 2) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Γ' περιόδου (1870/71 κέ.) » 2,550.—
 - 3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἐταιρείας » 18,920.—
- Σύνολον . . . Δρ. 54,095.—

Γ. ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων	Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1901	1	Ἐκ μεταφορᾶς	9
1903	1	1920	1
1906	1	1921	2
1907	1	1922	2
1908	1	1923	2
1914	1	1924	2
1916	1	1925-1926	2
1918	1	1927-1928	4
1919	1	1929	183
Εἰς μεταφορὰν	9	Σύνολον	207

2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.

Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων	Σειρὰ ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1898	1	Ἐκ μεταφορᾶς	9
1899	1	1920	1
1900	1	1921	8
1908	1	1922-1924 . .	3
1909	1	1925-1926 . .	2
1910	1	1927	3
1911	1	1928	3
1915	1	1929	71
1916-1919 .	1		
Εἰς μεταφορὰν 9		Σύνολον 100	

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἐταιρείας.

Ἀξίον ἀριθμός	Ἐπιγραφή συγγράμματος	Ἐξα-χθόντες τόμοι
1	Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, τεύχ. 1ον καὶ 2ον ἀνά ἐν	2
2	Π. Καββαδία: Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900	1
3	Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος· τόμος 1ος: Γλυπτά ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. 1906	1
4	Π. Καββαδία—Γ. Καβεράου: Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890, 1906/7	1
5	Κ. Κουρουγιώτου: Κατάλογος Μουσείου Λυκοσουράς. 1911	1
6	Β. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920 . .	1
7	Ἄ. Κεραμοπούλλου: Ἀποτυμpanισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικῆ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. 1923 . .	3
8	Ἄ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπταὶ στήλαι Δημητριάδος-Παγασῶν. 1928 .	2
9	Γ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	7
10	Ἰω. Γ. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομεῖς (1440-1837). 1930	21
11	Ἰωσήφ Χατζηδάκη: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. 1931	67
	Ἄθροισις	107

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1931.

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ

ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(1837 - 1931)

	<i>Δραχμαὶ</i>
1. Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1837-1931 (ΑΕ 1-69: πρβ. πινάκιον παρὰ (Β. Λεο- νάρδω), Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα, σ. 1-3). Σχῆμα 4ον.	
Περίοδος Α΄: τόμος 1-16 (1837-1860).	
1837-1843: τεύχη α΄-ιβ΄, ιγ΄ (καὶ ιδ΄), ιε΄ (τεύχος ιϚ΄ ἴδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ΄-κθ΄. 1852-1860: τεύχη λ΄-νέ: πωλοῦνται τάδε τὰ τεύχη: α΄, β΄, γ΄, δ΄, ιθ΄, κβ΄-κθ΄, ν΄, νά, νγ΄-νε΄ ἕκαστον τεύχος	15.—
Περίοδος Β΄: τόμος 17-21 (1862-1874).	
1862: τεύχη α΄-ιβ΄ (τὰ τεύχη θ΄-ιβ΄ ἐξεδόθησαν τῷ 1863) ἕκαστον τεύχος .	15.—
1869: τεύχος ιγ΄. 1870: τεύχος ιδ΄. 1872: τεύχη ιε΄ καὶ ιϚ΄ (τὸ ιϚ΄ ἐξεδόθη τῷ 1873). 1874: τεύχος ιζ΄. ἕκαστον τεύχος	45.—
Περίοδος Γ΄: τόμος 22-62 (1883-1923).	
1883-1923: εἰς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκεϊμένος ἕκαστος τόμος	400.—
Περίοδος Δ΄: τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).	
1924, 1925-1926 (εἰς ἓνα τόμον), 1927-1928 (εἰς ἓνα τόμον). 1929, 1930 εἰς τόμος κατ' ἔτος μετὰ μονοστήλου κειμένον ἕκαστος τόμος . . .	375.—
2. Ἐδρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου ὑπὸ Ἀλε- ξάνδρου Λαμπροπούλου: τόμος 1ος: 1883-1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η΄ + στήλαι 550. 1902	80.—
3. Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1837-1930 (ΠΑΕ 1-85: πρβ. πινάκιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77-79).	
Περίοδος Α΄: τόμος 1-13 (1837-1848/9).	
1-3 (1837, 1837/8, 1838/9: Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α΄—Γ΄ συνεδριά- σεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηναίων. (Ἐκδοσις 1η). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 93.1840. (Δὲν πωλεῖται).	—
4 (1839/40): Πρακτικὰ τῆς Δ΄ συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολο- γικῆς ἑταιρείας. (Ἐκδοσις 1η). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται).	—
5 (1840/1) Πρακτικὰ τῆς Ε΄ Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Ἐκδοσις 1η). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται).	—
6 (1841/2): Πρακτικὰ τῆς Ζ΄ (γράφε: F) Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Ἐκδοσις 1η). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842	15.—
7-11 (1842/3-1846/7): Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαιτέρως.	—
1-11 (1837-1846/7): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α΄—ΙΑ΄ Γενικῆς συνε- δριάσεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηναίων. Ἐκδοσις 2α. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, πίναξ 1. 1846- 1847. (Δὲν πωλεῖται).	—

- 12 (1847/8): Πρακτικά τῆς IB' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848 15.—
- 13 (1848/9): Πρακτικά τῆς IΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849 15.—
- Περίοδος Β': τόμος 14-25 (1858/9-1869/70).**
- 14 (1858/9): Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859 15.—
- 15-25 (1859/60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἐταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας: 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἐξεδόθη τῷ 1864). 1863/4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867/8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 8ον· ἕκαστον τεύχος 15.—
- Περίοδος Γ': τόμος 26 κέ. (1870/71 κέ.).**
- 26-74 (1870/71-1919): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται), 1907 κέ.—1915, 1916/9 (εἰς ἓνα τόμον). Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος 80.—
- 75-85 (1920-1931): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922/4 (εἰς ἓνα τόμον), 1925/6 (εἰς ἓνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930, 1931. Σχῆμα 8ον· ἕκαστος τόμος 80.—
- 3Α. Ὁργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Τεύχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεύχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεύχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1894. (Τεύχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1896. (Τεύχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεύχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται). —
4. Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες ια' + 22 + 5, πίνακες 8), 3ον: 1855 σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἐκάτερον 15.—
5. Πρακτικά τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853 25.—
6. Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860 15.—
7. Εὐθύμοις Καστόρχης: Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ιδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος. Σχῆμα 8ον, σελίδες F' + 130. 1879 45.—
- 7Α. Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Τεύχος 1ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 124. 1897. Τεύχος 2ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 126. 1906. (Δὲν πωλοῦνται). —
8. H. G. Lolling Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικοῦ μουσείου· τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεύχος α': Ἀρχαῖαι ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στήλαι 152 + η', πίναξ 1. 1899 180.—

9.	Π. Καββαδίας : Τὸ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἷς τοπογραφικός. 1900	Δραχμαὶ 250.—
10.	Π. Καββαδίας : Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900	45.—
10A.	〈 Βαλέριος Στάης 〉: Τὰ εὐρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων ἐκ τῆς ΑΕ 1902: στήλη 145-173/4, εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθετοι) + 11	75.—
11.	<i>Comptes rendus du congrès international d'archéologie, 1ère session: Athènes 1905.</i> Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905	90.—
12.	<i>Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος· τόμος 1ος</i> : Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Δεονάρδος Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στήλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906	400.—
13.	P. Kanvadias + G. Kawerau <i>Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890.</i> — Π. Καββαδίας + Γ. Καββαδίου : Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890. Ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ. Σχῆμα φύλλου, στήλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7	600.—
14.	Χρῆστος Τσουντας : Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηγίου καὶ Σέσκλου. Σχῆμα 4ον, στήλαι ιϛ' + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908	600.—
15.	Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου : Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παρρητήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν. Σχῆμα 4ον, στήλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910	150.—
16.	Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης : Κατάλογος τοῦ μουσείου Λυκοσοῦρας. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911	60.—
16A.	〈 Βασίλειος Δεονάρδος 〉: Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα. Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται)	—
17.	Γεώργιος Π. Οἰκονόμος : Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915	60.—
18.	Γεώργιος Κ. Γαρδίκας : Μελετήματα ἀρχαιολογικά. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915	15.—
19.	Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος : Τοπογραφία τῶν Δελφῶν· τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912-1917	50.—
20.	Βαλέριος Στάης : Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920	50.—
21.	Georgius P. Oeconomus : <i>De profusionum receptaculis sepulcralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis.</i> Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921	60.—
22.	Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος : Ὁ ἀποτυμπατισμὸς, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923	80.—
23.	Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλος : Γραπτὰ στήλαι Δημητριάδος—Παγασῶν. Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 203, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἑγχρωμοὶ 10. 1928	1200.—
24.	Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς : Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928	225.—

25. *Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος*: Ὁ Λόρδος Ἑλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομαὶς 1440-1837. Σχῆμα 8ον, σελίδες κF + 257, πίνακες 5. 1930 250.—
26. *Ἰωσήφ Χατζιδάκη*. Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931 60.—
27. *Γ. Σωτηρίου*: Χριστιαν. Θῆβαι. Σχῆμα 4ον, σ. 256, εἰκ. 270 πίν. 5 1931 400.—

Ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἐξῆς συγγράμματα :

1. *Βασιλείου Λεονάρδου*: Ἡ Ὀλυμπία. Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901 δραχμαὶ 100.—
2. *Ἀντωνίου Κεραμοπούλλου*: Θηβαϊκὰ (= Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 1917). Σχῆμα 4ον, σελίδες 503, εἰκόνες 212, πίνακες 1 λίραι ἀγγλ. 6.—

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (λεωφόρος Πανεπιστημίου 20). Περὶ δὲ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἑταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίξωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη ὁ παρὼν (86ος) τόμος τῇ 30. 6. 32.